

Epilogus brevis supradictorū. His tractatis q̄ ad doctrinā rex ptinet: q̄bus fruendū est / r̄ q̄bus vtēdū: r̄ q̄ fruunt̄ r̄ vtunt̄ / ad doctrinam signo r̄ accedamus.

Incipit liber quartus de sacramentis et signis sacramentalibus. Caplm I

Distinctio I et habet. 6. ca. cum eorum. De sacramentis in generali q̄tu ad sanitatem quam tribuunt.

De sacramentis: vbi q̄tuor consideranda sūt.

Addi. henrici de vulturaria.

Aug. in. 10. li. de ciui. dei. Sacrm qd sit.

Aug. de doc. christa. r̄ habet de p̄se. dif. 2. sacrificium. Signū qd sit. de p̄se. di. 2. si gnum. De differēt signū r̄ sacrm.

Quid proprie dicit sacrm.

Addi. henrici de vulturaria.

Samaritanus em vulnerato appropiās curationi eius sacramentorū alligamēta adhibuit: qz cōtra originalis pcti r̄ actualis vulnera sacramētorū re media deus instituit. De q̄bus q̄tuor primo consideranda occurrūt. Quid sit sacramentū. Quare institutū. In q̄bus consistat r̄ conficiat. Et q̄ sit distātia inter sacramēta veteris r̄ noue legis.

Samaritanus interpretat custos. i. christus q̄ e custos generis hāant per carnis assumptionem.

Quid sit sacramentum.

Sacramentū est sacre rei signū. Dicit tamen sacramentū etiā sacru secretū: sicut sacramentū diuinitatis: vt sacramentū sit sacru signās r̄ sacru signatū: s̄ nūc agit de sacramēto fm q̄ est signū. Item sacramētū est inuisibilis gratie visibilis forma. Signū vero est res p̄ter speciē quā ingerit sensibus: aliqd aliud ex se faciens in cognitionē venire. Signorū vero alia sunt naturalia: vt fumus significans ignem: alia data. Et eorū q̄ data sunt: q̄dā sunt sacramēta / q̄dā nō. Omne em sacramentū est signū / s̄ nō ecōuerso. Sacramentū eius rei similitudinem gerit cuius signū est. Si em sacramēta nō haberēt similitudinē reū quaz sacramēta sunt / pprie sacramēta nō dicerent. Sacramentū em pprie dicit qd ita signū est gratie dei r̄ inuisibilis gratie forma / vt ipsi imāginem gerat r̄ causa existat.

Et his patet qz serpens eneus r̄ crux que ponuntur in ecclesia / r̄ aqua benedicta r̄ similia: nō sunt sacramenta: q̄uis em ista sacras res significat: nō tamē instituta sunt ad hoc vt causent gratiam: sed potius serpens erectus fuit / vt sanarentur inspicientes. Similiter crux ponitur: vt passionem christi imitemur. Item aqua benedicta instituta est ad abigēdos demones / morbos qz pellendos. Si dicat qz fm istam definitionē character nō sit sacramentū nec corp⁹ christi vex: qz inuisibilia sūt. Dicendū qz ibi dicit inuisibile. i. intelligibile. Vel visibile angelis fm se / vel fm p̄comitātas. Qd aut vltio ponit in definitōe r̄ causa existat / de v̄ nota. Qz sacrm nō est causa efficiēs / nec materialis / nec formalis / nec finalis gr̄e: s̄ e causa duplex. i. cōtinēs r̄ disponēs. Cōtinens qz licet gr̄a sit a solo deo tanq̄ auctore: causa tamen in

facris offert tanq̄ in vasis gr̄e. Disponēs causa s̄r e: qz sacra disponit ad oblationē pcti r̄ infusionē gratie.

Non ergo significādi tm gr̄a sacra instituta sunt / s̄ etiā significādi. Que em significādi gr̄a tm instituta sunt: solum signa sunt / r̄ nō sacramenta: sicut fuerūt sacrificia carnalia r̄ obseruatiē cerimoniales veteris legis / que nunq̄ poterāt iustos facere offerentes: qz vt ait ap̄ls. Sanguis hircorū et tauroz et cinis vitule aspersus in q̄natos sanctificabat ad emūdationem carnis / nō animē. Nā in q̄natio illa erat contactus mortui.

Magistri qd est actio agēs: r̄ opus opatū qd est res facta. Opus operatū nunq̄ fuit meritorium siue iustificās in veteri lege. Ipsa em caro vituli vel agni im maculati nō p̄tulit plus offerētibus q̄ alia caro. Opus operās q̄ s̄iebat ex charitate / fuit meritorium. At r̄ qz nō ua lege iustificat: vt Amb. dicit sup eplam ad Hebr̄eos.

Uñ Aug. Nihil aliud intelligo in q̄natio nē quā lex mūdāt / nisi p̄ctū mortui hominis: quē q̄ tetigerat / immūsus erat septē diebus: s̄ purificabat fm legem die tertio r̄ septimo: r̄ ita mūdus erat vt iam intraret in templū. Adū dābat etiā inter dū a corporali lepra illa legalia. S̄ nunq̄ ex opibus legis aliq̄s iustificatus est / vt ait ap̄ls: etiā si in si de r̄ in charitate fierent. Quare: qz imposu it ea deus in seruitutē / nō in iustificationē: r̄ vt figura futuri essent / volēs sibip̄s potius offerri ea q̄ idolis. Illa q̄ signa erāt: sed tm r̄ sacra: licet minus pprie in scriptur̄ sepe vocāf: qz signa erāt rei sacre: quā vtiqz nō p̄stābāt. Illa aut ap̄ls opa legis dicit / q̄ tm significādi gr̄a vel in onus instituta sunt.

De causa institutionis sacramentorum. Caplm II

Tripli autē de causa sacramenta instituta sunt: ppter humiliationem / eruditionem / exercitationem. Propter humiliationem q̄dez: vt dum homo insensibilibus rebus q̄ natura infra ipsum sunt ex p̄cepto creatoris se reuerendo subijcit / vt ex hac humilitate et obedientia deo magis placeat: et vt apud eum mereatur / cuius imperio salutem q̄rit in inferioribus se: r̄ si nō ab illis / sed p̄ illa a deo. Propter eruditionem etiam instituta sunt: vt p̄ id qd foris in specie visibili cernitur / ad inuisibilem virtutem q̄ intus est ad cognoscendā mēs erudiat. Homo em q̄ ante pctm sine medio deum videbat: p̄ pctm adeo hebuit / vt nequaqz diuina neqat cape nisi hūanus exercitat. Propter exercitatio nē s̄r instituta sunt: qz cum hō ociosus esse nō possit / pponit ei vtilis r̄ salubris exercitatio in sacramētis: q̄ vanā r̄ noxiā declinet occupationem: nō em facile capif a tentatore / q̄ bono vacat exercitio. Unde Hierony.

De legalia mell' dicitur signa q̄ sacra.

Leuit. 4. d. DeB. 9. d.

Addi. henrici de vulturaria.

Rom. 3. 4. Gal. 2. d.

Rom. 3. 4. Act. 15. c. Hoc enim qd nec vos nec p̄res vestri portare potuistis.

P̄tia causa

Sec̄da causa

Tert̄ia r̄

Hierony. in epla ad rusticum

monet. Semp aliqd boni opis facito: vt te occupatū diabolus inueniat.

De triplici genere exercitatio/ nis.

Sunt aut̄ exercitationum tres species: vna ad edificatiōem anime pertinet: alia ad corporis fomentum: alia vtriusq; submersiōe.

Exemplū primi: vt virtutū opera vel theolo/ gia. Secundi: vt artes/mechanice vel medicina. Tertij: vt peccare/vel necromantia.

Cum igit̄ absq; sacramentis (quibus nō alligauit potentia suam) deus homini gratiam donare posset/predictis de causis sa/ cramenta instituit. Duo autem sunt in qui/ bus sacramentum consistit. s. verba et res. Verba/vt inuocatio trinitatis. Res/vt aq/ oleum et huiusmodi.

De differētia sacramentorū vete/ rū et nouorū. Ca. III e

Am videre restat dif/ ferentiam sacramentorū veterum et nouorū: vt sacramenta vocemus que antiquitus res sacras signabant: vt sacrifi/ cia et oblationes et hmoi. Eorū autem diffe/ rentia breuiter Augustinus assignat dicēs: quia illa promittebant tm̄ et significabant: hec autem dant salutem.

Duplex ponit differētia sacro/ veteris ac no/ ue legis. Prima est: q; sacra noue le/ gis efficiūt qd figurāt: s; illa nō. Alia est: q; sacra noue legis est sacre rei sacri signū. Sacra vero veteris legis nō est sacri signū/ s; tm̄ sacre rei signū. Et caro vituli i/ molari nō erat sacro/ alia qualibet carne. Reque de hoc supra in prima notula huius libri.

De circūcisione. f

Sunt tm̄ in illa sacramēta sacra quod dā. s. circūcisionis/ idē pferēs re/ mediū p̄ pctm̄ qd nūc baptismus p̄stat. Vñ Aug. Ex quo instituta est circūcisio in p̄lo dei/ que erat nūc signaculū iusticie fidei: ad purgationē valebat magnis et paruulis ori/ ginalis veterisq; peccati: sic baptismus ex il/ lo valere cepit ad inuouationem hominis/ ex quo institutus est. Item Beda. Idem sa/ cramentū fere curationis auxiliū circūcisio in le/ ge cōtra originalis peccati vulneris agebat: quod baptismus agere reuelatē gratie tem/ pore p̄sueuit: excepto q; regni celestis ianuā nondū intrare poterant: tamē in sinu abrae post mortem requie beata cōsolati superne pacis ingressum spe felici expectabant.

Sinus abrae mō dicit̄ vbi est abraā nūc in celo: sic aut̄ chasti passionē fuit in libro iferni.

His aperte tradit̄ p circūcisionē ex q; in/ stituta fuit: remissionē peccati originalis et actualis paruulis et maioribus a deo presti/ tam: sicut nūc p baptismū dā.

Quāuis circūcisio qdringētis annis data fue/ rit ante legē/ dicit̄ tm̄ sacra legis: q; in ea p̄firmatū: sicut sacra matrimonij et ordinis dicuntur noue legis/ licet ante fuerint. S; hoc ideo: q; in noua le/ ge p̄firmata sunt et diligētius obseruata. Sciendū q; cir/ cūcisio tollebat originale pctm̄ et actuale: licet p̄ncipalif instituta fuerit s; originale/ sicut et baptismus mō. Verū tm̄ penā ex toto nō tollebat/ sicut mō baptismus facit. Itē nota/ q; circūcisio certū et pleni mundabat ab originali/ q; fides parentū ante circūcisionē. Nā si alter parentū erat infidelis/ dubiū erat an in fide alterius saluaretur puulus. Itē si vterq; parentū erat infidelis/ tunc reuera nō mūdabat paruulus. S; tpe circūcisionis certū erat q; mūdabat puulus ab originali pctō/ siue parētēs fideles essent/ siue nō. Si aut̄ qrit̄: in q; parentū fide saluabant̄ paruuli. Dicit̄ aliq; q; vsq; ad septimā generationē: q; tantū pcedit successio. Alij dicūt vsq; ad qrtā: q; tantū pcedit visitatio. i. vindicatio pcti. S; qd si oēs eēt infideles. Forte in fide synagoge remittebat puulo pctm̄.

De viris qui fuerūt ante circūci/ sionē: et de feminis que fuerūt ante et post. Caplm III g

Verit̄ etiam de viris qui fuerunt ante circūcisionem: et de feminis qui fuerunt ante et post: quod remedium contra peccatum habue/ rint. Quidam dicunt sacrificia et oblatio/ nes eis valuisse ad remissionem peccati. Sed melius est dicere illos qui de abraam pro/ dierunt per circūcisionem iustificatos: mu/ lieres vero per fidem et operationem bonā: vel suam si adulte erant/ vel parentū si par/ uule. Eos vero qui fuerunt ante circūcisio/ nem paruulos in fide parentum: parentes vero per virtutem sacrificiorum scilicet quā intelligebat̄ spiritualif in illis sacrificijs iu/ stificatos. Unde Gregorius. Qd apud nos valet aqua baptismi/ hoc egit apud vete/ res vel pro paruulis sola fides/ vel pro ma/ ioribus virtus sacrificij/ vel pro his qui ex abrae stirpe prodierunt mysterium circum/ cisionis.

De institutione et causa circūcisi/ onis. Caplm V b

De dicendū ē in q; in/ stituta fuerit circūcisio: et qre et cur mutata p baptismū. Abraā p̄m mā datū circūcisionis habuit ad p̄bationē obe/ diētie: nec ei soli p̄cepta fuit circūcisio/ s; se/ mini eius. i. oibus hebreis: q; fiebat fm̄ legē octaua die de lapideo cultro in carne p̄pu/ tū. Data aut̄ fuit circūcisio plurib; de causis scz vt p obedientiā mandati abraā placeret deo: cui p p̄uaricationē adam displicuerat. Data etiā fuit in signūz magne fidei abrae: qui credidit se habitūz filiū in q; fieret b̄ndi/ ctio omnīuz. Deinde vt hoc signo a ceteris nationibus discerneret̄ populus ille.

Data est p̄ remediū s; originale pctm̄. Itē da/ ta est in figurā duplicis circūcisionis. s. in/ terioris/ q; fit in p̄nti p grāz: et future/ q; fit p ch̄istū in ec/ clesia p gl̄iaz. Itē data fuit in exemplū obediētie abrae.

Addi. bēri/ ci de vuri/ maria

In q̄b; p̄s/ tit sacra.

Sup tituli/ ps. 75. Et qd deus re/ pulisti.

Addi. ben/ rici de vuri/ maria.

Augus. ad valētiāns.

Aug. ad va/ lerij p̄ in illa/ nū: et b̄ de/ ple. dist. 4. c. ex quo.

Beda super/ euāgelij lu/ ce. Et post/ q; iplēti sūt dies

Addi. ben/ rici de vuri/ maria

Addi. henrici/ de vuri/ maria.

Grego. in. 4. moral. de pse. dl. 4. c. qd apd

Quare data fuit circūcisio. Scilicet. 17. b.

Addi. henrici/ de vuri/ maria.

Liber III Capitulum VI

Quare in carne pputij...

In carne xpo pputij ideo iussa est fieri circumcisio...

Quare die octavo et petriuo cultro.

Fiebat autem octava die et petriuo cultro...

Sen. 17. b. et Josue. 5. a. et h. 25. q. 1. h. bis ita

Ad d. henrici de vici de maria

Quereitur An octava dies fuerit de substantia circumcissionis...

Quare in baptisimum mutata sit circumcisio.

Deo autem mutata est circumcisio per baptismum...

Ps. 22. a

De paruulis defunctis ante diem octauum.

Si vero querit de paruulis qui ante diem octauum moriebantur...

Beda

Sen. 17. b.

cum cidebant sine peccato filios: sicut modo fit in ecclesia baptismo.

In predictibus libris magister determinauit de rebus...

Distinctio II Capitulum I et II Fol. 157

peccati ante circuncisionem et femine ante et post. Et respodet qd hi qui de stirpe ade descendunt p circuncisionem iustificantur: qui aut ante circuncisionem fuerunt paruuli in fide parentu iustificantur: parentes vero virtute sacrificioz: mulieres aut ante circuncisionem et post per fidem et operationem bonam: per sua si erant adulte: vel per fidem parentu si erant paruule: quod confirmat auctoritate beati Grego. Postea determinat de institutione circuncisionis huius ad quatuor ostendens cui data sit: quia abrae et sequeter semini suo. Secundo quare data est: quia ppter tria. scilicet in meritum obedientie in signum fidei magne et in distinctionem populi iudaei a ceteris gentibus. Tertio in qua parte fiebat: certe in carne pputi. Et duplici ratione. Prima quia concupiscentia p qua peccatum originale contrahit a parentibus: in cuius remedium instituta est circuncisio: in illa parte magis dominat. Secunda: vt in illa homo signum obedientie acciperet: in q primus homo culpa inobedientie primo sensit. Quarto ostendit quo tempore et quo instrumento certo dicitur q octauo die et lapideo cultello: et hoc ad designandum duo. Primo resurrectione carnis comunem in octaua etate fieri p petra christu in quo omnis corruptio ab electis tollit. Secundo octaua die facta est: p quaz anima cuiuslibet in ipsum credetis circuncidit a peccatis. Et qbus concludit q sunt due res huius sacramenti. Postea dicit q ideo circuncisio per baptismu mutata est: quia sacramentum baptismatis est comunius et pfectius in circuncisione solummodo peccata dimittebant: nihil tamen conferrebat. In baptismo no solum peccata abolerent sed etiaz gratia ad operandu bonum et bene adiuuans: et virtutu possessio et augmentu confert. Ultimo querit: vtru paruuli qui moriebant sine circuncisione ante octauum diem saluabant. Et respodet q no: sicut nec modo sine baptismo: ex quo patet necessitas circuncisionis. Subdit tamen q forte ppter necessitate licebat ante octauu die circuncidit: igit et. Et tñ in speciali.

De sacramentis noue legis. Capitulum I

Am ad sacramenta noue legis accedamus: que sunt baptismus/confirmatio/panis benedictio: id est eucharistia/penitentia/vinctio extrema/ordo/coniugium. Quorum alia remedium contra peccatum prebent et gratiam adiutricem conferunt vt baptismus: alia in remedium tm sunt vt coniugium: alia gratia et virtute nos fulciunt vt eucharistia et ordo.

Primum sacramentum est intrantum: secundum pugnantium: tertium in pugna viuendum: quartum resurgendum: quintum migrantium: sextum ministratum: septimum in mundo laborantium. Primum est fidei: secundum spei: tertium charitatis: quartum iusticie: quintum prudentie: sextum fortitudinis: septimum temperantie. Hec septem dona conferunt: et septem vitia expellunt. Hec fuerunt figurata in septem signaculis quibus fuit veteris testamenti pagina consignata: et in septem columnis quibus domus ecclesie militantis sustentat: in septem locis omnibus quibus naaman mundabat. Item septem tubis quibus angeli in apocalypsi cecinerunt. Item septem stellis quas tenebat similis filio hominis in dextera sua. Item septem panibus quibus dominus turbam satiauit. Item septem circuncisionibus quibus hiericho corruit. Item septem oculis super vnum lapidem. Item septem lucernis candelabro tabernaculi superpositis.

Quare mor post hominis casus non fuerint instituta. Si vero qrit quare no fuerint

rint hec sacramenta instituta mor post hois lapsum: cum in his sit iusticia et salus. Dicimus no an aduentu christi qui gratia attulit gratie sacramenta fuisse danda: que ex ipso morte et passione virtutem sortita sunt. Christus autem venire noluit anteq homo de lege naturali et scripta conuinceretur: q neutra iuuare posset.

De sacramentu coniugii fuit ante peccatum.

Fuit tamen coniugium ante peccatum institutum: no vtiq ppter remedium sed ad sacramenta et ad officium.

Coniugium ante peccatum institutum est ad sacramentum. i. signum comunione christi et ecclesie p pagationis vt impleret numerus electoꝝ.

Post peccatum vero fuit ad remedium contra carnalis concupiscentie corruptelam: de quo suo loco tractabimus

De baptismo. Capitulum II

Nunc vero de baptisimo sacramento videamus: qd inter noue gratie sacramenta primus est.

Baptismu igit christi ioanes suo baptismo pnuiciauit: q primus bapticasse legit: sed in aq no in spu: sicut ipse ait: Ego baptico vos in aq no in penitentia. Sola em corpa abluebat: a pctis vero no mudabat. Baptismus ioannis erat in penitentia no in remissione: baptismus vero christi in remissione. Quia ioannes bapticans hoies ad penitentia vocabat: et qs bapticabat penitere docebat: fm illud. Veniebant ad ioanne in iordanem confitentes pctā sua. Sz in baptismo ioannis non dabat peccatoꝝ remissio: que data est in christi baptismo.

Baptismus christi dicitur est penitentie: qd habuit vim penitentie. Ioannes autem bapticos inuitabat ad penitentiam: quia docebat eos penitere.

Quid utilitatis habebat baptismus Ioannis.

Ad quid ergo utilis erat baptismus ioannis: Quia hoies vsu bapticandi pparabat ad baptismum christi. Sed querit quare dicitur est baptismus ioannis: sicut veritas dicit. Baptismus ioannis vnde est. Quia ibi ioannis opatio tm visibilis erat exterius lauantis no inuisibilis gratia dei interius opantis. Sed tm et illa ioannis opatio a deo erat: et baptismus ille a deo erat no ab hoie tm: sz hois dicitur est: qd nihil ibi gerebat qd no ageret ho. Si vero qrit an sacramentum fuerit: satis pot pcedi ex eo sensu quo legalia signa dicunt sacramenta. Significabat em baptismus ioanis rem sacra: scz

Sec. 3.0

Addi. henrici de vuirimaria.

De baptismo ioannis Matth. 3. c. et Marci. 1. a. De differentia baptismi ioannis et christi Act. 3. a Jo. 1. d

Matth. 3. b Marci. 1. a Luce. 3. a

Addi. henrici de vuirimaria.

Quare dicitur baptismus ioannis. Matth. 21. c

Distinctio II et habet. 3. c. cu eo 7. 9. De sacramentis in spectali.

Addi. henrici de vuirimaria.

Dugo li. 1. de. 11. ca. 8.

baptismū christi: q̄ nō tm̄ est penitētię/sed z remissionis peccatorū.

De forma baptismi ioānis: et de baptizatis ab eo. Ca. III f

Ac cōsiderandum est si baptizati a ioanne/itey baptizati sunt baptismō christi: z q̄ forma verborū vsus sit ioannes. Illi q̄ baptizati sunt a ioanne nescientes sp̄s sc̄m̄ esse/ac sp̄m̄ ponentes in illius baptismō: postea baptizati sunt baptismō christi. Baptismus aut̄ ioannis in nomine venturi tradebatur.

Act. 19. a Addi. henrici de vrimaria.

Hieronymus

Dic non teneatur magister Act. 19. a

Addi. henrici de vrimaria.

Hiero. in epla de vnius vris viro.

Ambro. in li. de sp̄s sancto. Act. 19. a

Non credimus q̄ aliqua forma vsus fuerit ioannes baptizando dominū/nec credimus christum characterem suscepisse.

Uñ Hiero. sup Joelē. Qui dic se in christū credere z nō credit in sp̄m̄ sc̄m̄: nōdū habet claros oculos. Uñ baptizati a ioāne in noie vēturi. i. dñi Iesu: qz dixerūt. Sed neq̄ si sp̄s sc̄m̄ ē audiuimus: itey baptizabant: imo vey baptismā accipiebāt. Illi vero qui sp̄m̄ nō posuerūt in baptismō ioānis: z patre z filiū z sp̄m̄ sc̄m̄ credebant: nō baptizati fuerūt: sed inpositiōe manū ab apostolis super eos factam sp̄m̄ sanctum receperunt.

Intellige quo ad culpe dimissionē q̄ iam dimissa fuit. ppter fidē trinitatē si morerent/solueret penā debitā. Sed baptismus ioānis nō tulit gr̄as. Uñ dicūt maḡi q̄ oēs baptizati a ioāne baptizati erant. i. baptizandi baptismō christi. Nota q̄ baptismus ioānis differt a baptismō christi in forma/in effectu/in fine/in mysterio: cōuenit aut̄ in materia.

Alij vero q̄ nō ita credebāt baptizati sūt baptismō christi vt p̄dictum est. Uñ Hiero. Qui sp̄m̄ sc̄m̄ nesciebāt cū baptismū a ioāne/ acceperūt: itey baptizati sunt baptismō christi vt p̄dictū est: ne q̄s ex iudeis vel gentibus putaret aquā sine sp̄s sancto ad salutē posse sufficere. De hoc etiā Ambro. in p̄mo libro de sp̄s sancto. Quidā negauerūt se scire sp̄m̄ sc̄m̄ cū baptizatos se dicerēt baptismō ioānis/ q̄ in adueniētē iesu nō in suo baptizauit noie. Isti q̄ qz nec in christi noie: neq̄ cū fide sp̄s sc̄m̄ baptizati fuerāt: nō potuerūt accipere baptismi sacramentū. Baptizati sunt ergo in noie christi: nec iteratū ē in his baptismā/ sed innouatū.

Ista est distinctio. ij. huius quarti libri: in qua magister postq̄ determinauit de sacramētis noue legis in speciali. Circa q̄d tria facit. P̄mo est numerus sacramētorū noue legis z eorū efficaciam ostendit. Secūdo quādo z ad quid p̄giū institutū sit subdit. Tertio q̄ baptismus ioannis p̄nūciauit baptismū christi. P̄mū facit a p̄ncipio distinctiōis vsq̄ ibi: fuit tamen p̄giū. Secūdu vsq̄ ibi: Hūc vero de baptismi sacramēto videamus. Tertiu vsq̄ ad finē distinctiōis. In speciali sentētia magistri stat in tribus p̄positiōibus: quāz p̄ma ē hec. Septē sunt noue legis sacramēta: quoz aliq̄ dimittit p̄ctā/ z gratiā adiutricē p̄ferūt: z aliq̄ in remediū tm̄ sunt: aliq̄ gratiā z virtute nos fulciūt. Hūc magister insinuat. p̄ponit p̄mo septē esse sacramēta noue legis z ea enūerat: quoz q̄dā in remediū

dicit fore instituta/ vt p̄giū. Aliq̄ vero in remediū p̄ctū: vt. i. gratiā adiutricē p̄ferant/ vt baptismus. Aliq̄ vero gratiā z virtute nos fulciūt/ vt eucharistia: alia vero ad vtrūq̄. Postea dicit q̄ ista sacramēta salutis/ colatua nō debuerūt ante t̄ps salutis. i. ante t̄ps christi institui: a cui⁹ passione z morte virtutē sortita sunt. Subdit aut̄ q̄ christus venire distulit donec hō de insufficientia legis vere z legis scripte quinceret: qz neutra eaz aduari posset. Secūda p̄positiō ē hec. Cōgiū ante p̄ctū fuit institutū ad generatiōis officiū: postea vero fuit datū in remediū. Hūc magister insinuat dicit: q̄ p̄giū fuit ante p̄ctū institutū in officiū z sacramentū: postea vero in remediū. Tertia p̄positiō ē hec. Baptismus ioānis exterius corpus lauabat/ sz interius gratiā nō cōferebat. Hūc magister insinuat dicit: q̄ baptismus ioānis p̄nūciabat baptismū christi: a q̄ t̄m̄ differebat: qz baptismus ioānis fuit in aq̄ solū: z ad christi baptismū p̄parās z disponēs: nō aut̄ remissionē p̄ctōz dabat: sz baptismus christi fuit in aq̄ z sp̄s sancto: z in ipso p̄ferebat remissio p̄ctōz. Postea p̄ponit huius baptismi p̄ditio: nes: z p̄mo q̄tū ad vtilitatem: vtilitas em̄ fuit p̄paratio ad baptismū christi. Secūdo q̄tū ad nōmīationē: quia dicitur ē baptismus ioānis: eo q̄ nihil ibi gerebat qd̄ ioannes nō faceret. Tertio q̄tū ad genus: qz p̄t̄ large dicit sacramentū/ eo q̄ rē sacramētī. i. christi baptismū significat. Ultimo q̄rit vey baptizati a beato ioanne itey baptizati baptismō christi: z subdit q̄ forma verborū baptizabat ioānes. Et r̄ndet q̄ illi q̄ sp̄m̄ ponebant in baptismō ioānis z p̄fectā fidē de diuinis p̄sonis habebant nō sunt. i. itey baptizati: sz p̄firmati p̄ ap̄loz manū in p̄positionē receperūt sp̄m̄ sc̄m̄. Illi vero q̄ sp̄m̄ nō ponebāt in baptismō ioānis: z p̄fectā fidē diuinaz p̄sonaz nō habebāt/ tales fuerūt iterū baptizati baptismō christi. Ad secūdu respondet q̄ ioānes baptizabat in noie venturi. Et tm̄ in speciali.

Quid sit baptismus. Ca. I a

Est hec vidē

Dū est qd̄ sit baptismus/ et que forma/ et quando institutus: z causa institutiōis. Baptismus dicitur intinctio. i. ablutio corporis exterior: facta sub forma verborū p̄scripta. Si em̄ ablutio fiat sine verbo/ nō est ibi sacramentū: sed accedētē vbo ad elemētū/ sit sacramentū: nō vtiq̄ ip̄m elemētū sit sacramentū: sz ablutio facta in elemēto. Uñ Aug⁹. Verbo baptismā consecrat: detrahe verbū z qd̄ est aq̄ nisi a q̄ accedit verbū ad elemētum z sit sacramentum. Unde est hec tanta virtus aq̄ vt corpus tangat z cor abluat/ nisi faciente verbo: non quia dicit sed quia credit. Nam z in ipso verbo aliud ē sonus transiens: aliud est virtus intus manens.

Aliqui dicit q̄ aq̄ abluēs ē baptismus. Alij q̄ baptismō tria sunt. i. aq̄ abluēs/ vel ablutio ipsa passio p̄magistrū. Aliud qd̄ ē res tm̄. i. infusio gratiē z peccati remissio. Tertiu est qd̄ est sac̄m̄: z res. i. z character. Dicitur ergo q̄ aq̄ verbo vite sanctificata p̄p̄te est sac̄m̄ baptismi: vt dicit Aug⁹. Character vō secūdario. Que libet ergo opinio triū vera ē/ sz differēt. Et illa q̄ dicit q̄ aq̄ magis p̄p̄te. Sz q̄rit si aliq̄s baptizaf in mari/ sz ta ps maris sit sacramentū. Et p̄t̄ dicit q̄ illa q̄ dicitur: qz z si aqua transit/ manet effectus.

In duobus ergo p̄sistit sacramentū baptismi. i. in verbo et elemento: ergo et si alia desint q̄ ad decorē sacramētī instituta sunt:

Distin. III. et habet. 9. c. cū eoz. De baptis. mo in spec. ali.

Aug⁹ super Jo. z br. 1. q. 1. de crabe

Addi. henrici de vrimaria.

Quia in B. et in alijs sac̄is qd̄a hūc ad decorē: qd̄ ad necessitatē ad sac̄m̄ z eaz sac̄m̄ tinentia.

Quid oportet
et determinari.

re intendēs/vnū de tribus tm̄ nuncupet: nō
complet mysteriū. **Q**uero aut noiatīs trib⁹
vacuū esse mysteriū si baptiās minuat po/
testatē patris vel filij vel spūsancti. i. si ma/
le sentiat d̄ potentia alicui⁹ hor⁹ nō credēs
vnā potētia triū: itelligēdū est h̄ sup eū qui
nō intēdit nec credit baptiāre: q̄ nō tm̄ ca/
ret fide: s̄ etiā intētionē baptiādi nō habet.
Qui vero baptiāat in noie christi: baptiāat
in noie trinitatis q̄ ibi intelligit. Tutius est
tm̄ tres psonas ibi noiare: vt dicat: in nomie
patris et filij et spūsancti: nō in noibus sed in
noie. i. in inuocatiōe: vel in pfessione patris
et filij et spūsancti. Inuocat em̄ ibi tota trini/
tas: vt inuisibiliter ibi operet p se: sicut ex/
tra visibiliter p ministeriū. Si autē dicat in
nominibus: nō est ibi sacramētū: qz nō ser/
uat forma baptismi.

Amb. in li. de
tri. qd̄ ē in no/
mine p̄ris et fi/
lij et spūsancti

Addi. henrici
de vrimaria.

Non est em̄ ratio sed ecclesie cōstitutio seruāda. In
uocat aut trinitas implicite: licet explicite sit
ibi tm̄ enunciata propositio. i. vt extra lauat corpus per
aquam: ita intus lauet anima p gratiam.

De institutione baptismi.
Capitulum III

De institutione baptis
mi qm̄ cepit varie sunt estimatiōes.

Jo. 3. a

Matth. vii. d.

Luce. 10. a
Matth. 10. a

Alij dicūt tūc esse institutū cū Iu/
codemo christus ait. Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex
aq̄ et spū rē. Alij dicūt institutionē baptismi
factā cuz aplis dixit: Ite docete oēs gentes
baptiātes eos in noie patris et filij et spūsan/
cti. Sed h̄ dixit eis post resurrectionē: p̄cipi/
ens eis de vocatiōe gentiū q̄s ante passionē
binos miserat ad p̄dicandum in iudea et ad
baptiāndū dicēs: In viā gentiū ne abieri/
tis. Iā ḡ institutus erat baptismus: qz bap̄ti/
gabāt simul et p̄dicabāt.

De forma in q̄ baptizauerūt apli
ante passionem christi.

Si vero q̄rit in qua forma
tūc baptizauerūt apli. Sane dici pōt in noie
trinitatis. s. in ea forma in q̄ baptizauerunt
postea gētes: q̄ ante passionem pōt intelligi
fuisse tradita: licet nō sit scriptū. Nō ḡ tūc il
lā formā christus p̄s tradidit: cū ad euāge
liandū gentibus misit: s̄ quā ante tradide/
rat mittēs eos in iudeā: post iterauit cuz ad
gētes misit. Comodiū ḡ dicit institutio fa/
cta qm̄ christus a ioāne baptiātus ē in ior/
dane q̄ dispēsauit: nō qz mūdari voluit cuz
sine peccato fuerit: sed qz p̄actu mūde car/
nis sue vim regeneratiuam p̄tulit aquis: vt
qui postea imergere iuocato noie trinita/
tis a pctis purgare. Tunc ḡ inuocato noie
trinitatis institutus est baptismus christi: in
quo trinitas cuius mysteriū ibi innotuit in/
terius hominem baptiāat.

Jo. 20. g.

Matth. 3. d.

De p̄se. di. 4. c.
vniūq̄ aqua.

Quare in aq̄ tātū fiat. **C**ap. V b

Celebrat aut hoc sacra
mentū tm̄ in aq̄ nō in alio liquore vt
ait christus: Nisi q̄s renat⁹ rē. Ideo
qz vniformit̄ id fieri in aq̄ p̄cipit: vt intelli/
gat q̄ sic aq̄ sordes corpis ac vestes abluat:
ita baptismus maculas aie sordesqz vitioꝝ
emūdādo abstergit. Vel ideo: vt nullū ino/
pia excusaret: qd̄ posset fieri si i vino vl oleo
fieret: et vt cōis materia baptiādi inueniret
apud oēs: qd̄ aq̄ signauit q̄ de latere christi
manauit: sicut sanguis alterius sacramenti
signū fuit. Nō ḡ in alio liquore pōt p̄secrari
baptismus nisi in aq̄.

Jo. 3. d
Ambro. sup
ep̄lay ad ro
manos

Jo. 19. f

Magistri
sufficiat tm̄ in aqua in qua possit p̄n/
cipalior pars. i. caput integraliter imergi vel lauari. Si
autem non pōt totum caput/sufficiat vt facies lauet: quia
ibi vigēt omnes sensus corporis.

Addi hen/
rici de vuri
maria.

De immersione quotiēs fieri de
beat. **C**apitulum VI

De immersione vero si q̄
rit quō fieri debeat p̄cise. Rūdem⁹
vel semel vl ter p vario more eccle
sie. Cū Grego. De trina immersione baptismi
nil verius m̄deri pōt qz qd̄ vos ipsi sensistis:
qz in vna fide nihil officit ecclesie sancte p̄sue
tudo diuersa. Quia em̄ in trib⁹ subsistentiis
vna substātia ē: resp̄hēibile esse nullatenus
pōt infantē in baptismō ter vel semel imer/
gere: qz in trib⁹ mersionib⁹ psonaz trinitas:
et in vna pōt diuinitat⁹ singularitas designa
ri. Nōs vero q̄ tertio imergim⁹: etiā tridua/
ne sepulture sacm̄ signamus. Scdm̄ h̄ licet
nō mō ter/ s̄ etiā semel imergere. Ibi tm̄ dum
taxat imergere semel licet: vbi p̄suetudo ec/
clesie talis existit. Si q̄s vō id facere incipi/
at: vbi p̄suetudo talis nō ē: vl semel tm̄ mer/
gendū asseret/ resp̄hēibile se p̄stituit. Unde
Haymo. In suo sensu abūdabat cyprianus
cū semel mergebat in baptismō puulos: qui
qd̄ intelligebat studiose implebat bonis opi/
bus abūdādo: licet in h̄ nesci⁹ delinq̄ret: sed
qz bonis opib⁹ abūdabat: postea correptus
a deo abūdauit altiori sensu/ ter illos mergē
do. Ecce habemus qz deliq̄t q̄ semel merfit.
S̄ h̄ ideo: qz alit̄ se habebat p̄suetudo illi⁹
ecclesie: vel qz vnā tm̄ faciendā mersionē asse
rebat. De trina mersione Aug⁹ ait. Post q̄
nos credere pm̄issimus tertio capita n̄sa in
sacro fonte dimersimus: q̄ ordo baptiāandi
duplici mysterij significatiōe celebrat. Re/
cte em̄ tertio imersi estis: q̄ accepistis bap̄tis
mū in noie trinitatis. Recte tertio imersi: qz
accepistis baptismū in noie christi q̄ die ter/
tia resurrexit a mortuis. Illa em̄ tertio repe/
ta imersio typū dñice exp̄mit sepulture. Lō/
Brego. lē/
dro. ep̄o: et
allegam⁹
p̄se. di. 4. c.
de trina.

Haymo sup
ep̄lay ad ro
manos sup
illud: vnus
q̄s in sen/
su suo abū
dabat.

Aug⁹ in q̄
dā omel. et
habet d̄ cō
se. di. 4. c.
post q̄.

stat ergo baptizandos tertio debere immergi: et tñ si semel tñ immergant vey baptizati accipiunt: et q̄ semel immergit tñ non peccat nisi consuetudo ecclesie obstat: vel h̄ mō tñ debere fieri asserat.

¶ Quando circumcisio amisit vim suam. ¶ Caplm VII

Solet autē q̄ri si circumcisio amisit statum vim suā ab institutioe baptismi. Ad qd̄ dicim⁹ in christi morte terminata esse legalia oīa. Et tūc q̄ circumcisio pdidit vim suā: ita q̄ postea nō p̄ fecerit: s̄ potius obfuit obseruatoribus suis. Sz vsq̄ ad oblationē vere hostie potuit p̄desse. Si em̄ ante passionē legalia finē habuissent: nō ea iminēte vetus pascha cū discipulis manducasset.

Joā. 19. f. ubi dicit q̄ suum matum est.
Mat. 28. f. Luce. 22. g. Mar. 14. d. Jo. 13. f.

Sed postq̄ claruit veritas p̄ mundū / sepulta sunt legalia. An̄ si aliq̄s iudeus post passionē christi in extremis finibus circumcidisset filiū suū: nō fuisset utilis illa circumcisio: q̄ q̄ iudeus ignorauit tps̄ passiois qd̄ in danielē fuit determinatū / sibi imputer.

Ad di. hēri ci de vuri maria

¶ De causa institutionis. Ca. VIII I

Causa vero institutioe baptismi est inuatio mētis: vt hō q̄ p̄ pctm̄ vetus fuerat p̄ gratiam baptismi renouet: qd̄ fit depositioe vitioꝝ et collatione virtutum. Sic em̄ fit q̄sq̄ nouus hō cū abolitū pctis ornaf̄ virtutibus. Abolitio pctōꝝ pellit feditatē. Appositio virtutum affert decorē: et hec ē res huius sacramēti. s. interior mundicia.

Ad di. hēri ci de vuri maria.

De vtilitate baptismi nota versus. Augest / debilitat / comunicat / impunit / aufert. Templicat / facit immunē baptismus adultum. Liberat a noxa puerum / tribuens sibi dona.

¶ Queritur an baptismus aperuit celum quod non aperuit circumcisio. ¶ Capitulū IX

Saperuit celū qd̄ non aperuit circumcisio. Dicim⁹: q̄ nec baptismus / nec circumcisio regnū nobis aditū aperuit: sed hostia saluatoris: que si tempore circumcisionis oblata fuisset: illius tempis homines regnū intrassent. Res ergo huius sacramēti iustificatio est.

Ad di. hēri ci de vuri maria

Quidā dicit q̄ ianua a qua clausus fuit paradisi: nihil aliud fuit q̄ peccatū originale. Nos dicimus sine p̄iudicio q̄ ianua nihil aliud ē q̄ debitū satisfaciendi deo patri de peccato ade: pro quo genus humanum totum tenebat captum. Et solutio debiti est apertio ianue.

Ista est distinctio. iij. huius quarti libri: in qua magister postq̄ determinauit de q̄bus dā pambulis ad sacramēta: in hac tertia distinctioe incipit determinare de sacramētis: et p̄mo de sacramēto baptismi. Circa qd̄ tria facit. P̄mo em̄ q̄ dicitur / formā et institutionē baptismi exprimit. Secdo eius materiam et modū subdit. Tertio eius efficacā et effectū adijcit. P̄mū vsq̄ ibi: Celebrat autē hoc sacramētū. Secdo vero

abinde vsq̄ ibi: Causa vero institutionis. Tertio vero vsq̄ ad finē distinctiois. ¶ In speciali sententia magistri stat in tribus p̄pōnibus: quarū p̄ma est hec. Baptizatus est exterior ablutio corpis sub debita forma verbo: rum. i. cū exp̄ssa inuocatioe sanctissime trinitatis. Hanc magister insinuās diffinit baptismū dicens: q̄ baptism⁹ ē exterior ablutio corpis cū forma p̄scripta verboꝝ. Et cetera em̄ verbi ad elemētū facti sacm̄: vt ait b̄tus Aug⁹. Cetera vero ad decorē et honestatē p̄tinēt. Postea dicit: q̄ forma ē inuocatio trinitatis: quā formā tradidit christus in euāgelio Matthei cū dixit: Ite docete oēs gētes baptizates eos in noie patris et filij et sp̄s sancti. Tñ in actibus ap̄loꝝ legit quosdā baptizatos in noie christi tñ fuisse: et b̄n fm̄ Ambro. q̄ in noie christi qd̄ est vnct⁹ tota trinitas intelligit: q̄ pater vngēs / et filius vnctus / et sp̄s sanctus vnctio. An̄ h̄mōi occasione q̄rit: si vna persona tñ noiet / et fides trinitatis in corde teneat: sit verus baptismus. R̄ndet fm̄ Ambro. q̄ sic: p̄pter qd̄ scriptura dicit quosdā baptizatos in noie christi et in sp̄s sanctoꝝ: q̄ tota trinitas in quolibet hoꝝ nominū intelligit. Si vero fides desit et intentio faciēdi qd̄ facit ecclesia / irritū est sacramētū. Subdit tñ fm̄ Ambro. q̄ tutius sit tres personas noiare dicēdo: In noie patris et filij et sp̄s sancti: inuocaf̄ em̄ tota trinitas vt ibi visibiliter op̄et. Nō autē debet dici in noibus: q̄ nō seruat debita forma baptismi: et hoc ē ideo: q̄ vna ē inuocatio et p̄fessio trium p̄sonarū. Postea q̄rit q̄ institutus sit baptismus: circa qd̄ sunt varię opinionēs. Quidā em̄ dicit q̄ sit institut⁹ cū dñs dixit: Hic dēmo: Hic q̄s renatus fuerit ex aqua et sp̄s sancto. Alij dicit q̄ post resurrectionē cū dñs dixit: Ite et baptizate oēs gētes. sed hoc nō videt vey: q̄ etiā ante resurrectionē baptizauit. Et ideo dicit magister: q̄ saluator suo baptismō baptismū instituit: in quo trinitas inuocatur q̄ interior baptizatur: q̄ pater in voce: filij in carne: sp̄s sanctus in specie colūbe apparuerūt: tūc em̄ cōtra: et sic mūde carnis christus vim regeneratiuā contulit aq̄s: vt q̄ postea in eo mergerent / inuocato noie trinitatis a peccato purgarent. Dicit etiā q̄ apli in eadem forma baptizauerūt ante christi passionē et post passionem eius: q̄ ante passionē pōt intelligi esse tradita: Quis non sit scriptū. ¶ Secda p̄positio ē hec. Materiam baptismatis debet esse aqua pura: et vtile ē pueri mergi sub triplici mensura. Hāc magister insinuās dicit: q̄ aq̄ ē materia huius sacramēti: qd̄ ostendit factū christi: q̄ ip̄sem̄ in aqua baptizatus ē: et verbū christi q̄ dicit: Hic q̄s renatus fuerit etc. Et passio christi: q̄ de latere eius manauit aq̄ q̄ significauit baptismū: et sanguis q̄ significauit eucharistiā. Est em̄ aq̄ cōueniēs materia huius sacramēti: p̄pter sui copā et cōmunitatē: q̄ hoc sacramētū cōmune est: tñ etiā p̄pter cōueniētā signi ad signatū: q̄ sic aqua abluat exterioris fordes corpis: sic baptismus interioris mūdāt fordes aīe. Postea q̄rit an vna vel trina immersio fieri debeat. Et r̄ndet q̄ pōt fieri vna vel trina fm̄ diuersas locorū p̄suetudines: q̄ vna immersio vnitatē trinitatis: trina vero trinitatē p̄sonarū designat: et tridua / na sepultura christi exprimit. Subdit autē q̄ non peccat semel immergēs: nisi vel p̄suetudo ecclesie obstat: vel semel esse tñ mergendū doceat et asserat: et oīa auctoritatibus cōfirmat. Postea q̄rit q̄ circumcisio amisit vim suam. Et r̄ndet q̄ in morte christi: sicut et tūc oīa legalia terminata sunt et nō ante. ¶ Tertia p̄positio est hec. Causa institutionis huius sacramēti est exp̄tatio a macula peccati. Hāc magister insinuās dicit: q̄ causa institutionis baptismi est inuocatio hominis q̄ p̄ pctm̄ vetus dānatus fuerat: et hec mūdatio interior ē res sacramēti huius. Alitimo dicit q̄ nec baptismus nec circumcisio regni celestis ianua aperuit: sed hostia saluatoris: que si oblata fuisset tempore circumcisionis: illius temporis homines regnum celorum intrassent. Et concludit: q̄ res sacramēti baptismi est iustificatio a peccatis. Et tantum in speciali.

¶ Quod alij suscipiunt sacramētū et rē alij sacramētū et nō rē: alij rē et nō sacramētum. ¶ Caplm I

Distinc. III
et habet. 5. ca.
cum eorum. 5.
De baptismo
p copationem
ad recipientes.
De quorundā
errore.

Aug^o in li. de
bap. puuloz.

In Ench. 54.
de ple. dist. 4.

Hiero. sup. Ege
chi. 16. ubi. Aq
non est lota in
salutem.
August. super
Psal. 53.

Aug^o de pnia
et ponit de co
se. di. 4. c. om
nis qui.

Aug^o in li. de
bap. puuloz.

De ple. dist. 4.
quō de in fine

Gal. 3. d.
Sap. 1. b

Ic dicendum

Nest aliqs suscipe sacramentū et
rē sacramēti: aliqs sacramentū
z nō rē: aliqs rē z nō sacramen
tū. Sacramentū z rē simul suscipiūt oēs par
uuli q̄ in baptismo ab originali mūdant pec
cato: q̄uis qdā diffiteant illis q̄ pituri sunt
paruulis in baptismo dimitti pctā: inniten
tes illi verbo Aug^o. Sacramēta in solis ele
ctis efficiūt qd figurāt: nō intelligētes illud
ita esse accipiendū: qz cū in alijs efficiāt sa
cramēta remissionē: nō hoc eis faciūt ad sa
lutē/ s̄ solis electi. Nā q̄ oibus puulis in ba
ptismo remittat pctm̄ p baptisū/ Aug^o cui
dēter dicit. A puulo inqt̄ recenter nato vsq̄
ad decrepitū senē sic nullus phibet a bap
tis: ita nullus ē q̄ nō pctō moriat̄ in bap
tis: s̄ puuli tm̄ originali: maiores vero etiā
oibus q̄ male viuendo addiderūt ad illud:
nisi enormitas vite impediāt: id est fictio.
Adulti quoq̄ q̄ cū fide baptizant̄ sacra
mentum z rem suscipiūt.

De fide accidētibus: b

Qui vero sine fide vel fide
accedūt/ sacm̄ nō rem suscipiūt. Cū h̄iero.
Sūt lauacra gētiliū hereticorū: s̄ nō lauant
ad salutē. In ecclia etiā q̄ nō plena fide acci
piūt baptisma nō spm̄/ s̄ aquā suscipiūt. Au
gustin^o etiā ait. Iudeis oib^o cōia erāt sacra:
s̄ nō cōis oibus erat grā: q̄ ē virtus sacroꝝ:
ita z nūc cōis ē baptisimus oibus baptizat̄:
s̄ nō virtus baptisimi. i. ipsa grā. Itē. Dis q̄
iā suę volūtatis arbiter p̄stitutus ē: cū acce
dit ad sacramentū fidelii: nisi peniteat euz
veteris vite/ nouā nō pōt inchoare. Ab hac
penitētia cū baptizant̄ soli paruuli imunes
sunt. h̄is alijsq̄ testimonijs apte oñdit̄ ad
ultis sine fide z penitētia vera in baptismo
nō p̄ferri grāz remissionis: qz nec puulis sine
fide aliena q̄ p̄p̄iā habere nequeūt/ dat̄ in
baptismo remissio. Si q̄s q̄ fide accedit nō
habēs verā cordis p̄tritionē/ sacm̄ sine re ac
cipit. Cū dēt̄ tm̄ Aug^o dicere q̄ etiā fide acce
dēt̄ q̄ etiā habet odiū fraternū in ipso mo
mēto q̄ baptizat̄/ oia cōdonent̄ pctā: z post
baptisū moꝝ redeāt. S̄z nō h̄ asserēdo di
cit: imo h̄ac opinionē z p̄missam sniaz p̄ferē
do. Aut em̄ sic: h̄is q̄ ficto corde baptizant̄:
aut pctā nullatenus dimittunt̄/ qz spūsc̄tūs
discipline effugiet fictū: aut in ipso t̄pis pū
cto p̄ vim sacri dimissa/ itez p̄ fictionē repli
cant̄: vt etiā illud vey sit: q̄t̄ in christo ba
ptizat̄ estis zc. Et illud: Spūsc̄tūs disci
pline effugiet fictū: vt iduat eū christū sc̄ritas
baptisimi: z exuat eū christū p̄nices fictiois.
Nā redire dimissa pctā ybi frat̄na charitas

nō est/ apte dñs docet etiā in illo seruo a quo
dñs dimissum debitū petiūt: qz ille p̄ser. 10 di
mittere noluit: sic nō impedit̄ baptisimi grā
quo minus oia pctā dimittant̄/ etiā si frater
nū odiū in ei^o cui dimittit̄ aīo p̄seuerat. Sol
uit em̄ hestern^o dies et q̄cqd̄ supest: z soluit̄
etiā ipsa hora momētūq̄ ante baptisum z et
in baptismo. Deiceps aut̄ p̄tinuo re^o incipit
esse: nō solū p̄sequentū s̄ etiā p̄teritoꝝ dieꝝ/
horaz/ momētoꝝ redeūtibus oia q̄ dimissa
sunt: h̄ aut̄ vt p̄dixim^o nō sub assertioe dixit
qd̄ oñdit̄ ex eo qd̄ ait in eodem libro sic: Si
ad baptisū fictus accedit/ dimissa sunt ei
pctā: aut nō sunt dimissa: eligāt qd̄ voluerit.
Ecce apte cernis si tm̄ attēdis id dixisse Au
gustinū: nō asserēdo/ s̄ q̄rēdo z alioꝝ opini
onē referēdo. Idē em̄ ait. Tūc valere incipit
ad salutē baptisimus: cū illa fictio veraci cō
fessioe recesserit: q̄ corde in malicia p̄seuerā
te pctōꝝ ablutionē nō sinebat fieri. Nō q̄ fi
cte accedēt̄ pctā dimittunt̄.

**Quomō intelligatur illud: quot
quot in christo baptizati estis christi
induitis.** Capit. II c

Verit̄ ergo quō illd
accipiat. Quot̄ in christo bap
tizati estis/ christū induistis. Pōt di
ci q̄ q̄ in christo. i. in christi cōformitate ba
ptizant̄. i. vt moriant̄ vetustate pcti sic chri
stus vetustate penē: induit̄ christū quem p̄
grāz inhabitantē h̄nt. Pōt z alit̄ solui. Duo
bus em̄ modis christū induere dicimur: vel
assumptioe sacri: vel rei p̄ceptioe. Cū Aug^o
Induit̄ hoies christū aliqñ vsq̄ ad sacri p̄
ceptionē: aliqñ vsq̄ ad vite sanctificationē:
atq̄ illud primū bonis z malis pōt esse cōe:
hoc aut̄ est p̄p̄iū bonoz z pioꝝ. Dēs q̄ qui
in christi noie baptizant̄/ christū induūt: vel
fm̄ sacramenti perceptionē/ vel fm̄ vite san
ctificationem.

**De illis qui suscipiūt rem et non
sacramentum.** Capit. III d

**Sunt z alij vt supra po
suimus/ q̄ suscipiūt rem z nō sacm̄.**
Qui em̄ effundūt sanguinē p̄ noie
iesu: z si nō sacramentum/ rem tm̄ accipiunt.
Triplex est em̄ baptisimus: fluminis/ flamis/
z sanguinis. Primus liberat a cul
pa z a pena z characterē imp̄mit. Sc̄s tm̄ liberat a cul
pa. Tertius liberat a culpa z a pena.
Unde Aug^o. Quicūq̄ non p̄cepto rege
neratōis lauacro p̄ p̄ssioe christi moriunt̄:
tm̄ eis valet ad dimittēda pctā q̄tm̄ sibi ab
luerent̄ sacro fonte baptisimi. Audist̄ q̄ pas
sio p̄ christi nomine suscepta supplet vicem
baptisimi. Nec tm̄ passio vicem baptisimi im
plet: sed etiam fides z contritio ybi necessi

Mat. 18. d

De ple. dist.
4. c. ostēdit̄
illos. circa
medium.

De ple. dist.
4. c. tūc va
lere.

Gal. 3. d

Gal. 3. d
Eph. 4. f

Aug^o in li.
de baptismo
contra do
natistas.

Addi. ben
rici de vult
maria.

Aug. in. 13.
li. de ci. ca. 7

De passio i
plet vicem
baptisimi.

De non tñ... Aug' dices baptismi vice aliqui ipiere passi...
pas excludit sacramentū: sicut aperte docet
Aug' dices baptismi vice aliqui ipiere passi-
onē: de latrone illo cui nō baptizato dictū
ē. Hodie mecū eris in paradiso. Beat' Lypa-
nus in li. iij. de baptismo nō leue documen-
tū assumit. Qd etiā atq; etiā ego p'siderans
inuenio: nō tñ passionē p' noie christi id qd
baptismo deerat posse supplere/ sed etiā fidē
cōuersionēq; cordis: si forte ad celebrandū
mysteriū baptismi in angustijs temporū suc-
curri non potest. Necq; em̄ ille latro p' nomi-
ne christi crucifixus est/ sed pro meritis faci-
noꝝ suozū: nec qz credidit passus est: sed dū
parit' credit. Quātū ḡ fides valeat sine visi-
bilis baptismi sacramento/ qd apl's ait. Cor
de credit ad iusticiā: ore autē cōfessio fit ad
salutē: in illo latrone declaratū est: s' tūc im-
plet inuisibilis cū mysteriū baptismi nō p'te-
ptus religionis/ s' articulus necessitat' exclu-
dit. Et baptism' quidē pōt esse vbi cōuersio
cordis defuerit: p'uersio autē cordis pōt qui-
dē inesse non pcepto baptismi/ s' pcepto ba-
ptismo nō pōt. Nec vllō mō dicēda ē cōuer-
sio cordis ad deū cū dei sacm' p'tēuē. Ecce
hic habes nō solū passionē/ s' etiā fidē z con-
tritionē: cōferre remissionē vbi nō cōtemnū
sacramentū: vt i latrone illo ostēdit/ q nō p
passionē s' p fidē saluat' ē sine baptismi. S3
dicunt qdā hoc retractasse Aug'. Retracta-
uit qdē exemplū/ sed nō sniam. Ait em̄ i. iij.
lib. de baptismo. Cum dicerē vicē baptismi
posse h're passionē: nō satis idoneū posui il-
l' latronis exēplū: qz vtz nō fuerit baptiza-
tus incertū ē. Cōstat ḡ sine baptismi aliq's
iustificari z saluari. Cū Amb. de Valētin-
ano. Ventrē meuz doleo: vt pphético vtar
eloquio: qz quē regeneraturus erā amisit: ve-
rūtamē gratiā quā ille poposcit nō amisit.

De non tñ
passio s3 et
am fides et
p'itio im-
plet vicem
baptismi.
Lu. 23. f.
De p'se. di.
4. baptismi
vicem.

Rom. 10. c

Aug' i li. 2
retracta.

Ambrosio
dicere. 4. c

Jo. 3. a.

Determi-
natio.

Slo. super
epistolā ad
Hebr. 6.

ficit fides: adultis volētib' s' nō valētib' ba-
ptizari. Cū Aug'. Queris quid sit mai' / si-
des an aq; nō dubito qm̄ mīdeā fides. Si er-
go quod minus ē sanctificare pōt: nōne qd
maius ē. i. fides: de q' christ' ait. Qui credi-
derit i me: etiā si mortuus fuerit uiuet. Sed
dicunt aliq' nullū adultū in christū credere
vl' charitatē h're sine baptismi/ nisi sāguinē
fundat p' dño/ subdita introducēs testimo-
nia. Aug. ait. Ex illo tpe quo saluator dixit:
Nisi qs renatus fuerit zc. absq; sacramēto
baptismi: p'ter eos q' in ecclesia sāguinē fun-
dunt: aliq's vitā eternā accipe non pōt. Itē.
Nullū cathecuminū q'uis in bonis opibus
defunctū vitā eternā habere credim': exce-
pro martyrio vbi tota sacramenta baptismi
cōplent. Itē. Baptizatis tñ iter salutis esse
credimus. Sed quod i his min' dicit: i alijs
capitul' suprapositis suppleuit. Et iō hec in-
telligēda sunt: vt illi soli habētes tēpus ba-
ptizandi excipiant. Si em̄ aliq's habēs fidē z
charitatē voluerit baptizari/ et nō valet ne-
cessitate p'uet': supplet oipotētis benignitas
qd sacramēto defuerat. Dū em̄ soluere pōt/
nisi soluat tenet': s' cū iā nō pōt z tñ vult/ nō
imputat ei deus: q' suā potētā sacramēt' nō
alligauit. Qz vō inuisibil' scificatio sine vi-
sibili sacramēto qbusdā insit: apte Aug. tra-
dit sup Leuit'. dices inuisibilē sanctificati-
onē qbusdā affuisse z p'fuisse sine visibilib'
sacramēt'. Visibilē vō scificationē q' fit sa-
cramēto visibili siue inuisibili posse adesse/
nō posse pdesse: nec tñ visibile sacramētū iō
p'tēdū ē: qz p'teptoz ei' inuisibilis scifica-
ri nō pōt. Hinc Cornelius z q' cū eo erant iā
spū sanctificati baptizati sunt. Nec supstua
iudicāda ē sanctificatio visibil': qz inuisibil'
p'cessit. Sine visibili ḡ inuisibilis sanctifica-
tio esse pōt z pdesse: visibilis autē q' fit sacra-
mētō tenus sine inuisibili pdesse nō pōt: cū
illa sit omnis illius vtilitas. Simoni mago
visibilis baptismus nō p'fuit: qz inuisibilis
nō affuit: s' quibus inuisibilis affuit et pro-
fuit: nec tantum valet fides aliena parulo
qntū p'pa adulto. Paruulis em̄ nō sufficit
fides ecclesie sine sacro: q' si absq; baptismi
fuerint defuncti: etiā cū deferunt ad baptis-
mū dānabunt: sicut multis scōꝝ auctorita-
tibus cōprobat. Ad qd h'vnu sufficiat Aug.
Simissime tene paruulos/ qui cū in vteris
matrū viuere incipiunt z ibi moriunt: vel d'
matribus nati sine sacramento baptismi de
hoc seculo trāseunt eterno supplicio punien-
dos: qz et si p'prie actiōis pctā nō habuerūt:
originale tñ pctm̄ traxerūt carnali p'cupiscē-
tiē pceptiōe. Et sicut puuli q' sine baptismi
moriunt/ infidelīū ascribunt nūero: ita q' ba-
ptizantē fideles dicunt/ q' a fidelīū consortio

Aug' de vni-
co baptismo.

Jo. 11. c.
Opinio qrun-
dā q' null' si-
ne baptismo
possit saluari/
nisi patiat' p.
christo
Aug' in li. de
fide ad Petz
Jo. 3. a.

Aug' in eccle-
siasticis dog-
matib'. c. 44

Responsio.

Aug' sup Le-
uit'. q. 88.

Act. 10. g.

Act. 8. c.

Aug' i li. de fi-
de ad petrū: z
h' s' p'se. di. 4
c. firmissime.

Aug^o ad Bo
de ase. di. 4. c
nihil ē aliud

nō sepant: cū orat ecclesia p fidelib^o defun-
ctis. Fideles ergo sunt nō ppter virtutē s^{ed} fi-
dei sacramētū. Cū Aug^o. Paruulū et si nō
dū fides illa q̄ etiā in credētū volūtate cōsi-
stet: iā tñ fidei ipsi^o sacramētū. i. baptism^o si
delē facit: sicut credere respondet/ ita etiā si
delis vocatur: nō rē ipsā mēte annuēdo/ sed
ipsius rei p̄cipiendo sacramētū.

Quid proffit baptismus his qui
cū fide accedunt. Capi. III

Solet etiā q̄ri de illis
q̄ iā sacrificati spū: cū fide et charita-
te ad baptismū accedūt: q̄d eis p̄fer-
rat baptismus? Nihil em̄ eis videt̄ p̄stare:
cū p̄ fidē r̄ p̄tritionē iā remissis pctis iustifi-
cati sunt. Ad quod sane dici pōt: eos q̄dē p̄
fidē r̄ p̄tritionē iustificatos. i. a macula pcti
purgatos/ r̄ a debito eterne p̄ne absolutos
tñ adhuc teneri satisfactiōe tpali q̄ peniten-
tes ligant̄ i ecclesia. Cū autē baptismū per-
cipiunt: r̄ a peccatis si q̄ interim post cōuer-
sionē p̄traxerūt mūdant̄: r̄ ab exteriori satisf-
factione absoluunt̄: r̄ adiutrix gr̄a oisq̄ vir-
tus in eo augetur: vt vere nouus hō tūc dici
possit. Somes q̄s pcti i eo āplius debilitat̄.

Adi. Henri-
ci de vurma.

Ite character in baptismo imprimif. Est autē cha-
racter q̄dā impassibilis qualitas: illuminans
animā ad videndū facilius quid credēdū sit/ quid nō:
quid faciendū/ quid nō. Vel pōt dici/ r̄ forte melius: q̄
sit quedā qualitas disponēs r̄ habitās animā ad susci-
piendam gratiam.

Hieronymus

Ideo Hiero. dicit q̄ fides q̄ fideles facit
in aq̄s baptismi dat̄ vel nutrit̄: qz nō habē-
ti aliqñ ibi datur: r̄ iā habēti vt pleni^o habe-
at datur: sic r̄ de alijs intelligēdū ē. Qui er-
go mūdus accedit ibi sit mūdior: r̄ oī habē-
ti ibi ampli^o dat̄. Nō oīs exterior satisf-
factio ibi relaxetur: Amb. oñdit sup illū locū.
Sine penitentia sūt dona dei r̄ vocatio di-
cēs. Gr̄a dei i baptismo nō requit gemitū vl̄
planctū vel aliq̄d opus: s^{ed} r̄ oīa gratis cōdo-
nat. Quod q̄dē de exteriori gemitu vel plā-
ctu accipiendū est. Nā sine iustiore nemo
adultus renouat̄: s^{ed} exteriores satisfactiōes
r̄ afflictiones. s. sordes penitentū ibi dimit-
tunt̄. Adultū q̄ cōfert baptism^o etiā iā p̄ fidē
iustificato: qz accedens ad baptismū q̄si ra-
mus a colūba portat̄ in arcā: q̄ añ int^o erat
iudicio dei: s^{ed} nūc etiā iudicio ecclesie intus
est. Cū hō in baptismo peccatū deleat̄: r̄ sa-
tisfactio exterior nō imputet̄: querit̄ cur pe-
nalitas cui p̄ pctō addicti sumus nō tollat̄.
Hoc ideo tradunt viri facti: qz si a pena ho-
mines p̄ baptismū liberarētur: ipsā putarēt
baptismi precū/ nō eternū regnū. Ideo so-
luto reatu pcti tpalis/ pena tñ manet: vt illa
vita studiosi^o querat̄ que erit a penis oibus
aliena: Ideo etiā manet vt sit fideli r̄ certā-

De satisfactio
exterior dimit-
titur.
Rom. d.
De ase. di. 4.
sine penitētia.

di materia r̄ vincēdi occasio: q̄ nō vinceret
si nō pugnaret: nec pugnaret si in baptismo
fieret immortalis.

Clerfus.
Terrent: efficiunt humiles r̄ adam recolentes.
Erdiunt: stimulant/ exerceant: sint r̄ amoris
Signa dei: nos a fouea quasi fune trabentes.
Querendiq̄ mouent nos in baptismate regni.

Adi. He-
ri. de vuri-
maria.

Cui^o rei baptism^o qui datur iā iu-
sto sit sacramētū. Capi. V

Sqr̄it cui^o rei baptis-
mus ille sit sacm̄ q̄ dat̄ iā iusto. Di-
cimus sacm̄ esse r̄ rei q̄ p̄cessit. i. re-
missionis añ p̄ fidē date: r̄ remissiois tpalis
p̄ne siue pcti: si habet̄ q̄d interim cōmittit̄
et nouitatis ac oīs gr̄e ibi p̄stite. Dis etem̄
rei signū est cui^o causa ē: nec mireris rē aliqñ
p̄cedere sacm̄: cū aliqñ etiā lōge post sequa-
tur: vt in illis q̄ sicte accedunt: quibus cū
postea penituerint incipiet baptismus pro-
desse: in quibus fuit baptismus sacramētū
huius sāctificationis quā penitēdo habēt.
Sed si nunq̄ peniterēt/ nec a figmento rece-
derēt: cuius rei sacramētū esset baptism^o ab
illis suscept^o. Pōt dici rei q̄ ibi fieret: als fo-
ret si nō eoz enormitas impediret.

Si paruulis datur in baptismo
gratia/ qua possunt in maiortate
proficere.

Solet etiā queri si paruu-
lis in baptismo dat̄ gr̄a: q̄ cū tps habuerint
vtēdi libero arbitrio: possint bñ velle r̄ cur-
rere. De adult^o em̄ q̄ digne recipiūt sacm̄:
nō ambigit̄ qñ gr̄az opantē r̄ coopantē p̄ce-
perint: q̄ in vacuū eis cedit/ si p̄ liberū arbi-
triū post mortāl^o deliquerint: q̄ merito pcti
gratiā apposita perdūt. Unde dicuntur cō-
tumeliā spūisācto facere/ et ipm̄ a se fuga-
re. De paruulis hō qui nondū ratione vtū-
tur q̄stio est: an in baptismo receperint gra-
tiā/ qua ad maiorē venientes etatē possint
velle et opari bonū. Videtur q̄ nō recepe-
rint: qz gratia illa charitas est: et fides que
volūtate preparat et adiuvat. Sed quis di-
xerit eos accepisse fidē et charitatē. Si vero
gratiā nō receperint qua bene operari pos-
sunt cū fuerint adulti: nō ergo sufficit eis in
hoc statu gratia in baptismo data: nec per
illam possunt modo boni esse/ nisi alia ad-
datur: que si nō additur: nō est ex eoz cul-
pa: quia iustificati sunt a peccato. Quidā
putant gratiā operantē et cooperantē cun-
ctis paruulis in baptismo dari in munere/
nō in vsu: vt cum ad maiorē venerint eta-
tem ex munere sortiat̄ vsu: nisi per libe-
rū arbitriū vsu muneris extinguant pec-
cando: et ita ex culpa eoz est/ non ex defe-
ctu gratiē q̄ mali sunt: qui ex dei munere

Deb. 10. f.

valentes habere vsu bonum p liberu arbi- triu renuerunt: et vsu prauu elegerunt.

Ista est dist. quarta hui' quart' libri: In q' ma- gister post q' superi' determinauit de ba- ptismo q' ad ea q' pueniunt ei fm se: hic determinat de effectu baptismi q' ad suscipiētes: et circa hoc tria fa- cit pncipalr. Primo em ostēdit quō qdā suscipiūt sacm̄ rē/ vel sacm̄ rē nō rē: aut rē rē nō sacramētū. Secūdo ex- cludit errorem quozūdā dicentū: q' baptismus sūguinis cum fide adultis nō proficit absq' baptismō fluminis. Tertio adiungit quōd baptismus gratiā cōferat paruulis. Prīmū facit a pncipio distin. vsq' ibi: Sunt r' aliq' ut supra. Secūndū vsq' ibi: Solet etiā queri. Tertū vsq' ad finē distin. ¶ In speciall' sententia magistri stat in tribus ppositionib' quarū prima est hec. Que sit in- ter suscipere sacramētū baptismi rē sacramenti/ vel sa- cramentū r' nō rem aut eonuerſo differentia: hic decla- rat certa euidentia. Hāc magister insinuās dicit: q' quidā suscipiūt rē r' sacramētū: quidā aut rē nō sacramē- tū: quidā aut sacramētū et nō rē. Determinat p̄mū: rē em r' sacramētū recipiūt adulti qui cū fide baptizant: etiā paruuli qui in baptismo ab originali mundant: q' uis dicant aliqui q' paruulis qui nō sunt electi r' pdesti- nati: in baptismo pctā nō dimittant: quod nō est verū: quod auctoritate beati Aug' ostēdit. Postea dicit: q' il- li qui sine fide fide accedūt ad sacramētū: non rem sa- cramentū recipiunt: quod auctoritatibus cōfirmat. Post ea obicit contrariū fm beati Aug'. q' dicere videt: q' si ere accedentes in ipso momēto quo baptizant remissio- nē peccator' recipiūt: licet post peccatū ppter fictionē re- missio ipsa frustrē r' peccata redeat. Et idē videt dicere Ap̄ls in epla ad Gal. Quotq' in christo baptizati estis christū induistis. Et respōdet ad hoc: q' Aug' loquitur hoc cōfēdo r' inquirēdo/ r' nō determinando neq' asse- rēdo. Ap̄ls loquit de his q' in suo baptismo christo cō- formant: qui. s. moventur veritati pcti/ sicut christ' vetu- stati pene. isti em christū induūt p inhabitatiōis ipsius gratiā. Vel dicunt christū oēs induere quantum ad sacra- menti ipsius christi pceptionē: et si nō quantum ad interi- orem sanctificationē. Postea dicit q' aliq' recipiunt rē sa- cramentū r' nō sacramētū: sicut illi qui p christi fide sūgu- nē fundūt: r' sicut illi qui cū fide bona r' contritione mo- riunt: r' nō habent copiam recipiendi sacramētū: sicut latro in cruce: de q' th nō asserit Aug': vtrū baptizatus fuerit vel nō: ex quo concludit q' sine aqua baptismi ali- qui iustificant r' saluātur: et post obicit p plures aucto- ritates/ q' tales saluari nō possunt. Et respōdet q' aucto- ritates intelligunt vbi homo habuit oportunitatē r' cop- iam recipiendi sacramētū: r' cōtempſit sacramētū re- cipere. ¶ Secūda ppositio. Baptismus effusi sangui- nis valet in casu sine baptismō fluminis. Hanc ppositi- onē magister insinuās remouet errorem quozūdā dicen- tū nullum adultū per fidem r' charitatē posse iustifica- ri sine baptismō/ nisi sanguinē p christo fundat: qd' pa- ter auctoritatibus beati Aug'. Et respōdet magister: q' auctoritates intelligēde sūt/ si asſit tēpus r' contemptus baptismi. Si autē fidē habeant r' contritionē/ r' baptiza- ri voluerint: r' nō possunt morte puenti: omipotētis be- nignitas supplet quōd sacramētō defuerat. Q' autē in- uisibilis sanctificatio quibusdā inſit sine visibili sacra- mento: ostendit quibusdā auctoritatibus beati Aug'. Subdit tamē q' ppter hoc nō est visiblle sacramētū con- temnendū: quia sacramētū cōtempſor inuisibiliter san- ctificari nō potest. De paruulis autē quibus fides alie- na subuenit: dicit sec' ecē q' adultis: nō em tātū valet fi- des aliena in paruulo quantum p̄p̄ia in adulto: paru- lis em non sūfficit fides ecclesie sine sacramento. Ande si fuerint absq' sacramento defuncti: etiā cū defertur ad baptismū damnant: r' numero infidelū ascribunt. Si autē baptizant fideles vocant ppter fidei sacramen- tū: que oia auctoritatibus cōfirmat. Postea querit qd' utilitatis subsequens receptio sacramētū conferat prius per fidem et charitatē sanctificatis: videtur em esse su- perflua cū nihil prestare videat. Et respondet q' nō est superflua: immo eis multū valet: qui em per fidē r' p̄ri-

tionē iustificant: purgant quidē a peccati macula: et a debito pene eterne absoluunt: tenent tñ ad satisfactionē ad quā penitēs in ecclesia obligant: p susceptionē aut baptismi hec obligatio seu satisfactio remittit: r' a pecca- tis. s. que iterū post cōuersionē attraxerūt mundant: et gratia r' om̄is virtus in eis auget: et sones in eis ma- gis debilitat: r' intra ecclesiā numero et iudicio ecclesie collocant. Postea querit: cū in baptismo remittantur peccata/ r' reatus pene soluat: quare penaltates ex pec- cato conſecute nō tollantur. Et respondet q' penaltates remanēt post baptismū duplici ratione. Prīmo ne- talis ablutio penaltatū putaretur premiū esse finale ba- ptismi/ et nō regnū eternum. Et ergo studiose illa vita queraf que erit a penis om̄ibus aliena/ remanent pena- litates. Secūda causa est: vt datur baptizatis materia pugnandi/ r' p consequens vincēdi. Non em aliq's vin- ceret nisi pugnaret: nec pugnaret si in baptismo omnes penaltates tollerētur. Postea querit: cū prius iustifi- cati postea baptizant: cuius rei baptismus ille sit sacra- mentū et signū. Et respondet q' iustificationis pri' ha- bite: sicut r' in perfectis est signū iustificationis faciēde/ nisi impedimentū adesset. Ande nō est inconueniens q' res pcedit quandoq' sacramētū: et quādoq' sequatur longe post: vt in fictis/ qui postea penitēt. ¶ Tertia p- positio est hec. Hō tantū pdest fides aliena paruul quā- tū fides p̄p̄ia adultis r' p̄ritis. Hāc magister insinuās querit: vtrum paruuli in baptismo recipiāt gratiam: de adultis autē qui digne recipiūt nō ē dubiū. Et videt q' nō: q' grā illa ad pparationē volūtatis dat: r' puuli actu volūtatis vti nō p̄rit: igit rē. In contrariū ē q' nō salua- rent nisi reciperēt gratiā. Et respōdet q' recipiūt gratiā in via nature r' nō in vsu: vsu autē habēt cū pueniunt ad pfectā etatē: nisi p liberū arbitriū cū vsu hui' mune- ris extinguant peccando. Et tantū in speciall'.

¶ Baptismus eque sanctus est a bono et a malo/ datus bono vel malo. Capitulum I a

Dist hec scien- dū ē sacramētū baptismi a bo- nis r' a malis ministris dari: si- cut a bonis r' a mal' sumit: nec melior est baptismus q' p meliores dat: nec min' bonus qui p minus bonū dat: nec ma- lus qui p malū dat: nec maius mun' dat in baptismo dato a bono: nec minus in baptis- mo dato a malo/ sed equale: qz nō ē minus hois/ sed dei: qd' totū subdit declaraf testi- monijs. Aug' ait. Baptismus talis ē qualis ille in cui' potestate dat: nō qualis est ille p cui' mysteriū dat. Itē. Proxius fieri potest vt aliqui verum habeant baptismū/ r' nō ha- beant veram fidē. Itē si inter bonos mini- stros cū sit ali' alio melior: nō est melior ba- ptismus qui p meliorem dat: nullo modo ma- lus est qui etiā p malū datur/ qz baptismus dat: r' ideo p ministros dispares dei munus est equale: qz nō illozū sed eius est. Idē. Lū baptizat malus: illud qd' datū ē vnū est/ nō impar ppter impares ministros: s' par r' eq' le ppter hoc. Hic ē qui baptizat. Itē ego di- co r' nos dicimus oēs: quia iustos oportet esse per quos baptizatur: iustos oportet esse tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti si volunt. Si aut noluerint esse iusti q' sedēt

Dist. V. habet
3. ca. cum eo/
rum. 5.
De baptismo
p compationē
ad dantes.

Aug. sup Jo.
r' h' d' sic. di.
4. c. baptism' 9
De ple. dist. 4.
si inter.

Aug' contra
t' resentiū
grāmaticū.

Jo. i. e.
De ple. dist. 4.
baptism' talē.

Mo. 23. 3.

Libert III Capitulum II et III

in cathedra Moysi: securum me facit magister me. s. christus: de quo spiritus sanctus dicit: **Jo. 1. c.** Hic est qui baptizat. Item. Quos baptizavit **De dse. dif. 4.** Judas christus baptizavit. Si quos ergo baptizavit ebriosus/homicida/adulter: si christus erat baptizatus/christus baptizavit. **c. baptism. tal. l. 3.** Non timeo adulterum/nec ebriosum/nec homicidam: quia columba attendo per quam mihi dicit: **Homel. 5. sup Joanne.** Hic est qui baptizat. Item homicida dedit baptismum christi: quod sacramentum tantum sanctum est/ut nec homicida ministrante pollueretur. Item si in heresi quacumque vel schismate quisque in nomine patris et filii et spiritus sancti baptismi sacramentum acceperit: integrum sacramentum accepit: sed salutem quam est virtus sacramenti non habebit: si extra ecclesiam catholicam ipsum sacramentum habuerit. Debet ergo ad ecclesiam redire: non ut sacramentum baptismi iterum accipiat: quod nemo debet in aliquo repetere: sed ut in societate catholica vitam accipiat. Baptismus enim extra ecclesiam nequit potest esse. Ibi enim cuius potest esse baptismus ubi potest potest esse elemosina. s. i. ecclesia. **De dse. dif. 4. c. romanus.** Item Iulianus Romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat: sed spiritum dei ministrare gratiam baptismi: licet paganus sit qui baptizat. In his perspicue cernis baptismum verum bonis et malis dari: et a bonis et a malis: et ipsum tantum equum sanctum esse: et munus eius equale: sive a bonis sive a malis baptizetur.

De potestate baptismi et ministerio. Capitulum II

Quia ministerium tantum habet non potestatem baptismi. Potestatem enim sibi retinuit. Quod novit Joannes cum vidit columbam descendente super christum. **Ubi Aug.** Quid novit Joannes baptizata dominum. Quid non novit: potestatem dominici baptismi in nullum hominem a domino transcurram. sed ministerium plane transcurram. Potestatem a domino in neminem: sed ministerium in bonos et malos. Non exhorreat columba ministerium malorum: respiciat potestatem domini. Quid facit tibi minister malus ubi bonus est dominus. Neque qui plorat neque qui rigat est aliquid: sed qui incrementum dat deo. Si superbus fuerit minister: cum diabolo computat sed non comminat donum christi: quod per illum fluit purum est. Per lapideum canalum transit aqua ad areolas: in canali lapideo nil generat: sed ortus fructus plurimos affert. Ibi ergo non modo boni sed etiam mali ministerium baptizandi: s. neuter potestatem baptismi. Ministerium enim dedit christus servis: s. potestatem sibi retinuit: quam si vellet poterat servis dare: ut servus daret baptismum suum tanquam vice sua. Et potestatem suam constituere poterat in aliquo vel in aliquibus servis suis: ut tanta vis esset in baptismo

servi quanta est in baptismo domini: s. noluit: ne servus in seruo spem poneret. Baptizat servus ut minister: baptizat dominus tanquam potestatem habens: quam si daret servis: ut. s. ipso esset quod domini erat: tot essent baptismi quot servi: ut sicut dicitur est baptismus Joannis: sic diceret baptismus Petri vel pauli. Quod ne fieret: retinuit sibi dominus potestatem baptismi: servus autem ministerium dedit. Si ergo servus dicit se baptizare: recte dicit: s. tanquam minister baptizat: et ideo non differt sive bonus sive malus baptizet. In de etiam nemo dicit baptismus meus: cum tamen dicat euangelium meum/pudicitia mea: licet sint hec a deo: in quibus differentia est. Alius enim alio melius operatur in euangelizando: et alio alio pudentior est. Alius autem alio magis minusve baptizat: sive ab inferiori sive a superiori baptizet/dici non potest.

Quae fuit potestas baptismi quam Christus potuit dare servis.

Capitulum III

Nec queritur quid sit illa potestas baptismi quam christus sibi retinuit et potuit dare servis. Hec est (ut plurimum volunt) potestas dimittendi peccata in baptismo: s. potestas dimittendi peccata quae in deo est: deus est. Ideo alii dicunt hanc potestatem non potuisse dare alicui seruo: quia nulli potuit dare vellet esse quod ipse est: vel ut haberet essentiam quam ipse habet: cui hoc esse quod esse potest. Dicunt enim: Si hanc potestatem alicui dare potuit: potuit ei dare creaturas creare: quia non est hoc maioris potentiae quam illud. Ad quod dici potest: quia potuit eis dare potentiam dimittendi peccata: non tamen ipsam eandem qua ipse potest esse: s. potentiam creatam/qua servus posset dimittere peccata: non tamen ut auctor remissionis s. ut minister: nec tamen sine deo auctore: ut sicut in ministerio habet exterius sanctificare: ita in ministerio haberet interius mundare: et sicut illud facit deo auctore qui cum eo et in eo operatur illud exterius: ita interius mundaret deo auctore: qui eius verbo velut quodam ministerio uteretur. Ita etiam posset deus per aliquem creare aliqua: non per eum tanquam auctorem: sed ministrum: cum quo et in quo operaretur: sicut in bonis operibus nostris ipse operatur et nos: nec ipse tamen nec nos tamen: sed ipse nobiscum et in nobis: et tamen in illis agendis ministri eis sumus: non auctores. Ita ergo potuit dare seruo potestatem dimittendi peccata in baptismo: id est ut in mundatione interius servus cum domino operaretur: non servus sine domino: nec dominus sine seruo: sed dominus cum seruo et in seruo: sicut in exteriori ministerio dominus operatur cum seruo et in seruo. Unde et dominus dicit sanctificare et servus: sed dominus invisibili gratia: servus visibili

Aug^o super
Leuit. 20. b
Exo. 19. b.

sacramēto. **U**bi Aug^o sup Leuit. Dñs ait: Ego dñs q̄ sanctifico. Et de Moyse etiā dicitur est: et sanctificabis eū. Sed Moyse sc̄ificat. visibilis sacramētis p̄ mysteriū: dñs aut̄ invisibili gr̄a p̄ sp̄m̄. ubi ē totus fruct^o visibilium sacramētorū. Sine hac sanctificatiōe visibilia sacramēta nil p̄sunt. Si quis hoc melius aperire poterit/nō inuideo.

Ista est **Q**uestio. v. hui^o q̄rti libri: In qua maḡ post q̄ dēminauit de baptisimo fm̄ se et p̄ copationē ad suscipiētes: hic determinat de eodē p̄ copationē q̄ ad m̄stros p̄ferētes. Et tria circa hoc facit. De terminat em̄ p̄mo de q̄bus possit dari baptisim^o. Sc̄do subdit quō forit̄ efficacīā sacramētū: cū sacramētū suscipit hereticus vel schismaticus. Tertio subiūgit q̄ p̄tās sit collata hoībus. **P**rimū vsq̄ ibi: Itē si in heresi quacūq̄. Sc̄dm̄ vsq̄ ibi: Quia mysteriū tm̄. Tertiu^o vsq̄ ad finē dist. **I**n speciali sn̄ia maḡ stat i trib^o p̄pōnibus: quaz p̄ma ē hec. **A**n^o ver^o baptisim^o a bonis et a malis dat^o: et essentialē mun^o iuste conferē sine a bono sine a puero ministro baptisim^o. **H**āc magister insinuat. **P**onit p̄mo: q̄ baptisim^o a bonis et a malis ministr^o dari potest: et eque sanctū est datū ab utroq̄. **N**ō em̄ peior baptisim^o datur a malo q̄ a bono: nec melior a bono q̄ a malo: nec mal^o nec min^o: s̄ egle dat^o i baptisim^o dato a bono aut a malo: q̄ nō est hoīs mun^o sed ē dei: q̄ plurib^o auctōrib^o cōfirmat. **P**ostea dicit q̄ hui^o tota causa ē: q̄ baptisim^o non est eozū. s. baptisim^o sed christi. **C**hristi em̄ in baptisimo ministeriū habet: potest autē sibi christus retinuit. **A**n nō dicit baptisim^o Petri v^o pauli/ sed christi. **P**otuit tamē potestātē baptisim^o dare hoīminibus/ sed noluit: ne tot essent baptisim^o quot homines: et ne homo in hominē spem poneret: quod diuersis auctoritatibus cōfirmat. **S**ecūda p̄positio ē hec. **Q**uāuis hereticus sine schismatic^o recipiat solū sacramētū: nō tamē accipit virtutē illius et incrementū. **H**āc magister insinuat dicit. **S**i hereticus seu schismaticus baptisim^o sacramētū accipit/ integrū sacramētū accipit: sed salutē que est virtus sacramētū nō habebit: si sc̄z extra catholicā ecclesiā ipsius sacramētū habuit. **D**ebet ergo ad ecclesiā redire: non vt baptisim^o sacramētū iterū accipiat: q̄ nemo debet in aliquo repetere: sed vt in societate catholica accipiat vitā: baptisim^o em̄ extra ecclesiā p̄desse nō potest sicut nec elemosina. **T**ertia p̄positio est. **I**uxta sententiā magistri deus potuit nobis cōferre potestātē baptisim^o/ sicut et creature potētiam creandi. **H**āc magister insinuat q̄rit: que sit illa potestas quā christus potuit dare hoībus/ et nō dedit. **E**t respōdet magister fm̄ quosdā/ q̄ p̄tās dimittēdi peccata. **C**ōtra q̄ obijcit sic: q̄ potestas qua de^o dimittit peccata ē idē quod deus: ergo nō potuit creature dare hāc potestātē. **I**tē si p̄tās dimittēdi potuit et p̄tē cōicari creature: ergo potestas creādi. **E**t respōdet magister ad p̄mū sic: q̄ potestas dimittēdi peccata que creature possit dare esset potestas creaturā: et esset potestas cuiusdā cooperationis: vt sicut creatura coopat̄ deo i exteriori mūdatione p̄ modū ministeriū/ ita possit coopari interiori mūdatione. **H**ic magister cōiter nō tenet a doctoibus. **A**d sc̄dm̄ respōdet: q̄ potestas creādi p̄tē creature cōicari: nō ita q̄ creat p̄ auctoritatē/ sed p̄ ministeriū. **E**t tātm̄ in speciali de sententiā huius distinctionis.

Quibus liceat baptizare. **C**la. I a

Nunc quibus liceat baptizare addamus. **D**e hoc Isidor^o ait. **C**ōstat baptisimū solis sacerdotibus esse traditū/ eiusq̄ ministeriū: nec ipsi diaconib^o implere est licitū absq̄ ep̄o vel p̄bytero: nisi his p̄cul absentib^o vltima lāguoris cogat

Di. VI. ba/
bet. 6. capi.
cū eoz. 6.
Quibus ē
collata po/
testas. hap.
Ist. i. li. 2.
de officijs:
et h̄ de p̄se.
di. 4. p̄stat

necessitas: quod etiā laicis fidelibus p̄mittit. **E**x cōcilio Carthaginēsi quinto.

DIACONUS **P**ōt de licentia et si sacerdos p̄sens est. **T**amē infidelis si est/ p̄tē: dūmodo intendat facere q̄d facit ecclesia: licet non credat baptisimā aliquā habere virtutē.

Addi. Henrl.
de uirginaria.

Itē mulier quāuis facta baptizare nō p̄sumat/ nisi necessitate cogēte. **D**e illis q̄ ab hereticis baptizant^o: vtrū rebaptizandi sint queri solet. **A**d q̄d breuiter dicim^o: q̄ quicūq̄ sit q̄ baptizet: si seruatur forma a christo tradita/ verū baptisimū dat: et ideo q̄ illū sumit nō debet rebaptizari. **U**bi Beda. **S**ive hereticus siue schismatic^o siue facinorosus quicūq̄ in p̄fessione facte trinitatē baptizet/ nō valet ille q̄ baptizatus ē a bonis catholicis rebaptizari: ne p̄fessio et trinitatē inuocatio videat̄ annullari. **I**tē Aug^o. **Q**uāuis vnus sit baptisim^o et hereticorū. s. eoz q̄ in noīe patris et filij et sp̄s sancti baptizant^o et ecclesie catholice: tm̄ q̄ foris ecclesiā baptizant^o: nō sumunt ad salutē baptisimū sed ad p̄niciē: habentes formā sacramētū: virtutē autē ei^o abnegātes: et ideo ecclesia nō eos rebaptizat: q̄ in noīe trinitatis baptizati sunt: et ipsa ē forma sacramētū. **I**tē rebaptizare hereticū q̄ hec factificatiōis signa p̄ceperit/ oīno peccatū ē: catholicū vō immanissimū scel^o ē. **E**x his apte colligit^o: q̄ q̄ etiā ab hereticis baptizati sunt/ seruato caractere christi: rebaptizandi nō sunt: sed tm̄ impositiōe man^o reconciliandi vt sp̄s sanctū accipiat/ et in signū de/ testationis hereticorū. **S**unt tamen nōnulli docto^o (vt Liprianus et quidā alij) q̄ dicere vident^o ab hereticis nō posse tradi baptisimū: et eos esse rebaptizandos cū veniūt ad ecclesiā q̄ ab illis dicunt^o baptizati. **S**ed hoc de illis verū est: qui extra formā ecclesie baptizare p̄sumūt. **L**iprianus tm̄ ibi a veritate deuiasse videt^o q̄ ait de heretico. **Q**uō sanctificare aquā potest cū ipse immūdus est: et apud quē sp̄s sanctus nō est: cū dñs dicat i lege. **Q**uicūq̄ tetigerit immūdus immunda erūt: q̄s potest dare q̄d ipse nō h̄z. **H**oc ergo ex ignorātia eū dixisse Aug^o innuit dicens. **M**artyrē Liprianū gloriosū qui apud hereticos vel schismaticos datū baptisimū nō lebat cognoscere: dū eos nimis detestaret: tāta eius merita vsq̄ ad triumphū martyrij secuta sunt: vt ex charitatis/ qua excelebat luce: obumbratio illa fugaret: et si quid purgandum erat/ passionis falce tolleretur. **N**ec nos qui baptisimū veritatē et hereticorū iniquitatē agnoscimus ideo Lipriano meliores sumus: sicut nec Petro quia gētes iudicare nō cogimus.

De p̄se. dist. 4.
ca. mulier.
Utrū rebaptizandi sint q̄ ab hereticis rebaptizantur.

Beda i homi.
et h̄ de p̄se. di.
4. c. siue.

Aug. ad q̄dēs
Hozosij. et h̄
de p̄se. dist. 4.
c. Quis.

Aug^o ad Ma
rimianū: et h̄
de p̄se. di. 4. c.
rebaptizare.

Opi. q̄rūdā.

Huī. 19. d.

Aug^o d̄ vnico
baptisimo.

Hieronimus sup epistolā ad Romanos. **C**apitulū II b

Liber III Capitulum II III et III

De pse. dif. 4. eodem modo.

Noc etiā sciendū est: q̄ licet ter imergat̄ ppter mysteriū trinitatis: tñ vnū baptisma reputat̄.

De null' i materno vtero baptizari pot' etiā si mater baptizet. Unde Irido. Qui in materno vteris sunt baptizari nō possunt: qz qui nat' adhuc fm Adā nō est: fm chustū nō potest renasci: neqz regeneratio in eū dici pot' quē generatio nō pcessit. Item Aug'. Nō potest quisqz renasci anteqz natus sit. Sicut opponit d' hieremia z de Joāne baptista: qui ab vtero sctificati legunt: quod etiam de Jacob quidā putant. Dicimus: si sanctificatio ibi accipit̄ interior emūdatio in miracul' diuine potentie esse habendū. Et Aug' ait: ambigue sup hoc loquens. Si vsqz adeo inquit in illo puero acceleratus ē vsus rōnis z volūtat̄: vt intra materna viscera iā posset agnoscere z credere quod in alijs paruulis expectat̄ etas: vt possint in miracul' habēdū esse diuine potentie nō ad humane trahēdū exemplū nature. Itā qñ voluit deus etiā iumen tū locutū est. Itē de hieremia legit. Prius qz exires de ventre sctificauit te. Illa tamē sanctificatio qua effimur templū dei: non nisi renatorū est. Nisi enī qz renatus fuerit ex aqua z spūsancto nō potest intrare in regnū dei. Nemo autē renascit̄ nisi pri' nascatur. Cū illa sanctificatio pot' fm pdestinati onē accipi. Ecce videtur dubitāter loq' qui etiā in eodem dicit. Non dictū est quia credit infans in vtero sed exultauit: nec heli cabet dicit exultauit i fide/ s exultauit i vtero meo. Et potuit esse hec sanctificatio tante rei a maiori cognoscēde iudiciū nō a paruulo cognite absqz assertionē: de hac sanctificatione loquit̄: nō diffiniēs qualiter intelligēda sit illa sanctificatio: an sit signū future rei/ an veritas iustificationis p spū facte. Sed melius ē vt dicam' illos ppter cōmunē legē in vteris iustificatosz gratia puentos: dimissis omnibus peccatis: qd etiā multis sanctorū testimonijs edocet̄.

Aug' ad bar' danū de Joāne baptista. Hier. 1. b. Lu. 1. b.

Ruffi. 2. 2. c. Hier. 1. b. 1. Cor. 3. c. Jo. 3. a.

Luce. 1. c.

Si baptismus sit verbis corrupte prolatis. **Capitulum III**
Queri etiā solet si corrupte pferat̄ vba illa/ an baptism' sit: De h' zacharias Bonifacio scribit. Retulerūt mibi nūcij tui q' fuerit sacerdos in eadē puincia qui latinā linguā penitus ignorabat: et dū baptizaret nesci' latini eloquij infringēs liguā diceret: Baptizo te in noie patria z filia z spūsanctū: z ppter h' p' derasti rebaptizare. Sed si ille q' baptizauit nō errorē inducēs vel heresim/ sed p sola ig-

De pse. dif. 4. c. retulerunt.

norātia romane locutionis infringēdo linguā baptizās dixisset: nō possumus consentire vt denuo baptizetur.
Leo papa.
Preterea sciendū est: q' illi de qbus nulla extant iudicia inf' pinqs vel domesticos vl' vicinos a qbus baptizati fuisset doceant: agendū ē vt renascant ne pereant: i qbus qd nō ostēdit gestū: ratio nō sinit vt videat̄ iteratū. Cōferēdū eis videtur qd collatū esse nescit: qz nō temeritas infuerit p'sumptionis vbi est diligētia pietatis.
Dicit quedā decretal' Innocētij: q' talis baptizatus est in hac determinatiōe. Nō te rebaptizo: sed si nō es baptizatus: ego te baptizo i noie patris z filij z spūsancti. Sed videt̄ p' nibilo apposita cōditio: qz si baptizatus est nō iterū baptizatur.
De illo qui pro ludo immergitur. **Capitulum III**
Solet etiā queri de illo q' iocās sicut mimus: cōmemoratiōe tamē trinitatis immergit̄: vtrū baptizatus sit: hoc ait Aug' nō diffinit ita inquit. Si totū ludere z mimice z ioculiter ageret: vtrū approbādus esset baptismus q' sic daret̄: diuinū iudiciū p' alicui' reuelatiōis miraculū/ oratiōe implozādū esse censerē. Et idē tñ sapientibus nō fuisse baptismus: vt cū aliq' i balneū vel i flumen mergunt̄ i noie trinitatis: nō est tamen baptismus: qz nō intentione baptizandi illud geritur. Nam in hoc et in alijs sacramentis si cur forma est seruanda: et intentio illud celebrandi est habenda. Illud etiā nō temere ueat: q' qdā nō ea fide paruulos ad baptismū ferunt: vt per spiritū ad vitā regenerentur eternā: sed eos putant hoc remedio temporalem accipere sanitatē: nō em̄ propterea illi nō regenerantur/ quia nec ab illis hac intentione offeruntur.
Quo duo tēpora erant in quib' baptizabantur homines.
Agnosendum est etiā in baptizandis electis duo tēpora esse seruanda: id est pascha et penthecosten: vt in sabato pasche vel penthecostes baptismi sacramētū celebret̄. Quis nō necessitate mortis vel piculi vrgent: omni tpe debēt baptizari.
In pascha seruaf baptismus: ad innuendū q' p baptismū resurgimus a morte ad vitā: z quia baptismus habet efficaciam suā a vltima passione. In penthecoste autē: ad innuendū q' in baptismo dat̄ spūsanctus. In de modo pauci seruaf ppter pericula que solent euenire.
De responsione patrinozorum. **Capitulum V**

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

De pse. dif. 4. c. si nulla

Dorro cūcti ad baptis-
mū veniētes fidē suā p̄fiteri debēt
z exponere qd̄ petendum venerint
ad ecclesiam. Unde etiā a baptizando que-
rit: quid venisti ad ecclesiam petere? Qui si
adultus est/ p̄ se respōdet: fidem. i. sacramē-
tū fidei z doctrinā. Ita etiā per singula in-
terrogatus/ respondeat se credere in patres
z filiū z sp̄m̄ sanctū. Si aut̄ paruulus est nō
valens credere vel loqui: alius pro eo respō-
det. Unde Isidorus. Paruuli alio p̄fiteute
baptizant: q̄ adhuc loq̄ vel credere nesciūt
ficut etiā pro egris mutis vel surdis ali⁹ p̄-
fitef̄ dū baptizant: sic z de penitentib⁹ agē-
dū est. Si x̄o pro eo q̄ respondere pōt alius
respondeat: nō itidē valet sicut dictum est.
Etatē habet/ pro se loquat̄. Si x̄o querit: ex
quo sensu pro paruulo dicat̄ credo/ vel fidē
peto: Dicimus de sacramēto fidei id esse in-
telligendū: qd̄ respondet petere cū defertur
ad ecclesiam z habere fidē euz baptizaf̄: vt sit
sensus cū dicit̄: fidē peto. i. sacramētū fidei
p̄festo sum recipe: credo/ id est sacramētū fi-
dei suscipio: qd̄ est/ hic paruulus p̄festo est sa-
cramētū fidei accipe. Unde Aug⁹. Nihil
est aliud credere q̄ fidem habere: z ideo cū
respondet: credere paruulus q̄ fidei nondū
effectū habet: respondet fidem habere pro-
pter fidei sacramētū: z cōuertere se ad deū
p̄pter cōuersionis al̄s fidei sacramētū. Sz
adhuc q̄rit/ ex quo sensu p̄ paruulo respon-
deat: Credo in deū patrē: et in Iesum chi-
stū z in sp̄m̄ sanctū. Nunqd̄ de sacramento
fidei/ an de fide mētis ibi agit? Si de sacra-
mento: cur nominatim distinguunt̄ p̄pone?
Si x̄o de fidei affectu: quomodo verum est
cū ea paruulus careat? An illud factur⁹ par-
uulus spondet cū creuerit/ sicut z omnibus
pompis diaboli spondet abrenūciare: qd̄ si
non seruauerit factus adult⁹/ tenebit̄ ip̄e v̄l
sponzor. Sane etiā dici potest ibi spōderi p̄
paruulo/ q̄ ad maiorē etatē si venerit/ z pō-
pis diaboli renūciabit: z sanā fidez tenebit/
cui⁹ tūc sacramētū recepit. Hac aut̄ spōsio
ne paruul⁹ pro quo fit/ tenebit̄/ nō sponzor:
si tamē vt cautio impleat̄ quantū in se est z
operam dederit: qz̄ exigit̄ a patrino vt sit di-
ligens circa eū pro q̄ spōdōdit sollicitudo.
De hoc Augustin⁹. Certissimam emisistis
cautionem qua renūciare pompis diaboli
spōndistis.

Ita aut̄ interrogatio
z responsio fidei fit in cathecumino:
cui addit̄ exorcism⁹. Ante baptismū
em̄ fit cathecism⁹ z exorcism⁹: post cathe-
cismū sequit̄ exorcism⁹: vt ab eo q̄ iam fide
instructus est/ aduersaria virtus pellatur.
Exorcism⁹ de greco dicit̄ in latinū adiura-
tio: cathecism⁹ instructio. Cathecizare ē in-
struere: vt de symbolo ac rudimentis fidei.
Exorcizare est abiurare: vt Exi ab eo sp̄i-
tus imūde. Symbolū est signū v̄l collatio.
Signū: qz̄ eo fideles ab infidelib⁹ discernū-
tur. Collatio: qz̄ ibi totius fidei sufficientia
z integritas est collata. Cathecism⁹ z exor-
cism⁹ neophitorū sunt: magisq̄ sacramēta
lia q̄ sacramēta dici debēt. Neophitus/ no-
uitius interpretat̄ vel rudis: z dicit̄ neophi-
tus nuper ad fidem cōuersus/ vel in discipli-
na religiose cōuersationis rudis. Ite ergo p̄-
cedūt baptismū: nō q̄ sine istis nō possit eē
baptismus verus: sed vt baptizandus de fi-
de instruat̄: vt sciat cui debitor fiat deiceps:
z vt diaboli potestas in eo minuat̄. Unde
Rabanus. Ante baptismū cathecizandi de-
bet in homine p̄uenire officiū clericorū: vt si
dei cathecuminus accipiat rudimētum/ vt
sciat cui debitor fiat deinceps. Itē August.
Paruuli exufflant̄ z exorcizantur/ vt ab eis
pellat̄ potestas diaboli: ne iā cōtendāt eos
subuertere ne baptismū cōsequant̄. Non er-
go ab infantibus creatura dei exufflatur v̄l
exorcizat̄: sed diabolus vt recedat ab hoie.

Ita est
magister postq̄ determinauit de bap-
tismo p̄ cōparationē eius ad ministros baptizates: z et-
iam ad baptizatos: hic cōsequenter determinat de eius
v̄l z solēnitate. Et tria facit. Primo em̄ ostendit q̄bus
liceat baptizare. Secundo docet quō p̄ ignorantia con-
grue locutionis possit sacramētum annihilari. Tertio
docet quō ille cui deest cōgruū testimoniū sue regenera-
tionis possit baptizari. Primum vsq̄ ibi: Queri etiā so-
let. Scdm̄ vsq̄ ibi: Præterea sciendū est. Tertium vsq̄
ad finē distinctionis. ¶ In speciali sentētia maḡi stat
in tribus p̄pōnibus: quaz̄ prima est hec. Quamuis so-
lis sacerdotib⁹ cōueniat ad extra baptismi sacramētum
ministrare: tamē renati ab hereticis in forma ecclesie non
debent itez baptizari. Hanc magister insinuat̄ p̄ponit
p̄mo q̄ solis sacerdotibus cōpetit/ nisi necessitate cogen-
te: in quo casu laicis z mulieribus etiā p̄mittit̄: subdit
etiā q̄ baptizati ab hereticis fm̄ formā ecclesie baptiza-
ti sunt: z itez baptizandi nō sunt: quia v̄l receperūt sa-
cramētum: licet nō sacramēti effectū: qd̄ confirmat au-
toritatibus. Postea obijcit magistri in cōtrariū aucto-
ritatē Cypriani dicentis: q̄ ab hereticis nō possit tradi
baptismus: z ab eis baptizatos rebaptizandos eē. Ma-
gister aut̄ determinat hoc v̄l esse de his q̄ præter formā
ecclesie baptizant̄ ab eis. Et dicit Cyprianū hoc qd̄ di-
cit ex ignorantia dixisse: z nō bene hoc sensisse. Tamen
fm̄ beatū Aug. eius ignorantia fuit martyrio purgata
in eo. Et ne ex trina dimerisione triplex baptism⁹ videat̄
esse: subdit fm̄ beatū Grego. q̄ trina imersio fit propter
mysterium trinitatis. Nā vnū tr̄n̄ baptisina facit. Post
ea inquir̄ an aliquis in vtero materno possit baptiza-
ri ex hoc q̄ mater baptizatur. Et respondet q̄ nō: quia
non potest aliquis renasci anteq̄ sit natus. Postea ob-

Raban⁹ de in-
stitutiōe cleri-
corū: z h̄r de cō-
se. dist. 4. an̄ ba-
ptismū
Aug⁹. in li. de
symbolo

Dist. de p̄f. 4. c. puuli

De p̄f. dist. 4. c. p̄ par- uulis.

Ex q̄ sensu paruulo di- cat credo et fidem peto.

De p̄f. dist. 4. nihil est aliud.

De p̄f. dist. 4.

Add. hen- rici de v̄l- maria uamus/ q̄ quos carnaliter genuimus: quia patrino te- netur docere paruulum orationem dominicā z symbo- lum/ si necesse fuerit.

Ambrosius dicit: longe plus debere dili- gere filios quos de fonte le- uamus/ q̄ quos carnaliter genuimus: quia patrino te- netur docere paruulum orationem dominicā z symbo- lum/ si necesse fuerit.
De cathecismo et exorcismo.
Capitulum VI

est in contrariis de loane baptista et hieremia q fuerit in vtero sanctificati. Et respondet q ista sanctificatio p ter legem fuit comunē. Et inducit beati Aug. ambiguo loquentē qualis fuit sanctificatio ioānis: et vtrum in ea acceleratus fuit vsus rōnis vel non. ¶ Secunda p/ sitio est hec. Sola ignorantia agrue locutiois nō destruit sacramentū pfecte regenerationis. Hanc magister insi- nuās querit: si corrupte et incōgrue pferant verba que sunt forma baptismi: vtrū sit baptismus. Et respondet q corruptio pueniens ex ignorantia pferentis sacra- mentū nō viciat: quod auctoritate sanctorum cōfirmat. ¶ Tertia pō est hec. Qui deest p̄m quoz vel clericoz p̄abile testimoniu/ congruū est vt sibi pferatur bap- tismū sacramentū. Hanc magister insinuās querit: vtrum baptizandi sunt illi de quibus ignorat an sint baptizati. Et determinat q sic: qz non videt iteratū qd collatū eē nescit. Postea querit vtrū sit baptizatus vel nō bap- tizatus q loculando imergit in nose trinitatis. Et rōdet q si intentio fuerit ioculandi et nō baptizandi nō est ba- ptizatus. In baptismo est et alijs sacramētis sicut debi- ta forma est seruanda: ita et intentio illud celebrandi est habenda. Postea dicit q parvuli qui ad baptismū de- feruntur spe cōmodi tēporalis vtz baptismū recipiunt. Postea dicit q in pascha et in penthecosten. i. sabbato vtriusq solēnitatis debet baptismū sacramentū celebra- ri: necessitate tamē vigente vel periculo omni tpe potest vari baptismus. Postea dicit q veniētes ad baptismū si sunt adulti debet p seipsos fidē suā profiteri et exp̄me reparvuli autē q nesciunt p se loqui/ possunt baptizari alijs p ipsis loquentibus et p̄sentib⁹. Querit autē ex quo sensu dicat pro parvulo: credo/ vel fidē peto. Et re- spondet q respondet parvulo credere. i. fidē habere vt fidē petere ppter fidē sacramentū qd suscipere p̄to est. Querit ex quo sensu p parvulo respondeat: Credo in deū patrē omnipotentē. Sicut quō p ipso respondeat oib⁹ diaboli pompis abrenūciare? Et respondet q in susce- ptione baptismi respondeat pro parvulo q cū ad maioreē id est legitimā etatē puenit: pompis diaboli renūcia- bit: et fidē sanā tenebit. Et subdit q hac sponsione teneat parvulus p quo fit sponso: nō ipse q spondet: si tñ dili- gēter et sollicitē se habuerit circa eū: qz a patrino nō ex- git nisi diligens sollicitudo. Ultimo dicit q ante bap- tismū sit catholicismus. i. instructio p quā baptizandus in- struit de symbolo et fidei rudimētis. Exorcismus vero ad- iuratio est p quā ad iuratē diaboli vt ab eo expellatur. Et in exorcismo dicit: Exi imunde spūs. Subdit autē q catholicismus et exorcismus sunt neophitoz. i. ad fidez nuper cōuersoz. Catholicizare est in disciplinis chri- stiane fidei vel rudimētis religionis christiane instrue- re: et catholicismus et exorcismus magis debet dici sacra- mentalia q sacra: et pcedunt baptismū/ sed nō de necessi- tate: qz etiā sine istis esse pōt: sed ideo sūt vt baptizād⁹ p catholicismū de fide instruat: et exorcismū diaboli po- testas minuat: qd pfirmat auctoritatib⁹. Et tñ i sp̄ll.

bet et vacuū: nec inter ecclesiastica reputa- bis sacramenta. Licet autē p̄dyteris bap- ptizatos tangere in pectore: sed non chrisimate signare in fronte. Virtus autē hui⁹ sacramē- ti est donatio sp̄s sancti ad robur: qui in ba- ptismo dat ad remissioem. Unde Raban⁹ A sumo sacerdote p impositionē man⁹ pa- ractetus tradit baptizato: vt roboret p̄ spi- ritū sanctū ad p̄dicandū alijs illud qd ipse i baptismū cōsecutus est. Item. Quis fideles per manus impositionē episcopoz post ba- ptismū accipere debent sp̄s sanctū vt pleni christiani inueniantur.

¶ Melchisedes. ¶ Caplm II b

Signū sacramentū/ sed vnū maiori ve- generatione tenendū sicut a maiorib⁹ dat. Ecce maius dicit sacm̄ p̄firmationis: sed forte nō ob maioreē virtutē et vtilitatem quā pferat: sed qz a dignioribus dat: et in di- gniori pte corporis sit. i. in fronte: vel forte qz maius augmentū virtutū p̄stat: licet bap- ptimus plus ad remissionē valeat. Ad videt innuere Rabanus dicens: in vnctione ba- ptismi sp̄s sc̄m̄ descendere ad habitationē deo cōsecranda. In hac vō eiusdē septimoz/ mē gratiā cū omni plenitudine sanctutatis et virtutis venire in hominē. Hoc sacramē- tū tñ a ieiunio accipi et ieiunio tradi debet sicut et baptismus: nisi alif cogat necessitas

Ad esse huius sacramēti quos erigunt. Primus est forma verboz. Secundū intentio cōfirmantis. Tertiu est dignitas cōfirmantis: qz oportet q sit episcopus. Quartū media debita sacri. i. chrisma. Quintū ē locus in q sit. i. frons. Et huius. Chrisma qz s̄rōs/ inten- tio pontificat⁹. Alia sunt ad decorē huius sacramenti. ¶ Nec debet iterari: sicut nec baptism⁹ vel ordo. Nulli em̄ sacro faciēda ē iniuria: qd fieri putat qñ nō iterandū iterat. Sed vtrū aliq vel nulla iterari possint/ q̄stio est. Nam de baptismo et ordine q nō debeant iterari/ apte Aug. dicit. Vtrūq sacm̄ est et qdā cō- secratione dat: illud qd cū baptizat: illud vō cuz ordinat. Ideo qz in ecclia catholica vtrūq nō licet iterari: qz neutri faciēda est iniuria: qd indubitātē etiā de p̄firmatione tenendū est. De alijs vō vtrū iterari valeāt vel debeant/ postea disseremus.

¶ Ita est distin. vij. huius arti libri: in qua ma- gister postq̄ determinauit de sacramē- tis intrantū. i. de baptismo: hic cōsequēter intendit de- terminare de sacro p̄gredientū in via. i. de sacramento cōfirmatiōis. Secūdo subiungit quō cōfirmatio vada sit ab ep̄is. Tertio anēctit quō accipiēda sit a ieiunio. p̄m mū facit vsqz ibi: Unde Rabanus. Secūdo vsqz ibi: hoc sacm̄ a ieiunio. Tertiu vsqz ad finē disti. ¶ In specia- li sententia magistri stat in tribus p̄p̄nibus: quaz pri- ma est hec. Que sit virtus et forma cōfirmatiōis decla- rat i. huius distin. Hanc magister insinuans p̄ponit p- mo agendū de sacramento cōfirmatiōis: cuius formā aperte dicit esse ipsa verba que dicit ep̄s/ cuz baptizatoz

Distin. VII habet. 2. c. De p̄firmatiōe a qb⁹ sacm̄ s̄ perfici et dari possit: et h̄ de cōf. di. s. ma- n⁹ cōno. i. glo.

¶ De cōfirmatiōe. ¶ Caplm I a

Nunc de sacra- mēto cōfirmatiōis addendum est: de cui⁹ virtute queri solet. Forma em̄ aperta est/ scz verba que dicit episcopus/ cum baptizatos in frō- tibus sacro signat chrismate.

Hec est forma: Consigno te signo sancte crucis: et confirmo te chrisimate salutis in nomine pa- tris et filij et spiritus sancti.

¶ Hoc sacm̄ ab alijs p̄fici nō pōt nisi a sū- mis sacerdotibus: nec tpe ap̄loz ab alijs qz ab ipsis ap̄lis legif pactū: nec ab alijs qz ab illis q locū eoz tenent perfici potest aut de- bet. Nam si aliter p̄sumptū fuerit/ irritū ha-

¶ Ex statutu synoda lre q Suffidi archiep̄i Colonien. ¶ Monat p̄sbz p̄ct⁹ baptizatoz nōdī cōp. matorū. ut eos ad ep̄s q sol⁹ p̄ cōfirmat dū- rāt septem⁹ lmaioris etatē et tōdēdī capilli. max⁹ de frōtē exp̄dēdā. et laudē frōtē diligētē et habēt bandelloz de fano lino sp̄sso s̄ fr̄ctū et sū nodo latitudō tum digitoz et logitudoz cōpct⁹ albos et mados existēt. Excepit et p̄c̄ omē offerat purōb illi q eoz notina h̄t et meli⁹ nouerūt q nō sit et fuerit cōfirmat. et q̄ die p̄ cōfirmatōē dicit ad et̄iaz. et p̄sbz frōtē eoz laudē et cōbuzet baddelloz. et tūc bandelloz et aqua lotōis d̄ sarzū lno p̄p̄na p̄p̄t. ¶ Cōfirmatō. nō si fuerit x̄ dnoz et vlt̄ p̄sbz p̄p̄s sacerdotib⁹ cōfirmat⁹ q cōfirmat⁹. p̄az. 6 bō cōfirmatōrū eoz. et ip̄ cōfirmati sibi sepe ad mediā laudē. q̄t et ubi fuerit cōfirmat. Vlt⁹ cōf. ad p̄mā tōfuzā atuat nisi p̄ziūb fuerit cōfirmat⁹

De p̄. di. 4. p̄dyter. 1. a. Raban. de v. situ. cleris. De p̄. di. 5. c. nouissime Urban⁹ pa- pa de cōf. di. 4.

De p̄. di. 5. c. de bis. 7. Abi. s. c. nouissime

De mō con- ferēdi De p̄. di. 5. c. vt ep̄. 1. c. et vt ieiuni. et c. dictū est. Ad d. henri- ci de v̄m. 1. a.

Aug. l. q. 1. q. qdā. i. pu.

chrismate vngit in frontibus: in quo etiā tangit materiam eius que est chrisma cōsecratū. Ista em̄ est forma cōsecrationis: Signo te signo crucis: et confirmo te chrismate salutis: in noīe patris et filij et spūs sancti. Hec Eusebius: et transsumit ex canone dil. v. Secunda xp̄o est hec. Hoc sacm̄ conferit a solis ep̄is: et dicitur maius baptismi veneratiōe: licet baptismus valeat in peccatorū remissione. Hanc magister insinuas dicit: q̄ sicut ap̄lo r̄u tēpozibus nō potuit ab alijs nisi ab ep̄is esse factus: sic nec postea potest nisi ab illis q̄ locū eoz in ecclesia tenent. s. ab ip̄is cōferri: q̄ si ab alijs cōferat irritum et vacuū habeat. Unde ps̄byter quibus baptizatos vngere v̄ tangere in pectore possit: nō tñ eos chrismate signare in fronte. Postea dicit q̄ efficacia huius sacramēti est: q̄ i eo dat spūs sanctus ad robur ad nomē christi publice cōfitendū: et vt ip̄i cōfirmati pleni christiani inueniantur vt dicit Urbanus papa. Obicit cōtra hoc qd̄ dixerat b̄ sacramentū tm̄ ab ep̄is posse p̄fici b̄rego. scribēs Januario ep̄o: qui tradidit q̄ ps̄byteri baptizatos tangere in fronte debeāt vbi ep̄i desunt: sed magister dicit q̄ illud estimat tm̄ semel esse cōcessum p̄ scādalo. Subdit etiā q̄ hoc sacramentū videt esse maius baptismi: q̄ a dignioribus dat: et q̄ in digniori pte corpis fit. s. in fronte: et q̄ forte p̄ ip̄m maius virtutū augmentū prestat: sed baptismus plus valet ad pctōz remissionē. Tertia xp̄o ē hec. Cōfirmatio ieiunij et a ieiunij det: nec semel data vltorius iteret. Hanc magister insinuas dicit: q̄ hoc sacramentū debet ieiunio et a ieiunij tradi sicut et baptismus nisi aliter cogat necessitas. s. infirmitas vel mors: nec debet iterari sicut nec baptismus: nec ordo: nec fiat iniuria sacramēto: qd̄ tunc fit q̄ sacramentū nō iterandū iterat. Et subdit q̄ indubitanter tenendū est: q̄ baptismus / cōfirmatio et sacer ordo iterari non debent. De alijs sacramētis virū debeant vel possint iterari dicit inferius esse determinandū. Et tm̄ in speciali.

pellat: qz in via nos reficiens vsqz in patriā deducit. Sicut ergo i mari rubro figura baptismi p̄cessit: ita in māna significatio dñici corporis. Hec duo sacramēta demonstrata sunt vbi de latere christi sanguis et aqua p̄fluxerunt: qz christus p̄ sanguinē redēptio nis et aquā abluōnis nos redimere venit a diabolo et a pctō: sicut israelitas p̄ sanguinē agni paschalis ab exterminatore: et p̄ aquā mar̄ rubri ab egyptijs liberavit. huius etiā sacramentū ritū melchisedech ostēdit: vbi panē et vinū abraę obtulit. Unde ait Amb. Intelligi dat̄ anteriora esse sacramēta christianozum q̄ iudeozum.

Joā. 19. f

Beh. 14. d
Ambrosi de
sacris. ome. 4

De institutione sacramenti. Capitulum II b

Hec etiā alia cōsideranda occurrunt q̄ttuor. i. sacm̄ / institutio / forma et res. Sacm̄ dñis instituit q̄ post typicū agnū corp̄ et sanguinē suū discipulis in cena porrexit. Unde Eusebius emisenus. Quia corpus assumptū ablaturus erat. ab oculis et illatur / syderib: necesse erat vt die cenę sacm̄ nobis corporis et sanguinis p̄secraret: vt coleret iugiter per mysteriū qd̄ semel offerebat in precium.

Matt. 26. c.
De cōse. dil. 2.
c. qz corpus

Dicitur quidā q̄ tunc fuit forma perfecte tradita sed virtus vsqz post pascha suspēsa. Alij dicunt q̄ sacramentū non fuit plene institutum nisi post ascensionē. Et passione em̄ et resurrectione et ascensione habuerunt illa verba virtutem.

Addi. henrici de virmaria

De forma. c

Forma vero est quaz ipse ibidē edidit dicens: hoc est corpus meū: et post. hic est sanguis meus. Cū em̄ hec verba p̄ferunt: cōuersio fit panis et vini in substantiam corporis et sanguinis christi: reliq̄ ad laudem dei dicuntur.

Matt. 26. c.

Manducator dicit q̄ transubstantiatio panis in corp̄ christi nō fit donec vtraqz clausula dicta fuerit sup panē et vinū: et q̄ est totū dictū / totū factū est. Potest autē esse vt post plationē horū verborū: hoc est corpus meū / cōmutes panis in corpus: nō in ip̄a platione / sed in termino. Belliqua verba q̄ p̄cedūt et sequunt̄ nō sunt de substantia huius sacramēti. Unde dicit q̄dam q̄ in necessitate fons illis posset cōfici. Alij dicūt q̄ nō: qz ab aplis q̄ fuerunt doctores huius sacramēti ita institutū est. Si autē queritur qd̄ demonstrat p̄ hoc p̄nomē hoc: cū dicit: hoc ē corpus meū. Dicunt qd̄ q̄ sacerdos v̄t his verbis materialiter: vnde nulla fit demonstratio ibi. Alij dicunt et melius: q̄ nō demonstrat illud qd̄ sacerdos tenet i manibus: qz mentiret: cū nō ibi nunc sit nisi panis: sed demonstrat corpus christi rōne illius instantis in quo fit illa oratio: et fit demonstratio ad intellectum.

Addi. henrici de virmaria.

Unde Amb. Sermonē christi h̄ conficit sacm̄: qz sermo christi creaturā mutat: et sic ex pane fit corpus christi: et vinū cū aqua in calicem missum fit sanguis p̄secratione verbi celestis. Cōsecratio quibus fit verbis / attende que sunt verba. Accipite et comedite

Ambro. in li. de sacris. et al. legat de cōse. di. 2. c. panis.

Dist. VIII. habet. 3. ca. cū eoz. 9. De eucharistie sacramēto fm̄ se

De sacramento altaris et eucharistie. Capitulum I a

Est sacramentū baptismi et cōfirmationis se quis eucharistie sacramētum. Per baptismū mūdāmur: p̄ eucharistiā in bono cōsumāmur. Baptismus estus viciozū extinguit: eucharistia spūali ter reficit. Unde excellenter eucharistia dicit. i. bona gratia: qz in hoc sacramento nō mō est augmentū virtutis et gratie: sed ille totus sumit q̄ est fons et origo totius gratie. Cuius figura p̄cessit quādo māna pluit de patribus in deserto q̄ quotidiano celi pasceban̄ alimento. Unde panē angeloz māducauit hō. Sed tunc q̄ panē illū manducauerunt mortui sunt. Iste v̄o panis viuus q̄ de celo descendit / vitā mūdo tribuit. Abanna illud de celo: hoc sup celū. Illud scaturiebat diē alter referuatū: hoc ab omni corruptiōne alienū. Quicūqz religiose gustauerit / corruptionē nō videbit. Illud datum fuit anti quis post transitū maris rubri: vbi submersis egyptijs liberati sunt hebrei. Ita hoc celeste māna / nō nisi renatis p̄stari debet. Panis ille corporalis populū antiquū ad terram p̄missionis p̄ desertū eduxit. Hec esca celestis fidelis huius seculi p̄ desertū transeuntes in celū subuehit. Unde recte viaticū ap

Ezo. 16. c.

Ps. 77. c.

Joā. 6. e.

Ezo. 14. g.

Joſue. 14. a
Exod. 16. c.

Liber III

Capitulum III

ex eo omnes: hoc est corpus meum. Et iterum. Accipite et bibite ex hoc omnes.

Ad d. henrici de vultimaria.

Querit quare in canone missae tria verba dicantur quae nullus euangelistarum posuit. scilicet. Elevatis oculis suis in celum ad deum patrem suum omnipotentem: et eterni testamenti: et ministerium fidei. Solutio. Multa fecit Iesus quae non sunt scripta in libro hoc. Unde apostoli vel ecclesia de familiari consilio spiritus sancti formam istam constituerunt observandam: possunt tamen alia verba ex alijs locis euangelistarum approbari.

De conse. dist. 2. c. vlt. sub h.

Hic est sanguis meus. Per reliqua omnia quae dicuntur laus deo refertur: oratio premititur pro populo: pro regibus. Item Aug. Credendum est quod in illis verbis Christi sacramenta perficiantur: reliqua omnia nihil aliud sunt quam laudes vel obsecrationes fidelium: et petitiones. Ecce quae sit institutio et forma huius sacramenti. Ubi fide ratione dignum est quod illud sacramentum post cenam dedit discipulis. Quis igitur Iesus ad invisibilia paternae maiestatis migraturus celebrato cum discipulis typico pascha: quod dicitur memoriale eis commendare volens: sub specie panis et vini: corpus et sanguinem suum ita eis tradidit: ut ostenderet legis veteris sacramenta inter quae percipuum erat agni paschalis sacrificium in morte sua terminari: ac legis novae sacramenta substitui: in quibus excellit mysterium eucharistiae. Ideo etiam post alia dedit ut hoc unum artius memoriae discipulorum infigeret: et ab ecclesia deinceps frequenter. Sed non exinde disciplinam sanxit in posterum: ut post alios cibos sumat: sed potius a ieiuniis sumi oportet: sicut apostolus docet: ut singulari reverentia iudicet. id est discernat ab alijs cibis: quod dominus apostolis disponendum reliquit. Unde Aug. Apparet cum primo acceperunt discipuli eucharistiam non eos accepisse ieiunos: non ideo tamen calumniandum est uniuersae ecclesiae quod a ieiuniis sumit semper. Placuit enim spiritus sancto ut in honore tanti sacri praeputis in os Christiani dominicum corpus intraret quam alij cibi: id est ubique mos iste seruaret. Non enim quod post cibos dedit dominus: ideo praeputis vel cenati illud accipere debent ut illi faciebant quos apostolus redarguit. Nam saluator quo vehementius commendaret mysterium illius altitudinem: vltimuz huius voluit infigere cordibus et memoriae discipulorum a quibus ad passionem digressurus erat. Quo autem ordine deinceps sumeretur apostolis per quos ecclesias dispositurus erat reseruauit docendum.

Quarto post alium cibum dedit corpus et sanguinem discipulis

1. Cor. 11. 5

Aug. in li. retract. ad ianuarium. de conse. dist. 2. c. liqdo ap. parat.

1. Cor. 11. 5

De sacramento et re. Ca. III. d
Nunc quod ibi sacramentum sit et quod res videam. Sacramentum est inuisibilis gratiae visibilis forma. Forma ergo panis et vini quae ibi videtur est sacramentum. id est signum sacrae rei: quod propter spiritum quem ingerit sensibus: aliud aliud facit in cognitionem venire. Tenent ergo spiritus vocabula reorum quae ante fuerunt. scilicet panis et vini. huius autem sacramenti gemina est res: una scilicet praesentata et significata: altera significata et non praesentata. Res contenta et significata est caro Christi: quam de virgine traxit: et sanguis quem pro nobis fudit. Res autem significata et non praesentata est unitas ecclesiae in praedestinatis: vocatis: iustificatis et glorificatis. Hec est duplex caro Christi et sanguis. Unde Hieronimus dupliciter intelligit carum Christi et sanguinem eius: vel illa quae crucifixa est et sepulta: et sanguis qui militis lancea effusus est: vel illa spiritualis ac diuina: de qua ipse ait. Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus: et nisi manducaueritis carnem meam et biberitis meum sanguinem non habebitis vitam in vobis. Sunt ergo haec tria distinguenda. Unum quod tamen est sacramentum: alter quod est sacramentum et res: et tertium quod est res et non sacramentum. Sacramentum et non res: est spiritus visibilis panis et vini. Sacramentum et res: caro Christi propria et sanguis. Res et non sacramentum: mystica eius caro: pro illa spiritus visibilis: sacramentum est geminae rei: quod vtriusque rei similitudinem gerit expressam. Nam sicut panis praeter ceteros cibos corpus reficit et sustentat: et vinum hominem letificat atque inebriat: sic caro Christi interiori hominem plus ceteris gratias spiritualiter reficit et saginat. Unde. Calix meus inebrians quam preclarus est. habet etiam similitudinem cum re mystica quae est unitas fidelium: quod sicut ex multis granis conficitur unus panis: et ex pluribus acinis vinum in unum confluit: sic ex multis fidelium personis unitas ecclesiastica constat. Unum apostolus. Unum panis et unum corpus multi sumus etc. Unde Aug. Unus panis et unum corpus ecclesia dicitur: pro eo quod sicut unus panis ex multis granis: et unum corpus ex multis membris componitur: sic ecclesia ex multis fidelibus charitate copulante connectitur. Hoc mysterium pacis et unitatis non stre Christus in sua mensa consecrauit: quod accipit hoc mysterium unitatis: et non tenet vinculum pacis: non accipit hoc mysterium pro se: contra se. Qui etiam sacramentum est corpus Christi pro praesentibus de virgine sumptum: quod ut corpus Christi ex multis membris purissimis et immaculatis constat: ita societas ecclesiastica ex multis personis a criminali macula liberis consistit. In cuius rei typo facta est arca domini de lignis sethim: quae sunt imputribilia et albe sine macula.

Aug. de d. del.

Ista est distinctio. vii. huius terti libri: in qua magister postquam determinauit de sacramentis baptismi et confirmationis: incipit hic determinare de sacro eucharistiae. Et tria facit. Primo enim determinat quod sunt sumentes ipsum sacramentum reficit. Secundo quod Christus ipse instituit. Tertio quod in eucharistia sit sacramentum: et quod res distinguit. Primum usque ibi: hic etiam ante alia. Secundum usque ibi: Nam quod ibi sacramentum sit. Tertium usque ad finem dist. In speciali sententia magistri stat in tribus positionibus: quarum prima est haec. Sicut baptismus unitas

te fuerunt. scilicet panis et vini. huius autem sacramenti gemina est res: una scilicet praesentata et significata: altera significata et non praesentata. Res contenta et significata est caro Christi: quam de virgine traxit: et sanguis quem pro nobis fudit. Res autem significata et non praesentata est unitas ecclesiae in praedestinatis: vocatis: iustificatis et glorificatis. Hec est duplex caro Christi et sanguis. Unde Hieronimus dupliciter intelligit carum Christi et sanguinem eius: vel illa quae crucifixa est et sepulta: et sanguis qui militis lancea effusus est: vel illa spiritualis ac diuina: de qua ipse ait. Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus: et nisi manducaueritis carnem meam et biberitis meum sanguinem non habebitis vitam in vobis. Sunt ergo haec tria distinguenda. Unum quod tamen est sacramentum: alter quod est sacramentum et res: et tertium quod est res et non sacramentum. Sacramentum et non res: est spiritus visibilis panis et vini. Sacramentum et res: caro Christi propria et sanguis. Res et non sacramentum: mystica eius caro: pro illa spiritus visibilis: sacramentum est geminae rei: quod vtriusque rei similitudinem gerit expressam. Nam sicut panis praeter ceteros cibos corpus reficit et sustentat: et vinum hominem letificat atque inebriat: sic caro Christi interiori hominem plus ceteris gratias spiritualiter reficit et saginat. Unde. Calix meus inebrians quam preclarus est. habet etiam similitudinem cum re mystica quae est unitas fidelium: quod sicut ex multis granis conficitur unus panis: et ex pluribus acinis vinum in unum confluit: sic ex multis fidelium personis unitas ecclesiastica constat. Unum apostolus. Unum panis et unum corpus multi sumus etc. Unde Aug. Unus panis et unum corpus ecclesia dicitur: pro eo quod sicut unus panis ex multis granis: et unum corpus ex multis membris componitur: sic ecclesia ex multis fidelibus charitate copulante connectitur. Hoc mysterium pacis et unitatis non stre Christus in sua mensa consecrauit: quod accipit hoc mysterium unitatis: et non tenet vinculum pacis: non accipit hoc mysterium pro se: contra se. Qui etiam sacramentum est corpus Christi pro praesentibus de virgine sumptum: quod ut corpus Christi ex multis membris purissimis et immaculatis constat: ita societas ecclesiastica ex multis personis a criminali macula liberis consistit. In cuius rei typo facta est arca domini de lignis sethim: quae sunt imputribilia et albe sine macula.

Gregorius in omelia paschali: et huius de conse. dist. 2. c. species.

Boetius 8. f. 1

Hieronimus super epistolam ad epistolam de conse. dist. 2. c. dupliciter Jo. 19. f. Jo. 6. f.

De tribus huius possunt distinguuntur

Ps. 22. b

1. Cor. 10. b Aug. de sacramentis fidelium

De conse. dist. 2. c. q. pass. h. d. n. r. Ep. 4. a Aug. d. blasphemiam spiritus sancti

Exo. 25. e

extinguit: ita eucharistia spiritualiter reficit. Hanc magister insinuat...

et si tante rei sacramentum ad iudicium sui quoti- die accipiat. Spualiter manducatione Augu. distinguens a sacramentali ait. Ut quod paras...

De cose. di. 2. ut quid. Aug. in li. de remedio pnie. de cose. di. 2. c. 6. quod. Joa. 6. f. De cose. di. 2. Aug. de sacra mentis fidelium.

De cose. di. 2. c. quia passus. d. noster.

De errore quorundam qui dicunt a bonis tantum corpus christi sumi.

Capitulum II

Hec verba et alia huiusmodi ubi de spuali manducatione agitur...

Brege. in. 4. h. bre dialogor.

Aug. de ver- bis euangeli. 1. Cor. 11. 5.

2. Cor. 12. 6

Ex statuta synoda... Pripim? ut dicitur...

Quid est christi manducare? Non est h. solum in sacro corpore eius accipere...

De duobus modis manducandi. Capitulum I

Sicut due sunt res illius sacri: ita etiam dno modo manducandi. Unus sacramentalis...

Aug. de ver- bis dñi: et habet de cose. di. 2. qd est christi.

De cose. di. 2. qd dicitur

Sicut due sunt res illius sacri: ita etiam dno modo manducandi. Unus sacramentalis...

Distinctio X Capitulum II Fol. 166

discipuli q̄ retroierūt: s̄ integrū: nec visibilif
in forma hūana: s̄ inuisibilif sub forma pa-
nis z vini corpus z sanguinē nob̄ traderet.
Quē sensum Auḡ p̄firmat dicens: Ip̄m qdē
z nō ip̄m corpus qd̄ videbat̄/ māducat̄: ip̄m
quidē inuisibilif: nō ip̄m visibiliter. Itē. Et
si necesse ē illud visibiliter celebrari: necesse
est t̄ inuisibiliter intelligi. Ita etiā intelli-
gendū est: corp̄ ch̄risti esse in vno loco. s̄. vis-
bilif in forma hūana: veritas t̄ eius. i. diui-
nitās vbiq̄ ē: veritas etiā eius. i. vex corp̄
in oi altari ē vbiq̄q̄ celebrat̄. Sic etiā illd̄
intelligēdū ē. Paupes semp̄ habet̄ vobiscū
me aut̄ nō semp̄ habebit̄: s̄m corp̄alē p̄ntiā
scz q̄ cū eis p̄sabat̄. Sicut̄ p̄ id qd̄ hō ē in cē-
lo ē. s̄. visibilif: inuisibilif aut̄ est in altari: qz
nō in forma hūana apparet̄: s̄ forma panis
z vini opif. Cū z inuisibilis caro eius dicit̄
q̄ vere ē in altari. Sz qz in specie sua nō apa-
ret̄: inuisibilis dicit̄. Aut̄ em̄ Auḡ: hoc ē qd̄
dicimus: qd̄ modis oibus approbare p̄tēdi-
mus: sacrificiū eccl̄ie duobus p̄fici: duobus
p̄stare: visibili elementoz̄ specie: z inuisibili
dñi n̄r̄i iesu ch̄risti carne z sanguine/ sacro et
re sacramēti. i. corpe ch̄risti. Sic z ch̄risti p̄so-
na p̄stat z p̄fici ex deo z hoīe: cū ch̄ristus sit
verus dē z hō. Quia oīs res illaz̄ rex natu-
rā z veritatē in se p̄tinet̄ ex q̄bus p̄fici. Con-
ficiat̄ aut̄ sacrificiū eccl̄ie duobus: sacro et re
sacramēti. i. corpe ch̄risti. Est ḡ sacm̄ et res
sacramēti. i. corpus ch̄risti. Ecce inuisibilem
dixit̄ carnē ch̄risti: qz forma panis operta su-
mif z tractat̄. Itē qz corpus ch̄risti dixit̄ esse
sacm̄ z r̄ex: q̄ p̄firmat̄ qd̄ sup̄ diximus. De
inde addit̄ qd̄ magis mouet̄ lectorem. Caro
in q̄t̄ eius ē: quā sub forma panis optā in sa-
cramēto accipimus: z sanguis eius: quē sub
vini specie ac sapore potamus: caro videli-
cet carnis: z sanguis sacramētū est sangui-
nis: carne z sanguine vtroq̄ inuisibili/ intel-
ligibili z spiritali: significatur corpus ch̄risti
visibile z palpabile: plenum gratia et diui-
na maiestate.

Quid sit intelligentia p̄missio-
rum. Caplm II

Attēde his diligēter
qz tropo qd̄ vti hic Auḡ: quo so-
lent res significātes rex sortiri vo-
cabula q̄s significant. Hec em̄ visibilis sp̄s
panis vocat̄ noīe carnis: z visibilis sp̄s vi-
ni noīe sanguinis. Inuisibilis vero z intelli-
gibilis dicit̄ caro ch̄risti: qz s̄m illā sp̄m nō
videf̄ caro: s̄ intelligif̄: ita et sanguis. Caro
ergo inuisibilis dicit̄ esse sacramētum car-
nis visibilis: qz sp̄s panis s̄m quā illā nō vi-
deť caro: est sacramētū carnis visibilis: qz
in carne inuisibili. i. specie s̄m quā caro ch̄ri-

sti non videť caro: significat̄ corpus ch̄risti
qd̄ est visibile z palpabile: vbi in sua forma
apparet̄. Ita z de sanguine accipi debet. Quē
sensum p̄firmat Auḡ: ap̄iens qualif̄ p̄dicta
intelligēda sint: qz obscure dixerat: p̄sequen-
ter dicens ita panē vocari corpus ch̄risti: cuz
vere sit sacramētū corp̄is ch̄risti qd̄ in cru-
ce positū est: sic ipsa imolatio q̄ sit manibus
sacerdotis/ vocat̄ ch̄risti passio: nō rei veri-
tate/ s̄ significādī mysterio: z sic sacramētū
fidei dicit̄ fides. Satis r̄sum est hereticis z
obiectiōibus eoz̄ q̄ negat̄ vex corpus ch̄ri-
sti in altari esse: z panē in corpus/ vel vinum
in sanguinē mystica p̄secratioē p̄verti dicen-
tes: Quis audeat māducare dominū suū?
Quis etiā audeat dicere quotidie formari
corpus ch̄risti de materia vel substātia q̄ nō
fuit caro virginis.

Auctoritatibus probat̄ verū cor-
pus ch̄risti esse in altari: et in id pa-
nem conuerti.

Hec z his similia obijciūt
illi in diuino mysterio/ legem nature sectan-
tes: quoz̄ perfidiam subdita p̄uincunt testi-
monia. Aut̄ em̄ veritas: Accipite/ hoc est cor-
pus meum. Item Ambrosius. Si tantū va-
luit sermo ih̄elie vt ignem de cēlo depone-
ret: non valebit tantū sermo ch̄risti vt sub-
stantias mutet. De totius mundi operibus
legif̄: quia ip̄s dixit z facta sunt zc. Sermo
igif̄: id est filius qui potuit ex nihilo facere
quod non erat: non potest ea que sunt in id
mutare quod non erant. Non em̄ minus est
creare ḡ mutare nouas naturas rex. Item.
Si ordinē ḡrimus: viro mixta femina gene-
rare p̄sueuerat. Liqueť ḡ: q̄ p̄ter nature ordi-
nē virgo generauit: z h̄ qd̄ p̄ficimus corpus
ex virgine est. Quid ḡ hic ḡris nature ordi-
nē in ch̄risti corpe: cū p̄ter naturā sit ip̄e par-
tus ex virgine. Itē. Ante b̄ndictionem alia
sp̄s nominat̄: post p̄secrationem corpus si-
gnificat̄. Ante p̄secrationē aliud dicit̄: post
p̄secrationem sanguis nuncupat̄. Tu dicit̄:
amen. i. verū est quod sermo sonat̄: affectus
sentiat̄. Item Auḡ. In specie panis et vini
quā videmus: res inuisibiles. i. carnē z san-
guinē honoramus: nec silr̄ p̄dimus has du-
as sp̄s sic ante p̄secrationē pendebamus:
cum fideliter fateamur ante p̄secrationē pa-
nem esse z vinum: qd̄ natura formauit: post
p̄secrationem vero carnem ch̄risti z sangui-
nem: quod benedictio p̄secrauit. Item Am-
brosius. Panis ē in altari visitatus ante ver-
ba sacra: vbi accessit cōsecratio: de pane fit
ch̄risti caro. Quomodo aut̄ potest quod pa-
nis est/ esse corpus ch̄risti. Consecrationē:
que fit sermone ch̄risti. Item. Si tanta vis

De p̄se. di. 2. b̄
est qd̄ dicit̄?
s̄. sicut ergo

Concludit̄.

Auḡ in li. de
sacramētis.

Matth. 26. c.
Ambro. de cō
se. di. 2. reuera

Señ. i. a

Ambro. in li.
de sacramētis.

Auḡ in libro
s̄niaz̄ p̄sp̄ri.

Ambro. in li.
de sacramētis

Idē vbi. s̄.

August. in
ep̄la ad the-
reus: et ha-
bet de p̄se.
di. 2. nō b̄.

Mat. 26. a

Auḡ in li.
s̄niaz̄ p̄spe-
ri: et habet̄
de p̄se. di. 2.
b̄ hoc est

Idē vbi
sup̄a.

Tropus
quid sit.

Item dicit̄ qz si illa for z sp̄s panis sit corp̄ dñi n̄r̄i...
du suscitatu... si d̄f̄imū fuerit...
Itē dicit̄ qz...
Itē dicit̄ qz...
Itē dicit̄ qz...

*Zrossu. qd siud fuit p f' y' r' o' d' n' d' n' e' p' h' y' n' e' g' l' i' p' p' a' p' u' m' e' i' n' i' g' a' t' / / K' n' l' l' y' f' i' d' e' t' o' r' d' i' d')
 7 i' m' o' n' d' y' e' a' r' o' d' e' . n' f' u' i' t' e' x' p' r' e' s' s' i' o' n' e' . l' a' l' i' q' u' o' t' o' l' o' e' m' u' r' n' o' t' a' t' y'*

Liber III Capitulū I et II

est in sermone dñi: vt incipiāt esse q̄ nō erāt quanto magis opatorius est vt sint q̄ erant z in aliud cōmutentur. Et sic qd̄ erat panis ante psecrationē/iā corpus christi ē post cōsecrationē: qz sermo christi creaturā mutat: z sic ex pane fit corpus christi: z vinum cum aqua in calicē missum fit sanguis cōsecratione verbi celestis. Itē Aug. Sicut p̄ spiritū sctm̄ vera christi caro sine coitu creat: ita p̄ eundē ex substātia panis z vini/ idē corpus christi z sanguis cōsecrat. Corpus christi et veritas est z figura. Veritas/dñi corp' christi z sanguis virtute spūssancti ex panis viniq̄ substātia efficit. Figura x̄o est id quod exterius sentit. Itē Eusebius emisen'. Inuisibilis sacerdos visibiles creaturas i substātia corpis z sanguinis sui/ verbo suo secreta p̄tate cōmutat. Ex his alijsq̄ plurib' cōstat vtz corpus christi z sanguinē in altari esse: imo integrū christū ibi sub vtraq̄ specie/z substātia panis in corpus viniq̄ substātia in sanguinem conuerti.

Aug. in sermone qdā de verbis euangelijs.

Eusebi' emisen. 2. quia corp'.

Add. henrici d' virima.

Nota q̄ sub specie panis ē totus christ' z vt corp' p̄ conuersionē: sanguis vero p̄ cōnexionē: ania aut p̄ cōiunctionē: deitas p̄ vnionē. Similiter dicitur est de sanguine.

Ista est dis. r. huius quarti libri: in qua magister postq̄ egit de sacramēto in se/z de vtu eius q̄ntū ad suscipiētē: hic determinat de esse ei' quantū ad speciē in altari cōtētā. Et tria facit. Primo errorē quorundā p̄ponit. Secō d̄rūdā auctoritatū solutionē subdit. Tertio quarundā auctoritatū explanationē annectit. Partes patēt intuitu textū huius disti. ¶ In speciali snia magistri stat in ista p̄positionē. Ex fide cōstat vtz corpus esse in altari: imo integrū christū sub vtraq̄ specie stineri. Hāc magister p̄tendens. p̄ponit quosdā intantū errasse: qd̄ dixerēt vtz corpus christi nō esse in altari: sed solū sic ibi esse sicut signatū in signo. Et h' dicit dñm̄ notasse in euāgelio Joānis/cum dixit: sumptionē huius nō corporā sed spūaliter esse intelligēdā: vbi de hoc loquens ait. Verba q̄ ego loquor vobis/spūs z vita sunt. Hoc idē cōfirmat auctoritate bñ August. z vltimus p̄ idē qd̄ dñs dixit in Mattheo. Pauperes semp̄ habetis vobiscū: me autē nō semp̄ habebitis. Semp̄ enim ipm̄ habebem' / si esset semp̄ in altari. Postea r̄idet qd̄ dñs p̄ illa verba non intrēdit negare corporū sui veritatē esse in sacramēto: sed significare qd̄ nō visibiliter in forma hūana/sed inuisibiliter sub forma panis z vini corpus suū traderet sumendū: z ita nō sub specie corporali sed sub specie sacramentali: z hanc opinionē magister sanctoꝝ auctoritatib' confirmat. Postea dicit qd̄ Aug. dicit in quadā auctoritate qd̄ sumat corpus christi visibile. Ad sic intelligendū ē. l. sumit corpus qd̄ de sui natura ē visibile. Ultimo ponit multas auctoritates in quibus habet qd̄ panis z vinū p̄ virtutē verbi domini ei trāsubstanciat in vtz corpus christi z sanguinē: z qd̄ totus christ' integer sub vtraq̄ specie existit. Et tantum in speciali.

Distinctio. XI. habet. s. cap. cum cor. s. De eucharistie sacramēto per cōpatiōem ad dispētantes vt p̄ficiētes: z primo d' affectio. Prima opio

De mō cōuersionis. Ca. I a
Sicut querit' : qualis sit illa conuersione: an formalis/an substāialis/vel alterius generis desinare non sufficito. Formale tñ nō esse cognosco: qz spēs re

rū q̄ ante fuerāt/remainēt z sapor z pondus. Quibusdā esse videt substāialis: dicitib' sic substātia cōuerti in substātia: vt hęc essentialit' fiat illa. Cui sensui p̄missē auctoritates consentire videntur.

Oppositio. b
Sed huic sententie sic opponit ab alijs. Si suba panis inqunt vt vini uertit' subalter in corp' vel sanguinem christi: q̄tidie fit aliq̄ suba corp' vt sanguis christi q̄ an nō erat: z hodie est aliq̄ corp' christi qd̄ heri nō erat: z q̄tidie auget' corp' christi atq̄ format' de materia: de q̄ in cōceptioe nō fuit factū. Quib' h' mō r̄ideri pōt: qz nō ea rōne d̄r corp' christi p̄fici x̄o celesti: q̄ ipm̄ corp' in p̄ceptu x̄ginis formatuz deinceps formet: s' qz suba panis vel vini q̄ an nō fuerat corp' christi vel sanguis: x̄o celesti fit corp' z sanguis. Et ideo sacerdotēs dicunt p̄ficere corp' christi z sanguinē: qz eoz ministerio suba panis fit caro: z substātia vini fit sanguis christi: nec tamen aliud addit corpori vel sanguini: nec auget' corpus christi vel sanguis.

Bñsio

Augustinus in libro sententiarū prosperi. Capitulū II c

Sed vero q̄ris moduz q̄ fieri possit/breuis r̄ideo. Abyste riuū fidei credi salubriter pōt: inuestigari salubrit' nō pōt. Qd̄ corpus christi panis mutatioe in id nō augmētatur: nec sanguis ex vini p̄uersione: ei' uolūtatē z potentie ascribat' q̄ idēz corp' de uirgine eduxit. Sit q̄ suba illa ista sine eius augmētō. Nec tñ p̄cedunt qdā/q̄ suba panis aliq̄ fit caro christi: et si fiat caro christi / sicut farina facta est panis/ z aqua facta est vinum: nec tñ dicit: farina est panis: z aqua est vinum.

Grego. quattuor mutationes substāiales asri/gnat. Prima ē ab ente i nō ens. s. corruptio. Secō ab ente in ens. s. generatio. Tertia aut ab ente in ens qd̄ nō dū ē/sed iā erit: vt de herba culm'. Et d̄r p̄ductio. Quarta ab ente qd̄ ē ad ens qd̄ ē: vt in sacramēto altaris. Et d̄r cōuersio. Nec nō habet simile in natura: sed quasi cōtraria est alterationi.

Add. henrici de vima

Alij x̄o p̄cedūt: illud qd̄ erat panis vt vini post p̄secrationē eē corp' z sanguinē: nō tñ sequit' / panis est caro christi: vel vinū est sanguis: qz suba panis vt vini postq̄ facta est caro christi vel sanguis/nō ē suba panis vel vini/ s' caro z sanguis. Ido distinguēdū videt cū d̄r: suba panis vel id qd̄ erat panis nō est corpus christi. Ad anēs enim panis nō est corp' christi: s' mutata in id qd̄ facta est/ est corp' christi. Nec dicit' suba panis vt vini materiā eē corpis vt sanguis dñi: qz nō d̄ ea vt d̄ materia format' corp': s' ipa format'

Secō opio

Distinctio XI Capi. III et IIII Fol. 167

Aug. in li. de tri. et ha. be. de se. di. 2. c. coz. pus. in illud et efficit illud. Un Aug. Corp' chri/ sti dicim' illud qd ex fructib' terre acceptu' /z p'ce mystica p'secratu' sumimus in memoriã dñice passionis. Qd cū p manus hois ad il/ lam visibile spem pducatur: nō sanctificat vt sit tam dignū sacramentū nisi operāte inui/ sibiliter spiritu dei.

Afferūt quidā dictū panē trāsire in corpus christi. **Ca. III D**

Quidā vero sic dicunt **Q**uoniam illā esse intelligendā: vt sub illis accidētibus sub quibus erat prius suba panis et vini post p'secrationē sit substātia corporis et sanguinis: sic tñ vt nō eis afficiat. Et sic afferūt dictū panē transire in corpus christi: qz vbi erat panis nūc est cor/ pus christi. Qd si est: qd q' sit de suba panis et vini? Illi dicūt vel in p'iacentē materiā re/ solui: vel in nihilū redigi.

Nota q' triplex ē mutatio. s. natural' / artificial' / et supnatural'. Artificialis ē qñ de cineribus fit vitru'. Natural' duplex ē. s. accidētalis et substāialis. Accidētalis ē qñ idē subiectū manet sub diuersis acci/ dētib' s' bñnūcē accidētibus. Substāialis ē qñ eadem materia manet sub diuersis formis substātib': vt est mutatio aq' in vinū. Supnaturalis siue supsubstāialis est qñ nec materia nec subiectū manēt: s' tñ accidētia. Et hec dicit trāssubstātiō: et est qñ tria alteratiōi. Abi/ cus qñ supnaturalis mutatio / nūc qñ vñū mutator' p/ dicit de altero cū verbo essendi. Un oēs iste sunt falsæ: Panis ē / vel fuit / vel erit corpus christi. Id qd fuit pa/ nis est / vel fuit / vel erit corpus christi. Sed p'positiones vbi ponit verbū signās motū vel transitū / vere sunt. Un tales p'cedunt. Panis fit corpus christi. Panis cōuer/ tit vel mutat vel trāssubstātiat in corpus christi. Nec au/ tē duplex est: de pane fit corpus christi. Quia si venoret habitudinē materie / falsa est: si terminū / vera est. Vel di/ cendum q' de cōuersione tenet / et non materialiter. Vel signat ordinem. Et cum dicit: de manēsit vesper. Unde verius. Corpus de pane / corpus de virgine: p'mū Est cō/ uersuum / sed materiale secundū.

Quarta opinio **A**lij vero putauerūt ibi substātiā panis et vini remanere: et ibidē corpus christi esse et sanguinē: et hac ratione dicit illam substanti/ am fieri istam: quia vbi est hec / est et illa: qd mirum est. Et ipsam substantiam panis vel vini / dicunt esse sacramentum.

Et ista opinione sequitur: q' transitus ille nō sit mi/ raculosus / sed naturalis: quia corpus glouifica/ tum naturaliter potest esse in eodem loco cum corpore non glouificato.

Sed q' nō sit ibi substātia / nisi corpus chri/ sti et sanguis / ex p'dictis et subditis apte ostē dit. At em̄ Ambro. Panē istū quē sumim' in mysterio: illū intelligo vtiqz / q' manu san/ ctispūs formatus ē in vtero virginis / et igne passionis decoctus in ara crucis. Panis em̄ angeloz factus ē cibus hominum. Un veri/ tas ait: Ego sum panis viuus q' de celo de/ scēdi. Et iterū. Panis quem ego dabo / caro mea ē p' mūdi vita. Ex his nāqz duab' sen/ tētis apte dat' itelligi: qz panis ille et iste nō duo / s' vñ' panis et vna caro p'culdubio vñū

Ambro. de sacris. et al. legat' de cō se. di. 2. c. omnia q. Jo. 6. e

efficit corp'. Illud vere: illud sane qd sum/ ptū est de virgine: qd resurrexit et in celū ascē dit. Itē Grego. Quis fidelū h're dubiū pos sit: in ipsa imolatiōis hora ad sacerdot' vo/ cē celos apiri: in illo christi mysterio āgeloz choros adesse: summat' ima sociari: vñū qd ex inuisibilib' atqz visibilib' fieri? Idē. Co/ dē momēto et in celū rapit' ministerio ange/ loz p'sociandū corpori christi: et ante oculos sacerdot' in altari videt'. Sic diuinitas ver bi totū implet mūdū: ita mult' locis illud cor pus p'secrat'. Nec sunt tñ multa corpa chri/ sti: s' vñū corp' et vnus sanguis. Ideoqz siue plus siue minus q's inde p'cipiat: oēs eqli' corpus christi integerrime sumūt. Post p'se/ crationē ergo nō est ibi substātia panis / vel vini: licet species remaneāt. Est em̄ ibi spe/ cies panis et vini sicut et sapor. Unde aliud videt' / aliud intelligit'.

Quare sub alia specie. **Ca. IIII e**

Sub alia autē specie tri bus de causis carnē et sanguinē tra/ dit christus: et deiceps sumēdū insti/ tuit. Ut fides. s. haberet meritū: q' est de his q' nō vident': qz fides nō habet meritum vbi hūana ratio p'bet expimentū. Et ideo etiaz: ne abhorreret anim' qd cerneret oculus: qz nō habem' in vsu carnez crudā comedere / et sanguinē bibere. Quia q' christū vorari dēti bus fas nō est: in mysterio carnem et sangui nē nob' cōmēdauit. Et etiā ideo: ne ab incre dulis religioni christianę insultaret. Unde Aug'. Nichil rōnabilius / q' vt sanguinis sili tudinē sumamus: vt et ita veritas nō desit: et ridiculū nullū fiat a paganis: q' cruozē occi si hois bibamus. Ne q' hoc fieret / et ne veluti qdā horror esset: cruozis in silitudinē acci/ pinus sacramentū. Ex p'missis iā liquet q're sub alia specie et quare sub ista hoc sacramē/ tum dominus celebrauerit / et celebrari a no bis instituerit.

Quare sub duplici specie.

Sed quare sub duplici specie sumit: cum sub alterutra totus sit christus? Ut ostenderet totam humanam naturam assumpsisse / vt totam redimeret. Panis em̄ ad carnem referet': vinum ad animam: qz vi/ num operat' sanguinem: in quo sedes ani me a phisicis esse dicitur. Ideo ergo in dua bus speciebus celebratur: vt anime et car/ nis susceptio in christo / et vtriusqz libera/ tio in nobis significetur. Valet em̄ (vt Am brosius ait) ad tuitionem corporis et anime quod percipimus: quia caro christi pro sa/ lute corporis / sanguis vero pro anima no/ stra offertur: sicut p'figurauit moyses. Ca.

Grego. in ho/ mel. pascha. et habet de cose. di. 2. qd sit san/ guis.

Grego. in ho/ mel. pascha.

Aug' de cose. di. 2. c. vtrum sub figura. Ambro. in li. de sacris. et ha/ bet de p'se. di. 2. c. panis est.

Ambro. sup epl' no. ad Ro. 2.

ro inquit p corpe vestro offert / sanguis p anima. Sed tamē sub vtraq; specie sumitur qd ad vtraq; valet: qz sub vtraq; sumit ipe totus christus. Sed si in altera tm sumeret ad alterius tm. i. anime vel corpis: nō vtri usq; parit tuitionē valere significaret. Sub vtraq; specie tamē totus sumit christus: nec plus sub vtraq; nec minus sub altera tm sumit. Eadē em rō est (vt ait Hylarius) in corpore christi q in māna p̄cessit. De quo dicit Qui plus collegerat nō habuit ampli: nec qui minus parauerat habuit minus. Et licet sub vtraq; specie sumat totus christus: tamē nō fit cōuersio panis/nisi in carnē: nec vini/nisi in sanguinē. Nec debent dici duo sacramēta/sed vnū: qz sub vtraq; specie idē sumit. Nec debet iterari sacramētū: quia benedictio non repetit sup speciē eandem. Nec aliē substātie in sacrificiū veritatis offerri debent: qz de alijs non potest cōsecrari corpus christi vel sanguis.

Hyla. de cōse. di. 2. c. vbi ps est. Exo. 16. d

Addi. henrici de vrimaria.

Nota qz latē nō datur corpus christi sub dupli ci specie pter tres rōnes. Prima est: quia possent credere q non sub vtraq; specie totus esset christus. Secda: pter periculū: qz de facili posset effundi. Tertia qz in lege dicitur q in quolibet sacrificio erat libamen/de q nihil habebāt offerētes licet de sacrificio haberēt. Et dignum est vt figura respondeat veritati.

¶ Quare aq admisceat. **¶** Ca. V. g

Aqua vero admiscenda est vino: qz aqua pplm signat/q p christi passionē redēptus ē. Calix ergo dñicus iuxta canonū p̄ceptū/aqua rvi no mixtus debet offerri: qz videm⁹ in aqua populū intelligi: in vino ostendi sanguinē christi. Cū ergo in calice vino aqua miscet/ christo populus adunat: r credentiū plebs ei in quē credit/copulat: q copulatio aque r vini sic miscet i calice christi: vt mixtio illa nō possit separari. Nam si vinū qd tm offerat/sanguis christi incipit esse sine nobis.

De cōse. dif. 2. c. cum omne.

Apo. 17. d

Addi. henrici de vrimaria.

Nota qz aqua sola nō cōuertit in sanguinē sed a vino absumit: r post vinū i sanguinē trāsmutat. Unde tā modicus aque debet apponi vt a vino valeat absorberi. Vinū aut sine aqua bene trāssubstantiat: sed peccat grauter q aquā omittit. Querit: si in calice cōsecrato apponatur tm vel plus de vino q prius ibi fuit: vtrū totū sit consecratū/vel sanguis desinat esse: eo q certa quantitas speciē q est sacer sanguis christi/ desinat esse. Sed qdā dicunt q vinū qd prius fuerat sub illa specie/redit. Alij dicunt: q nō redit/sed species manet sicut prius absq; substantiā. Tertij dicunt: q additione facta/manet sanguis sub illa totali specie: non tamē cōmensuratus ei: r vinū similiter remanet sub illa totali specie: sed vt cōmensuratum parti quantitatē illius speciē/non totū: r q illa totalis species fm partē est absq; subiecto fm partem in subiecto. Sed quomodo hoc fit/nescio: deus scit.

¶ Julius papa.

¶ Si vero querit: an irritus sit quod gerit/ si aqua p̄mittat. Audi qd

sequitur in eodem canone. Non pōt (inquit) calix dñi esse aqua sola aut vinū solum/nisi vtrūq; misceat. Item Lyprianus. Calix do mini non est aqua sola aut vinū solum/nisi vtrūq; misceat: sicut nec corpus dñi potest esse farina sola/nec aqua sola/nisi vtrūq; fuerit adunatū: r panis vnus cōpage solidatus. Si quis tamē non intendens introducere heresim/obliuione vel ignorātia aquā p̄termiserit: non videt esse irritū sacramētū/sed ille grauter est corripiedus. Nam et grecoꝝ ecclesia non apponere aquā dicitur. Quod etiā ex dictis Lypriani videtur posse colligi. Ait em. Si quis de antecessorib⁹ nostris vel ignorāter vel simpliciter nō hoc seruauerit/quod nos dñs facere r exemplo et magisterio docuit: potest simplicitati eius indulgentia dñi venia concedi. Nobis dō non potest ignosci qui nunc a dño instructi sumus: vt calicē dñi cum vino mixtum/ fm quod dñs obtulit/offramus. Ex hoc videtur q si quis simpliciter vel ignorāter vinū offerat sine aqua/sacramētū conficiat. Aq dō nullatenus sine vino potest offerri in sacrificio: nec panis/nisi de frumēto: nec granū frumēti/nisi redactū fuerit in panē: quia christus r panē se dicit: r grano frumenti se cōparat. Qd ergo supra dictum est: nō potest vinū solum offerri/ determinari oportet: recipit em exceptionem. Non pōt nisi simpliciter vel ignoranter fiat: vel nō potest. i. non debet. Quibusdam tamē videtur hoc generaliter verum. Colligitur etiam ex p̄dictis q christus vinū aqua mixtum dedit discipulis. Corpus dō tale dedit/quale tunc habuit. i. mortale r passibile. Hūc dō sumit a nobis imortale r impassibile: nec tm maiorem habet efficientiam. Eucharistia quoq; intincta non debet dari populo pro supplemento cōmunionis: quia nō legit christ⁹ alii cui discipul⁹ p̄buisse panem intinctum/nisi iude. Tunc dō non accepit iudas corpus christi/sed tm panem: corpus dō r sanguinē christi ante cū alijs discipulis p̄parat.

De cōse. dif. 2. c. cum omne.

Lyprian⁹ de cōse. di. 2. c. sicut i sciti.

De cōse. dif. 2. c. scriptura

Jo. 6. d Jo. 12. d

Determinatio pmissor

Julij papa q intincta nō debet dari hostia populo: r habet de cōse. dif. 2. c. cum omne.

¶ Ista est **¶** dif. r. hui⁹ q̄riti libuz in q magr post q̄ egit de sacro eucharistie q̄ntū ad suū esse: hic determinat de eo quātū ad eius fieri. Et tria facit. Primo em ostendit quō substantiā panis r vini in vtrūq; corp⁹ christi trāssubstantiatur. Secdo quō ipm sub aliena specie occultatū/fidelib⁹ sub vtraq; specie ministratur. Tertio quō discipulis in cena christi corpus passibile et mortale dabat. Prīmū vsq; ibi: Sub alia autē specie. Secm vsq; ibi: Corpus dō tale dedit. Tertij vsq; ad finē distinctionis. ¶ In speciali snia magrī stat in tribus p̄pōnibus: quaz p̄ma est hec. Cōuersio panis i corpus christi nō est formalis: sed q̄busdā videt esse substantialis. Hanc magr insinuat querit: q̄lis sit ista cōuersio panis r vini in corp⁹ christi: vtrū scz sit cōuersio substantialis vel formalis/vel alteri⁹ modi. Et dicit q nō est formalis: eo q spēs q̄ p̄us erāt/pmanēt: scz sapor/pondus figura/albedo. Dicit aut postea: q q̄busdā videt q sit cōuersio fm substantiā vel substantialis: eo q substantiā

¶ XII. hui⁹ q̄riti libuz in q magr post q̄ egit de sacro eucharistie q̄ntū ad suū esse: hic determinat de eo quātū ad eius fieri. Et tria facit. Primo em ostendit quō substantiā panis r vini in vtrūq; corp⁹ christi trāssubstantiatur. Secdo quō ipm sub aliena specie occultatū/fidelib⁹ sub vtraq; specie ministratur. Tertio quō discipulis in cena christi corpus passibile et mortale dabat. Prīmū vsq; ibi: Sub alia autē specie. Secm vsq; ibi: Corpus dō tale dedit. Tertij vsq; ad finē distinctionis. ¶ In speciali snia magrī stat in tribus p̄pōnibus: quaz p̄ma est hec. Cōuersio panis i corpus christi nō est formalis: sed q̄busdā videt esse substantialis. Hanc magr insinuat querit: q̄lis sit ista cōuersio panis r vini in corp⁹ christi: vtrū scz sit cōuersio substantialis vel formalis/vel alteri⁹ modi. Et dicit q nō est formalis: eo q spēs q̄ p̄us erāt/pmanēt: scz sapor/pondus figura/albedo. Dicit aut postea: q q̄busdā videt q sit cōuersio fm substantiā vel substantialis: eo q substantiā

panis et vini essentialiter sit substantia corporis et sanguis christi. Postea ponit circa hoc quorundam objectionem. Si enim sic intelligatur uersio tunc quotidie aliquid substantia sit corpus christi et sanguis qui ante non fuerat: et sic quotidie corpus christi augetur: et de materia aliquid formatur de quo in conceptione non fuerat factum. Et dicit magister sic ad hoc responderi posse: quod perfectio corporis christi non fit per nouam compositionem formationem: aut per ipsius corporis formati augmentacionem: sed per quandam transubstantiationem virtute diuina factam sine noua formatione aut augmento. Postea dicit: quod secundum opinionem istam procedit: quod panis sit corpus christi sicut farina fit panis: et sic panis fiat caro christi sicut farina facta est panis: et aqua facta est uinum: nec tamen dicitur farina esse panis: et aqua esse uinum. Alij uero procedunt: illud quod erat panis uel uinum post consecrationem esse corpus et sanguinem: non tamen manens panis sed mutatum. Subdit autem: quod panis non habet se ut materia respectu corporis christi. Postea dicit quod aliorum opinio est hanc uersionem sic esse intelligendam: quod sub accidentibus sub quibus prius erat substantia panis et uini post consecrationem est substantia corpus et sanguis christi: non tamen ut illis afficiatur. Substantia autem panis et uini dicitur: uel in placente materia resoluta: aut in nihilum rediit. Dicit etiam magister: quod alij dicunt. scilicet quod substantia panis et uini remaneat cum substantia. scilicet corporis et sanguis christi: quia substantia panis et uini dicitur esse sacramentum: et ex hac ratione hec substantia dicitur fieri illa: quia ubi est hec et illa. Contra quod obijcit per auctoritates quibus dicit nihil ibi aliud esse quam substantia corporis et sanguis et spiritus panis et uini. Secunda positio est. Sub aliena specie corporis christi sit tribus de causis tradit: scilicet sub utraque specie christus sumit. Hanc magister ponens assignat triplicem rationem: quare corpus christi sub aliena specie occultat seu sumit. Prima est: ad augendum fidei meritum: quod est de his que non uidentur. Secunda: ad uitandum horrorem: quia non habemus in communi uisum carne crudam et sanguinem manducare. Tertia: ne defraudentur infidelibus irritandi occasio. Postea dicit: quod illud sacramentum sumit sub duplici specie ideo: ut anime et carnis susceptio in christo et uirtusque liberatio in nobis significet. Ordinat enim hoc sacramentum ad salutem corporis et anime. Addit etiam: quod sub utraque specie totus christus sumit nec tamen panis conuertitur nisi in corpus: et uinum nisi in sanguinem. Subdit etiam: quod in hoc duplex spiritus uinitate sacramenti non tollitur: quod sub eadem specie idem sumit: nec benedictio super eandem specie debet iterari: nec de alijs substantijs que de substantia panis et uini officii et consecrari debet corpus christi et sanguis. Postea dicit: quod aqua uino admiscenda est: ad significandum unionem populi cum capite christo. Que nullo modo sciens debet omitti: quia dicitur esse appositum. Si quis autem ex obliuione uel ignorantia omittat offerens uinum sine aqua: dicitur quod de sacramentum: quia etiam secundum presuetudinem aliquid ecclesiarum dimittit aqua: tunc grauius corripendus est. Subdit autem: quod aqua sine uino nullatenus offerri potest in sacramento: nec panis nisi de frumento: nec granum frumenti nisi redactum fuerit in panem: quia ipse christus et grano frumenti se comparat: et panem se dicit. Tertia positio est hec. Quia corpus christus in cena dedit corpus passibile et mortale: tamen nunc sumit impassibile et immortale. Hanc magister insinuat dicens: quod christus dedit discipulis suis tale corpus quale tunc habuit. scilicet passibile et mortale. Addit etiam: quod eucharistia intincta non debet populo dari in supplementum communionis. Nam christus panem intinctum non dedit nisi iudeis: qui non accepit corpus christi tunc: sed tamen panem ante tamen cum ceteris discipulis precepit corpus et sanguinem christi. Et tamen in speciali.

Ubi illa accidentia fundentur. Capitulum I

Sicut autem queritur de accidentibus que remanent: id est de speciebus et sapore et pondere: in quo subiecto fundentur: potius mihi uidetur fatendum existere

sine subiecto: quod esse in subiecto: quia ibi non est substantia nisi corporis et sanguinis dicitur: que non afficit illis accidentibus. Non enim corpus christi talem habet in se formam: sed qualis in iudicio apparebit. Remanet ergo illa accidentia per se substantia ad mysterij ritum: ad gustus fideique suffragium: quibus corpus christi habet formam et naturam suam tegit.

Nota quod accidentia que manent retinet etiam uim satietatis: diuino tamen nutritiuam: quia hoc est solius substantie. Inuenit tamen Innocentius papa dixisse: quod resoluunt in eosdem humores in quos resoluuntur panis: si ibi esset. Et ita uidetur ex hoc quod bene possit dici: quod cibus ille satiat et nutrit corporaliter quantum ad formas: non quantum ad corpus christi: quod potius est cibus mentis quam uentris. Et nota quod post summptionem quantum diu remanet ille forme: tamen quantum ad corpus christi. Remanet ergo per se: non in aere: ut quidam dicunt: id est ut in ore celebraret: quod sub specie panis datum est discipulis primo: habens formam et imaginem suam.

Addit. henricus de yurimaria.

De fratione et partibus. Ca. II b

Solet etiam queri de fratione et partitione que ibi uidetur fieri: utrum uera sit: et si ibi uera fractio est: cuius rei sit: uel in qua re fiat. Licet non sit ibi alia substantia quam christi: si in aliqua substantia est illa fractio: in corpore christi uidetur esse. Sed contra: cum ipsum corpus incorruptibile sit: quia immortale et impassibile: in ipso non posse esse uidetur. Nam et christus redarguit carnaliter discipulorum: quod putabant carnem christi sicut aliam in partes diuidendam: et moribus dilacerandam. Ideo quibusdam placet: quod non sit ibi fractio sicut uidetur: sed dicitur frangi: quia uidetur frangi. Quibus obijcit quod ait Ambrosius. Nihil falsi putandum est in sacrificio ueritatis. Uel sicut fit in magorum prestigijs: ubi delusione quadam fallunt oculi: ut uideant esse quod non est. Ad hoc illi dicunt: Non fallit nos uisus: nec fallitur. Quod esset: si crederetur ita frangi ut uidetur. Nec illusio est: quia ad utilitatem fidei: non ad deceptionem ita fit. Sicut et christus se ostendit duobus discipulis in uia in specie peregrini: nec in eo tamen talis forma erat: sed oculi eorum tenebantur: ne eum agnoscerent.

Jo. 6. 1.

Prima opinio et falsa

Luce vi. b.

Aliorum opinio.

Alij uero dicunt: quod sicut ibi species panis est: et non est ibi res cuius uel in qua sit illa species: ita est ibi fractio que non fit in aliqua re: quia nihil ibi frangitur. Quod mirabiliter dei potentia fieri dicunt: ut ibi fiat fractio ubi nihil frangitur.

Secunda opinio et falsa.

Aliorum opinio.

Alij tradunt corpus christi essentialiter frangi et diuidi: et tamen integrum et incorruptibile existere. Quod se colligere asserunt

Tertia opinio et falsa.

Di. XII. et habet. s. ca. cum eoz. s. De sequentibus ad consecrationem corporis christi quantum ad frationem.

Liber III Capitulum III et III

Confessio Berengarij: et hinc de se. di. 2. c. ego berenga.

ex confessione Berengarij: q̄ confessus est coram Nicolao papa et pluribus episcopis: panem et vinum quod in altari ponunt: post consecrationem non solum sacramentum sed etiam verum corpus et sanguinem christi esse: et sensualiter non solum sub sacramento sed in veritate manibus sacerdotum tractari et frangi: et fidelium dentibus atteri.

Sententia probabilior.

Opinio magistri vera

Sed quod corpus christi incorruptibile est: sane dici potest fractio illa et partitio non in subiecto corporis sed in ipsa forma panis sacramentaliter fieri: ut vera fractio et partitio sit ibi: quod fit non in substantia corporis sed in sacro. id est in specie. Ne autem mireris vel in sultes: si accidentia videantur frangi: cum ibi sint sine subiecto: licet quidam asserant ea frangi dari in aere. Est ibi vera fractio et partitio quod fit in pane. id est in forma panis. Unde apostolus ait.

1. Cor. 10. 17

Panis quem frangimus: quod forma panis ibi frangitur: et in partes dividitur: Christus vero integer manet: et totus est in singulis. Unde Augustinus.

Aug. in sermone de diebus eius gen. Jo. 6. f.

Quis christus manducatur: vita manducatur. Sed quis audeat manducare dominum suum: et tamen veritas inuitas nos ad manducandum ait. Qui manducat me: vivet propter me. Nec occiditur Christus: ut manducetur: sed mortuos vivificat. Quis manducat: reficit: non deficit: vivit manducatus: quod surrexit occisus: nec quando manducamus: partes de illo facimus: et quidem in sacro sic fit. Item: Morunt fideles quod manducant carnem christi: unusquisque accipit partem suam. Unde et ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur: et manet integer totus: partes manducatur in sacramento: et manet integer totus in celo: manet integer totus in corde tuo. Ideo ista dicuntur sacramenta: quod in eis aliud videtur et aliud intelligitur: videtur panis et calix: quod et oculi renunciant. Quod autem fides instruenda postulat: panis est corpus christi: calix est sanguis. Ex his dat intelligitur: quod fractio et partes quod ibi videntur fieri in sacramento sunt. id est in specie visibili. Ideo et illa Berengarij verba ita distinguenda sunt: ut sensualiter non modo in sacro sed in veritate dicatur corpus christi tractari manibus sacerdotum: frangi vero et atteri dentibus vere quidem in sacro tamen. Vera ergo est ibi attritio et partitio: sed in singulis partibus totus est Christus. Unde Hieronymus. Singuli accipiunt Christum domini: et in singulis portionibus totus est: nec per singulos minuitur: sed integrum se prebet singulis. Item Iulianus. Ubi pars est corporis: ibi est et totum.

Aug. de consuetudine. 2. c. quod manducatur

Intellectus verborum Berengarij

Nota quidam dicunt: quod corpus christi infinites est sub forma hostie: secundum possibilitatem divisionis eius. Sed credimus quod corpus christi ita est sub tali hostia: quod non sub qualibet parte eius. Tamen si hostia frangatur: totus Christus sub qualibet est parte. Sed hoc

Hieronymus in sermone de consuetudine. 2. c. singuli accipiunt

Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota quod si illud sit sacrificium: et si sepius immoletur Christus. **Capitulum III** **Post hec queritur: si quod** dixerit sacerdos proprie dicatur sacrificium vel imolatio: et si Christus quoti die imoletur vel semel tamen imolatus sit? Ad hoc breviter dici potest: illud quod offertur et consecratur a sacerdote vocari sacrificium et oblationem: quod memoria est et representatio veri sacrificij: et sancte imolationis facte in ara crucis.

non est ex vi consecrationis sed ex consecratione et divisione. Quilibet enim panis fuit consecratus in suo toto. Et est sicut in speculo in quo est sola imago. Quod autem frangitur in quolibet parte est. Item verbum proferitur: et quilibet astantium totum percipit.

Quid ille partes significant.

Capitulum III

Quid autem partes ille

significent. Sergius papa tradit iniquiens. Triforme est corpus christi: pars oblatæ in calice missæ/corpus christi quod iam surrexit monstrat: pars comestæ/ambulante adhuc super terram: panis in altari versus quod ad finem missæ remanens/corpus iacens in sepulchro significat: quod versus in finem seculi corpora sanctorum in sepulchris erunt. Et sic partes ille mysticæ tenent significationem: ita etiam et fractio/passionis christi et mortis est representatio. Unde ipse ait. Hoc facite in meam commemorationem. id est in memoriam passionis et mortis mee. Nam ut ait Ambrosius. Quia in morte christi liberati sumus: huius in edendo et bibendo carnem et sanguinem memores esse debemus. Sed caueat quisque ne indigne percipiat: quia iudicium sibi manducatur. Non enim est iste panis qui vadit in corpus sed panis vite eterne: qui anime nostre substantiam fulcit. Sic ergo vivit ut quotidie merearis accipere: ne accedas indignus. Indignus est qui aliter celebrat mysterium quam Christus tradidit: vel qui habens mortale peccatum/accedit. Ergo et si sint peccata quotidiana: ut non sint mortifera: antequam accedas/dimittite debitoribus tuis. Si dimittis/dimittet tibi: et sic securus accede. Panis enim salutaris est/non venenous. Si ita accedis/spiritualiter manducas. Spiritually enim manducatur quod innocentiam ad altare portat.

De consuetudine. 2. c. triforme

Luce. 22. b

Ambrosius de consuetudine. 2. c. non iste

1. Cor. 11. f.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Nota de hoc verbo quod in canone legitur: Jube servari de veritate. Ad hunc Henricus et de veritate.

Ad hunc Henricus et de veritate.

Aug. super psalmum 20. et hinc de consuetudine. 2. c. semel.

Distinctio XII Capitulum V Fol. 169

Aug^o in li. Iniaz p^ope ritet habet de p^ose. di. 2. c. semel im^o molatus.

Ambro. su per eplam ad Heb. et allegatur p^ose. di. 2. c. in chusto

De virtute sacramenti

Amb. 3° co. se. di. 2. c. si q^ontienscuq^o

Aug^o ad ia nuariu. ibi de. c. vtruz sub fi.

De p^ose. di. 2. c. quid sit san.

Ibidem

Adi. ben. rici de vari maria.

cidit: Sz tm anniuersaria recordatio rep^onat qd olim factu est: et sic nos facit moueri tanq^o videam^o d^oum in cruce. Itē. Semel im molatus ē ch^orist^o in semetipso: et tm q^otidie i molat in sacro. Qd sic intelligēdum ē: qz in manifestatiōe corpis/et distinctiōe mēbroz semel tm in cruce pepēdit: offerēs se deo pa tri hostiā redēptiōis efficacē/eoz. f. q^os p^odesti nauit. Itē Amb. In ch^oristo semel oblata est hostia ad salutē potēs. Quid g^o nos? Nōne p^o singulos dies offerim^o. Et si q^otidie offeramus/ad recordatiōnē ei^o mortis sit: et vna ē hostia/nō multe. Quō vna et nō multe: qz se mel imolat ē ch^orist^o. Hoc autē sacrificiū exē plū ē illius: idipm/ et semp idipm offert: pin de h^o idē est sacrificiū. Alioqn qm in multis locis offert/multi sunt ch^oristi. Nō s^o v^o vbi q^o ē ch^oristus: et h^o plen^o existēs/ et illic plen^o: si cut qd vbiq^o offert/vnū ē corp^o: ita et vnū sa crificiū. Ch^orist^o hostiā obtulit: ipsam offeri mus et nūc: s^o qd nos agim^o recordatio est sa crificij. Nec causa sue infirmitat^o repetit^o: qz p^oficat hoiez: s^o n^o ē: qz q^otidie peccam^o. Et his colligit esse sacrificiū et dici qd agit in alta ri: et ch^oristū semel oblatus/ et q^otidie offerri: s^o aliter tūc/ aliter nūc. Et etiā q^o sit virtus hu ius sacramēti/ ostendit: remissio. f. p^octōz ve nialium: et p^ofectio virtutis.

De causa institutiōis. Ca. V h

Institutū est em hoc sa

crāmētū duab^o de causis. In augmē tū virtutis. f. charitat^o: et in medicinā q^otidiane infirmitat^o. Un^o Amb. Si q^otiēscuq^o effundit sanguis ch^oristi/ in remissionem p^octōz effundit: debeo semp accipe/ q^o semp pecco: debeo semp h^ore medicinā. Itē Aug^o Iterat^o q^otidie hec oblatio: licet ch^orist^o semel sit passus: qz q^otidie peccam^o p^octis/ sine qb^o mortalis infirmitas viuere nō pōt. Et qz q^oti die labimur: q^otidie ch^oristus mystice imolat p nob. Dedit em nob h^o sacm salutis: vt qz nos q^otidie peccam^o: et ille iā mori nō pōt/ p hoc sacm remissionē cōseqmur. Quotidie comedit ipse et bibit in veritate: s^o integer et viu^o manet. Itē. A^oysteriū fidei dicit^o: qz cre dere debes/ q^o ibi salus nostra p^ostat.

Causa institutiōis eucharistie multiplex ē.

Prima ē cōmēoratio passionis: sic ipse domi nus dicit: Hoc facite in meā cōmēorationē. In cōmēo rationē dilectiōis/ liberatiōis/ et imitatiōis. Secūda ē me ritū fidei: qz laus fidei ē credere: qz ē supra rōnē vbi hō abnegat intellectu et oēs sensus. Tertia causa est suble uatio sp^o. Quarta est instructio talis: qz magis credere debemus p^ome veritati/ q^o alicui sensui. Quinta est/ vt epulemur in acymis sinceritatis et veritatis. Sexta est/ vt homo q^o p^o esum ligni sciētie boni et mali mortuus fue rat/ p^o esum ligni vite reuiuisceret. Septima est ad reme dium venialium peccatorum que quotidie cōmitamur. Octaua est munimē contra insulsum demonū. Un^o p^o s. Parasti in conspectu meo etc. Nona est/ vt homo habeat

at quod dignum deo offerat. Dicit em Esaias. Sangui nem hircoz etc. Decima est/ vt idem est dominus ange loz et hominum: ita sit idem cibus. Unde Augustinus. Et panem angeloz manducaret homo. Undecima est confirmatio in bono. Psal. Panis cor hominis confir mat. Duodecima est/ vt homo habeat viaticū in via de ferti huius seculi p^o quod sustentet.

Si autē q^orat^o: vtz quotidie cōmunicādū sit. Audi quid in d^o tradit Aug^o. Quotidie (in q^o) eucharistia accipe/ nec laudo/ nec vi tupero: oibus tm d^onicis diebus cōmunican dū hortor. Si tm mēs in affectu peccādi est: grauari magis dico eucharistie p^oceptione q^o purificari. Et licet quis peccato mordea tur: si peccandi tm de cetero nō habeat volū tatem: et satisficiat lachrymis et oratiōibus/ accedat securus: s^o hoc de illo dico/ quē mor talia peccata non grauat. Et si nō frequen ti/ saltē ter in āno hoies cōmunicēt: nisi for te q^os criminalib^o ipediāt: in pascha. f. et pēte coste/ et in natali. Dēs g^o cōmunicēt q^o nolue rint carere eccl^oasticis liminibus.

In p^omitina eccl^oia cōmunicabant fideles quotidie. Postea q^olibet die d^onica. Sz p^opter fragilitatem hominū statutū fuit/ vt ter in anno: mō aut vix semel in anno p^ont cōicare. Un^o cogēdi sunt semel in anno hoc fa cere. Un^o dicit decretū. Qui nō cōicatur/ ex cōicetur.

Ista est distinctio. r^o huius quarti libri: in qua magister postq^o egit de p^ofectione hu ius sacramēti/ hic agit de p^ofectionibus p^ofectionem. Et tria facit. Primo em in q^orit modū essendi accidentiū in hoc sacramēto. Secūdo q^orit: an ibi sit vt apparet fractio. Tertio agit de h^omōi sacramenti effectū. Primum facit vsq^o ibi: Solet etiā queri. Secūdo vsq^o ibi: De causa insti tutiōis. Tertio vsq^o ad finē distinctiōis. In special^o sententia magistri stat in tribus p^oponibus/ quaz p^oma ē hec. In hoc celesti sacramēto spēs seu accidētia remanēt sine subiecto. Hāc magister insinuās p^oponit. Primo in quirēdo/ q^o in hoc sacramēto accidētia remanēt actu si ne subiecto: qz ibi nō est nisi substātia corpis et sanguis d^onici/ q^o talibus accidētib^o affici nō pōt/ remanēt tm ac cidētia ad mysterij ritū/ et ad fidei suffragiū: et etiā p^oter gustū. Secūda p^opositio ē hec. Spēs visibilis in hoc sa crāmēto frangit sine ch^oristi nocumēto. Hāc magister p^o nēs q^orit: vtz in hoc sacramento sit vera fractio. Et dicit q^o nō: qz corpus ch^oristi frāgi nō pōt: et alia substātia ibi nō est. Et r^odet mag^o q^o q^obusdā videt^o: q^o ibi nō sit vera fractio sicut videt^o: s^o dicit frāgi/ qz videt^o frāgi: nec tm ibi est illusio: qz nō ostēdit ibi fractio ad illusionē/ s^o p^o ad fidei utilitatē. Alij vero dicūt: q^o vere frāgit corp^o ch^oristi et nō integrū manet. Et hoc p^ofirmāt p^o p^ofectionē Beren garij: q^o p^ofectus ē corā Nicolao papa et plurib^o alijs ep^ois panē et vinū q^o in altari ponunt: post p^osecrationē nō solū sacm/ s^o etiā vtz corpus et sanguinē ch^oristi esse: q^o oia ap probata sunt/ sicut habet de p^ose. di. ij. Alij vero dicūt: q^o sicut ibi ē spēs panis/ et nō est ibi res in q^o sit spēs: ita est ibi fractio q^o nō est in aliq^o re: qz nihil ibi frāgit: qd mira bilē de potētia dei fieri dicit. Quarta opinio circa hoc est magistri: q^o fractio illa vera est: et in ip^o spēs sa crāmētaliū ē. Ubi etiā subdit fm b^oni Hiero. q^o sub singulis p^otib^o fractiōis ē tot^o ch^oristus. Et etiā dicit Hy larus: vbi ē ps corpis ch^oristi/ ibi est totū. Postea dicit q^o partū fractionis vna significat corpus ch^oristi iacens in sepulchro: alia vero significat corpus ch^oristi viuēs in mundo: tertia vero/ corpus ch^oristi post resurrectionem. Que significatio potest etiāz corpori ch^oristi mystico ad aptari. Præterea querit: vtrum corpus quotidie immo let: et vtrum illud quod facit sacerdos in hoc sacramēto possit p^ote dici sacrificiū vel immolatio. Et respōdet ad vtrūq^o q^o sic: nō tamen in ressed in similitudine. Qd em^o quotidie gerit/ signū est memoriale et figura immo

Atz q^otidie sit māducandū De cōse. di. 2. c. quotidie.

Fabian^o papa De p^ose. di. 2. c. et si nō.

Adi. henric^o De v^ourmaria.

Liber III Di. XIII Capitulum I

lationis semel facit: et sic forma visibilis que in altari sacrificium dicitur et est. Similiter vero solum semel imolatus fuit: sed quotidie offertur: sed aliter tunc et aliter nunc: quod auctoritatibus probatur. Tertia propositio est hec. Hoc sacramentum datur in augmentum virtutis et charitatis: et in remedium quotidiane infirmitatis. Hanc magister insinuans dicit: quod hoc sacramentum duabus de causis est institutum: scilicet in augmentum charitatis: et in medicinam nostre infirmitatis: quia enim quotidie labimur et cadimus: quotidie christus pro nobis mystice immolatur. Unde virtus sacramenti est remissio venialium. Ultimo inquit de modo videtur hoc sacramentum. scilicet quod hoc sacramentum sit frequenter dandum. Et dicitur quod supra hoc inueniuntur diuersa ecclesie statuta: quod quidam in diebus dominicis: quidam ter in anno communicandum esse dicunt: nisi duntaxat aliquibus criminibus sit grauius. Et tantum in speciali de sententia huius distinctionis.

Si heretici et excommunicati hoc sacramentum conficiant. **Ca. I**

Distin. XIII
et habet unicum
c. cum. 6.
De potestate
conficiendi.

Solet etiam queri utrum prauis sacerdotibus hoc sacramentum proficere queat. Ad quod dicitur potest: quod aliqui licet sint prauis proficiant vere. scilicet in quantum sunt nomine et sacramentum et si non vita: quod non in merito proficiant: sed in verbo efficiunt creatoris. **U**nde Augustinus. Intra catholicam ecclesiam in mysterio corporis et sanguinis domini nihil a bono maius: nihil a malo minus proficiunt sacerdote: quod non in merito proficiant: sed in verbo proficiunt creatoris et virtute spiritus sancti. Credendum est enim: quod in verbis christi sacramenta proficiant. Sic ipse est qui baptizat: ita ipse est qui per spiritum sanctum suum efficit carnes et sanguinem. **I**tem Gregorius. Putat quidam communionem corporis minus esse sanctificationem: si illorum fiat officio: quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. Ihu (inquam) magnam laqueum incidit: ut diuina et occulta mysteria plus ab alijs sanctificata posse fieri credat: cum videretur spiritus sanctus in tota ecclesia inuisibilis ea mysteria et opera deo sanctificet: et sanctificando benedicat. **A**d hunc sterium ideo dicitur: quod secretum et reconditum habeat dispensationem. Sacrificium vero: quasi sacrum factum: quod prece mystica proficitur pro nobis in memoria domine passionis. Sacramentum est in aliqua celebratione: cum res ita sit: ut aliquid significatione rei accipiamus. Sacramenta sunt: baptisma: chrisma: corpus christi: quod ideo sacramenta dicuntur: quod sub tegumeto visibiliu reconditur diuina virtus secretius salutem eorum de sacramentorum operatur. **U**nde a secretis virtutibus: vel sacramentis dicuntur. Panis et calicis sacramentum grece eucharistia dicitur: latine bona gratia interpretatur. Et quod melius corpe et sanguine christi. Siue ergo per bonos: siue per malos ministros intra ecclesiam dispensetur: sacramentum tamen est: quod spiritus sanctus viuificat: nec bonorum dispensatorum meritis ampliat: nec malorum attenuat. Hoc de corpe domini: hoc et de baptismo et chrismate dicendum est et tenendum: quod

Aug^o in II. de
corpe dñi: et al
legat. I. q. I. c.
Itra catholicā.

I. q. I. c. multi
seculariū

I. Cor. 12. a

Isido. II. I. et
mologiar.

Jo. 6. 5.

virtus diuina secretius operatur in eis: et diuina solummodo est hec virtus siue potestas: non humane efficacie.

Quattuor sunt de substantia huius sacramenti. Primum est ordo sacerdotalis: quod siue sit hereticus: siue schismaticus: semper proficit: dum modo alia concurrant. Secundum est species panis et vini. Tertium est intentio. Quartum est forma verborum. **U**nde versus. **D**ico sacer: species: intentio: forma verborum.

Ulli vero qui excommunicati sunt: vel de heresi manifeste notati: non videntur hoc sacramentum posse proficere: licet sacerdotes sint: quod nemo dicit in ipsa consecratione: offero: sed offerimus: quasi ex persona ecclesie. Et ideo cum alia sacramenta extra ecclesiam possint celebrari: de his non videtur. **U**nde etiam Augustinus tradere videtur dicens: **R**ecolite nomen: et aduertite veritatem. **A**d hunc factum dicitur: eo quod celestis nuncius ad precrandum viuificum corpus adueniat: iuxta dictum sacerdotis dicitur: **O**mnipotens deus iube hec proferri pro manus sancti angeli tui in sublime altare tuum referri. **I**dem circo nisi angelus venerit: missa neque iure vocari potest. **N**umquid enim si hereticus ausus fuerit usurpare: angelum de celis mittit deus oblationem eius consecrare: maxime cum eiusdem prophetam comminatus sit dicens: **M**aledicam benedictionibus vestris.

Ad di. ben.
rici de vni
maria.

Aug^o in ser
mone de cor
poris dñi.
An dicitur
missa.

Mat. 2. a

Gregorius. **M**aledicam benedictionibus vestris. id est in eis benedictionibus possidetis: vel quicquid a vobis benedicitur: vel quicquid benedicitur sanctis ex vero corde: vel quod iniqui agunt: benedicitur ab eis: adulteris: peccatoribus: dummodo diuites sint. **E**t habet. I. q. I. c. multi secularium. ad finem. **H**ieronymus. **M**aledicam benedictionibus vestris. id est quicquid a vobis benedicitur: pro merito maledictum. **E**t habet. I. q. I. c. maledicam. **G**regorius. **S**uper Ezechiel. **Q**ui in expositione sacri eloquii (ut auditoibus placeat) aliquid fingit: sua verba loquitur non dei. **Q**ui autem in verbis dominicis aliter quibus qui pulchre sentit: et si sub alto intellectu: tamen ad edificationem charitatis tendit: domini sunt verba que dicit.

Unde si benedictionibus eorum se afferit maledicturam veritas: quod erit de hostia. Ergo dicemus illam posse benedici ab illo quem scimus a deo fore maledictum cum sua benedictione. **S**i enim deus maledixerit benedictionibus hereticorum: et simoniacus benedixerit: quod eorum proualebit. **N**umquid benedictio maledicti ad nihilum poterit redigere: **U**nde verissima comminatio dei. **E**x his colligitur quod hereticus a catholica ecclesia proficius: nequeat hoc sacramentum proficere: quod sancti angeli qui huius mysterij celebrationi assistunt: tunc non assunt quoniam hereticus vel simoniacus huius mysterium temerarie celebrare presumit. **N**on enim dubitari licet ubi corpus domini: et sanguis mysteria geruntur: supponitur cuius adesse presertim: in huius autem mysterij expletione sic forma seruari: ita ordinem haberi. scilicet ut sit sacerdos: et intentionem adhiberi oportet ut illud facere intendat. **S**ed si non credit de illo mysterio sic veritas habet: numquid potest intendere illud proficere: et si non intendit: numquid proficit. **A**liquit dicit etiam non recte de illo mysterio sentiendes: posse intendere: non quod enim

Questio.

Ratio.

illud p[ro]ficere. Q[uo]d i[st]a esset recte credere: sed id agere q[uo]d gerit ab alijs d[omi]ni p[ro]fici: et sic adhibet int[er]tio: et si int[er]tio d[omi]ni d[omi]ni deesse p[ro]ficiendi illud mysteriu[m]: t[ame]n ex q[uo] int[er]dit ea dicere et agere q[uo] ab alijs gerunt/implet mysteriu[m]. Illud etia[m] sane dici p[otes]t: q[uo]d a brutis animalib[us] corpus christi no[n] sumit: et si videat. Quid g[er]it sumit mus: vel q[uo]d m[an]ducat. Deus nouit h[oc].

Ad h[oc] a[nt]e lib[er] eucharistia non sumitur.

Ad h[oc] b[ea]t[us] de uirg[in]a maria

Ad h[oc] b[ea]t[us] de uirg[in]a maria

Quida[m] tamen dicunt: q[uo]d os peccatoris immundum est sicut muris. Sicut ergo ibi potest esse sine inquinamento: ita et hic. De h[oc] celesti mysterio aliq[ui] p[ro]strinximus a catholicis fideliter tenenda. Qui em[en]t[er] his d[omi]ni dicit/hereticus iudicaf.

In hoc sacro sunt q[ui]da[m] s[un]t natura: q[uo]d ibi sunt accidentia in loco determinato. Queda[m] supra natura: q[uo]d no[n] supra intellectum: sicut q[uo]d ibi sunt accidentia sine subiecto. Queda[m] etia[m] supra natura et supra intellectum: sicut q[uo]d christus e[st] ibi t[ame]n t[ame]n e[st] in celo: et q[ui]s fuit in cruce: et t[ame]n no[n] excedit terminos illius p[ar]te forme. Sed sine dubio: deus plus p[otes]t facere q[uam] homo intelligere.

Quid faciat hereticu[m]: et quid sit hereticus.

Ne aut[em] ignores q[uo]d faciat hereticu[m] v[el] q[uo]d sit hereticus: audi breuiter q[uo]d inde sancti doctores tradant. Hylarius ait: Erriterunt plures q[ui] celestiu[m] verbor[um] simplicitate/no[n] veritatis ipsius absolutione susceptu[m]: aliter interpretates q[uam] dicto[rum] virtus postularat. De intelligentia em[en]t[er] heresis no[n] de scriptura e[st]: et sensus no[n] sermo fit crimen. Idem in viij. Intelligentie sensus in crimine e[st]. Hiero. dicit q[uo]d ex verbis inordinate placit incurrit heresis. Aug[ustinus] diffiniens q[uo]d sit hereticus ait: hereticus est q[ui] alicui[us] t[em]p[or]alis comodi et maxime gl[ori]e p[ri]ncipatusq[ue] sui g[ra]tia/falsas ac nouas opiniones gignit vel sequit.

Hylari[us] in li. de tri.

Hierosol. super per d[omi]ni Aug[ustinus] de uirg[in]a marie credidit: et habet 24. q. 3. ca. heretici.

Ista est distinctio. xij. huius q[ui]nti libri: in q[ui] magister post q[uo]d egit superius de sacramento eucharistie q[ui]ntu[m] ad esse et heri: hic agit de eius ministro. Et tria facit. Primo em[en]t[er] in q[ui]ntu[m]: an malus sacerdos possit p[ro]ficere. Secundo hereticu[m] seu schismaticu[m] no[n] posse p[ro]ficere nisi determinate. Tertio ostendit animalia bruta nulla tenus posse manducare. Primo a p[ri]ncipio vsq[ue] ibi: Illi vero q[ui] excommunicati sunt. Secundo vsq[ue] ibi: Illud vero sanctoru[m] dicit p[otes]t. Tertio vsq[ue] ad fine[m] distinctio[n]is. In speciali sententia magistri stat in tribus p[ro]p[os]itionibus: q[ui] p[ri]ma est hec. A malo sacerdote v[er]o sac[ra]m[en]tu[m] p[ro]fici: q[uo]d no[n] in merito ipsius sed in verbo creatoris efficit. H[ic] magister in sinu[m] querit p[ro]mo: v[er]u[m] hoc sac[ra]m[en]tu[m] malus sacerdos possit c[on]ficere. Et r[ati]o d[omi]ni: q[uo]d bonitas vel malicia sacerdotis nihil facit ad c[on]secratione[m]: q[uo]d c[on]secratio no[n] in merito c[on]secrantis sed in verbo efficit creatoris: in hoc em[en]t[er] sacramento sub tegumento rex visibiliu[m] diuina virtus secretius op[er]at salutem: q[uo]d auctoritatibus c[on]firmat. Secunda p[ro]p[os]itio e[st] hec. Schismaticu[m] et hereticu[m] no[n] posse c[on]secrare: p[er] magistr[u]m asserit: et int[er]tio in ipso c[on]secrare necessario exigit. H[ic] magister ponens dicit: q[uo]d ab ecclesia dei p[er] excommunicatione[m] vel heresim p[ro]fici/no[n] videt hoc sac[ra]m[en]tu[m] posse c[on]ficere: q[ui]s sint sacerdotes: tamen quia oblatio huius hostie fit ex p[er]sona totius ecclesie: ip[s]i aut[em] extra ecclesiam sunt: tum quia h[uius] sac[ra]m[en]ti celebratione nu[n]c c[on]secratis mittit ad benedictione[m]: non est aut[em] p[re]sumendu[m] q[uo]d deus benedicat benedictionibus p[ro]fisorum ab ecclesia. Postea dicit: q[uo]d ad sac[ra]m[en]tu[m] huius p[er]fectione[m] duo requirunt. s. ordo ministri. s. q[uo]d sit sacerdos: et int[er]tio. Subdit q[uo]d ille qui no[n] credit: etia[m] p[otes]t int[er]tio[n]e

habere: et p[er] c[on]sequens c[on]secrare: d[omi]no modo int[er]dit agere et facere q[uo]d facit ecclesia. Tertia p[ro]p[os]itio est hec. Magister videt dogmatizare: bruta animalia nullatenus christi corpus manducare. H[ic] magister insinuans dicit q[uo]d bruta animalia corpus christi no[n] sumunt: q[uo]d aut[em] sumunt d[omi]ni hostia manducant/dicit: q[uo]d deus nouit. Postea epilogado dicit se de hoc mysterio breuiter dixisse a fidelibus catholicis fideliter tenenda: q[ui]bus si q[ui]s d[omi]ni dicit/hereticus videt. Alitimo quasi incidentaliter dicit: q[uo]d hereticu[m] facit intelligere prauis: et s[un]t beatus Aug[ustinus] de utilitate credendi: aut hereticus est q[ui] causa comodi t[em]p[or]alis et gl[ori]e/vel falsus/vel nouas opinio[n]es gignit aut sequit. Et t[ame]n in speciali

De penitencia. Ca. I a

Dist hec de pe

nitentia agendu[m] est. Penitentia lo[n]ge positis a deo necessaria e[st] vt appropinquent. Est em[en]t[er] vt ait Hiero. scda tabula post naufragiu[m]: q[uo]d si q[ui]s vestit innocetie in baptismo p[ro]cepta peccando corripit/penitentie remedio reparare p[otes]t. Prima tabula e[st] baptismus: vbi deponit vetus ho[m]o et induit nouus. Scda penitentia/q[ui] post lapsum resurgimus d[omi]ni vetustas reusa repellit: et nouitas p[er]dita resumit. Post baptismu[m] plap[er] p[er] penitentia[m] renouari valet/et no[n] p[er] baptismu[m]. Licet homini sepi[us] penitere et no[n] baptizari. Baptism[us] t[ame]n est sacramentu[m]: et penitentia dicitur et sacramentu[m] et virtus mentis. Est em[en]t[er] penitentia interior: et penitentia exterior. Exterior sacramentu[m] e[st]: interior virtus mentis e[st]: et vtraq[ue] causa salutis e[st] et iustificationis. Vt[er]o vero ois exterior penitentia sit sacramentu[m]: vel si no[n] ois q[ui] h[ab]et noie censenda sit: p[ro]sequer[emur] inuestigabimus. A penitentia cepit Ioannis p[re]dicatio dicentis: Penitentia[m] agite: appropinquet em[en]t[er] regnu[m] celoz. Q[uo]d aut[em] t[em]p[or]e doctur: illud post veritas p[re]dicauit/ exordiu[m] sumens sermonis a p[en]it[en]tia. P[en]it[en]tia dicitur a puniendo: q[uo]d q[ui]s punit illicita q[ui] comisit. P[en]it[en]tia virtus timore p[ro]cipit. V[er]u[m] Esa. A timore tuo d[omi]ne c[on]cepimus et pepimus sp[iritu] salutis. Est aut[em] penitentia vt ait Amb[rosius]. Abala p[ro]terita plangere: et plangenda iterum non comittere.

Distinc. XIII et habet. 3. c. cu[m] eoz. 9. De penitencia in general.

Hiero. sup Daniel: et habet de pe. di. 1. c. scda tabula

Matth. 3. a

U[bi] dicit p[en]it[en]tia Esa. 26. c. Ambro. in sermone q[ui]drage. et de pe. di. 3. c. p[en]it[en]tia. et c. iusti. nu[m]. et c. sunt q[ui]. Ad di. henrici de uirg[in]a maria.

Hec distinctio data est s[un]t optimu[m] suu[m] esse: q[uo]d est q[ui] penitens finaliter p[ro]fuerat. Notandum est q[uo]d in hoc sacramento q[ui]da[m] sunt q[ui] t[ame]n sunt sacramentu[m] et res: vt contritio. Queda[m] t[ame]n res: vt remissio p[er]to[rum]. Queda[m] t[ame]n sacramentu[m]: vt confessio et satisfactio. Inunctio autem e[st] forma satisfactio[n]is et absolutio confessionis. Nota etiam: q[uo]d si penitentia large accipiat. s. put est punitio: sic contritio/confessio et satisfactio sunt p[ar]tes subiectine penitentie. Si aut[em] stricte: sic sunt partes integrales.

It[em] Grego. Penitere e[st] anteacta p[ar]te de flere et flenda no[n] comittere. Na[m] q[ui] sic alia deplo[ra]t vt alia t[ame]n comittat/adhuc p[en]it[en]tia[m] agere/aut i[st]rat/aut dissimulat. Quid em[en]t[er] p[otes]t si p[ar]te luxurie q[ui]s desinat/et adhuc auaricie estib[us] abelat. H[ic] x[rist]us q[ui]da[m] vehem[en]t[er] inberetes: p[ro]t[er]it[er] vere penitentem vltra non posse peccare danabilis: et si grauis peccauerit vltra no[n] p[otes]t p[ro]fuisse p[en]it[en]tia[m]. Q[uo]d etiam alijs muniat testimonij. Aut em[en]t[er] Irifido. Irifoz e[st] et no[n] pe

Gregorius

Psido. in li. de sumo bo. 7 ha be de pe. di. 3. c. irrisoz. 2. Pe. 2. d.

Esa. 1. d.

Aug. in li. soli lo qoz. de pe. di. 3. c. inanis.

Bregio. de pe. di. 3. c. qui co/ missa. Ambro. in li. 2. de vnica pe/ nitētia. 7 habe tur de pe. di. 3. c. reperitūf.

Ambro. super epistolā ad E/ pianum.

Aug. sup octo narium. 2. 2. Quid sit peni/ tentia.

Addi. be nrici de vrimaria.

Definatio p/ mitor 7 doz.

Aug. in ench. 7 habet de pe. di. 3. c. sane ca/ uendum.

Pius papa. 3. pe. dist. 3. c. ni/ bil prodest.

Donit de mi/ nationem. 3. doz.

nitens/q̄ adhuc agit q̄d penitet. Nec videt deū poscere subditus/ s̄ subsannare supbus. Canis reūsus ad vomitū: 7 penitēs ad pec/ catū. Multi lachrymas indesinēter fundūt 7 peccare nō desinūt: q̄sdā accipe labrymas ad pniaz cerno: 7 affectū pnie nō habere: qz incōstātia mēt̄ nūc recordatiōe pcti lachry/ mas fundūt: nūc reuiuiscēte vsu/ ea q̄ fleue/ rūt/ iterādo cōmittūt. Esa. de pctōib⁹ dicit: Lauamini/ mūdī estote. Lauaf 7 mūdus ē: q̄ 7 p̄terita plāgit: 7 flēda itez non cōmittit. Lauaf 7 nō est mūdus: q̄ plāgit q̄ gessit/ nec deserit: 7 post lachrymas ea q̄ desleuerat re/ petit. Itē Aug⁹. Inanis ē pnia quā sequens culpa coinqnat. Nihil p̄sunt lamēta/ si repli canē pctā. Nihil valet veniā a malis posce/ re: 7 mala denuo iterare. Itē Breg. Qui cō/ missa plāgit/ nec tñ deserit: pene grauiori se subijcit. Itē Ambro. Reipiunt q̄ sepius agē dā pniaz putāt: q̄ luxuriant in chusto. Nā si vere pniām in chusto agerēt/ iterāda postea nō putarēt: qz sic vnū baptisma: ita est vna pnia. His alijsq̄ pluribus vtunt̄ in assertio/ nē suę opinionis. S; Ambro. dicit: Hec ve/ ra pnia est/ cessare a pctō. Et itez. Abagni p/ sectus ē/ renūciasse erroi: ibutos em vitijs aios exuere atqz emēdare virtutis ē pfecte 7 celest̄ gratie. Et ideo sane ita diffiniri pōt. Penitētia ē virtus q̄ cōmissa mala cū emen/ dationis pposito plangimus 7 odimus: et plangenda vltērius cōmittere nolumus: qz penitētia vera ē: in aīo dolere/ 7 odire vitia. Quattuor debēt esse in vera penitētia. s. de fertio voluntatis peccandi. Item delectio actus peccandi. Item dolor de p̄teritis. Et sa/ tisfactio fm̄ possibilitatem. Unde illa verba p̄missa: penitere ē ante acta deslere/ 7 flēda nō cōmittere/ recte sic ac/ cipi pnt: vt nō ad diuersa tēpa/ s̄ ad idē refe/ rant: vt. s. tpe quo deslet cōmissa mala nō cō/ mittat volūtate vel ope flēda: q̄d innuit̄ ex verbis psequētib⁹. Nā q̄ sic alia deplorat tē. hinc Aug⁹ ait: Lauendū est ne q̄s existi/ met nefanda illa crimina q̄lia q̄ agūt/ regnū dei nō possidebūt: quotidie ppetrāda 7 ele/ mosynis redimēda. In melius ē em̄ vita mu/ tāda: 7 p elemosynas de pctis p̄teritis ppi/ tiādus ē deus: nō ad h̄ emendamus quodā/ modo vt ea semp liceat impune cōmittere. Remm̄ em̄ dedit laxamentū peccandi: et si miserando delectat cōmissa pctā si nō satisfac/ tio cōgrua negligat. Item Pius papa. Ni/ hil pdest homini ieiunare 7 orare 7 alia reli/ gionis opa agere: nisi mēs ab iniqtate reuo/ cet. Qui q̄ a malis sic mentē reuocat vt cō/ missa plāgat/ 7 plangēda cōmittere non ve/ lit: nec satisfacere negligit vere penitet. Nec ideo nō est vera pnia: qz forte post nō de p/ posito: s̄ casu vel infirmitate peccabit. Ille

aūt irrisoz ē 7 nō penitēs q̄ sic cōmissa plan/ git: vt plangēda volūtate vel ope cōmitte/ re nō desinat. Ille etiā q̄ post lachrymas re/ petit q̄ fleuit/ lauat ad tps: s̄ mūdus nō est: id ē illa mūdicia nō est ei sufficiens ad salutē: qz ē momētanea/ nō p̄suerās. Itē illud: In/ anis est pnia quā sequēs culpa coinqnat: sic intelligendū est. Inanis ē. s. carēs fructu il/ lius pnie quam sequēs culpa inqnat. Illius em̄ fructus ē vitatio gehēne 7 adeptio glo/ rie. Mortificat em̄ illa pnia/ 7 alia antea cta bona p sequēs pctm̄: vt non sortiant̄ merce/ dē quā meruerūt cū fierēt: 7 quā haberent si pctm̄ nō succederet. S; 7 si de pctō succedē ti pnia agat: 7 pnia q̄ p̄cessit 7 alia antea cta bona reuiuiscūt: s̄ illa tñ q̄ ex charitate p/ dierūt. Illa em̄ sola viua sunt q̄ ex charita/ te fiūt. Ideoqz si p sequētia pctā mortificant: p subsequētē pniaz reuiuiscere pnt. Que x̄o sine charitate fiūt/ mortua et inania generā/ tur: 7 ideo p pniām reuiuiscere non valent. Opera mortificata dicunt̄ reuiuiscere: nō qz va/ lent ad substantiā p̄mij: s; qz redunt in statu sue originis. s. charitatis. Et etiā dicunt̄ reuiuiscere: qz valent ad radicationē charitatis/ 7 ad augmentū eiusdē. Itē ad diminutionē pene purgatorij. Itē ad vi/ tandū casum. Itē ad absolutionē satisfactionis 7 hmōi. Unde nota q̄ licet homo nō mereat̄ p̄rie opibus que fiūt extra charitatē: tamen dominus dat pro illis/ que notantur his versibus. Ap̄tat cor/ minuit penas/ et dat bona terre. Occupat/ assuescit/ delectat/ mitigat/ arcer. Et q̄ huius opera non minuunt penam que iam debet: sed quia deberetur/ si non fierent. Sicut intelligendū est illud: Nihil p̄sunt lamenta tē. Et illud: Nihil valet tē. Si em̄ replicent̄ pctā/ nihil valet ad salutē vl̄ ad ve/ niā in fine p̄cedēs lamētū: qz nihil relinquit̄ de vitē mūdicia: qz aut pctā dimissa redeūt vt q̄busdā placet cū replicant̄: vel si non re/ deūt: eis tñ deletis p̄pter ingratitudinē: ita reus 7 imūdus p̄stituit̄/ cū adhuc in expian/ dis iplicat̄: ac si iā deleta redirēt. De h̄ tñ. s. an pctā redeāt/ post pleni⁹ agem⁹. Sicut nihil valet ad salutē obtinendā vel ad mūdiciaz vitē habendā/ veniā de malefactis poscere: 7 malefacta denuo iterare. Ita etiāz intelli/ gendū ē illud q̄d idē Aug⁹ alibi ait. Pnia ē q̄dā dolētis vindicta semp puniēs in se q̄d dolet cōmississe. Et infra. Quotidie dolen/ dum est de pctō: q̄d declarat ipsa dilectiōis virtus. Penitere em̄ est penā tenere: vt semp puniat in se vlciscēdo q̄d cōmissit peccā/ do. Ille aut̄ penā tenet: q̄ semp vindicat q̄d cōmississe se dolet. Pnia q̄ est vindicta sp̄ pu niēs i se q̄d dolet cōmississe. Quid restat nob̄ nisi dolere in vita: vbi em̄ dolor finit̄/ desic̄it 7 pnia. Si x̄o pnia finit̄: q̄d relinquet̄ de ve/ nia. Tadiu gaudeat 7 speret d̄ gra/ q̄diu su/ stētat a pnia. Dic̄ em̄ dñs: Uade 7 apli⁹ no/ li peccare. Nō dixit: Ne pecces: s̄ ne volun/ tas peccādi i te oriat̄. Quō quō seruabit̄ nisi

Donit de/ terminatio nē Aug⁹.

Addi. be nrici de vuri/ maria.

Aug⁹ in li. de vnica pe/ nitētia. 7 ha be de pe. di. 3. c. pnia est quedā.

Jo. 5. c. et. 8. d.

Distinctio XIII Capi. II et III Fol. 171

dolori pnia pntine custodiat. Sz sp doleat
z de dolore gaudeat: z no sit sat q doleat: s
ex fide doleat: z no semp doluisse doleat.

Determinatio intelligentie di
ctorum.

De pnia pfectoz vel ad sa
lutē sufficiēti intelligēdū est: qd sup dixit. s.
Pnia est vindicta semp puniēs qd comisit:
z alia hmoi. Illud vero: Si pnia finit/nihil
de venia relinquet/dupliciter accipi pot. Si
em iurta qrundā intelligentiā pctā dimissa
redeūt: facile ē intelligere/nihil de venia relin
q: qz pctā dimissa itez replicant. Sic em
ille q ex seruitute in libertatē manumittit/
interim vere liber ē: z tñ ppter offensam in
seruitutē postea reuocat: sic z penitēti pctā
vere dimittunt: z tñ ppter offensam q repli
cat itez redeūt. Si vero nō redire dicant/sa
ne pot dici: etiaz sic nihil de venia relinquit:
nō q dimissa pctā itez impitent: s qz ppter
ingritudinē ita reus z immūdus pstituit
ac si illa redirent.

De solenni et vnica penitentia.
Capitulum II

Illud autē qd Ambro.
ait: Repiunt zc. Et sic vnu baptisma
ita z vna pnia: nō fm generale s fm
specialē morē ecclie de solēni pnia dictū in
telligit: q apud qsdā semel celebrata nō ite
rat. Itē illud aliud Amb. Pnia semel ysur
pata nec vere celebrata: z fructum poris au
fert: z vsum sequētis amittit/de solēni intel
ligit. Solēnis ē pnia vt Ambro. in eodē ait
est q sit extra ecclēsiā in manifesto/in cinere
z cilicio. Que p grauioribus horēdisq ac
manifestis delictis tñ imponit: z illa nō est
iterāda p reuerētia sacramēti: vt nō vilescat
z pceptibilis fiat hoibus. Vñ Aug. Quis
caute z salubriter puium sit: vt locus illius
humillime pnie semel in ecclēsiā pcedat: ne
medicina vilis vel minus vtilis esset egroti
que tāto magis salubris ē qto minus ptem
ptibil fuerit: qd tñ audeat deo dicere: Qua
re huic homini q post pniā pniā rursus se
laqueis iniquitatis obstringit/adhuc iterū
parcis? Origenes qz de hac solēni pnia q p
grauioribus criminibus iniūgit ait: Si nos
aliq culpa mortalis inuenerit: q nō in crimi
ne mortali vel in blasphemia fidei: sed in ser
monis vel in mox vitio consistat: hec culpa
semp repari pot: nec interdiciē aliq de hu
iūsmodi pniāz agere. Sz nō ita de grauiori
bus criminibus. In grauioribus em crimi
nib semel tñ pnie pcedit locus. Coia q fre
quēter incurrimus/semper pniāz recipiūt: z
semp redimunt. Coia dicit venialia pctā: z

forte mortalia qdā alijs minus graua: q sic
sepe comittunt: ita frequenter p pniāz redi
munt. Sz de grauioribus criminibus semel
tñ agit pnia. s. solēnis. Nā z de illis si iterē
tur/iterat pnia: sed nō solēnis: qd tñ in qui
busdā ecclēis non seruat.

Auctoritatib p probat q nō semel
tātū sz frequēter pctā dimittatur p
penitentiā. **C**aplm III

Quod verō pnia nō se
mel tñ agat/s frequēter iteret: z p
eā frequēter itez venia pste/ pluri
bus scōz testimonijs pbat. Aut em Aug.
scribēs qsdā hereticos: q peccatibus post
baptismū semel tñ dicebāt vtilē esse pniā
ita: Adhuc instāt pfidi q sapiūt plusqz opoz
tet: nō sobriū/s excedētes mēsurā/ dicūt: Et
si semel peccatib post baptismū valeat peni
tētia: nō tñ sepe peccatibus pderit iterata:
alio qn remissio ad peccandū esset incitatio.
Dicūt em: Quis nō semp peccaret/ si nō sem
per p pniāz redire posset? Dicūt em dñm in
citatorē mali: si semp peccatibus subuenit:
z ei pctā placere qbus semp psto est gratia.
Errat aut. Costat em multū ei pctā displice
re q semp psto ē ea destrueret: s si ea amaret/
nō semp ea destruerat. Itē ad Macedoniū.
Intm hominū iniquitas aliq p gredit: vt
etiā post pactā pniāz/post altaris recōcilia
tionē vel silia vl grauiora comittat: z tñ de
facit etiā sup tales orni solē suū: nec minus
tribuit q ante tribuerat largissima munera
vite z salutis: z quis eis in ecclēsiā locus ille
pnie nō pcedat: de tñ sup eos sue patientie
nō obliuiscit. Ex qz nūero si qs vob dicat:
Dicite mihi vtz aliqd pfit ad vitā futurā: si
in ista vita illecebrossissime voluptat/ blādī
mēta ptepsero: si me penitēdo vehementius
q pus excruciauerō: si vberi fleuerō: si me
li vixero: si paupes largi sustētauerō: si cha
ritate ardētius flagrauerō? Quis vestrū ita
desipit: vt huic homini dicat Nihil tibi ista
in postez pderūt. Glade: saltē hui vite sua
uitate fruerē. Auertat deus tā imanē sacrile
gāq dementiā. Itē Joānes Chryf. de repa
tione lapsi. Talis mihi crede: talis est erga
homines pietas dei. Nunq spernit pniā/
si ei sincere z simpliciter offerat: etiā si ad sū
mū qs pueniat maloz: z inde tñ velit reuer
ti ad virtutis viā: suscipit libeter z amplecti
tū: z facit oia qtenus ad porē reuocet sta
tū. Qdōq ē adhuc pstatius z eminentius: etiā
si nō potuerit quis explere omnē satisfacien
di ordinē: qstulacūq tñ z qstulibet breui tē
pore gestā non respuit pniāz/suscipit etiā ip
sam: nec patit quis exiguē puerfionis pde
re mercedē. Exēplis etiā hoc idē astrui pot.

Aug in li. de
pnia. z habet
de peni. di. 3. 6.
ad huc in.
Roma. 12. a

Aug ad Ma
cedoniū. z ha
bet de pe. di. 3
c. intm
Matth. 5. 5

Joā. Chryf. et
habet de peni.
di. 3. c. talis

Aug. c. p. 11

De pe. di. 3.
c. repiunt.

De pe. di. 3.
c. si. 9. peni
tentia ergo

Penitentia
solennis

August. ad
Macedoni
um. z habet
sup de pe. di.
3. c. in tñ

Origenes
sup Leuiti.
6. 2. 5. q vēdi

2. Reg. 11. d.
2. Re. 12. d.
2. Re. 24. c.
Ambro. i apo
logia dauid: 7
habet de pe. di
stin. 3. c. illud.

Ezo. 32. g.

Dauid em p pniaz adulteri simul 7 homici/
dij veniam impetrauit: 7 grauer tñ postea
deliq̄t in ppli enumeratione: qd̄ ppli multitu
do pstrata ostēdit. Illud aut̄ mirabile ē q̄
angelo ferenti plebē/se obtulit dicēs: Sicut
iste quid fecit. Fiat manus tua in me 7 in do
mū patris mei. Quo facto statim sacrificio
dignus iudicaf/ qui absolutione estimabaf
indignus. Nec mirū si tali sua oblatione p
pplo: peccati sui adeptus est veniā: cū moy
ses offerēdo se p plebis errore/ peccata dilu
erit. His alijsq̄ testimonijs pluribus euide/
ter ostendit: p pniaz non semel tñ: s̄ sepius
nos a pctis surgere/ 7 verā pniaz sepius agi.
Voluntarie em̄ peccatibus nob̄ (vt ait ap̄s)
p pctis non relinquit hostia sc̄da. s. qz̄ semel
tñ christū oportuit pati: nec relinquit sc̄ds
baptismus. Relinquit vero sc̄da pnia 7 ter/
tia 7 deinceps: vt Joānes Chryf. sup hūc lo
cū ait. Sciēdū inquit: q̄ hic quidā exurgūt
hoz verboz occasione penitentiā auferen/
tes: quasi p penitentiā non valeat peccator
post lapsum resurgere sc̄do 7 tertio 7 dein/
ceps. Uerūctiā in hoc penitentiā nō exclu/
dit: nec ppitiationem q̄ sepe fit p penitentiā:
sed fm̄ baptismū 7 hostiā.

Ista est distinctio. r̄iij. bul. q̄rti libet: in q̄ mgt̄
postq̄ definitiuat de sac̄tis. s. p̄firma/
tioe 7 eucharistia: q̄ sunt sac̄ta. p̄grediētū ordinata ad p
fectionē in bono: b̄ definitiuat de pnia q̄ ordinat ad amo
tionē mali. Et diuidit tractat̄ iste in q̄tuor ptes. In p̄i
ma definitiuat de pnia in se. Sc̄do de p̄tib p̄nie. Tertio d̄
institis. Quarto de tpe. Sc̄da ps incipit in. xvj. dis. Ter
tia in dis. xvij. Quarta in dis. xvj. P̄tia ps diuidit ad
huc in duas ptes. In p̄ma pte definitiuat q̄dditatē p̄nie:
7 excludit quēdā erroz. Sc̄do definitiuat de integritate. s.
in dis. xv. In p̄nti aut̄ dis. facit tria. P̄tio em̄ definitiuat
q̄ sit p̄nie distinctio. Sc̄do quō bona opa p̄ p̄sequēs pec/
catū mortificata/ p pniaz reuoluit. Tertio quō publica
pnia p eodē pctō nō sit reiteranda. P̄mū facit a p̄nci/
pio dis. vsq̄ ibi: Itē illud inanis ē pnia. Sc̄dm vsq̄ ibi:
Illud aut̄ qd̄ Amb. Tertiu vsq̄ ad finē dis. In spe
ciali snia maḡi stat in tribus p̄ponibus: q̄ p̄ma ē hoc.
P̄nia ē virtus q̄ nra pctā voluntarie deplāgim/ 7 ea vl
tra cōmittere nō p̄ponim. Itāc maḡ insinuās p̄ponit
p̄mo pniaz necessariā esse. Est em̄ fm̄ Hiero. sc̄da tabu/
la post naufragiū: ex eo q̄ velle innocētie in baptismo
pceptā peccando destruxit/ p̄t eā p̄nie remedio reparare.
Baptism⁹ aut̄ dicit̄ p̄ma tabula. Itē pnia sepe reiterari
p̄t/ baptism⁹ aut̄ nō. Postea volēs pniaz distingi/ p̄mit
tit q̄tuor. P̄tio em̄ p̄mittit c̄ gen⁹ qd̄ ē sac̄m 7 virtus
mētis: s̄ baptism⁹ ē sac̄m tñ. Est em̄ duplex pnia: inte/
rior. s. 7 exterior. Interior ē habitus: exterior est sac̄m.
Sc̄do ei⁹ d̄ntiaz p̄t ei⁹ vtilitatē: qz̄ tā christus q̄ ioānes
baptista p̄dicationē suā a pnia lceperūt dicētes: P̄niaz
agite/ appropinq̄bit em̄ regnū celoꝝ. Tertio ei⁹ actū/ di/
cit̄ em̄ pnia a puniēdo: qz̄ p pniaz illicita puniūt. Quar
to ei⁹ originē: qz̄ p̄nie virt⁹ timore accipit. Quib⁹ p̄missis
distinit pniaz fm̄ b̄m̄ Amb. dicēs: q̄ pnia ē mala p̄teri
ta deplāgere: 7 plā gēda itex nō cōmittere. Postea dicit̄
q̄ ex hac distinctioe aliq̄ moti fuerūt dicere: q̄ nō sit vera
pnia q̄ pctō sequētī maculat: vere em̄ penitentiē dicit̄ vl
tra mortalit̄ nō peccare: qd̄ etiā p̄firmat auctoritate b̄i
Fidozi/ q̄ dicit talē pniaz esse irr̄soria: 7 auctoritate b̄i
Aug. q̄ dicit eā esse inanē: 7 b̄i Greg. q̄ dicit eā esse gra
uioꝝ pene: q̄rto Ambro. q̄ dicit verā pniaz iterādā nō
esse. Auctoritates oēs patēt in l̄ra. Postea maḡ definitiuat
nādo veritatē/ excludit dicitū errozē dicēs: q̄ cessatio a

pctis p̄teritis 7 dolor de eis/ cui p̄posito cauēdi futura)
ad verā pniaz sufficit. Et ex b̄ soluit p̄nie diffinitionē su/
pradictā: in q̄ dicit/ q̄ ad pniaz pagendā p̄tinet pctā itex
nō cōmittere dicēs: Sufficit p̄ vera pnia/ q̄ penitēs plā
gēda itex nō cōmittat p̄posito volūtatis. Et ex hoc etiā
soluit auctoritatē Fidozi dicētis: Ille irr̄sori⁹ ē q̄ cū p̄po/
sito cōmittēdi penitet. Sc̄da p̄positio ē hec. Auctoꝝ
bona opa q̄ p̄ p̄sequēs pctm̄ deficiūt/ p̄ verā pniaz iterā
reuioluit. Itāc maḡ insinuās soluit auctoritates q̄sdā
p̄dicas: 7 p̄mo Aug. dicētis/ q̄ pnia quā p̄sequēs coin/
qnat culpa dicit̄ inanis: qz̄ sine p̄nie caret q̄ ē vitatio ge
hēne 7 adeptio gl̄ie. Carēt aut̄ fructu p̄nie: qz̄ p̄sequēs
pctm̄ ista pnia 7 etiā alia acta bona mortificant: vt. s. nō
fortiant mercedē quā meruerūt cū fierēt. Si tñ de pctō
succedēte agat pnia bona: q̄ p̄cesserūt nō reuioluit/ nisi
dūtaxat illa q̄ ex charitate p̄dierūt: qz̄ q̄ viuā nō fuerūt
reuioluit nō p̄t: q̄ aut̄ fuerūt viuā/ reuioluit p̄t. Qd̄
aut̄ Aug. dicit: nihil p̄sunt lamēta si replicant pctā/ sic
intelligēdū ē: vel q̄ pctā redeūt quēdamodū qdā dicit̄
q̄ nihil relinquit de vite mūdicia: eo q̄ post pctm̄ iterā
peccat: vel si nō redeūt/ saltē p̄p̄ in gratitudinē ita re⁹ 7
imūdus p̄stituit ac si pctā dimissa rediret. Addit etiam
duo dicta ab Aug. q̄ vident facere in p̄firmationē erro
ris. Anū ē: qz̄ Aug. dicit q̄ penitēs semp̄ debet pniaz te
nere: ita tñ q̄ dolere gaudeat. Soluēdo istud dicit q̄ in/
telligit de pnia p̄fecto/ q̄ pniaz vsq̄ in finē vite sue cōti
nuat. Aliud ē qd̄ Aug. dicit q̄ nihil de vite relinquit̄
q̄ hō post pniaz in pctm̄ relabit. B̄ndēdo dicit vix esse
q̄tū ad reditū pctōꝝ simplr: vel q̄tū ad ingratiudinē/
vt dicit̄ ē. Tertia p̄positio ē hec. P̄ntis publica pnia
p̄ grauloꝝ inflata/ nō ē p eodē reiterāda: cōis tñ cō/
fessio 7 pnia ē nobis frequētī pagēda. Itāc maḡ insi/
nuās soluit auctoritatē b̄i Ambro. q̄ dicit/ pniaz nō ē
iterādā p̄p̄ reuerētā sac̄ti. B̄ndēdo dicit hāc esse itelli/
gēdā de pnia solēni/ q̄ p̄ grauloꝝ criminib⁹ infligit: q̄
nō iterat̄ ne vills reputet: qd̄ auctoritatē p̄firmat. Al
timo: qz̄ qdā dixerūt q̄ pnia nō debet iterari: qz̄ facili/
tas p̄nie esset incitatio ad peccādū: ideo p̄bat q̄ plures
auctoritates/ q̄ pnia semp̄ iterari debet 7 p̄t: qd̄ confir/
mat ex p̄lo Dauid: q̄ bis veniā impetrauit: semel de cōmissi
ōe adulteri 7 homicidij: 7 postea de nūeratioe ppli: ex
quo patet verā pniaz sepi⁹ agi posse. Et qz̄ p̄dicit q̄ sic er/
rauerūt circa pniaz/ imitabant̄ q̄busdam verbis ppli in
ep̄la ad Hebr̄os: ideo dicit maḡ: q̄ ap̄s ibi nō negat
illā penitentiā. Et tñ in speciali.

Qz̄ plurib⁹ irretitus peccatis: nō
p̄t penitere deynoverē: nisi de om
nibus peniteat. Ca. I a

Sicut predi
ctis auctoritatibus illoꝝ erroꝝ
quincit/ q̄ p̄niam sepi⁹ agendā
nō putat: 7 p̄ eā a lapsu peccan
tes frequētē surgere diffinent: ita eisdē illo/
rū opinio elidit/ q̄ plurib⁹ irretitū pctis/ asse
runt de vno vere penitere: eiusdēq̄ veniā a
dño p̄sequi posse sine alterius penitentiā. Qd̄
etiā auctoritatibus astruere conant̄. Ait em̄
p̄pheta: Non iudicabit deus bis in idipm̄:
vel vt alij transfulerūt. Non p̄surgit duplex
tribulatio. Si ergo (inquiūt illi) aliquis sa/
cerdoti fuerit p̄fessus vnum de duobus vel
pluribus peccatis: 7 de illo iniunctā sibi p̄/
nitentiā a sacerdote satisfactionē expleue/
rit/ ceteris tacitis/ nō p̄ illo peccato ampli⁹
iudicandus est: de quo satisfecit ad arbitriū
sacerdotis: qui vicem christi in ecclia gerit.
Ideoq̄ si de eo itex iudicet: bis in idipsum

Dis. XV. et
habet. 7. c.
cum coz. 7.
De pnia spe
cialit̄ q̄tum
ad ei⁹ p̄tē
elidēs erro
rē coz. q̄ di/
cit q̄ pnia
p̄t fieri de
vno. patō h̄
ne alio
Hau. 1. c. et
habet d̄ pe.
di. 3. s̄t̄ p̄t
res. 7. aucto
ritas. 81. di.
c. p̄dicit.

Distinctio XV Capi. II et III Fol. 172

Definitio peccentiu. iudicat de: et surget duplex tribulatio. Sz de his q optet illud tm itelligi q pntib sup plicis comutant i bonu: et sic pfeuerat: sup qs no surget duplex tribulatio. Qui vo in ter flagella durioresz deteriores fut vt pharao: pntib eterna pnectur: vt tpale supplicium sit eis eterne pene initiu. Un Aug. Jg nis succesus e r. i. vindicta dei hic incipiet et ardebit vsq ad extremā dānationē. Hoc p illos notādū ē qui dicūt illud. f. Nō iudicabit deus bis in idipm: ad oia ptinere flagella: qz quidā hic flagell emēdanf: alij h et in eternū puniunt. Quisq eni modis flagella ptingūt: vt vt iustis p paciētiā merita au geatur vt Job: vel ad custodiā virtutū/ ne supra tēta/ vt Paulo: vt ad corrigēda peccata/ vt Abarie lepra: vel ad gloriā dei/ vt d ceco nato: vt ad iudiciū pene/ vt herodi: q ten h videat qd i inferno sequat: fm illud: Duplici p ritione ptere eos dñe. Illa g au ctroitas Naum: nō cogit nos sentire oia q tpaliter puniunt/ nō vltēri a deo puniēda: nā et si sup eundē locū hieo. dicat egypti/ os z israelitas a deo tpalif punitos ne i eter nū punirent: nō est tm de oibus generalif in telligēdū. At eni sic: Sz genus humanū di luuio/ sodomitas igne/ egyptios mari/ et is raelitas in heremo pdidit: scitote ideo tpa luter p pccis punisse/ ne in eternū puniret: qz nō iudicabit deus bis in idipm. Qui g pu niti sunt/ postea nō punient/ alioquin mēti tur scptura: quod nefas est dicere.

Que sit intelligentia pmissio rum. Capitulū II b

Atēdelector his ver bis: z caue ne de oib generalif itel ligas: s de his tm qui inter ipsa fla gella pniām egerūt/ credētes in deū hebreo rū: quā et si breuē z momentaneā: tm non re spuit deus. Sz aut qui p tpale flagellum nō corrigunt/ post eternalif puniant: ibidē osi dit/ agēs de fideli dephēso in adulterio qui decollat: vbi osidit leuia pccā breui et tpali supplicio purgari: magna xō diuturnis eter nisq supplicis referuari/ ita inquit. Que rat hic aliq: si fidelis dephēsus i adulterio decolletur/ quid de eo postea fiat. Aut enim punietur: z falsū est qd dicit: Nō iudicabit deus bis in idipsum. Aut nō puniet: z oprā dū ē adulteris vt hic breui pena puniāt/ vt frustrētur in cruciatus eternos. Ad quod re spōdemus: deū vt omnū rex/ ita supplicio/ rū q scire mēsuras: z nō pueniri sentētiā iu dicit: nec illi in peccatorē exercendē dehinc pene auferre potestātē: et magnū pccm ma/ gnis diuturnisq lui cruciatibus. Si qs xō punitus sit tpaliter: vt ille qui israelite ma/

Reni. 2.4. c. Num. 15. d

ledixerat: z qui in sabbato ligna collegerat tales postea nō puniri: qz culpa leuis presen ti supplicio compēsata sit: leuis em culpa le ui supplicio/ compēsata. Ibis satis innuit hie ro. grauiā pccā z hic puniri graui supplicio/ et in futuro puniēda eternaliter: de quibus pnia nō agitur inter flagella. Leuia xō que hic puniuntur/ leui pena compensationē re cipere: quod in bonis fieri nō ambigim: et in malis forte etiā fit ita. Satis iam apparet quod illi de pphetia induxerūt: nō facere p eis q dicunt ei q crimē sibi referuat/ de alio veniā prestari p penitentiā. Alias quoq au ctoritates inducūt. At enim Grego. Pluit dñs supervnam ciuitatē: z super alterā non pluit: z eandē ciuitatē ex parte cōpluit: z ex parte aridā reliqt. Cū ille qui proximū odit ab alijs vitijs se corrigit: vna eademqz cui tas ex parte cōpluitur/ et ex pte arida rema/ net: qz sunt qdā q cū quedā vitia refecēt/ in alijs grauius pdurāt. Itē Amb. Prima pso latio est: qz nō obliuiscit misereri de. Scda p punitiōnē: vbi et si fides desit/ pena satiffa cit et releuat. Ratiōe quoq vtunt dicētes: Si is qui vnū pccm cōstet altero tacito/ sa tiffactionē a sacerdote iniunctā expleuerit: nūquid si et peccatū tacitū confessus fuerit pro vtroq ei pnia imponet. Lōge hoc vide tur a ratione ecclesie cōsuetudine: que pro eodem pccō nisi reiteret/ nulli bis pniām im ponit. Fuit ergo illa peccati pdigna satiffa ctio: vnde z peccatū deletū videtur.

Quomodo accipienda sunt pre missa. Capitulū III c

Is mderi pōt sic. Illud Gregl. Pluit dñs rē. nō ad cri minis veniā/ s ad opis prauī deser tionē referēdū est: vt ideo ps ciuitatis dica tur cōplui: qz ab actu et delectatiōe pccī cui aū seruiēbat/ mō cessat: nō q eius veniā ha beat. Vocaturq pluuia illa talis p rinentia qua ab ope pccī reuocat: qz ex fonte grē dei id cordi istillat: vt vel sic paulatim ad peni tētiā veniat: vel eo min a deo puniat q diu turniori delectatione z actu pccī maius/ sibi bi accumulasset tormentuz. Si vero ad in/ dulgentiā reatus pluuia referatur: euange/ lice sentētiē contraire videbit. Si em pro/ pter immisericordiā qua qs primo suo non miseret: etiā q dimissa sūt replicāt/ ad penā: multo magis q nōdū sūt dimissa: ppf odiū fraternū ad penā referuari pbatur. Et si ille q arbit suevolūtatis cōstitut ē/ nō pōt icho are nouā vitā (vt ait Aug) nisi peniteat eū veteris vite: quomō ad nouitatē indulgen tiē perueniet/ qui odij vetustatē nō deposu it: Illud etiāz quod Ambro. ait. Et si fides

§ 4

Grego. super Eccl. et hē s peni. dist. 3. c. pluit.

Amb. super octonariū. 18. z hē de pe. di. 3. c. prima cōs solatio.

De pe. dist. 3. c. qrat hic aliq s illud autē. Greg. vsq ad finē. c.

Mat. 18. b.

Liber III Capitulum III

desit pena satisfacti rē. nō de fide intelligit
q̄ credit in deū sed de p̄scientia delicti. De
est em̄ fides/ cū p̄scia pcti nō subest. Nam
cū delicta oīa nemo itelligat: ē aliqñ i hoīe
pctm̄ cui nō habet p̄sciam. Un̄ apls. Nihil
mibi p̄scius sū: sed nō i h̄ iustificatus sū. Lū
ergo quis flagellat p̄ pctō cuius nō est p̄sci
us: si patiēter fert penā/ r̄ humilif amplecti
tur: cogitās se forte pctm̄ h̄re qd̄ nō intelli
git: r̄ p̄ eo puniri a deo: pena illa satisfacti r̄
releuat grauatū. Ad hoc autē qd̄ obijcit de
satisfactiōe illa. Si satisfactio non fuit/ iterū
imponēda est. Si v̄o iterū imponēda nō est
satisfactio fuit: r̄ si satisfactio fuit/ veniā im
petrauit. Rūderi pōt satisfactiōe ideo nō
fuisse: quia ille dignos fructus p̄niē nō fecit
Est em̄ satisfactio p̄niē (vt ait Aug^o) pctō/
rū causas excidere: nec suggestiōibus eaz
aditū indulgere. Idem. Sane q̄ scelerate vi
uūt: nec curāt talem vitam moresq̄ corrige
re: r̄ inter ipsa facinora sua elemosynas fre
quētare nō cessant: frustra ideo sibi blādiun
tur: quia dñs ait: Date elemosynam: r̄ ecce
oīa mūda sunt vobis. Hoc em̄ q̄ late pate
at/ nō intelligūt. Abulta eīp̄ sunt genera ele
mosynarū: que cum facimus/ adiuuamur.
Nō solum qui dat esuriēti cibum: sitiēti po
tum/ r̄ hm̄ōi: sed etiā qui dat veniā petenti/
elemosynā dat: r̄ qui emēdat verberare in quē
potestas dat: vel coercet aliq̄ disciplina: vt
orat vt ei pctm̄ dimittat/ elemosynā dat: qz
misericordiam p̄stat. Abulta em̄ bona p̄
stantur inuitis quādo eoz cōsulif vtilitati
r̄ nō volūtati: sed ea maior est qua ex corde
dimittimus quod i nobis quisq̄ peccauit.
Abin^o enī magnū ē erga eū eē beniuolū q̄ ti
bi nihil mali fecit. Illud multo grādius/ vt
tuū etiā inimicū diligas: et ei q̄ tibi malum
vult: r̄ si pōt facit: semp bonū velis: faciasq̄
quod possis. Qd̄ ergo dñs ait: Date elemo
synā r̄ om̄ia mūda sunt vobis: ita ne intelle
cturi sumus/ vt nō credētibz in christū mū
da sint om̄ia/ si elemosynas istas dederint.
Qui enī vult ordinate elemosynā dare: a se
debet primū incipere: et eā primū sibi dare.
Est enī elemosyna opus misericordie: verif
simeq̄ dictuz est. Adiserere aīe tue placens
deo. Nō ergo se fallāt q̄ per elemosynas lar
gissimas fructuū suoz vel pecunie impuni
tatem se emere estimāt/ in pctis pmanētes:
que ita diligūt vt in eis optent versari. Qui
vero diligit iniquitatē/ odit animā suam: et
qui odit animā suā: nō ē misericors ei s̄ cru
delis. Diligēdo quippe eā fm̄ seculū odit eā
fm̄ deū. Si ergo vult ei dare elemosynā per
quā fit mūda: odiat eā fm̄ seculū: et diligit
eā fm̄ deū. Hac elemosyna quā sibi hō p̄mi
tus debet/ mūdant interiora. Ad qd̄ hortās

christ^o ait: Adūdate q̄ intus sunt. Immu
dis em̄ nihil est mundū: sed polluta sūt eoz
mēs r̄ p̄sciētia: vt ait apls. Immūdi v̄o sūt
oēs q̄s nō mūdant fides/ q̄ credit in christū:
de qua sc̄ptū est. Adūdans fide corda eoz.
Sed ne istas elemosynas q̄ sūt de fructibz
terre respuere christ^o videret. Hec (inquit)
oportuit facere. s. iudiciū r̄ charitatē dei: et
illa nō omittere. i. elemosynas fructuū terre
noy. Ex his dat intelligi: qz in pctō morta
li pmanētes: et si elemosynas largas faciāt:
nō tamē p̄ eas satisfaciūt: qz inordinate agūt
dū a se nō incipiūt: nec pprie dicūt elemosy
na tale opus: dū sibi p̄p̄s crudeles existunt/
nō placētes deo. Nō ergo dicēda est illa pec
cati satisfactio: quam quis agit p̄ vno pctō
dū perdurat in altero. Quia nihil p̄dest ie
iunare et orare r̄ alia bona agere/ nisi mens
reuocet a peccato: r̄ si aliquādo p̄uersus ta
citū pctm̄ sacerdoti fuerit p̄fessus: de vtro
qz imponēda est ei satisfactio: qz de p̄mo cō
digne nō satisfecit.

Secundum quosdam fuit satis
factio. Capitulum III

Quibusdā tñ videet fu

isse satisfactio/ sed infructuosa: dū
in pctō altero p̄sistit: p̄cipiet tñ fru
ctus eius: incipietq̄ p̄ficere/ cū pcti alterius
penituerit. Tūc em̄ vtrūq̄ dimittit pctm̄: r̄
satisfactio p̄cedēs viuificat que fuerat mor
tua: sicut baptismus illi q̄ sicte accedit: tūc
primū valet cū fictio a mēte recedit p̄ peni
tentia. Et in hui^o opinionis munimentū au
ctoritates inducūt. Aut enī Aug^o. Nū ē cre
dere: r̄ nostra fides expostulat: vt cū gratia
christi in homine destruxerit mala p̄ora/ eti
am remuneret bona: r̄ cū destruxerit qd̄ su
um nō inuenit/ diligit bonū qd̄ in peccante
plantauit. Item Hiero. Si qñ videris inter
multa pctā queq̄ facere aliqua iusta opera:
nō est tā iniustus deus vt p̄pter multa ma
la obliuiscat paucoy bonoz: s̄ faciet ea me
tere r̄ in horrea p̄gregare que bona in terra
seminauit. Sed hec dicta intelligim^o de illo
q̄ in charitate quodā tpe bona facit r̄ bon^o
est: alio v̄o tempore malus est r̄ multa pec
cata facit. Nō ergo intelligendū est eū inter
multa pctā iusta opa fecisse/ quasi simul eo
dēq̄ tpe peccata fecerit r̄ iusta opa: s̄ diuer
sis t̄p̄ibus vtrāq̄ fecisse. Nisi em̄ bonus fo
ret qñ bona fecit: nō seminasse diceret i ter
ra bona. Destructis ergo malis post opa bo
na cōmissis: priora bona in charitate sc̄z fa
cta: que sequētia mala mortificauerāt/ p̄iū
de illis malis habita viuificatur r̄ remune
rant. Un̄ apls. Faciētes fundamentū p̄niē
ab opibz mortuis: opera mortua nominās

1. Cor. 4. 3.

Aug^o in li. de
penitētia.

Luce. 11. 6.

De generibz
elemosynaz.

Aug^o i ench.
ca. 72

Ibidē ca. 73.

Eccl. 30. 5.

Ps. 10. 6.

Mat. 23. 6.
Titum. 1. 9

Act. 15. 6.

Mat. 23. 6.

De pe. 3.
c. nihil pro
dest.

De pe. 3.
c. querat hic
ad finem.

Aug^o 8. pe.
di. 3. cap. 2

Hiero. lib/
de. c. 11. q̄.

Ap̄t̄ i ep̄.
ad Heb. et
allegat de
pe. 3. 4. c.
inter autē
ca.

priora bona significat q̄ p sequēs pctm̄ erāt mortua: quia hī peccādo priora bona irrita fecerūt. Hec sicut peccādo irrita sūt: ita per penitentiā reuiuiscūt: et ad meritū eternitatis prodesse incipiūt. Similiter et illis bonū amat deus quod plātavit i peccāte: i illo. s. qui post bonū illud peccauit: nō simul peccās et bonū operās extitit: qz talis hoīs op⁹ non diligeret deus ad remunerationē. p̄dōt etiā accipi de opibus bonus que ab aliq̄ sūt dū malus est: et i pctō mortali p̄sistit/ v̄l ad tps vel vsq; in finē: que dicunt a deo remunerari: et nō dari obliuioni: nō qz p̄ficiāt ad vitā eternā obtinēdā/ sed ad tolerabili⁹ extremi iudiciū suppliciiū sentiēduz: sicut de fide et ceteris/ que sine charitate habentur.

De operib⁹ bonis

De pe. di. 3. quid g. h. potest etiā.

Aug⁹ de vera pnia: et h̄r d̄ pe. di. 5. si q̄s aut.

1. Cor. 13. b

Ibidē. c.

Aug⁹ ait. Si q̄s nō habens charitatem/ que pertinet ad unitatē spūs et vinculum pacis quo ecclia p̄gregata p̄nectit: i aliquo schismate p̄stitutus: ne christum neget: patit̄ tribulationes/ famē/ p̄secutionē vel flāmas/ vel bestias vel ipsam crucē timore gehēne: nullo modo ista culpāda sunt: imo et hec laudāda est patiētia. Nō em̄ dicere poterim⁹ melius ei fuisse: vt christū negādo nihil horū pateret q̄ passus est cōfiteōdo: sed estimādū est fortasse tolerabilius ei esse futurū iudiciū/ q̄ si christū negādo nihil horū pateret: vt illō quod ait Ap̄ls. Si tradidero corp⁹ meū ita vt ardeam: charitatē aut nō habuero/ nihil mihi p̄dest: nihil em̄ prodesse itelligit ad regnū obtinēdū nisi ad extremi iudiciū tolerabili⁹ subeundū suppliciiū. Et ifra. Hec p̄pter charitatē dicta sūt: sine qua in nobis nō potest esse vera penitētia: quoniā i bonis charitas dei est: que tolerat omnia.

Derstringit dictorum summam vt alia addat.

Ex his ostēdit bona que sine charitate sūt/ p̄desse quidē ad tolerabiliorē penā sentiēdam/ sed nō ad vitam obtinēdam. Illa enī que in charitate quis facit: si postea prolapsus fuerit/ nec exurrerit: non esse in memoria dei. Ezechiel dicit. Si auerterit se iustus a iusticia et fecerit iniquitātē: nūquid viuet? oēs iusticie ei⁹ quas fecerat nō recordabunt: in pctō suo moriet: et non erūt in memoria iusticie quas fecit. In cuius loci expositione Grego. ait. Hoc nobis maxime p̄siderādū ē: qz cū mala cōmitimur: sine causa ad memoriā transacta bona reuocamus: qm̄ i p̄p̄tatione malorum nulla debet esse fiducia bonoz p̄teritor. Intelligendū est hoc ad vitam percipiēdā bona p̄terita nō dare fiducia: et si ad mitiorē penā: alioquin p̄missē auctoritati Auḡ. obuiaret. Et bona ergo sine charitate facta

Ezech. 33. c.

Gre. de pe. di. 4. c. hoc nobis

que cōcomitat mortalī culpa/ quam nō delect sequēs penitētia: ad sensū mitioris p̄neg p̄ficiunt/ nō ad vite fructum.

Auctoritates alias inducit p̄tra eos qui dicūt de vno pctō penitentiā agi altero tacito. Ca. V f

Satis arbitroz illis eē S̄nsū: q̄ asserūt de vno crimine p̄niaz agi et veniā p̄stari/ alio i delectatiōe retēto/ vel p̄ p̄fessionē nō exposito: q̄ nō mō p̄missis auctoritatib⁹ p̄futant/ s̄ etiā subditis. Ait enī Aug⁹. Sūt plures quos penitet peccasse/ sed nō om̄ino: reseruātes sibi que dā i quibus delectētur: nō animaduertētes dñm simul mutū et surdū a demouio liberasse: p̄ hoc docēs nos/ nunq; nisi de oibus sanari. Si enī vellet pctā ex pte reseruari: habēti septē demonia ei p̄ficere potuit sex expulsi: expulit autē septem: vt oia crimina simul eijciēda doceret. Legionē vō demouū ab alio eijciēs: nullum reliq̄t ex oibus q̄ liberatū possideret: ostēdēs q̄ et si pctā sint nulle: oportet de oibus penitere. Nunq; aliq̄ sanauit dñs que nō oino liberauit. Totū enī hoīem sanauit i sabbato: qz et corpus ab oī infirmitate/ et aiām ab oī p̄tagione: indicās penitentē oportere simul dolere de oī crimine. Scio enī deū inimicū omni criminoso. Quō ergo qui crimen reseruat de alio recipiet veniā? Sine amore dei p̄sequeretur veniā/ sine quo nemo vnq; inuenit gr̄az. Hoīstis enī dei est dū offendit p̄seuerāter. Que dā enī impietas infidelitatis est: ab illo q̄ iustus et iusticia est dimidiā sperare veniam. Jā enī sine vera p̄nia inueniret gratiā. Penitētia em̄ vera ad baptismi puritatē cōfiteat̄ conat̄ ducere. Recte enī penitēs quicquid sordis post purificationē baptismi cōtraxit: oportet vt abluat saltē lachrymis mentis. Sed satis durus est cuius mentis dolore oculi nō declarāt. Sed sciat se culpabiliter durū qui deslet damna tps vel mortem amici: et dolore pcti nō ostēdit i lachrymis. Que ḡ penitet oīno peniteat. Idē. Penitēs si vere estis penitētes/ et nō estis irridentes/ mutate vitā: recōciliamini deo. Penitētiā agis: genua figis et rides: subānas dei patiētia. Si penitētiā agis/ penitet te: si nō penitet te/ nō es penitens. Si ergo penitet: cur facis que male fecisti. Si fecisse penitet/ noli facere: si adhuc facis/ certe nō es penitēs. Item Innocēti⁹ secūdus. Admonemus fratres nostros ne falsis penitentijs laicorū aiās decipi/ et i infernū p̄trahi patiātur. Falsam autē p̄niam esse p̄stat: cū sp̄retis pluri- bus/ de vno solo p̄nia agitur: vel cū sic agitur de vno/ vt nō discedatur ab alio.

Aug⁹ de vera pnia. ca. 9. b. De pe. di. 3. c. sunt plures. Mar. 7. d.

Lu. 8. a.

Mar. 5. a.

Jo. 7. c.

In q̄dā sermo ne de pnia.

Innocēti⁹. 2. de pe. di. 5. c. fratres nros. Pnia falsa.

Repetit de vera penitentia / vt addat.

Ex pmissis pspicua fit noticia vere pnievl satisfactiois. Illa em vera e pnia q pctm abolet: qd illa sola facit q scelus corrigit. Illa xpo scelus corrigit / q odiu comissi criminis comitredi cu desiderio satisfaciendi affert. Judas em penituisse legit sine assecutione venie: qz tali penitentia no coarret crimē. Un hieo. Nihil iude pfuit egisse penitētia / p quam scelus corrigere no potuit. Sic qñ frater peccat i fratē vt emendare non valeat qd peccauit / pot ei dimitti: sin autē permanēt opa / frustra voce assumif

Mat. 27. a Hieros. super Matt. 7. alle gat de pe. d. l. 3. c. nihil iude profuit.

Ps. 108. a.

at in pctm: vt no solū emēdare nequerit p ditionis nefas / sed ppriū homicidij scel' ad diderit. Laue qualiter intelligas illud: Ut emēdare no valeat quod peccauit. zc. Non em emēdatio hic intelligēda est rei dempte recompensatio / sed delicti exprobratio z abominatio cū satisfactiois desiderio. Demit em iniuste qs alicui qd restituere no valet: vt oculū vel vitā / z hmōi: z tamē si penituerit peccati cū amoze cōdigne satisfactionis veniā habet. Nec ideo quisqz putet qui rem alienā iniuste abstulerit quā reddere pot: de illo peccato penitere ac veniā consequi / nisi restituat ablatū. Qdiu em res ppter quā peccatū est / no redditur si reddi potest: non agitur penitentia sed fingitur.

Aug' in epla scda ad Maccedonium.

Ista est dist. xv. hui' quarti libri: i q mgt post dicitur: hic determinat de pnia hui' ad sui qd dicitur: hic determinat de ea quā ad ei' integritatē. Et tria facit. Primo em tāgit qsdam errores z eos soluit. Secō qd elemosyne in pctō facit valeat / subiūgit. Tertio penitentiā factā de vno pctō z no de oibus / no vale re adiūgit. Prīmū facit a pncipio dist. vsqz ibi: Ad hoc autē qd obijcit. Secundū vsqz ibi: Satis arbitror ill' eē responsū. Tertiu vsqz ad finē dist. In spālī inia magistri stat in trib' ppositionib': quaz pma ē hec. Quin qz modis insligunt flagella z tribulationes: z liberant a pena patiēter sustinentes / seu punctiones tolerantēs. Hanc magister insinuans pponit pmo: q sicut erroneū est dicere pniaz no posse iterari: vt supra p auctoritates probatū est: ita erroneū est dicere / q de vno pctō sine alijs pot pnia agi: qd quidā dixerūt: pfirmantes errozē suū p pphētā Hān. ca. 1. q dicit. Hō indicabit de' bis in idipm. Ex qua auctoritate arguit sic. Si qs vnū peccatū sacerdoti confiteat' tacitis alijs: z penitentiā sibi inicitā p illo pfoluat: no debet pro illo vltius satisficere: nec penitentiā agere: Alioqn deus bis in idipm iudicaret: dū sacerdos qui vicē chisti in ecclesia gerit: bis pro eodē peccato pniā imponeret. Ergo de vno peccato solo sine alio pot pnia agi. Postea soluit z dicit: q hec auctoritas no cogit: intelligit em de ill' solū qui p flagella pntentia corrigitur / z cōmutant' / et pseuerāt i bono: tales em iterū no iudicant. Secus aut est de ill' q per flagella no corrigitur / vt pharao Exo. vij. Talib' em videt iudiciū incipi in pntenti / z terminari i futuro: fm b. August. Un incidētalit' adiūgit mgt quandā vtilē distinctionē / dicens: q flagella insligunt' vl' ad angmēta meritoz: sic factū est i Job: vel ad custodiā hūm' / vt patet i paulo: cui dat' est stimulus carnis. 1. Cor. ij. vel ad corrigēda pctā / vt Martie: hūm. xj. inslicta est lepra. Vel ad gliaz

dei vt patet i ceco nato: vl' ad litū pnie future / vt patet i herode / q scaturiuit ximib': vt patet Act. xv. Postea exponit quasdā auctoritates Hiero. sup dicto xpo hā: un: q dicit gen' humanū diluio: Hēn. vij. Sodomitas igne: Hēn. xij. Egyptios mari: Exo. xij. z israelitas in heremo tpaliter punitos: ne in eternū punirent: vt habet de pe. di. l. ij. qz no punit de' bis i idipm. Hō est hoc generaliter intelligendū: sed de illis tm q inter flagella penituerūt. Qui em p flagella tpalia puniunt' z no corrigitur: cū hoc postea eternaliter puniunt'. Qd confir mat auctoritate beati Joannis: q dicit leuia pctā leui et tpali supplicio puniri: pro leuib' em no punit' qs eterna liter. Scania xpo z hic purgari graui supplicio: z i futuro eternalit' puniēda: illa. s. de quib' pniaz inter flagella no egerūt. Et subdit: q illud fieri in bonis no est dubiū qz. s. leuia leuiter remunerant' hic bona: s. maiora z hic z i futuro remunerabunt'. In malis quidē idē fit. s. id qz boni pro leuib' culpis leuiter puniunt' / vel hic vel in purgatorio. Mali xpo pro leui culpa etiā leuiter puniunt' tur eternaliter p accidēs / rōne peccati mortalis annexi. Ex quo pcludit q dicta auctoritas nihil pro dicta opniōne facit. Postea introducit auctoritates sanctor' p pfirmatione p dicit' erroz. Et primo ponit auctoritatē Grego. qui dicit vnam ciuitatē complui et aliā no: sicut dicit Amos. iij. et est / qñ homo de vno peccato penitentiā agit / et de alio no. Postea ponit auctoritatē Amb. qui dicit: q si fides deest / pena satisficit: vt possit de aliq peccato satisficere. Postea ponit ad idem rōnē ipsoz / q talis ē. Aliqs q de vno peccato satisficit: z penitet alijs peccatis tacitis: de quib' postea si pessus fuerit: no videt rōnabile q de pmo iterato satisficiat. Nec rōnabile videt fm ecclesie consuetudinē p eodē pctō nisi pctm iteretur / vlli pniā bis imponi: ergo si illa satisfactio qua d vno peccato satisficit est sufficiens. Postea rñdet ad ista z primo ad auctoritatē Grego. Est em intelligendū q Grego. dicit vnā partē ciuitatis complui et aliā no: no quantū ad criminis veniā / sed quantū ad opis z peccati desertionē: z sic potest homo ab actu vni' peccati cessare / z no alteri: no tñ d vno sine alijs veniā obtinebit sicut in exēplis declarat. Postea soluit auctoritatē Ambro. Cum em dicit q pena satisficit vbi fides deest: accipit ibi fidē no p habitu fidei / sed pro sciētia pcti. Aliqñ em pctm ē cū cōscientiā hō no bz: qz qd no recoluit / per penā flagelli purgat: dū tñ patiēter homo flagella accipit. Postea soluit rōnē. Cū em obijcit de isto q satisficit: vtrū sit ei satisfactio imponēda: dicit magister q sic qz prior satisfactio no fuit digna z vera satisfactio: qz fm beati Aug'. satisficere est peccati causas excidere: z eorū suggestiōibus aditū no indulgere: que duo non faciūt q in alijs peccatis remanet. Secūda ppositio est hec. Elemosyne quas faciūt i pctō mortali existētes nec sunt meritoze nec deo placētes. Hāc magister insinuās pponit auctoritatē beati Aug'. q dicit: q quidā in peccato pmanētes / putāt p elemosynas quas faciūt mereri aliquā purgationē peccati: ppter qd dñs dicit. Date elemosynā: z ecce oia mūda sūt vobis: qz no bñ intelligūt. Sūt em multa genera elemosynaz. Elemosynā em facit q necessaria ministrat: qui peccati i se indulget / q subditū sibi corripit: q pro proximo orat / vt pctm sibi remittat. Et subdit: q hec z multa alia bona pstant' inuitis / qñ cōsulit eoz salutē z no volūtati. Inter omnes autē elemosynas maior est dilectio inimici. Sed est pter has maior elemosyna quam quis sibi facere debet. Unde qui vult p aliquā predictarū elemosynaz peccata sua mūdare: prius debet sibi ipsi elemosynā facere: et aīe sue misereri: qd no faciūt q i pctis pmanēt: est multas elemosynas faciūt. Qui em diligit iniquitatē / odit aīam suā: sed q sibi ipsi mūdationē facit / sibi ipsi elemosynā exhibet: z ille ordinate dat elemosynā q a se ipso incipit: z sic intelligēdū est xpo dñi dicētis: Q potest facere illa. s. bona. i. elemosynas iteri: z illa no omittit. i. elemosynas exteri. Ex q pcludit q illis q de vno pctō satisficiūt sine alijs / ē iterū satisfactio imponēda. Postea enarrat aliozū opniōnē dicentū. s. q illa satisfactio de vno sine alijs insufficientis fuit. i. tpe illo q fiebat: s. qñ hic postea de alijs pctis penitet: sicut baptismus sic accer

denti no pdest: sed recedete fictione effectū habet. Con- firmat aut ista opinio: p̄mo p̄ auctoritate Aug. dicentis: q̄ deus gratiā suā alicui confert: et etiā reme- rat p̄ bona facta aī: statū gratie: et q̄ deus diligit bo- nū qd̄ in peccāte plantavit: et ita satisfactionē approbat in statu pcti. Sed inducit ad hoc idē auctoritate beati Hiero. dicentis: q̄ de bona facta in statu pcti remunerat et facit pctōre ea metere q̄ seminavit. Postea ostendit ma- gister quō p̄dicte auctoritates intelligunt de bonis fa- ctis in statu gratie que p̄ pcti mortificant: et postea per penitentiā reuiviscunt: illa em̄ deus diligit et remunerat: et illa metere facit: nō aut de illis que fuerūt facta in sta- tu peccati. Postea responder aliter dicens: q̄ p̄dicte au- ctoritates p̄nt intelligi etiā de bonis factis in statu pec- cati: q̄ deus remunerat: nō tñ remuneratiōe glorie eter- ne: sed aliquāli remuneratiōe t̄pali: vel etiā remunerat diminuendo eternū supplicii. Et hoc p̄firmat auctori- tate b̄ti Aug. dicentis tribulationes sine pctis p̄pelas va- lere: nō tñ ad gloriā sed ad supplicii diminutiōis. Et s̄llr dicere videt: q̄ sine charitate vera penitentiā esse nō po- test. Ex quo concludit: q̄ bona que cum charitate facta sunt et p̄ peccata mortificata: nec p̄ penitentiā reuivifica- ta: ad eternā remuneratiōem nō valent: licet valeant ad diminutiōem supplicii. Q̄ confirmat auctoritate Bre- go. Postea concludit quasi probatū: q̄ de vno peccato sine alijs nō potest penitentiā agi. Improbatur etiā erro- rē supradictū huic veritati strariū aucte b̄ti Aug. dice- tis: q̄ d̄ns nūq̄ aliq̄ sanavit quē totaliter nō sanavit In quo nos docuit: q̄ de vno pctō sine alijs nō p̄t fieri p̄nia: al̄s sequeret q̄ criminoso cui inimicus esset da- ret veniā: et pctō sine timore dei veniā consequeret: et q̄ a deo dimidiā p̄sequeret veniā: vel etiā integrā absq̄ vera penitentiā: q̄ oīa sunt inconueniētia. Ex p̄dictis infero tertiā p̄positionē que est hec. Nō valet penitentiā nisi de oībus agat: et res male acq̄sita quātoti restituat que patet ex p̄missis. Addit etiā q̄ sit vera penitentiā. s. illa que ad baptismi puritatē ducit: et que vere vite mu- tationē facit: que peccatū abhorret et seclūs corrigit: p̄ p̄ter quod p̄manēs in ope peccati verā penitentiā habe- re nō potest. Addit etiā i fine q̄ vera penitentiā agi p̄t absq̄ restitutione: q̄ nō adest facultas emendādi v̄l re- stituendi. Si aut adest facultas: nullo mō p̄t penitentiā vera agi: nisi ablatū restituat. Et tantū in speciali.

De tribus que in penitentiā cō- sideranda sunt. Capitulum I a

In perfectiōe aut p̄nie tria obseruāda sunt. s. cōpūctio cordis/ p̄fessio oris/ satisfactio opis. Cū Joānes os aureū. Perfecta pe- nitentiā cogit peccatōre oīa libenter ferre: in corde eius cōtritiō/ in ore p̄fessio/ i opere to- ta humilitas. Hec est fructifera p̄nia: vt si- cut tribus modis deū offendimus. s. corde/ ore et opere: ita tribus modis satisfaciam. Sunt em̄ tres peccati differētie (vt ait Au- gust. et i corde/ et in facto/ et in cōsuetudine vel verbo: tanq̄ tres mortes. Una quasi in domo. s. cū i corde cōsentitur libidini. Alte- ra quasi prolata iam extra portā: cum in fa- ctuz p̄cedit libidini assensio. Tertia/ cū ma- le p̄suetudinis tanq̄ mole premiū animus: vel noxię defensionis clypeo armat/ quasi i sepulchro iā fetēs. Hec sunt tria genera mor- tuoz que deus legitur suscitasse. Huic ergo triplici morti/ triplici remedio occurritur: cōtritiōe/ p̄fessione/ satisfactiōe. Compū-

ctio nobis cōmendat ibi: Scidite corda ve- stra/ et nō vestimēta vestra. Cōfessio/ ibi: In- stus i principio sermonis accusator est sui. Vere em̄ cōfiteatur qui se accusat: q̄ execran- do malū sibi imputat. Et ibi: Effūdite corā illo corda vestra. Et itez. Cōfitemini alter- utrū pctā vestra. Satisfactio a Joāne p̄cipi- tur vbi ait: Facite dignos fructus p̄nie. s. vt fm̄ qualitātē et quātitatē culpe sit q̄litas et quātitas p̄nie. Nō em̄ par debet eē fructus boni opis eius q̄ nihil vel min⁹ peccauit: et ei⁹ q̄ grauius cecidit. Ideo discretio penitē- ti valde necessaria est: vt illa gerat q̄ tradit Aug⁹ dicēs. Cōsideret q̄litatē criminis: i lo- co/ i tpe/ i perseueratiā/ in varietate p̄sone: et q̄li hoc fecerit tētatiōe: et in ipsius vitij mul- tiplici executione. Oportet em̄ penitere for- nicantē fm̄ excellētiam sui status vel officij et fm̄ modū meretricis/ et in modū opis sui: et qualiter turpitudinē peregit: si in loco sa- crato: si in tpe orationi cōstituto: vt sunt fe- stiuitates et tpa ieiunij. Cōsideret quātū p̄se- uerauerit: et desinat q̄ perseuerāter peccauit: et quātā victus fuerit impugnationē. Sūt em̄ qui nō solū nō vincuntur/ sed vltro se pec- cato offerūt: nec expectāt tentationē/ sed p̄- ueniūt voluptatē. Et pertractet secū q̄ mul- tiplici actione vitij delectabiliter peccauit. Om̄is ista varietas cōfiteāda est et desceda: vt cū cognouerit quod peccatū est/ cito iue- niat deū sibi p̄piciū. In cognoscendo aug- mētū peccati/ inueniat etiā cuius etatis fue- rit: cuius sapiētie et ordinis. Immoretur in singulis istis: et sentiat modū criminis/ pur- gās lachrymis omnē qualitatem vitij: desce- at virtutē qua interim caruit. Dolendū est em̄ nō solū q̄ peccauit: sed qz se virtute pri- uauit. Desceat etiā quoniā offendēs in vno factus est omnū reus. Ingratus em̄: extitit qui plen⁹ virtutib⁹ deū oīno nō timuit. In hoc enī quisq̄ peccator sit culpabilior: q̄ est deo acceptior. Ideo em̄ Adā plus peccauit qz omni bono abūdauit. Alio etiā modo of- fendēs in vno factus est oīm reus: qz oīs x̄- tus patit detrimētū ab vno vitio. Ponat se oīno in iudicio et potestate sacerdoti/ ni- hil sui reseruās sibi: vt oīnia eo iubēte para- tus sit facere p̄ recipiēda vita anime/ que fa- ceret pro euitanda corpis morte: et hoc cū desiderio: quia vitam recuperat infinitam. Cum gaudio enī facere debet immortal fu- turus/ que faceret pro differēda morte mo- riturus. Semper deprece deū. Offerat deo mentē et cordis cōtritiōem. Deinde et quod potest det de possessione: et tunc si quod of- ferat/ securus offerat. Respexit domin⁹ ad Abel et ad munera eius. Pri⁹ dicit Abel q̄ ad mūera ei⁹. In iudicio ergo cordis p̄ferē-

Joel. 2. c. Prouer. 18. c. Ps. 61. b. Jaco. 5. d. Mat. 3. b. Luc. 3. b. Beda Aug. i li. 3 ve- ra et falsa p̄nia ca. 14. a. q̄ at- redēda sint: et habet d̄ peni- di. 5. in p̄m.

Jaco. 2. b. Sen. 3. b. Idē ibidē ca. 15. c. Sen. 4. 2.

Di. XVI. et b3. 4. ca. cū eorum. 6. Signat p̄ tes p̄nie vt est ecclie sa- crm: et des- miat p̄mo de p̄tib⁹ ite- gralib⁹ pe- nitentię. Jo. 3. os au- reū d̄ pe. di. 1. c. p̄fecta penitentiā. Aug. de ser- mo. d̄ni ha- bito i mōte. Mat. 9. c. Luc. 7. b.

Jo. 11. e

Libert III Capitulum II III et III

da est elemosyna tribuētis. Nec cōsideran/
dū ē quātū/ s̄ q̄ mēte/ q̄ affectiōe dat qd̄ po/
test. Qui s̄ sua pctā redimere vult tēpaliū
oblacione/ p̄ius offerat mētē. Laueat etiā
ne ductus verecūdia diuidat apud se p̄fessi
onē/ vt diuersa diuersis velit sacerdotibus
manifestare. Quidā em̄ vni celāt qd̄ alteri
manifestandū cōseruāt: quod ē se laudare z
ad hypocrisim tendere/ et semp̄ venia care/
re: ad quā p̄ frustra putat peruenire. Laueat
etiā ne p̄ius ad dñicū corpus accedat q̄ cō
fortes bona cōsciētia: et doleat q̄ nōdū au/
deat sumere quē multū desiderat cibum sa/
lutarē. Lohibeat etiā se a ludis/ a spectacu/
lis seculi/ qui p̄fectā vult consequi remissio/
nis gratiā. Isti sunt digni fructus peniten/
tiē: animā captiuā elaqueantes/ z in liberta/
te seruantes. Et infra. Querat aīa dignos
fructus/ et si nō dignos penitētiē. Sūt em̄ di/
gni fructus virtutū/ q̄ nō sufficiunt penitēti
b̄. Penitētia em̄ grauiorē postulat vt do/
lore et gemitib̄ mortuū ipetret vitā. Ex his
ōndit̄ q̄ sint digni fructus penitētiē q̄b̄ ve/
ra satisfactio expletur: z q̄ nō oēs digni fru/
ctus sunt digni fructus penitētiē. Qd̄ de il/
la penitētia intelligit̄ q̄ maior est criminū.
Nō em̄ sufficiūt grauiū delinquentib̄ q̄ suffi/
ciunt minus vel paz peccantibus.

Que sit falsa satisfactio. Ca. II b

Sicut sūt digni fru/
ctus p̄nīe ac vera satisfactio: ita z idi/
gni fructus et falsa satisfactio. i. falsa
p̄nia. Uñ s̄re. Falsas p̄nias dicim̄ q̄ nō s̄m
auctes sc̄toꝝ p̄ q̄litate criminū imponunt.
Ideo q̄ miles vl̄ negociator vel alicui offi/
cio deditus/ qd̄ sine pctō exerceri nō possit:
si culpis grauiorib̄ irretitus ad p̄nias vene/
rit: vel q̄ bona alteri in iuste detinet: vl̄ qui
odiū in corde gerit: recognoscat se verā pe/
nitentiā nō posse pagere nisi. negociū relin/
quat/ vel officiū deferat: z odiū ex corde di/
mittat: et bona q̄ iniuste abstulit restituat.
Nec tñ desperet: interim quicqd̄ boni face/
re potest/ hortamur vt faciat: vt deº cor eiº il
lustret ad penitentiā. Cum sit penitētia in/
terior z exterior: de vtraq̄ p̄ p̄missa satis ap
paret que sit vera/ z que sit falsa.

De tribus actionibus peniten/ tiē. Capitulum III c

Redictis vero ad iūci-

Dendū ē: q̄ tribus modis agit p̄nia.
Añ baptismū. s. de p̄orib̄ peccatis.
Post baptismū de grauiorib̄ q̄ post cōmit/
tunt. Est etiā p̄nia venialiū q̄ridiana: q̄ etiā
humiliū est z p̄fectoꝝ. Uñ Augº. Tres sunt
actiones p̄nīe/ q̄s mecū eruditio vestra reco

Qd̄ nō ē dñi
dēda p̄fessio p̄
diuersos sacer
dotes.

Sic. de pe. di.
s. c. falsas.

Augº ad Feli
clanū. et h̄r de
pe. di. i. c. tres
autem.

gnoscat. Una ē q̄ nouū hoīem parturit/ do/
nec p̄ baptismū omnīū p̄teritoꝝ ablutio fiat
pctōꝝ: qz nullus suę voluntatis arbiter/ nisi
peniteat eū veteris vite nouā inchoare pōt
A q̄ paruuli sunt immunes cū baptizant: qz
nōdū p̄nt vt libero arbitrio: quib̄ tñ ad re/
missionē originalis pcti p̄dest eoz fides a q̄
bus offeruntur. Altera ē actio p̄nīe post ba/
ptismū: que sit p̄ illis peccatis q̄ legis deca/
logº p̄tinet. Agunt ergo hoīes p̄niam añ ba/
ptismū de pctis p̄orib̄: ita tñ vt etiā bapti/
zent/ sic p̄terit aut. Agite p̄niam: et baptizet
vñus q̄sq̄ vestꝝ i noīe dñi zc. Agūt etiā peni/
tētiā si post baptismū ita peccauerūt/ vt ex/
cōicari z recōciliari postea mereant. Est etiā
p̄nia bonoꝝ z humiliū fidelīū pena q̄ridia/
na/ in q̄ pectora tūdīm dicētes: Dimitte no
bis debita nostrazc. Necq̄ ea nobis dimitti
volumº/ q̄ dimissa nobis i baptismo nō du/
bitamus: s̄ illa q̄ humane fragilitati/ q̄uis
pua/ tñ crebra surrepuit: q̄ si collecta cōtra
nos fuerint: ita nos grauabūt z opprimēt/ si
cut vñū aliquod grade pctm̄. Quid em̄ in/
terest ad naufragiū: an vno grādi fluctu na/
uis operiatur et obruat: an paulatim surre/
pens aqua i sentinā p̄ negligentia culpā im/
pleat nauē z submergatur. Ideo ieiuniū et
elemosynę z orōnes inuigilet: in quib̄ cum
dicim̄: Dimitte nobis debita nostrazc. ma
nifestamus nos habere qd̄ nobis dimittat:
z in his verbis humiliātes aīas nostras/ q̄ti
dianā agere penitentiā nō cessamus.

De satisfatione venialium: Capitulum III d

De aut p̄venialibus

Que sit satisfactio sufficiens/ Augº isinu/
at/ ita iquies i ench. De q̄ridianis
z breuib̄ leuib̄q̄ pctis: sine quib̄ hec vita
nō ducit/ quotidiana oratio fidelīū satisfi/
cit. Eoz em̄ ē dicere: Pater noster q̄ es i ce/
lis zc. Delet oīno hec oratio minima z q̄ti/
diana pctā. Delet z illa a quib̄ vita fidelīū
etiā scelerate gesta/ sed penitēdo in melius
cōmutata discedit. Sicut veraciter dicitur:
Dimitte nobis debita nostra: ita et veracit̄
dicat: sicut z nos dimittimº debitoribus no/
stris. i. sic fiat qd̄ dicat: qz z ipsa elemosyna ē
veniam petētibus oīnino ignoscere. Ex his
alijsq̄ p̄missis iā facile est intelligere q̄ pro
venialibus sit exhibenda satisfactio. Suffi/
cit em̄ dñica oratio cū ieiunio z elemosynis
sic tñ vt p̄cedat contritio aliquātula: et ad/
dat confessio si assit facultas: de qua p̄fessi/
one post tractabitur.

Multa remedia contra venialia notant̄ his s̄
sibus. Fons mortisq̄ dolor/ pcti/ con/
fessio/ panis: Ignis/ pena leuis/ oratio q̄ridiana. P̄orū
ficus signū/ cūstī perceptio digna.

Exo. 20. b.

Act. 2. f.

Mat. 6. b.

Qd̄ multi/
tudo venia
liū ita ag/
grauat sic
vñū grāde
peccatum.

Augº in en
ch. ca. 71.
De p̄orib̄
c. de quoti
dianis.

Sed nō est
necessē.

Ad d. b. c.
de vñū.

Aug. in sermone de peccatis, ubi dicitur quod non sufficit.

Pro grauioribus peccatis haec etiam in satisfactione adhibenda sunt sed multo vehementius atque districtius: quod ut ait Augustinus. Ad agendum penitentiam non sufficit timores in melius commutare et a malis factis recedere: nisi de his quae facta sunt satisfaciatur domino per penitentiae dolorem: per humilitatis gemitum: per contritionem cordis sacrificium/cooperantibus elemosinis.

Ista est distinctio huius quatuor librum in qua magister postquam determinauit de penitentiae generaliter hic determinat de partibus eius specialiter. Et tria facit. Primo enim ostendit quod penitentia ex tribus partibus integratur. Secundo quod penitentia per quolibet peccatum digne iniungatur. Tertio quod veniale peccatum elemosina et oratione dicitur expiari. Primum a principio distinctionis usque ibi: Et sicut digni fructus penitentiae. Secundo abinde usque ibi: Quae autem per venialibus. Tertium usque ad finem distinctionis. In speciali sententia magister stat in tribus partibus: quae prima est haec. In tribus consistit perfectio penitentiae: scilicet cordis contritione: oris confessione: et operis satisfactione. Hanc magister ponens dicit: quod perfecta penitentia requirit in corde contritionem: in ore confessionem: in opere satisfactionem. Haec haec sunt cordis oratione et opere perfecta operatio: quod peccatum dicitur. Postea dat modum vere penitentiae: et primo quantum ad contritionem cordis: dicens compunctio in penitentia esse necessarium: ut scilicet quod vult perfecte peccata delere/consideret peccata circumstantias: quas tangit secundum Augustinum. ut patet in littera. Quae sunt damna quae per peccatum incurrunt: et bona quae per peccatum amittuntur: et de omnibus contentat: et deum per veniam deprecatur: et paratus ad arbitrium sacerdotis satisfacere. Postea dat modum confitendi. In confessione diuidat. Deinde ponit modum penitendi: quo ad satisfactionem operis. Debet enim attendere penitens: ne ad sanctum altare accedat antequam contritione sit in bono confirmata. Secunda pars est haec. Vere et condigne penitentiae dicitur: quae secundum auctoritates sanctorum per qualitate et quantitate criminum imponunt. Hanc magister insinuans dicit: quod qui vult facere dignos fructus penitentiae/restringat se a ludis et spectaculis secularibus: veram penitentiam impediunt et veram satisfactionem faciendo dignos fructus penitentiae expleant: ut videlicet secundum qualitate et quantitate culpe peccata et quantitas penitentiae. Hic enim est vere penitentiae modus. Postea etiam dicit: quod ille facit indignos fructus penitentiae/vel falsam penitentiam/vel falsam facit satisfactionem: qui existens in statu officio/vel negotio/in quo non potest permanere sine peccato/sad penitentiam accedit: et statum/officium vel negotium non dimittit. Expediunt tamen illi aliquid bona opera facere/si statum non dimittit: ut deus cor eius ad penitentiam illustret. Postea distinguit triplicem modum penitentiae. Est enim quedam penitentia quae agit ante baptismum. Adhuc enim quod baptizatus oportet veteris vite penitere/antequam nouam choat in baptismo. Alia est penitentia quae agit post baptismum. Et haec est duplex. Una quae agit per peccata mortalia: quae sunt precepta decalogi. Alia vero quae agit per venialibus: quae ex infirmitate humana pueniunt: quae et si leuia videantur/multiplicata grauant et opprimunt: sicut aqua paulatim intrans submergit nauem. Tertia pars est haec. Quae sit peccati venialis penitentia/declaratur hic lucida sententia. Hanc magister ponens dicit: quod ad deletionem horum peccatorum venialium et leuium/sufficiunt oratio dicitur et elemosina cum aliquo contritione/addita confessione si assit facultas: quae etiam omnia per grauioribus peccatis in satisfactione inbibenda sunt: sed multo fortius et vehementius. Non enim illi quod grauius peccatum commisit/sufficit a malo recedere et bonum facere: nisi etiam studeat secundum modum peccatorum suorum deo per penitentiam satisfacere. Et tamen in speciali huius distinctionis.

Tria opponuntur querenda. Primum: an sine confessione dimittatur

peccatum. **Capitulum I a**

Hic oritur quae distinctio multiplex. Primo enim quaeritur an sine confessione et oratione confessione per solam cordis contritionem/peccatum alicui dimittatur. Secundo an aliquando sufficiat confiteri deo sine sacerdote. Tertio an laico fideli facta valeat confessio. In his enim etiam doctri diuersa sentire inueniuntur quod super his varia ac pene diuersa tradidisse videntur doctores. Dicunt enim quidam: sine confessione oris et satisfactione operis neminem a peccato mundari/si tempus illa faciendi habuerit. Alij vero dicunt: ante oris confessionem et satisfactionem in cordis contritione peccatum dimitti a deo: si tamen votum confitendi habeat. Unde propheta. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino: et tu remisisti impietatem peccati mei. Ad exponendum Lassi odorus ait. Dixi. i. deliberavi apud me/et confitebor: et tu remisisti. Magna pietas dei/et ad solam permissionem peccati dimittit. Clotus enim per operationem iudicat. Item Augustinus. Non dum pronunciat: permittit se pronunciatum: et deus dimittit: quod hoc ipsum dicere/quoddam pronunciare est corde. Modum est vox in ore ut homo audiat confessionem/et deus audit. Item. Sacrificium deo spiritus contribulatus: cor contritum etc. Alibi etiam legitur. Quacumque hora peccator puerus fuerit et ingemuerit/vitay uet/et non morietur. Non dicitur: ore confessus fuerit: sed/contritus ingemuerit. Unde dicitur intelligi quod etiam ore tacente/veniam interdum consequimur. Hinc etiam leprosi illi/qui deus precepit ut ostenderent se sacerdotibus: in itinere antequam ad sacerdotes venirent/mundati sunt. Ex quo insinuat/et antequam ora nostra sacerdotibus aperiamus. i. peccata confiteamur/a lepra peccati mundamur. Lazarus etiam non prius de monumento est educus: et post a domino suscitatus: sed inter suscitatus/peccata foras uiuus: ut ostenderetur suscitatio aie precedere confessionem. Nemo enim potest confiteri nisi suscitatus: quod a mortuo uelut quod non est/perit confessio. Nullus ergo confiteatur/nisi resuscitatus. Nemo autem suscitatus/nisi qui a peccato soluitur: quod peccatum mors aie est: quod ut est uita corporis: ita ei uita deus est. His alijsque pluribus auctoritatibus probatur: ante confessionem uel satisfactionem sola contritione peccatum dimitti. Quod quod negat/eas determinare laborat: necnon in huius sententia de peccatione et ad suam opinionis assertionem auctorum testimonia inducunt. Ait enim dominus per Esaiam. Dic tu iniquitates tuas/ut iustificeris. Item Ambrosius. Non potest quisquam iustificari a peccato/nisi peccatum ipsum antea fuerit confessus. Ideo dicit. Confessio a morte aiam liberat: confessio paradysum aperit: con

Distinctio XVII. habet. 4. cap. cu eo. De confessione sacrali et de his quae ad ea spectant putantur hinc remedium quantum ad necessitates ex parte penitentis

Ps. 31. b. Cassiodorus. testimonij probat in sola contritione peccatum dimitti. De pe. di. i. c. magna Augustinus

Ps. 50. d. Eccl. 18. e. De pe. di. i. c. in quibus. De pe. di. i. c. conuertimini. qsi p totu

Luce. 17. d

Jo. 11. f

Eccl. 17. d

Item auctoritates contra probat sine confessione non dimittit peccatum

Esai. 43. d. et de pe. di. i. c. ois. s. alij contra ad finem. Ambrosius in li. de paradiso. et hinc ubi. s. c. no p

De sebe nouit per peccata sua ad raris nota per iunada memoria. et rosa sacerdoti tractum dicitur et copiarum ut uiz. de singulis confessor possit deliberare. h. ed. vtilis. N. ualut quod dicitur durina quod h. dicitur quasi in ex raris s. ex corde fieri debet confessio. cu tunc oia contritione officia. s. l. 7. ex corde et ex libris fiat. unum de alij iunada dicit. At dicit. no p breue. intelligit quod confessio no debet confessor hinc porrigi. ut ipse legat. a destinare sibi more aliarum missuarum. s. de p. p. n. n. d. e. b. t.

Libert III

Capitulum II

*Ide in sermone
christi de pe. di. i.
c. ecce nunc.*

*Joan. es aures
de pe. dist. i. c.
non potest. 2.*

*Aug. de penia
lib. c. agite.*

Matth. 16. c.

Job. 31. d.

Ambrosius

*Aug. sup ps.
68. 7 h. de pe.
dist. i. c. ex his
ad finem*

Ps. 129. a

Prover. 18. a.

*De pe. dist. i.
c. nullus*

*Hieroni. super
Malach. 7 al.
legat de pe. di.
i. c. q. sanctus sa
cerdos*

*De pe. dist. i.
c. nullus*

Ibid. c. agite.

fectio spem salutis tribuit: quia non meretur iustificari / quod in vita sua non vult peccatum confiteri. Illa confessio nos liberat / quod fit cum penitentia. Penitentia vera est dolor cordis et amaritudo anime pro malis quae quis commisit. Item Joannes. Non potest quis gratiam dei accipere / nisi purgatus fuerit ab omni peccato per penitentiam confessionem et per baptismum. Item Augustinus. Agite penitentiam quales agitis in ecclesia. Nemo dicat sibi occulte ago: quia apud deum ago: novit deus quod mihi ignoscatur: quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: quod solueritis super terram / soluta erunt in caelis. Ergo sine causa claves dante sunt. Frustramus quod verbis christi. Job dicit. Si erubui in conspectu populi peccata mea confiteri. Item Ambrosius. Clemenialis est culpa / quam sequitur confessio delictorum. Item Augustinus super illud locum Psalmi. Non absorbeat me profundum: neque urgeat super me puteus os suum. Puteus est profunditas iniquitatis: in quas si cecideritis non claudet super te os suum / si tu non claudis os tuum. Confitere ergo et dicitur De profundis clamaui ad te Domine etc. et euades. Claudet super illum / quod in profundo continetur: a quo mortuo velut quod non sit / perit confessio. Item. Multus debite grauioris poenae accipit veniam / nisi quaequecunq; et si longe minore quam debeat soluerit poenam. Ita enim impartitur a deo largitas misericordiae: ut non relinquatur iusticia disciplinae. Item Hieronimus. Qui peccator est / plagatur delicta propria / vel populi: et ingrediat ecclesiam / de qua propter peccata fuerat egressus: et dormiat in sacco ut poenitentia delicias per quas deum offenderat / vite austeritate compenset. His aliisque auctoritatibus nituntur asserere: sine confessione vocis et aliqua solutione poenae / neminem a peccato mundari.

Qui sententiae potius sententiam dicitur sit b
Quid ergo super his sententiam dicitur: quod tenendum? Sane dici potest quod sine confessione oris et solutione poenae exterioris / peccata delentur per contritionem et humilitatem cordis. Ex quo enim proponit mente compuncta se confessus deus dimittit: quia ibi est confessio cordis / etsi non oris: per quam anima interiorem mundat a macula et contagio peccati commisi: et debitum eternae mortis relaxat. Illa ergo quae superius dicta sunt de confessione et penitentia: vel ad confessionem cordis / vel ad interiorem poenam referenda sunt. Sicut illud Augustinus. Nullus deus veniam consequitur / nisi prius quantum ad culpam peccati soluerit poenam: vel de exteriori poena accipienda sunt: et ad contentiones vel negligentes referenda: sicut illud: Nemo dicat occulte etc. Nonnulli enim in vita peccata confiteri negligunt vel erubescunt: et ideo non merentur iustificari. Sicut enim poenitentia est nobis interior penitentia / ita et oris confessio et exterior satisfactio / si affit facultas. Unde nec vere poenitentem est / quod confessionis votum non habet: et

sine peccati remissio munus dei est / ita penitentia et confessio per quas peccatum delet non potest esse nisi a deo: ut Augustinus ait. Ita inquit donum spiritus sancti habet quod confitetur et poenitet: quia non potest esse confessio peccati et compunctio in homine ex seipso. Cum enim irascitur sibi quis et displicet: sine dono spiritus sancti non est. Oportet ergo poenitentem confiteri / si tempus habeat: et tamen antequam sit confessio i ore / si votum sit in corde / praestatur remissio.

Si sufficiat soli deo confiteri.
Capitulum II

Am secundum quaestiones articulum inspicimus. scilicet. Vtrum sufficiat peccata confiteri soli deo: an oporteat confiteri sacerdoti? Quibusdam visum est / sufficere si soli deo fiat confessio / sine iudicio sacerdotali et confessione ecclesiae: quia dauid dixit. Dixi confitebor domino: et tu re. etc. non ait sacerdoti: et tamen remissum sibi peccatum dicit. Item Ambrosius. Inde fleuit peccator: quia culpa obrepserat ei. Non inuenio quod dixerit: inuenio quod fleuerit. Lachrymas enim lego: satisfactionem non lego. Sed quod defendi non potest / ablui potest. Lauant lachrymae delictum / quod voce pudor est confiteri: et venie fleuitus soluit et verecundiae. Hoc idem etiam Ambrosius dicit episcopus. Item Joannes Chrysostomus. Non tibi dico ut te poenitentiam in publicum: neque apud alios accuses: sed obedire te volo poenitentiae dicenti: Revela deo vitam tuam. Ante deum ergo tua poenitentia peccata: apud vero iudicem cum oratione delicta tua pronuncia. Non lingua / sed conscientiae tuae memoria: et tunc demum spera te misericordiae posse persequi. Si habueris peccata tua in mente continue: nunquam malum aduersum proximum in corde tuo tenebis. Ideo. Peccata tua quotidie dicito / ut deleas illa: sed si confunderis alicui dicere: dicito ea quotidie in animo tuo. Non dico ut poenitentiam ea proferas tuo ut tibi exprobrat: dicito deo / quod curat ea. Nec enim si non dixeris / ignorat ea. Cum faciebas ea / peccato erat: cum admitteres ea / cognouerat. Numquid ea vult te cognoscere? Peccare non erubuisti: et poenitentiam erubescis. Dicito in hac vita ut in alia requiem habeas: dicito ingemiscens et lachrymans. In codice scripta sunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorum lachrymae tuae sunt. Item Prosper. Illi quorum peccata humanae notitia latet: non ab ipsis confessi nec ab aliis publicata si ea poenitentiam vel emendare noluerint: deus quem habet testem ipsum et habiturum sunt ultorem. Quod si ipsi sui iudices fuerint / et veluti suae iniquitatis ultores: habent in se voluntariam poenam seuerissimam aduersus se exercere: et palio poenitentiae mutabunt eterna supplicia: et lachrymis ex vera cordis poenitentia fluunt / restringunt et eterne ignis incendia. Et infra. Facilius sibi deum placabunt illi: qui aut poenitentiam confessionibus crimine

Aug. super ps. 50.

Auctoritas tibi pbat qd sufficiat soli deo confessio ne fieri

Ps. 31. b

Ambrosius Luc. 2. h. de pe. dist. i. c. qd aliqui in principio.

Joan. chryst. sup eplam ad Hebr. 4. h. de pe. di. i. c. qd aliqui ad finem. Ps. 36. a.

Prosper de pe. dist. i. c. porro.

Ibid. c. facilis

Prosp. de pe. dist. i. c. qd aliqui ad finem. Ps. 36. a.
Aug. super ps. 50.
Joan. chryst. sup eplam ad Hebr. 4. h. de pe. di. i. c. qd aliqui ad finem. Ps. 36. a.
Ambrosius Luc. 2. h. de pe. dist. i. c. qd aliqui in principio.
Ps. 31. b
Auctoritas tibi pbat qd sufficiat soli deo confessio ne fieri
Aug. super ps. 50.

pdunt: aut nescientib' alijs ipsi in se voluta...

Sed q' sacerdotib' cofite...

ri oporteat no solu illa auctoritate Jacobi... Leo papa d' penit. di. 1. c. multiplex...

Erubescencia em ipsa pte hz remissionis. Ex... De tertio articulo. s. an sufficiat...

De tertio articulo. s. an sufficiat...

Conc priusq' pmissis... Ductoritatib' q' his pdicere viden...

habuit p' hanc... Quato pluri... Depedi. i. c....

Jaco. 5. d.

Aug. i. ome...

Leo papa d'...

Aug. de ve...

q' d' d'...

ditus Ambrosius dicit lachrymas lauare delicti: itelligendum est confessio saltem soli sacerdoti facia sit: et si non fiat confessio publica criminis. Quod autem ait idem se petri lachrymas tegisse: non confessionem. Dicendum quod est: quod propter hoc non excludit confessionem: multa enim facta sunt que tamen non sunt scripta: vel forte nondum erat confessio constituta. Quod ait Prosper dicit: quod sufficit quod aliqui se ipsos puniunt: intelligendum est: quod sufficit sine confessione publica: non excludit tamen confessionem priuatam: quod fieri debet sacerdoti. Addit etiam: quod sine confessione peccatum non remittitur: si facultas adest. Alio modo etiam queritur: si in contritione peccatum delect: ad quod tunc necessaria est confessio? Et rursus queritur: quod necessaria est confessio. Primum: quod est pars penitentiae: propter erubescens confessionem. Secundo: quod per confessionem sacerdos intelligit qualiter de peccato debeat iudicare. Tercia: quod per confessionem peccator reddit humilior et cautior. Et tamen in speciali

Dicit. XVIII. habet. s. capla cum cor. s. De confessio sacramentali in se hntu ad pte absoluentis vir tute clauu in foro penitencia

De remissione sacerdoti. Ca. I a

Hic queri solet si peccatum oino dimissum est a deo p cordis contritionem: ex quo penitentis votum habuit pntendi: quod postea dimittat ei a sacerdote. Uideo enim quo vinculo est ligatus: s. tpealis penitus: sed non a quo est absoluit: et ideo goro. Ante penitudinem quippe cordis/ania rei macula habet et fetore peccati: atque eterne vltionis vinculo ligata existit. Si vero ante confessionem p cordis contritionem deus p seipsum sine ministerio sacerdotis et debitum oino relaxat: et animam interius purgat a contagione et fetore peccati: quod est mundat: quod dimittit sacerdos: ubi sunt clauis ille quod dominus tradidit petro et successoribus eius: dicens.

Matth. 16. c.

Tibi dabo clauis regni celorum: et quicquid ligaueris sup terram/erunt ligata et in celo: et quicquid solueris sup terram/erunt soluta et in celo. Ut autem promissa questio plenius explicari valeat: quasi aliter ducto rete/ de his clauibus et vsu earum disseram. De clauibus b

De pe. dff. t. c. verbum dei

Clauis iste non sunt corporales sed spirituales. s. discernendi scientia et potentia iudicandi. i. ligandi et soluendi: quod dignos recipere et indignos debet excludere a regno ecclesiasticus iudex. Qui sicut habet ius ligandi/ita et soluendi: vsu Amb. Dominus par ius et soluendi esse voluit et ligandi: quod vtriusque pari conditione permisit. Ergo quod soluendi ius non habet/nec ligandi habet. Et infra. Certum est quod ecclesie vtriusque licet: heresis vtriusque non habet. Ius enim hoc solis permittitur est sacerdotibus. Recte ergo ecclesia sibi vendicat: quod veros sacerdotes habet: heresis vendicare non potest: quia veros sacerdotes non habet.

Ad d. henrici de vrimaria.

De clauibus multe sunt opiniones. Magister ponit hic vna. Alij dicunt: quod vnica est clauis in essentia: sed due dicuntur/ propter duo officia. s. propter discernere/ et propter ligare et soluere. Alij dicunt: quod vna est clauis. s. potestas ligandi et soluendi. Sed scientia de clauibus: quod erigit ad bonum vsu clauis. Sed melius potest dici: (vt dicit Hugo) quod due sunt clauis. s. auctoritas discernendi: et potestas ligandi et soluendi. Auctoritate discernendi soluit et ligat: p definitionem sententie. Potestate vero soluit et ligat: executione sententie. Scientia ergo non est clauis

nis/sed quasi consiliarius.

Da vsu clauium. Caplm II c

Quis vero harum clauium multiplex est: discernere. s. ligandos et soluendos: ac deinde ligare vel soluere. Qui enim (vt ait Grego.) indignos ligat vel soluit/propria potestate se punit: id est dignum priuatione se facit.

Gregorius.

Si sacerdos possit dimittere vel retinere peccata.

Sed querit: vtrum a peccato soluere valeat sacerdos. i. a culpa: vt culpa macula absterget: vel debitum eterne mortis soluere valeat. Quidam arbitrati sunt: cum peccator dupliciter ligatus teneatur: vt predictum est scilicet metis contagione ac cecitate: et debito future penitentiae/ aliter curari per deum/ aliter solui per sacerdotem. Patet enim per peccatum quoddam tenebras interiores et maculas: a quibus nisi liberetur/ proficiet in tenebris exteriores. Cum autem liberatur ad his suscitatur a morte peccati. Unde apostolus. Surge quod dormis: et illuminabit te christus. Solus enim christus non sacerdos animam resuscitat: ac pulsas tenebras interioribus et maculis eam illuminat et mundat quod aie facies lauat. Debitum vero eterne penitentiae soluere concessit sacerdotibus: quod in resurrectione lauari sicut gnatum asseruit: quem christus prius per se interiuuificauit: deinde foras exire iussit: eumque adhuc ligatum soluere apostolis precepit. Quia vt aiunt/ ipse interius animam a caligine maculae peccati emundat: sacerdotibus vero dedit vinculum eterne mortis soluere. Alij vero dicunt: solum deum non sacerdotem debitum eterne mortis dimittere: sicut et animam interius per se viuificat: nec tamen diffitentur sacerdotibus traditam potestatem peccata dimittendi et retinendi: quod dictum est: Quorum remiseritis peccata etc. Sicut enim christus retinuit sibi potestatem baptismi ita et penitentiae. Et ideo sicut interius gratia sua animam illuminat: ita et simul debitum eterne mortis relaxat. Ipse enim per seipsum peccata penitentium tegit: et tunc tegit quoniam ad penam non reseruat. Tunc ergo tegit quoniam debitum penitentiae soluit. Quod autem ipse tegat/ apte dicit Aug. exponens illum locum psalmi. Quorum tecta sunt peccata. i. coopta et abolita. Si enim texit deus peccata/ noluit aduertere: si noluit aduertere/ noluit animaduertere. i. punire/ sed ignoscere. Ita ergo dicit a deo tecta vt deus non videat. i. eternaliter puniat. Uideri enim dei peccata/ est ad penam imputare. Aduertere autem facie a peccatis: hoc est ea ad penam non referre. Ita Hiero. Quibus deus dimittit peccata/ regit ne in iudicio reuelentur. Ita Cassiodo. Qui grauia habent peccata: alijs deus imputat: alijs per misericordiam non imputat. Et his apte ostendit quod deus ipse penitentem soluit a deo

pslno q randa

Matth. 22. b.

Ep. 5. d

Jo. 11. f.

Alloq. sententia vtrius

Jo. 20. c.

Aug. sup ps. 71. a.

Hiero. I glo. ibidem

Cassiodo

Rone vif ad pbadu qd dicit.

bito pene: tuc soluit qsi int' illuminat ispi/
 rado vera cordis cōtritionē. Cui snie rō suf/
 fragaf z auctoritates attestant. Hec em. ve
 re cōpūgū de pctō/hūs cor p̄tritu z humilia
 tū nīf i charitate. Qui aut charitatē habet:
 dign' ē vita eterna. Hec aut simul vita z mor
 te dign' ē. Hec ē g tūc ligat' debito p̄ne mor
 tis. Sili' em irē esse desit: ex q diligere z peni
 tere cepit. Extūc g solutus ē ab ira: q nō ma
 net sup illū q credit i chustū/ s' sup illū q nō
 credit. Hec g postmodū p sacerdotē cui p̄si/
 tet/ ab ira p̄na liberat: a q iā liberatus est p
 dñm/ ex q dixit p̄fitebor. Solus g de' hoīem
 inter' mūdāt a pcti macula: z a debito p̄ne
 pene soluit/ q p p̄p̄az ait: Ego solus deleo
 iniquitates z pctā ppli. Itē Amb. Clēvuz dei
 dimittit pctā: sacerdos ē iudex. Sacerdos q
 dē officiū suū exhibet: s' nulli' p̄tatis iura ex
 ercet. Idē. Ille solus pctā dimittit/ q solus p
 pctis n̄tis mortuus ē. Itē Aug'. Hec tollit
 pctā nisi solus de' / q est agn' tollēs pctā mū
 di. Tollit aut: z dimittēdo q facta sūt: z ad
 iurādō ne fiat: z pducēdo ad vitā: vbi oīno
 fieri nō p̄nt. Hīs alijsq plurib' testimonijis
 docef dñm solū p se pctā dimittere: z sic di
 mittit quibuscūq: ita z alioz quorundā pec
 cata retinet.

Et. 45. d. Ambro. au. auctoritate p. bat idem: z habet d pe. dñ. i. c. ver. bum del. Aug' 5 In lianum. Jo. 1. d.

¶ Sacerdotes etiā dimittūt pctā et tenēt pctā suo mō. Ca. III. e

Nec ideo tñ negamus
 sacerdotib' p̄cessam p̄tātē dimittē/
 di z retinēdi pctā: cū hoc veritas in
 euāgelio apte doceat. Hic Aug' ait. Eccle
 charitas/ q p sp̄sctm diffundit in cordib'
 eoz q p̄cipēs sui sunt/ pctā dimittit: eoz q
 nō sunt/ tenet. Idē. Sacerdotes p̄nt p̄tēti/
 bus p̄cere: qb' em remittūt/ remittit de'. La
 qaz em de monumēto suscitātū obtulit di
 scipulis soluendū: p hoc ostēdēs p̄tātē solue/
 di p̄cessam sacerdotib'. Dixit em: Qd'cūq;
 soluerit sup terrā: erit solutū z in celo zc. h ē:
 Ego de' / z oēs celestis curie ordines/ z oēs
 sancti in glia mea laudāt vobiscū z p̄firmāt
 q̄s ligat' z soluit. Hec dixit: q̄s putat' liga
 re z solvere: s' in q̄s exercet' op' iusticię aut
 miscōie. Aliter aut' vel alia opa v̄fa in pctō/
 res nō cogisco. Idē. Cū veracit' ad deū p̄uer
 so pctā dimittunt: ab eis dimittunt' / qb' ip̄e
 veraci p̄siōe p̄iūgū. Sp̄sctūs ea dimittit
 qui dat' ē oib' sc̄tis sibi charitate coherētib'
 siue se nouerint corporalit' / siue nō. Sili' cū ali
 cuius tenent' pctā/ ab eis tenent' a qbus ille
 cordis prauitate dīfūgū: siue notis corpora
 liter/ siue ignot'. Hec em mali sp̄sctū a
 bonis sc̄icti sunt. Ecce hic dicit pctā dimit
 ti vel teneri a sanctis viris: z tñ sp̄sctū ea
 dimittere dicit: z qd' maiori p̄sideratiōe di

Mat. 16. c. et Jo. 20. e. Aug' super Joannem. Aug' in li. d vera z fal sa pe. c. 10. b Jo. 11. f. Mat. 18. c. In li. 8 ba. pū. punto 7

gnum ē: idē etiā dicit q de' p se vel p sc̄tōs
 suos tñ dimittit pctā. Ait em sic: Sacramē
 tū grē dat de' etiā p malos: ipsam vero grāz
 nō nisi p seipm vel p sc̄tōs suos. Et ideo re/
 missionē pctōz/ vel p seipm facit/ v' p ipsius
 colūbē mēbra: qbus ait: Si cui dimiseritis/
 dimittent'. Ecce q̄ varia a doctoribus tra/
 dunt sup his: z in hac tāta varietate qd te/
 nēdū: Hoc sane dicere ac sentire possumus
 q solus de' dimittit pctā z retinet: z tñ eccle
 sic p̄tulit p̄tātē ligādi z soluēdi: s' alit' ip̄e sol
 uit vel ligat/ aliter ecclesia. Ip̄e em p se tñ di/
 mittit pctā: qz z aiaz mūdāt ab iteriori ma/
 cula: z a debito p̄ne mortis soluit.

Idem in eodē

Jo. 20. e

¶ Quomodo sacerdotes ligāt vel soluant a peccatis.

Nō aut hoc sacerdotibus
 p̄cessit/ qbus tñ tribuit p̄tātē soluēdi z ligā/
 di. i. ostēdēdi homies ligatos vel solutos.
 Cū dñs leprosus sanitati p̄us p se restituit:
 deinde ad sacerdotes misit: quozū iudicio
 ostēdēret mūdatus. Ita etiā Laqaz iā viui/
 ficatū/ obtulit discipulis soluendum: qz z si
 aliq̄s apud deū sit solutus/ nō tñ in facie ec
 clesie solutus habet' nisi p iudiciū sacerdo
 tis. In soluendis g culpis vel retinēdis: ita
 opat' sacerdos euāgelicus z iudicat: sic olim
 legalis in illis q p̄taminati erāt lepra/ q pec
 catū signat. Cū h̄ero. sup Matth. vbi dñs
 ait Petro. Tibi dabo claves regni celoꝝ: z
 qd'cūq; ligaueris sup terrā/ erit ligatū z in ce
 lis: z qd'cūq; solueris sup terrā/ erit solutū z
 in celis. Hūc inqt locū qdā nō intelligētes
 aliqd sumūt de supcilio phariseoz: vt dāna
 re innoxios vel soluere se putēt noxios: cuz
 apud deū nō snia sacerdotū/ s' reoz vita q/
 raf. In Leuitico se ostēdere sacerdotib' iu
 bent leprosi: quos illi nō faciūt leprosos vel
 mūdōs: s' discernūt q mūdi vel imūdi sunt.
 Ita z hic apte ostēdit q nō semp sequit' de'
 eccleie iudiciū: q p surreptionē z ignorantā
 interdū iudicat: de' aut' semp iudicat fm ve
 ritatē. Et in remittēdis vel in retinēdis cul
 pis id iuris z officij habēt euāgelici sacerdo
 tes: qd' olim habebāt sub lege legales in cu
 radis leprosis. Hic g pctā dimittūt v' retinēt
 dñi dimissa a deo vel retēta iudicat' z ostēdit.
 Ponūt em sacerdotes nomen dñi sup filios
 isrl': s' ip̄e bñdicat: vt dicit in nūer'. Hūc mo/
 dū ligādi z soluēdi h̄ero. sup notauit.

Luce. 5. c. Matth. 8. a Jo. 11. f

Leuit. 13. a

Hiero. super Matth. 16. c.

Leuit. 13. a

Hiero. 6. d

¶ Alius modus ligandi et soluendi. Capitulū IIII

Sgant qz sacerdotes
 dum satisfactionē penitētię p̄tēti/
 bus imponunt. Soluunt/ cum de ea
 aliquid dimittunt: vel p eam purgatos ad

Augustinus

facroꝝ cōionē admittūt. Quē modū supi⁹
Leo papa notauit. Scōm hunc modū dicū
tur etiā sacerdotes dimittere pctā vñ retine
re: vñ supius Aug. dixit. Quib⁹ remittūt/et
remittit deus zc. Opus eni iusticie exercēt
in pctōres/cū eos iusta pena ligant: op⁹ mi
sericordie/dū de ea aliqd relaxant/vñ sacro
rū cōioni conciliant: alia opa in pctōres ex
ercere nequnt. Et notādū est: qz quos satis
factione pniē ligant: eo ipso a pctis solutos
ostēdūt: qz nō imponit alicui satisfactio pe
nitētiā nisi quē sacerdos vere penitētem
arbitrat. Alij xō nō imponūt: et eo ipso pec
catū retineri a deo iudicāt. Q̄ autē h̄ ad cla
ues ptineat/Aug⁹ ofidit dicēs. Frustrat cla
ues ecclie/q̄ sine arbitrio sacerdotis pniā
agit/si sine oris cōfessione criminis indulgē
tia implicat. Est z alius modus ligādi z sol
uēdi/q̄ p excōicationē gerit: dū aliq̄s fm ca
nonicā disciplinā tertio vocatus ad emēda
tionē manifesti delicti/ z satisfacere vilipen
dēs: snia ecclie a loco orōnis/z sacroꝝ cōio
ne z fideliū p̄sortio p̄scindit/vt erubescat: z
pudore sceleris p̄uersus peniteat: vt sic spi
ritus eius saluus sit. Q̄ si pniā p̄fites re
siperit/negatē cōioni admittit: z ecclie re
conciliat. Hec est autē ecclie anathematiza
tio: hanc penā illis q̄ digne pcelluntur/ inli
git: qz gr̄a dei z p̄tectio illis ampli⁹ subtra
hit/ac sibi p̄p̄s relinquunt: vt sit eis liberuz
ruere in interitū pcti: in quos etiā maior di
abolo seuendi dat̄ ptās. Orōnes q̄z ecclie
sūt z benedictionū ac meritoꝝ suffragia eis
nequaq̄ suffragari putantur.

Aug⁹. in li. de
penitentia.

Alius modus

1. Cor. 5. b

**Quomodo secūdū hos modos
intelligendū sit illud: Quodcumq̄
solueris sup terram/erit zc.**

Matt. 16. c

**Scōm hos ligādi z solue
di modos quō vey est qd̄ dicit. Quodcūq̄
solueris sup terrā/erit solutū z in celis: z qd̄
cūq̄ ligaueris sup terrā/erit ligatū z in cel.
zc.** Aliqñ em̄ ofidunt solutos vel ligatos/ q̄
ita nō sunt apud deū: z pena satisfactōis vñ
excōicationis interdū indignos ligant vel
soluunt: z indignos sacris admittunt: et di
gnos admitti arcent. Sed intelligēdū est h̄
in illis quozū merita solui vel ligari postu
lant. Tunc em̄ snia sacerdotis iudicio dei z
toti⁹ celestis curie approbat z cōfirmat: euz
ita ex discretionē p̄cedit/vt reozū merita nō
p̄tradicāt. Quoscūq̄ q̄ soluūt vel ligāt ad
bibētes clauē discretionis reozū meritis/ sol
uunt vel ligant in celis. i. apud deū: qz diui
no iudicio sacerdotis snia sic p̄gressa appro
bat z p̄firmatur. Quos q̄ fm merita snia ec
clesie p̄cellit/ ledit: z illi foris sunt apud deū
Qui autē nō meruit/ sentētia ecclie non le

dit nisi contemnat. Unde Dige. Exiit q̄s Dige. sup
a veritate/ a fide/ a charitate/ p hoc erit d̄ ca
stris ecclie: etiā si episcopi voce nō abñcia
tur: sicut econtra aliq̄s nō recto iudicio fo
ras mittit: sed si non egit vt mereret exire/
nihil legit. Interdū eni qui foras mittit/ in
tus est: z q̄ foras est/ intus videtur retineri.
Ecce qualis z quantus est vsus apostolica
rū clauū. Jam ostensum est ex parte qliter
sacerdotes dimitunt pctā vel teneant: z ta
mē retinuit sibi deus quandā singularē po
testatē dimitteḏi vel retinēdi: quia ipse so
lus p se debitū eterne mortis soluit: z aiām
interius purgat.

**Que sint interiores tenebre: et
interior macula. Capitulū V i**

Querit: que sit illa

**Macula: z que sint ille tenebre inte
riorē: a quibus deus interi⁹ animaz
purgat/ cū verā pniā imittit: De tenebris
z interiori caligine satis facile ē z intellige
re z respondere. Cū em̄ quis mortalit̄ delin
quit: z gratia virtutis p̄uat/ si qua p̄cessit
z naturalū bonoz elisionē patit: vnde z in
tellectus obtundit: z totus hō interior ob
tenebrat: z ita quasi caligine quadaz mens
obuoluit: que caligo pcti pena est. Hāc xō.
deus pellit/ cū pniā imittit: p quā perdita
bona restituit: z vitiata reparat. Cū p̄p̄h
ta: Nebulā sicut cinerez spargit. Sed que ē
macula pcti a qua animā lauat: Ecce enim
quis voluit facere homicidiū/ z patrauit: q̄
patrato/ desinit tam velle q̄ facere: nondū
tamē vere z humiliter penitet: nec confiteri
proponit: que ergo remansit in aia illi⁹ ma
cula: Abala voluntas quidem fuit macula
illius anime/ sed illa transit. Abacula etiā
est/ si penitere p̄temnit: sed hoc est peccatū
aliud a p̄cedenti. Que q̄ macula remansit a
qua ipse in pnia purgat: Polluta q̄dem est
aia quousq̄ peniteat: sicut erat dū in ea pra
ua erat voluntas. Sicut em̄ q̄ tāgit mortici
nū vel aliud imundū: ita pollutus est post
tactū quosq̄ lauat: sicut fuit dā tangeret: ita
post actū pcti ita polluta remanet aia/ sicut
fuit in ipō actu pcti: qz ita est longe a deo p
dissilitudinē q̄ est vita z mūdicia mētis: sic
fuit dū pctm̄ ageret. Ipsa q̄ dissilitudo q̄ i
est aie ex pctō z est a deo elōgatio: anie ma
cula intelligit/ a q̄ p̄nrgat in pnia. hoc autē
sol⁹ de⁹ facit: q̄ solus suscitāt aiām z illumi
nat qd̄ sacerdotes nequnt: q̄ tñ medici sunt
aiāz. Cū p̄p̄heta. Nūquid medici suscita
būt z p̄fitebunt tibi: Qd̄ exponēs Aug. ait
Bonū doctores recte medici dicunt: q̄ viuē
tes curare ministerio possunt/ sed nō mortu
os suscitare: sola em̄ dei gratia reuiuiscunt.**

Ps. 147. a

Zent. 11. b
Hum. 19. b

Ps. 87. b
August.

Distinctio XIX Capitulum I Fol. 179

Ista est distinctio... ad eius pres: hic sequitur de terminat de pte ministroz...

tionem. Tunc enim quis hoc modo ligat / dum tertio vocatus ad emendationem manifesti delicti: et satisfactionem vilipendens...

Quando he claves dantur et quibus. Capitulum I a

De istis ostensum est que sint claves apostolice / et quis earum usus: superest inuestigare / quando iste claves dantur / et quibus...

Disti. XIX. et habet. 3. c. usq. eoz. 9. De pessione sacramentali in compatiōe ad suscipientes.

De non ois sacerdos alteras clauē habet. scilicet scientiā discernendi

vel apire. Ideoq; cū pmouet in sacerdotē/ clauē discretionis recte dicit accipe: qz ante habita discretio auget: z fit in eo clauis/ vt ea iā valeat vti ad claudendū vel apendū.

Si alterā clauē oēs habeāt. s. pōtentiam ligandi et soluendi.

Lūq; iā cōstet non oēs sacerdotēs illas duas clauēs habere: qz scientia discernēdi pleriq; carent: de altera. i. pōtentia ligandi z soluendi q̄ritur: vtrum oēs sacerdotēs eā habeant. Quidā em̄ hanc pōtestatē putant illis solis esse concessam/ qui doctrinā simul ac vitā apostolorū seruant.

Opinio scda

Matth. 16. c.

Aug^o in li. de bap. parunloz

Exo. 28. f.

Grego. in tractatu euangelioz

Origenes

Illas em̄ clauēs pmisit dñs Petro z imitatoribus eius tm̄ (vt aiunt) q̄ etiā auctoritatib⁹ vtunt^r in munimentū suę opinionis. Hoc em̄ dicunt Aug^o. sensisse vbi supius ait. Re missionē pctōz/ vel p seipsum facit deus/ vlt p columbē mēbra. Dicit etiā idē pctā dimitti vel teneri a sanctis. Idē sup Exodū/ vbi de lamina aurea legif. Erat aut lamina aurea semp in fronte sacerdotis. Hęc (inquit) significat fiduciā bonę vitę: quā q̄ vere pfectę non significatione/ sed veritate sacerdos habet/ potest auferre pctā. Itē Grego. Illi soli habent in hac carne positi potestātē ligandi z soluendi/ sicut sancti apli: q̄ illorū exempla simul cū doctrina tenent. Item ex dictis Orige. Hęc ptās soli Petro cōcessa est z imitatoribus petri. Nā quicunq; vestigia petri imitant/ habēt recte ligandi z soluendi ptātem. His alijsq; testimonijs innuntunt/ q̄ asserunt potestātē ligandi ac soluendi illis solis concessam sacerdotibus/ q̄ vita z doctrina pollent sicut apostoli.

Aliorū sentētia verior. **C**la. II c

Opinio secunda verior

Alijs aut videf quod z mihi placere fateor/ cunctis sacerdotibus hanc clauē dari. s. ligandi z soluēdi: sed non eā recte ac digne habent nisi q̄ vitā z doctrinam apostolicā seruant. Nec pmissę auctoritates malos sacerdotēs hanc ptātem negant habere: sed illos solos digne ac recte hac ptāte vti significāt/ q̄ pediti sunt vita z doctrina aplica: qz soli ipso rū aploz imitatores digne rectęq; possunt ligare z soluere. Et p dñm tm̄ vel p sanctos in q̄bus habitat spūs sanctus/ digne et recte fit remissio vel retentio pctōz. Sit tm̄ p illos q̄ sancti nō sunt/ sed nō digne vel recte. Dat em̄ deus bñdictionē digne poscenti/ etiā p indignū ministrū. Q̄ vō hęc ptātem habent oēs sacerdotēs/ h̄iero. testat sup illū locum euāgelij: vbi dñs dixit Petro. Tibi dabo clauēs regni celoꝝ. H̄abet em̄ (in q̄t) eandē iudiciariā potestātē alijs apostoli: habet

Q̄ oēs sacerdotēs habeāt ptāte z ligandi z soluēdi cōfirmat. Matth. 16. c. Hieronym⁹

z om̄is ecclesia in episcopis z psbyteris: sed ideo petrus eā specialiter accepit: vt oēs intelligant/ q̄ quicūq; ab vnitāte fidei z societate ecclesie se separauerit: nec a peccatū solui/ nec celum potest ingredi.

Omnes sacerdotes clauēs habēt: sed qdā liberas/ quidam ligatas. Liberas habent sacerdotes curati/ q̄ diu sunt de ecclesia. Ligatas habent oēs sacerdotes heretici/ excomunicati/ suspensū/ nō curati/ religiosi: sed tamē differenter. Heretici em̄ habent ligatas. i. mortuas. Excomunicati z suspensū habent simpliciter ligatas. s. vinculo suspensionis vel excomunicatiōis. Non curati dicunt habere ligatas proprie. s. qz nō habent materiā. i. subditos in quos possūt exercere vsum clauis. Religiosi qui tamē nō sunt prelati/ dicunt habere ligatas dupliciter: z qz nō habēt subditos: z qz nihil possunt nisi de licētia prelati sui. Sed q̄ rit: si religiosus absoluat aliquē cū licētia plebani/ sed sine licētia sui prelati: vtrū ille sit absolutus. Quidā dicunt q̄ non: qz duobus predictis modis habet alas ligatas. Alij dicunt q̄ non debet absolueri sine licētia sui prelati: sed si absoluit/ absolutus est.

Addi. benti di de vima

Item q̄ sacerdos etiā si malus sit/ gratiaz tm̄ transfundit p suę dignitatis officio. Aug^o. ostendit dicens. Dictū est a dño in Numeris ad moysen z aaron sacerdotes. Vos ponite nomē meū sup filios israel: z ego dominus benedicā eos: vt gratiā traditā p ministeriū ordinati transfundat hoib⁹: nec voluntas sacerdotū obesse vel prodesse possit: sed meritū benedictionē poscentis. Quāta aut sit dignitas sacerdotalis officij et ordinis/ hinc aduertamus. Dictū est de nequissimo caypha inter cetera: hoc autem a semet ipso nō dixit: sed cum esset pōtifer anni illi⁹ pphetauit. Per quod ostendit spiritū gratiaz nō personā sequi digni vel indigni/ sed ordinē traditionis: vt quis aliq; boni meriti sit: non tamē possit benedicere/ nisi fuerit ordinatus vt officij ministerij exhibeat: dei aut est effectus tribuere benedictionis. Hinc euidenter ostenditur ordinē non pvari potestāte tribuendi gratiā ob ministri in dignitatē. Huic tamē Augustini sentētię videtur obuiare quod ait Estius. Sacerdotes (inquit) non propria virtute benedicunt: sed quia figurā christi gerunt: z ppter eū q̄ in ipsis est plenitudinē benedictiōis tribuunt: nec solū is qui sacerdotiū sortitus ē/ sed quicūq; christū in seipso habet/ z eius figurā gerit: p cōuersationem bonam sicut moyses idoneus est/ vt benedictionē p̄ster. Ecce hic habes/ q̄ non solū sacerdos/ sed ois in q̄ christus habitat/ benedictionē p̄stat. Sed alia est benedictio q̄ solis sacerdotibus cōgruit: alia q̄ ab omnibus bonis cōmuniter exhibetur. Deniq; illi sacerdotes in quibus christus habitat/ benedictionis plenitudinē tribuere dicunt: nō qz soli ipsi trāsūdāt grām/ sed qz illi soli licite z digne id agunt: nec s̄ditos mala vita sacerdotū ledit/ si bo-

Q̄ etiā p̄ in dē gnos trāsūdit dñs grā dignis Aug^o in li. q. ve. z no. tētra. de illo q̄ b̄t Rume. 6. d. et ponit. 1. q. 1. d. dictum est.

Joā. 11. g

Obiectio Estius sup Reulitico

Basilio

na faciūt q̄ ille dicit. Cū Gregorius. Abul-
ti dū plus vitā sacerdotū q̄ suā discutiūt/in
erroris foueā dilabunt: minus p̄siderantes
q̄ nō eos vita sacerdotum lederet/si humili-
ter bonis sacerdotum admonitionibus au-
rem accōmodarent.

De hoc quod scriptum est in ma-
lachia. Maledicam benedictioni-
bus vestris.

Ma. 2. a. Ezech. 13. d. Roma. 2. a. Bñs. Roma. 2. a. August. de pe. di. 6. c. 1. Roma. 2. a. Jo. 8. a. Nota. Veni-
talia b̄ dicit
criminalta
fm legē
nialia puta
bāt q̄ p̄ cere
monias di-
mittēbāt si
ne morte v̄l
mutilatiōe.
Criminalia
q̄ morte vel
mutilatiōe
inferebant.

Premisse vero sentētie q̄
dicit etiā p̄ mali sacerdotis ministeriū trans-
fundi gratiā b̄ndictionis/videt̄ obuiare qd̄
dominus p̄ Malachia p̄phetā malis sacer-
dotibus cōminat: Maledicam benedictio-
nibus vestris. Et alibi. De his q̄ viuificant
animas que nō viuūt/et mortificāt animas
que non moriunt. Si em̄ maledicit dñs be-
nedictionibus eorū:z si animę quas viuifi-
cant/non viuūt:quomodo p̄ eos gratia be-
nedictionis transfundit̄. Sz illud capitulū:
Maledicam zc. qd̄ā referunt ad hereticos/
qui ab ecclesia precisi sunt:z ad excōmuni-
catos/quoz benedictiones sunt maledicti-
ones./si q̄ eoz sequunt̄ errores. Illud vero
altez. s. viuificāt zc. sup omnes illos sacerdo-
tes exponunt: q̄ absq̄ clauē scię/z forma bo-
ne vite p̄sumunt ligare v̄l soluere. Sz nul-
lus officio sacerdotis vti debet/nisi immu-
nis sit ab illis que in alijs iudicat: alioqn̄ se
ipsum condemnat.

Qualis debet esse iudex ecclesia-
sticus. Capitulum III

Qualem autē oportet
esse q̄ alioz iudex cōstituit: Au-
gustinus describit ita dicens: Sa-
cerdos cui ois offerit̄ pctōr/ante que statuit̄
ois languoz:in nullo eoz sit d̄iudicandus/
que in alio iudicare est p̄mptus. Iudicans
em̄ alium q̄ est iudicandus/ p̄demnat seip-
sum. Lognoscat ergo se:z purget in se quod
alios videt̄ sibi offerre:caueat vt a se proie-
cerit q̄cqd̄ in alio damnosuz repit. Animad-
uertat:q̄ q̄ sine pctō est/p̄mus in illam lapi-
dem mittat. Ideo em̄ liberauit peccatricez:
qz non erat q̄ iuste p̄iceret lapidē. Quō la-
pidaret/q̄ se lapidandum cognosceret. Mul-
tus em̄ erat sine pctō. In quo intelligit̄ om-
nes fuisse reos. Nam venialia oia sempre
mittēbant̄ p̄ cerimonias. Si qd̄ ergo in eis
pctū erat/criminalē erat. In hoc ergo potē-
tissimum est crimen sacerdotum z vltra mo-
dum detestabile/q̄ non p̄us se iudicat z ali-
os alligant. Laueat sp̄ualis iudex/sicut non
cōmisit crimen neq̄tigit̄ nō careat munere
scię. Oportet vt sciat cognoscere q̄cqd̄ de-
beat iudicare. Iudiciaria em̄ potestas hoc

postulat:vt qd̄ debet iudicare/discernat. Di-
ligens ergo inuestigator sapiēter interroget
a pctōre/qd̄ forsitan ignorat:vel verecūdia
velit occultare. Cognito vero crimie/varie-
tates eius non dubitet inuestigare:z locuz/
z tempus/z cetera q̄ supra diximus. Quib̄
cognitis assit beniuolus:paratus erigere et
secum onus portare. Habeat dulcedinez in
affectione/discretionem in varietate:doce-
at p̄seuerantiaz. Laueat ne corruat/ne iuste
perdat iudiciariam potestatem. Et si em̄ pe-
nitentia possit ei acq̄rere gratiam:nō tamen
mox restituit in potestatem p̄maz. Et si pe-
trus post lapsum restitutus fuerit:z sepe la-
p̄sis sacerdotibus reddita sit dignitat̄ pote-
stas:non tamen est necesse/vt oibus conce-
dat̄ quasi ex auctoritate. Inuenit̄ auctori-
tas que cōcedit z quasi impat. Inuenit̄ au-
toritas alia que non concedit/s̄ vetat:que
scripture non repugnant/s̄ concordāt. Cum
em̄ tot sunt q̄ labunt̄:vt p̄stinam dignitatē
ex auctoritate defendāt:z quasi vsum pec-
candi sibi faciant/rescindenda est spes ista.
Si vero locus est vbi ista non concurrant/
restitui possunt q̄ peccant. Ex his satis per-
pendit̄ qualis debeat esse sacerdos q̄ alios
ligat z soluit. Discretus. s. z iustus:alioquin
mortificat sepe animas que non moriunt:z
viuificat que non viuūt:z ita incidit in ma-
ledictionis iudicium. Illud autem Malachie. s. Maledicam benedictionibus vestris
siue sup hereticos tm̄ z excōmunicatos/si-
ue sup omnes sacerdotes:q̄ vita z scia carē-
tes/b̄ndicere p̄sumūt:dictum accipiat̄/sic
intelligi pōt: Maledicam benedictionibus
vestris. i. his que in eis b̄ndictionibus possi-
detis:qz faciam ea cedere vobis in maledi-
ctionem/non in benedictionem:qz etsi b̄n-
dicunt sanctis/non hoc faciunt ex vero cor-
de:z ideo eoz b̄ndictio eis vertit̄ in maledi-
ctionem. Et: Maledicam benedictioni-
bus vestris. i. qd̄ a vobis b̄ndicit̄/a me erit
maledictū:qz b̄ndicit̄ iniq̄ agētib̄:adulā-
tuzq̄ peccātibus/dūmodo diuites sint.

Ista est distinctio. xix. huius libri: in q̄ magi
post q̄ ostendit̄ p̄tātē clauū fm se: b̄ p̄se-
quēter determinat q̄ sit h̄re clauēs. Et circa h̄ tria facit.
Primo em̄ ostendit qd̄ z q̄ clauēs dant̄. Secūdo quō ha-
bētēs clauēs/se virtutib̄ ornare tenent. Tertio qz b̄n-
diciōes suscipiētib̄ plus suffragent̄. Prīmū qd̄ facit
a p̄ncipio distinctiōis vsq̄ ibi: Alijs autē videt̄. Scdm̄
abinde vsq̄ ibi. s. ad q̄ntū caplm̄ qd̄ incipit. Q̄ No h̄c
p̄tātē. Tertū vsq̄ ad finem distinctiōis. ¶ In speciali
sua magi stat in trib̄ p̄pōnibus: qz p̄ma ē hec. Quis
nō magi tm̄ oēs doctores dicūt q̄ virāq̄ clauē oēs sacer-
dotes in p̄secratiōe recipiūt. Hanc magi insinuās po-
nit p̄mo: q̄ post p̄dicta p̄siderandū ē/q̄n̄ z q̄b̄ dant̄ cla-
uēs. Et subdit q̄ clauēs dant̄ p̄ ministeriū ep̄i in p̄mori-
one sacerdotij: simul em̄ cū q̄s recipit ordinē sacerdotij/
recipit z clauēs. Postea obijcit in h̄iū q̄ntū ad clauē sci-
entię/quā nec solū sacerdotes habere vident̄: plures em̄
nō sacerdotes scientiā discernēdi habent:z multi sacer-

Malach. 2. a.

dotes ea carent. Et rñdet/q hanc clauē. s. que est sciētia discernendi/nō oēs sacerdotes habent. Unde q sciētiā nō habēt/in cōsecratione hanc clauē nō recipiūt: non sacerdotes nō quīs sciētiā discernendi habere possunt nō tñ dicunt habere clauē: qz nō possunt ea claudere v̄l aperire: sed qñ tales ad sacerdotiū pmouent/dicuntur clauē discretionis recipere: qz ante etiāz habita sciētia habent: r sic fit in eo clauē ad claudendū vel apertendū: r sic soli sacerdotes habent clauē. Postea querit de clauē potētie: vtrū oēs sacerdotes eā habeant. Et ponit opinionē quorundā dicentū: q nō oēs eam habēt/ sed solū imitatores doctrine simul r vite apl'ice: qd auctoritatibus cōfirmat. **Secūda** ppō est hec. Qui vult alios soluere vel ligare/debet se virtutib' p̄ns adornare. Hanc magister ponens narrat scđam opinionem de clauē potētie: quā magister approbat/que est: q oēs sacerdotes eā habent: r nō habēt eā recte/bene r digne nisi q doctrinā r vitā apostolicā seruant. Prop̄ qd auctoritates quas p̄ma opinio p se inducit/nō negāt malos sacerdotes habere clauē potētie: sed dicunt solū digne vti posse eis q p̄diti sunt doctrina r vita apostolica. **Postea** approbat hāc opinionē plurib' auctoritatibus scđoz. **Tertia** ppō est hec. Alia est benedictio q solū cōuenit sacerdotib': r alia q sc̄z iustis exhibetur hominib'. Hāc em̄ ppōnem maḡ insinuās obijcit contra p̄dicta qdā auctoritate/q dicere videt: q oēs sancti viri benedicere habēt: r nō solū sacerdotes: cui' oppositū p̄dictū est in qdā auctoritate. Et rñdet/q alia est benedictio q fit ex merito sanctitatis: qdē benedictio oib' hominibus cōgruit: r alia est benedictio q fit ex auctoritate ordinis: q solū cōperit sacerdotib': quā r si oēs sacerdotes habeāt/solū tñ boni sacerdotes dicunt eā habere/ q ea recte v̄runt. Subdit aut̄ q mala vita sacerdotū subditos nō ledit/si bona faciūt que ipi dicūt. Unde etiā nō debēt subditi vitā sacerdotis multū discutere. **Postea** etiā aliter obijcit cōtra dicta. Quia em̄ dñs p̄ p̄phetā cōminat malis sacerdotib' q maledicturus sit benedictionibus eoz: r specialr illis sacerdotibus/q viuificāt anīas que nō viuunt: r mortificāt anīas q nō mortuñt. **Postea** qdē soluit r dicit ad hoc fm̄ quosdā: q illa intelligunt de sacerdotib' p̄sciss ab eccl'ia: vel etiā de illis sacerdotib' q sine sciētia/bona vita p̄sumūt soluere r ligare. Debet em̄ sacerdos imunis esse ab oibus his q in alio iudicat. **Postea** etiā occasione huius inducit quasdā auctoritates: qbus ostendit qualis debet esse sacerdos q soluit r ligat. Debet em̄ sacerdos ille esse iust' in vita: r iust' discretus in sciētia. **Ultimo** qdē ponit expositionē illius Malachie. Maledicā benedictionib' vestris: fm̄ beatū Grego. duplicē. **Prima** qdē est: q benedictio maloz sacerdotū eis cōuertat in maledictionez. **Secūda** aut̄ est: q multis iniq̄e agētib' benedicit malis sacerdotib': adnlando illis quos deus non benedixit Et tñ in speciali.

Distin. XX. habet. 5. ca. cū eoz. 6. De cōfessio ne sacrali

De his qui in fine penitent. Capitulū I

Sciendū est etiā am q tēpus penitentię est vsqz in extremū articulū vite. Unde Leo papa. Nemo est desperandus/dū in hoc corpe constitut' est: quia nōnunq̄ qd diffidentia etatis differt/ cōfessio maturiore p̄ficiat. Aug' tñ de p̄niā difserentibus ita scribit. Si qd positus in vltima necessitate voluerit accipe penitentia: r si accipit/r mox reconciliat r hinc vadit: fateor vobis non illi negamus qd petit/ sed non p̄sumimus qz bene hinc exit. Si secur' hinc exierit/ ego nescio. Penitentiam dare possumus: securitatē nō nō. Nunquid dico

Leo papa de pe. di. 7. in p̄n.

Aug. ibidē

dānabit: sed nec dico liberabit. **Uis** q̄ a du bio liberari/ age p̄niā duz sanus es. Sic si agis/dico tibi qz securus es: qz p̄niā egisti eo tempore quo peccare potuisti. Si vis agere p̄niā qñ iam peccare non potes: peccata te dimiserūt/ non tu illa. **Item** due res sunt: aut ignoscit tibi/ aut non ignoscitur. **Quid** hor' tibi sit futurū/nescio. Ergo tene certū: r dimitte incertū. Sed quare h' dixit Aug' cū p̄niā q̄ in fine agit/in psalmo appell' sacrificiū vespertinū: qd erat acceptabilis in lege: r cū in quacūqz die inuocet de' assit: r quacūqz hora ingemuerit r conuersus fuerit pctōr/ vita viuēt r non morietur. Sed illa dixit Aug. p̄pter illos qui penitentia vsqz in finē vite p̄trahunt: r tunc nō ex dei amore vident' penitere: sed timore mortis quasi ex necessitate. Unde idē qñ ap̄ies quare supiora dixerit/ ait. Nullus expectet qñ peccare nō potest. Arbitrj em̄ libertatez qrit deus/vt deleri possint cōmissa: non necessitate/ sed charitate: non tñ timorem: qz non in solo timore viuūt hō. **Quē** ḡ sero penitet: oportet non solū timere iudicē/ sed diligere: qz sine charitate nemo saluus esse potest. Non ḡ tñ timeat penā q̄ penitet/ s̄ anxietur p̄ gloria. **Que** conuersio si cōtigerit alicui etiā in fine/ desperandū nō est de eius remissione. Sed qñ vit' vel raro est tam iusta cōuersio: timendū est de penitente sero: maxime cū filij quos illicite dilexit/ sint p̄sentes: vxor r mūdus ad se vocet. **Adultos** solet serotina p̄niā decipe. Sed qñ de' semper potens est: semp etiā in morte iuuare valeat/ qbus placet. **Lū** ergo opus sit non hoīs sed dei fructifera p̄niā: inspirare eā pōt quā docunqz vult sua miscōia: r remunerare ex miscōia/quos dānare potest ex iusticia. **Sz** qñ multa sunt q̄ impediunt/ r languentem retrahunt: piculosissimū est/ r interitū vicinū: ad mortē p̄trahere p̄nię remedium. **Sz** magnū est/ cui deus tunc inspirat (si qd est) verā p̄niā. Sed si etiā sic cōuersus/vita viuat r non moriat: non p̄mittim' q̄ euadat oēm penā. **Nam** prius purgandus est igne purgationis: q̄ in aliud seculuz distulit fructum conuersionis. **Hic** aut̄ ignis r si etern' non sit/ miro modo grauis est: excellit enim oēm penā/ quā vnqz passus sit aliquis i hac vita. **Nūqz** in carne tanta inuēta est pena/ licet mirabilia martyres passi sint tormēta: r multi nequiter q̄nta sepe sustinuerūt supplicia. **Ex** his satis ostendit' q̄ periculosuz sit differre p̄niā vsqz in finē vite. **Si** tamē etiā tunc vera habeat p̄niā/hominē liberat r vitā mortuo impetrat: non sic tñ vt nullā sentiat penā: nisi forte tanta sit vehementia gemitus r cōtritionis/ q̄ sufficet ad delicti

Aug. de pe. di. 7. c. si qd autem.

Obiectio Ps. 140. s. l' sacrificiū vespertinū: qd erat acceptabilis in lege: r cū in quacūqz die inuocet de' assit: r quacūqz hora ingemuerit r conuersus fuerit pctōr/ vita viuēt r non morietur.

Ratio Aug. illi de p̄niā. r br' s. pe. di. 7. c. nullus expectet qñ peccare nō potest.

Distinctio XX Ca. II III et IIII Fol. 181

punitiōe. Licet ḡ sit difficile: vt tūc sit vera pnia q̄ tā sera venit: q̄n cruciatus mēbra ligat: z dolor sensuz opprimit/vt vix hō aliqd cogitare valeat: melior ē tamē sera q̄ nulla. Pnia em̄ z si in extremo vitę hiātu aduenit/ sanat z liberat. Adultū sera fuit latronis penitētia: s̄ nō fuit sera indulgētia. S̄ licet latro veniam meruisset in fine de omni crimine: non tñ dedit baptigatis peccandi z pleuerandi auctoritatē.

Luce. 23. f.

De his qui hic penitentiam non complent. Capitulum II b

S̄ vero q̄rit de illis q̄

In hac vita pniām nō complēt: vtrū trāsīturi sint p ignem purgatorij/ vt ibi compleāt qd̄ hic minus fecerūt? Idē dicimus z de istis esse sentiendū z de his q̄ in extremis penitēt. Si em̄ tanta fuerit cordis cōtritiō z delicti exprobratiō: vt sufficiat ad puniēdum pctm̄/ liberi ab alijs penis trāseunt ad vitā: z si inexplēta fuerit pnia: qz pfecte penituerūt z ingemuerūt corde. Qui vero nō adeo cōterunt corde z ingemiscūt p pctō: si ante expletionem pnię discesserint/ ignē purgatorij sentiēt: z grauius puniēnt/ q̄ si hic impleissent pniām. Horrendū est em̄ incidere in manus dei viuētis. Deus em̄ cū sit misericors z iustus/ ex misericordia penitēti ignoscit: nō reseruās pctm̄ ad penā eternā. Ex iusticia vero impunitū nō dimittit delictū. Aut em̄ punit homo/ aut deus: hō autē punit penitēdo: deus autē penā erigēdo. Et est pnia interior z exterior. Si ḡ interior penitudo fuerit tāta/ vt sit sufficiēs vltio pcti: deus q̄ hoc nouit/ ab illo q̄ taliter penitet vltorius penā nō erigit. Si vero interior penitudo nō sufficit in vindictā pcti/ nec exterior pnia implet: deus qui modos z mēsuras pctōz z penaz nouit/ addit penā sufficiēntē. Studeat ḡ quisqz sic delicta corrigere: vt post mortē nō oporteat penā tolerare. Que dam em̄ pctā mortalia in pnia sūt venialia: nō tñ mor sanant. Sepe em̄ infirmus more/ ref/ si nō medicaret: nō tñ statim medicatus sanat. Languet post victurus/ qui p̄s erat moriturus. Qui autē impenitēs morit: oino morit z eternaliter cruciat. Si em̄ semp viueret/ semp peccaret.

DeB. 10. f.

Aug. de veritate falsa penitentia

De illo cui sacerdos indiscretus iniūgit puā penitētia. Ca. III c

S̄ vero de illo q̄rit: q̄

satisfactionē iniunctā impleuerit/ q̄ dignorātia vel negligētia sacerdotis pctō cōdigna nō fuit: vtz de vita migrans/ ab omni pena liber sit. Idē rīdeo qd̄ supra de illo q̄ pniaz nō compleuit/ dixi: q̄ si tantū

est lamentū interioris doloris/ vt sufficiat in vindictā pcti/ oino liberatus ē: si vero non sufficit dolor interior simul cū pena iniūcta addet deus penā. Quā autē interdū sufficiat dolor interior ad vindictā pcti: certū doctū habem⁹ in illo latrone: q̄ sola mētis p̄tritiōe z p̄fessioe statū vt p̄sus fuit/ paradisum ingredi meruit. S̄ qz dispēatores ecclesie p̄tritiōis q̄titatē nō ppendūt: q̄b⁹ non est datū intelligere occulta cordiū/ oibus leges pnię p̄stituunt tā magis q̄ min⁹ de pctō dolētibus. Quoz studiū ad hoc p̄cipue tēdere debet vt cordis dolorē q̄tum fas ē/ cognoscāt: z fm̄ ipsi⁹ modū satisfactionē iniūgāt. Cū Aug⁹. In actiōe pnię vbi tale commissum est: vt is q̄ cōmisit/ a christi letiā corpore sepe: nō tā p̄siderāda ē mēsurā tpis q̄ doloris. Cor em̄ p̄tritiū z humiliatū de⁹ non despicit. Uex qz plerūqz dolor alterius cordis occultus ē alteri: nec in alioz noticiā nisi p verba vel alia q̄cūqz signa p̄cedit/ cū sit corā illo cui dicat: Semit⁹ me⁹ a te nō ē absconditus: recte cōstituunt ab his q̄ ecclīis p̄sunt tpa pnię: vt satisficiat etiā ecclesie in q̄ pctā ipsa remittunt/ extra eā q̄ppe nō remittunt. Ipsa em̄ sp̄m̄ sc̄m̄ pign⁹ accepit: sine q̄ nō remittunt vlla pctā. Itē Hiero. Adēsurā tpis in agēda pnia: ideo non satis apte p̄fīgūt canones p vnoquoqz crimine vt de singulis dicāt qualif vnūqzqz emēdandū sit: s̄ magis in arbitrio sacerdotis intelligētis relinquendū statuerūt: qz apud deū nō tantū valet mēsurā tpis q̄tū doloris. Nec abstinentia tantū ciboz q̄tum mortificatiō vitioz. Ideo qz tpa pnię p fide z cōuersatiōe fidelij penitentij abbreviāda p̄cipiūt/ z p negligētia ptelanda: p quibusdam tñ culpis modi pnię sunt impositi.

Luce. 23. f.

Aug. in ench. z habet de pe. di. 1. in actiōe.

Ps. 50. d.

Ps. 37. b.

2. Cor. 1. d. Hiero. de pe. di. 1. c. mēsurā.

Quo morientibus non sit imponēda satisfactio/ sed innotescenda.

Capitulum IIII d

S̄ olet etiā q̄rit: vtrū satisfactiōis lex morituris sit imponēda.

De quo Theodorū Lātuarieſ. eps in penitētiōnali suo sic ait: Ab infirmis in periculo mortis positis pura inq̄rēda est confessio peccatoz: non tamē est illis imponēda q̄titas pnię/ s̄ innotescenda: z cū amicōz orationibus/ z elemosynaz largitiōibus pōdus pnię subleuandū/ si forte migrauerint. Si vero conualuerint/ pnię modū a sacerdote impositū diligētē obseruēt. Alijs vero p qualitate peccati/ pnia decernēda ē p̄fidiū arbitrio. Unde Leo papa. Tēpa penitudinis habita moderatiōe p̄stituenda sunt tuo iudicio: put puerōz animos p̄sperens esse deuotos. Parit etiā habere debes

26. q. 7. c. ab infirmis.

Leo papa. 26 q. 7. c. tēpa pe.

etatis senilis intuitu: et respicere piculoꝝ q' rucūꝝ vel egritudinū necessitates.

In necessitate nō ē negāda penitētia vel recōciliatio. La. V e

Sciendū etiā q' tpe necessitatis non est neganda pnia vel recōciliatio perentibus. Unde Leo papa. Ibis q' tpe necessitatis et piculi vigen- tis instantia p̄sidium pnie et mox reconcilia- tionis implozāt: nec satisfactio interdicēda est/nec recōciliatio denegāda: qz misericor- die dei nec mensuras possumus ponere: nec tpa definire. Et si ita aliq' egritudine aggra- uati sunt: vt qd paulo ante poscebāt/sub p̄- senti significare non valeant: testimonia eis fidelīū circūstantiū pdesse debebunt: simul et pnie et recōciliationis psequant' bñficiū.

Leo papa. 26 q. 6. c. his qui.

Bull' pa. ibidē c. si presbyter

Ezech. 18. c. 26. q. 6. c. co- gnouimus. ad finem. Luce. 23. f.

Itē Julius papa. Si p̄sbyter pniaz abnega- uerit morientibus/reus erit animaz: qz dñs ait: Cum cōuersus fuerit/tūc saluus erit. Cle- ra em̄ p̄fessio vltimo tpe pōt esse: qz non mo- do tēpis/s̄ etiā cordis deus inspector est: si- cut latro pbat.

Q' presbyt' nō recōciliat incōsul- to episcopo/nisi in necessitate.

Nō debet tñ p̄sbyter peni- tentē reconciliare incōsulto ep̄o/nisi vltima necessitas cogat. Unde in Carthagineñ. cō- cilio. Presbyter incōsulto ep̄o nō reconciliat penitentē/nisi absente ep̄o: vel vltima neces- sitas cogat. Cuiuscūq' penitētis publicū cri- men est/q' vniuersam cōmouerit vrbem: an- te absidam. s. introitum ecclie/manus ei im- ponat. Itē Aurelius ep̄s dixit: Si q̄s in pe- riculo p̄stitutus fuerit: et se reconciliari diui- nis altaribus petierit: si ep̄us absens fuerit/ debet vtiq' p̄sbyter p̄sulere ep̄m: et sic pericli- tantē eius p̄cepto recōciliare. Incōsulto ve- ro ep̄o nō pōt excōmunicatos/vl publice pe- nitētes p̄sbyter reconciliare. Unde in Car- thagineñ. cōcilio secūdo statutū est: vt chris- ma/vel recōciliatio penitentīū/et puellaz cō- secratio a p̄sbyteris nō fiat. Itē reconciliare quēq' in publica missa p̄sbytero non liceat: puellaz tamen p̄secratio/p̄sulto ep̄o p̄p̄sby- ter fieri valeat. Unde in Carthagineñ. cō- cilio secūdo. Presbyter incōsulto ep̄o virgi- nes non p̄secrat: chrisma vero nunq' p̄ficiat. Sicut p̄cepto ep̄i pōt p̄sbyter p̄secrare virgi- nes: sic et recōciliare penitētes.

26. q. 6. c. co- gnouimus. s. cui autem

In cōcilio car- thagineñ. et habet. 26. q. 6. c. presbyter.

26. q. 6. c. aure- lius episcop'.

26. q. 6. c. si iubet.

Ibidem.

Ibidem. c. presbyter.

An oblatio eius sit recipienda: qui currens ad penitentiam p̄que- nitur morte.

Si autē querit' de illo qui ad pniām festinans sacerdotem inuenire nō

potuit/et ita decessit: vtrum oblatio eius sit recipiēda: Dicimus qz est. Unde in Ihsipa. 26. q. 6. c. si aliquis nensī p̄cilio. Si aliq̄s fuerit mortuus q' non sit p̄fessus: et testimoniū habet bonum: et nō poterat venire ad sacerdotes: s̄ p̄occupauit eū mors/in domo/vel in via: faciāt p̄ eo pa- rētes eius oblationē ad altare: et dent redē- ptionē p̄ captiuis.

Ista est distinctio. r. huius quarti libri: in qua magister postq̄ egit de penitētia et po- testate ministroꝝ hoc sacramentū dispensantū: hic agit de quibusdam p̄sequētibus. Et tria facit. Primo enim ostendit tempus penitētie durare in extremū vite. Secū- do querit/ quō agendū sit cū illis qui penitētiā differūt vsq' in finem vite sue. Tertio asserit simplicē sacerdotem crimen publicū ep̄o incōsulto in extrema necessitate re- conciliare. Prīmū facit vsq' ibi: Soler etiā queri. Secū- dum vsq' ibi: Hō debet tamen p̄sbyter. Tertū vsq' ad finē distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus p̄p̄nibus: quaz p̄ma est hec. Et si serotina pe- nitentia mortuo valet vitam impetrare: periculosum est tamen penitentiā vsq' in finem vite differre et p̄rastina- re. Hanc magister insinuās. Pponit p̄mo: q' tempus pe- nitentie durat vsq' in finē vite. Aug' tamen dicere vide- tur: q' illi q' solū in fine penitentiam securo statu nō trāse- unt de hac vita: sed quia penitentia serotina est satisfā- ctiua/et sacrificium vespertinū: et ideo deo accepta/ideo p̄missa. Aug'. Intelligenda sunt de illis qui nō ex amo- re dei/ sed ex timore mortis penitentiā faciūt. Vel p̄ tan- to securitatem non dat beatus Augustinus: quia diffici- le est/ q' in tali statu penitentiā agant verā: p̄ter filios/ vrbem/ mūdum/ et dolorem mortis: que in illo statu re- trahūt hominē a conuersione ad deum: tamen qui in fi- ne vite sue penitentē bene possunt digne impetere: sed in purgatorio soluunt penam quam in p̄senti nō soluunt. Huius forte tunc tam vehemens esset contritio/ vt suffice- ret ad delicti punitionem. Ostendit etiam postea: q' illi qui penitentiam iniunctā in hac vita non impluerūt: et etiam qui penitentiā eis iniunctam fecerūt: que si tamē non fuit condigna p̄ peccato cōmissio/ p̄ his puniuntur in purgatorio: nisi forte haberēt tam vehementē contri- tionem/ que sufficēter in eis peccata puniret: sed qz con- tritio non constat: ideo penitentia imponit: que vt ibidē beatus Aug' dicit/ fm̄ ipsum contritionis modum: di- uersimode imponenda est. Secūda p̄positio ē hec. Ab infirmis in periculo mortis inquirenda est confes- sio peccatoꝝ: et penitentie pondus subleuā dū est elemo- syalis et orationibus amicoꝝ. Hanc magister insinuās ostendit/ qualiter agendum sit cum illis qui in fine vite sue penitentē: et dicit q' morientibus non est pena satisfā- ctiua imponenda: nisi postq̄ conualuerunt/ sed innotē- scenda: alijs vero fm̄ arbitrium sacerdotis iniungenda est. Dicit etiam q' morientibus nunq' reconciliatio de- neganda est: quia sacerdos denegans/ reus est anima- rum illarum: ad quarum reconciliationem sufficit/ q' eā prius petierint: etiam si tunc petere non possunt p̄pter infirmitatem. Tertia p̄positio est hec. Presbyteri incōsulto episcopo publicum crimen vel excommunic- catum non absoluant/ nisi ad hoc vltima necessitas cogat. Hanc magister insinuās dicit: q' illum cuius est crimen publicum: puta q' vniuersam cōmouit vrbem/ possit sacerdos simplex in casu mortis incōsulto ep̄i- scopo (si sit absens) reconciliare: alio tamen nō debet sa- cere episcopo incōsulto: sicut nec virgines consecrare. Addit etiam insuper: q' si moriens sacerdotem habere non possit: dum tamen bonum testimoniū habeat/ q' sacerdotem petiuit: non est illa que offertur oblatio res- p̄uenda/ sed recipiēda. Et tñ in speciali.

De peccatis que post hanc vitā dimittuntur.

Dist. XXI
et habet. 4.
c. cu cor. 9.
De offitio
sacrali qtu
ad opporu
nitate tps/
respectu pe/
nitentie ve/
nialium.
Mat. 12. c.
Hego. 25.
dist. c. qualis
hinc.

1. Cor. 3. c.

Aug. de ci.
deli. 2. c.
26. f.

Aug. super
ps. 71 glo.
1. Cor. 3. di
es domini.

Aug. in en
chiridion.

Quid sit edi
ficare lignu/
fenum / aut
stipulam.

Solet etiā que
ri: vtrū post hāc vitā aliq̄ pctā
remittant? Q̄ aliq̄ post hāc vi
tā remittant? christus ostendit in
euāgelio vbi ait: Qui peccauerit in sp̄s san
ctū nō remittet ei: neq; in h̄ seculo neq; i fu
turo. Ex q̄ dat̄ intelligi (sic sancti doctores
tradūt) q̄ qdā pctā in futuro dimittent: q̄
dā em̄ culpe in h̄ seculo relaxant: qdā vero
pūe etiā in futuro. Que qdē post mortē gra
uāt/ s̄ dimittunt si digni sunt: si bonis acti
bus in hac vita meruerūt/ vt dimittant eis.
De illis etiā q̄ edificat lignū/ fenu/ stipulā di
cit Aug. q̄ ignē tribulatiōis trāsitorie iue
niēt cremabilia edificia: q̄ secū portauerūt
hoies cremātes. Ait em̄ sic. Post istius sane
corpis mortē donec si igne purgatorio ve
niaf ad diē dānatiōis r̄ remuneratiōis: si hoc
tpis infuallo sp̄s defūctorū q̄ edificauerūt
lignū/ fenu/ stipulā r̄ h̄mōi ignē dicant ppe
ti/ quē aliq̄ nō sentiūt q̄ h̄mōi edificia nō por
tauerūt vt iueniāt ignē trāsitorie tribulatio
nis venialia cremantē/ nō redarguo: qz for
sitā vey ē. S; qz dicit: salu' erit q̄si p ignē: cō
tēnēt ille ignis. Grauior tñ erit ignis ille/ q̄
q̄cqd̄ pōt hō pati in hac vita. h̄ic apte insi
nuat q̄ illi q̄ edificant lignū/ fenu/ stipulā q̄
dā cremabilia edificia. i. venialia pctā secuz
portāt: q̄ in igne emēdatorio cremant. Cū
pstat qdā venialia pctā post hāc vitā deleri.
Q aliq̄ citius aliq̄ tardius purgā
tur in igne.

In illo autē igne purgato
rio aliq̄ tardī aliq̄ citi' purgant fm q̄ ista pe
reūtia magis vel min' amauerūt. Cū Aug.
Post hāc vitā incredibile nō ē: nōnullos si
deles p ignē quendā purgatoriu: q̄to magi
minulue bona penitētia dilererūt: tāto tardi'
citiusq; saluari. Cū nō frustra illa tria distin
xit apl's: lignū/ fenu/ stipulā q̄ illi edificat: q̄
r̄ si aliena nō rapiāt/ reb' tñ firmitati pcessis
aliq̄ dilectiōe inherēt. Qui fm suos amādi
modos v' diuti' vt lignū: v' min' vt fenu:
v' minimū vt stipula ignē sustinebūt. Qui
vero supēdificat aux/ argentū r̄ lapidē p̄cio
sum: de vtroq; igne securi sunt: nō solū de il
lo q̄fno/ qui cruciaturus ē impios in eternū:
s; etiā de illo emendatorio/ quo purgabunt
quidam saluandi.

Oppositio. **C**aplm II c
In obijci pōt: Si pl
lignū/ fenu/ stipulā venialia intelligū
tur pctā: r̄ nullus adeo pfect' ē q̄ ve
nialit' nō peccet: q̄ edificat aux/ argentū r̄
lapidē p̄ciosum: edificat etiā lignū/ fenu/ sti

pulā: q̄ p ignē trāsibūt. Ad qd̄ dicim': qz nō
ois q̄ venialit' peccat: lignū/ fenu/ stipulam
edificat: sic ecōuerso: nō ois q̄ stēplaf̄ deū r̄
diligat primū/ r̄ opa bona facit: edificat au
rū/ argētū/ lapidē p̄ciosum: r̄ tñ in auro itel
ligit' stēplatio dei: in argēto dilectio primi:
in lapidē p̄cioso bona opa. S; illi q̄ edificat
lignū/ fenu/ stipulā/ deū stēplant: r̄ primuz
diligūt: r̄ opa bona faciūt: nec tñ edificant
aux/ argētū r̄ lapidē p̄ciosum. h̄ec em̄ edifi
cat q̄ sic illa tria facit: vt cogitet q̄ sūt dei: r̄
quō placeat deo/ nō mūdo. Lignū vero r̄ fe
nū r̄ stipula accipi p̄nt seculariū rex/ q̄uis li
cite pcessaz tales cupiditates: vt amitti si
ne animi dolore si possint. h̄ec q̄ edificat is
q̄ cogitat q̄ mūdi sunt quō placeat mūdo: q̄
circa diuitias suas quodā carnali affectu te
net: r̄ tñ ex eis multa bñficia facit: nec p eis
aliqd̄ fraudis vel rapine molit'. Ex his q̄ pa
tet q̄ nō idē hō simul h̄ec r̄ illa edificat. Illa
em̄ edificatio pfectoz tñ ē: qui nō cogitant
placere mundo/ s; tñ deo: q̄ etsi venialit' ali
q̄ peccat: feruore charitatis ita absumit in
eis pctm: sic gutta aq̄ in camio ignis: r̄ ideo
nunq; secū portāt cremabilia. h̄ec aut̄ infe
rior edificatio minoz ē: q̄ nō tñ deo/ s; etiā
mūdo placere cogitāt: deum tñ pponūt. Si
vero mūdū pponerēt: nō supēdificaret/ s; de
struerēt fundamentū. Affectiōes q̄ carnales
quib' dediti sunt: domib' p̄iugib' possessiōi
bus: ita vt nihil pponāt christo: illis trib' si
gnificat q̄ in mētes pfectoz nō cadūt: etsi
alia venialia admittāt. In cordib' vero mi
noz interdū durāt vsq; in finē: q̄ cū talibus
edificijs transeūt/ s; dissoluunt in igne. Ipsi
vero merito fundamenti salui erūt: grauiissi
mam tñ penā sentiēt. Ex quo apparet q̄tā h̄
misericordiā exhibet deus: r̄ q̄tā ibi exerce
at seueritatem: cum p eodē pctō multo gra
uius ibi puniat q̄ hic.

Opinio quorundam cum obie
ctione.
Sed forte dices illud esse
accipiendū de pena pcti/ non de ipō pctō: qz
Grego. dicit: qdā leuia in futuro dimittēda.
Si em̄ verā p̄niam habuerit q̄s: pctā oia di
missa sunt ei: s; pena forte remāsit. Ideo qz si
vere penitēs obijt/ sine pctō transijt. Si autē
vere penitēs nō est in obitu: maculā portat/
q̄ nunq; delebit'. Qui vero edificat lignū/ fe
num/ stipulā vere penitet: qz bonus ē r̄ cha
ritatē habet: r̄ i charitate de hac vita trāsit:
ergo sine pctō transijt. Nō sequit': Uey q̄dez
est: qz bonus ē: r̄ charitatē habet: r̄ vere pe
nitet: r̄ tñ cū venialit' pctō transijt: qd̄ nō dele
uit p̄nia. P̄nia em̄ non delet/ nisi pctm̄ illud
qd̄ deserit homo. Tale aut̄ pctm̄ sepe in hac

Solutio
qz dicit em̄ nō p̄nia vō p̄z
oia h̄ r̄ h̄. r̄ dicit p̄lano
In ench.
1. Cor. 7. f.
Idē de fide et
opibus.
Quid sit edifi
care aux/ argē
tum vel lapi
dem p̄ciosum.

Greg. 25. di. c.
qualis hinc

Confutatio.
Qz aliq̄s vere
penitet r̄ si nō
de oi. veniali.

Liber III Capitulum III et III

vita non relinquat ab homine: et tunc vere penitens est/et si non de omnibus venialibus peniteat. Potest enim quis de omni mortali et de omni veniali penitere: excepto vno/vel pluribus venialibus quidem. Sicut habet quis charitatem et unum vel plura venialia: quod de criminalibus nullatenus esse potest. Est enim aliquis bonus charitatem habens: sed adhuc quodam cupiditatis affectu amans hec secularia: talis existens/subiata morte opprimitur. In illo terreno affectu mortuus est: et tunc saluabitur: a quo non se hic ab soluit. Ergo post hanc vitam ab illo purgabitur. Constat ergo quodam peccato. scilicet leuia/post hanc vitam dimitti. Si vero de pena peccati illud intelligi voluissent auctores: cur magis commemorassent leuia quam grauiora: cum etiam grauius pena hic inexplata post hanc vitam restet.

Exemplo videtur ad pbandum dictum

De generali confessione quid prosit. Capitulum III

Post hec considerandum

Est quodam confessio illa ubi singula peccata que quisque fecit non exprimitur. Sane dici potest: quod omnia criminalia semel saltem oportet in confessione exprimi: nisi aliquid a mente exciderint. Sed quia nemo delicta intelligit omnia: generaliter saltem ea profiteri/quoque memoria non habes: et sic nihil celasti de sceleribus tuis. Venialia vero (ut ait Augustinus) que innumerabilia sunt sufficit generaliter confiteri: nisi aliquid sint frequenter iterata. Perfectius est tamen etiam illa exprimere si vales. Ideoque quotidie generaliter fit confessio in ecclesia per venialibus. scilicet peccatis que quotidie admittimus: et per illis mortiferis quoque noticia non habemus. Unde Augustinus. Veritatem dicit deo penitens/que nihil illi de commissis sceleribus celat. Nunquid et si voluntatem celauerit/deus ignoret. Sed veritatem sibi dici vult ab eo ut veniam consequatur. Si vero mente aliquid exciderint: profiteatur veritatem deo: cum generaliter dixerit: Deus que nostri occulta cordis et opera mea et delicta a te non sunt abscondita: quibus veniam largiaris procor. Et hec est veritas confitetur quam diligit deus. Unde Augustinus. Ecce enim veritatem dilexisti. Ibi insinuat quod generalis confessio etiam mortalia delet/quoque intelligentia non habet.

Aug. in qnta rursione 3. de lagianos.

Ps. 50. a

Nemo confiteatur peccata que non fecit.

Sicut autem penitens celare non debet peccatum suum: quia superbia est: ita nec humilitatis causa fateri se reum illius/quod se non commississe noscitur: quia incauta est talis humilitas: et peccatorum constituit. Unde Augustinus. Cum humilitatis causa metiris: si non eras peccator antequam metireris/mentiendo efficieris quod vitaras: quia veritas in te non est: nisi ita te dixeris peccatorum/

Aug. de vblis apli: et habet 22. q. 2. c. cum humilitatis

ut etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est/ut quod es dicas. Nam quomodo est veritas ubi repugnat falsitas.

De penis sacerdotum qui peccatum publicat confitentis. Cap. III g

Caueat autem sacerdos

ne peccata confitentium alijs perdat: alioquin deponatur. Unde Gregorius. Sacerdos ante omnia caueat/ne de his qui ei confitentur peccata alicui recitet: non perinquis/nec extraneis: nec quod absit per aliquod scadalo. Nam si hoc fecerit/deponatur: et omnibus diebus vite sue ignominiosus peregrinando peregrinet.

Greg. de pe. di. 6. c. sacerdos.

Sacerdos

nullo casu debet reuelare confessioem. Nisi in tali casu/ubi magni periculi ecclesie immineret/et nulli periculo vel discrimine immineret sacramenti confessionis. Sed iste casus se re impossibilis est. Si tamen esset possibilis: posset etiam confessor reuelare ex consensu episcopi: aliter non. Queritur si sacerdos scit quod iste furatus est res ecclesie: et ille confitetur ei hoc ipsum hac intentione: ut sacerdos non possit postea publicare: quibus multi alij sciunt hoc: cum factum sit notorium. Videtur quod sacerdos possit artare tale. Ad hoc dicitur quod sacerdos antequam confitetur/potuit dicere. Non recipiam tuam confessionem donec furtum restituas: quia quod recipit in confessione: sine ante sciverit ut homo siue post: nullo modo debet reuelare. Scit enim ut deus: et ita sigillatim est etiam illud quod scit ut homo. Curum postquam recepit in confessione: potest sacerdos ipsum excoicare generali excoicatione. Potest etiam per alios que idem sciunt/monere ipsum ad restitutionem. Volens enim nulli debet patrocinari.

Addi. ben. rici de vuri maria.

Quod vero dictum est: ut penitens eligat sacerdotem scientem ligare et soluere: videtur contrarij

ei quod in canonibus reperitur: ut nemo. scilicet alterius parochianum iudicare presumat. Sed aliud est fauore vel odio proprium sacerdotem preferere: quod canones prohibent: aliud cecum vitare: quod Urbanus facere monet: ne si cecus cecum ducat/ambo in foueam cadant. Ait enim Urbanus seculus. Placuit ut nulli sacerdotum deinceps liceat quelibet commissum alteri sacerdoti ad penam suscipere sine eius consensu cui se prius commisit: nisi per ignorantiam illius cui prius confessus est. Qui vero hoc facere tetauerit/gradus sui periculo subiacebit.

9. q. 2. totum.

Mat. 18. b Ibidem. placuit.

Ista est distinctio. xxj. huius quarti libri: in qua magister postquam egit de tempe penitentie: hic mouet quasdam questiones circa determinata et soluit. Et circa hoc duo facit. Primo enim querit: an etiam aliqua peccata dimittantur post hanc vitam. Secundo ostendit: quomodo mortale remittatur cuius noticia non habet. Primum facit versus ibi: Post hec considerandum est. Secundum versus ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus: quarum prima est hec. Magister hoc attestat: quod peccatum veniale etiam post hanc vitam remittatur. Hanc magister insinuans querit: utrum post hanc vitam etiam aliquid peccati dimittatur. Et respondet quod sic per auctoritatem domini dicentis: aliquid peccati nec hic/nec in futuro remitti. Et per auctoritatem beati Gregorius. dicentis: quasdam culpas in futuro remitti quibusdam/et hoc meruerint in hac vita. Et per auctoritatem Augustini. dicentis: eos que edificanc lignum/fenum/et stipulam: et que venialia peccata secum portant per ignem purgatorij saluari/quo ista peccata cremabuntur. Postea dicit: quod ille ignis purgatorij quidam tardius/quosdam citius purgat: sicut per aliquid magis vel minus bona corporalia in hac vita dilexerunt. Unde gradus dilectionis notantur per hec tria. scilicet lignum/fenum/et stipulam. Illi tamen que supedificat aurum/argentum/et lapides preciosos: et ab

igne eterno q̄ purgatorij securi sunt. Postea obijcit 3 p̄dicta hoc mō. Si p lignū / fenū / r stipulam intelligunt...

q̄ in nos delinquit: r hoc rursus exigit q̄ iam nobis p̄pnaz dimissum fuisse gaudebamus. Item Aug. Dicit deus: dimitte: r dimitte tibi. Sz ego p̄us dimisi: dimitte vel...

Aug. in qua- dam omelia. Luce. 6. f. Ibidem Beda sup Lu ca. 11. d. Mat thei. 12. d. Ibidem. Aug. li. de ba- ptismo Matthei. 18. d. Ppositio cō tra eos. Haum. 1. b. Aug. sup psal- terium. 2. Pe. 2. d. Questio inde terminata re- linquit. Math. 15. c.

Si peccata dimissa redeant. Capitulum I

Quoniam multis auctoritatibus super sit assertum: in vera cordis contritione peccata dimittuntur ante oris confessionem vel oris satisfactionem: ei etiam quod aliquando in crimine relapsus est: quod si post cordis contritionem peccaverit: vel in peccatum idem vel simile ceciderit: an peccata dimissa redeant. Cuius questionis solutio obscura est et perplexa: alijs asserentibus: alijs contra negantibus peccata semel dimissa ulterius replicari ad penam. Qui vero dicunt peccata dimissa redire: subditis se munierunt testimonijs. Ambrosius ait. Donatus inuicem si alter in alterum peccat: alioquin deus repetit dimissa. Si enim in his contemptus fuerit: sine dubio reuocabit sententiam per quam misericordia dederat: sicut in euangelio de seruo nequam legitur: qui in seruum suum impius deprehensus est. Item Rabanus. Nequam seruum tradidit deus toribus quoad usque redderet uniuersum debitum: quod non solus peccata que post baptismum homo egit reputabunt ei ad penam: sed etiam originalia que in baptismo sunt ei dimissa. Item Gregorius. Ex dictis euangelicis constat: quod si ex toto corde non dimittimus

Di. XXII. r habet. 2. c. cum eo. 2. d. dicit q̄m p̄fessiois cō tēp. obsit. Auctoritati bus astruit peccata redire. Ambrosius. Mat. 18. d. Bala. 3. pe. di. 4. c. si in das cōside- randum. Greg. I ome lia quadaz.

Adi. henrici de yurumaria.

Circa ista q̄stionē q̄tuor sunt opinionēs. Quidā dicūt q̄ nō redeūt nisi q̄tū ad obligatiōē ad penā eter nā. s. q̄tū ad reatū. Alij dicūt q̄ in q̄tuor casib⁹ redeūt. Un⁹ versus. Frēs odit: apostata fit: spernitq̄ fateri. Pe nituisse piget: p̄stina culpa redit. Nos dicimus: q̄ licet bona p̄cedētia post p̄ctm redeāt q̄tū ad meritū: tñ p̄ctā p̄terita nō redeūt q̄tū ad demeritū p̄ sequēs p̄ctm: quia deus p̄rior est ad miserandū q̄ ad puniendū. Dicitur tamen redire non q̄tū ad essentiam/vel q̄tū ad rea tum: sed p̄pter magnitudinem. Peccata em̄ dimissa ag grauant p̄ctm illud q̄s recidiuat.

Quid sit hic sacramentū et res. Capitulū II

Post p̄dicta restat inue-

stigare qd in actiōe p̄nie sit sacm̄ z res. Sacm̄ em̄ signum est sacre rei.

Sandolphus.

Vide de h no tulaz. s. in ca. di. a.

Quid ē hic signū ē: z q̄ est res sacra hui⁹ si gnū? Quidā dicūt sacm̄ hic esse q̄s exterius tñ gerit. s. exterior p̄nia q̄ est signū interio ris p̄nie. s. cōtritiōis/cordis/z humiliatiōis. Qd si ē: nō om̄e sacm̄ euangelicū id efficit q̄s figurat. Exterior em̄ p̄nia nō efficit inte riorē: potius interior causa ē exterioris. Sz ad hoc inquirūt illi hoc esse intelligendū de illis sacris que in nouo testamēto instituta sunt: vt est sacm̄ baptisimi/cōfirmationis et corporis christi. Sacm̄ vero p̄nie sic z conu gij ante tēpus gratie etiā a p̄mordio hūani generis fuit. Ultrūq̄ em̄ institutū fuit in p̄ mis parētibus. Itē. Si exterior p̄nia sacm̄ est: z interior res sacri: sepius p̄cedit res sa cramentū/q̄s sacm̄ rē. Sz nec hoc incōueni ens est. Nam z in alijs sacris q̄ efficiūt q̄s si gurāt/hoc sepe cōtingit. Quidā autē dicunt exteriorē p̄niam z interiorē esse sacm̄: nec duo sacra/s vnum: vt spēs panis z vini non duo sunt sacra/s vnū. Et sic in sacro corpis ita etiā in hoc sacro dicunt aliud esse tñ sa cramentū. s. exteriorē p̄niam: aliud sacm̄ z rē. s. interiorē p̄niam: aliud rē z nō sacm̄. s. re missionem p̄ctōz. Interior em̄ p̄nia z res est sacri. i. exterioris p̄nie: z sacm̄ remissionis peccati: quā z signat z facit. Exterior quoq̄ penitentia z interioris signum est: z remissi onis peccatoz.

Alioz inia

Secm̄ h no. q̄ res p̄cedit se pe sacramētū.

Ista est distinctio. r̄ij. huius quarti libri: in q̄ magister postq̄ egit de tempore peni tentie: hic determinat quedam que pertinent ad effectū eius que est remissio peccatoz. Et tria circa hoc facit. Primo em̄ inquirūt vtrum peccata in contritione dimis sa/confessione sequenti om̄issa vel contempta redeant. Secundo quid in hoc sacramento sit res: z quid sacra mentum em̄ quosdam manifestat. Tertio quomodo pe nitentia exterior z interior vnum sit sacramētum em̄ ali os insinuat. Primum facit a p̄ncipio distinctionis vsq̄z ibi: Post p̄dicta. Secundū vsq̄z ibi: Quidam autē di cunt. Tertium vsq̄z ad finem distinctionis. ¶ In spe ciali sentētia magistri stat in tribus p̄positionibus: qua rum p̄ma est hec. Quidam dicūt peccata semel dimissa p̄ gratie p̄ditionem iterum ad penam replicari: sed alijs placet h̄mōi peccatum iterum a deo nō imputari. Hāc ma gister insinuans p̄ponit p̄mo: vtrum dimissis peccatis in contritione/si homo postmodū confiteri cōtemnat vt

in p̄stina peccata/vel in p̄similia peccata incidat: an pec cata p̄us dimissa redeant. Postea tangit circa hoc diuer sas opinionēs. Quidam em̄ dicūt ea redire: z adducūt parabolam de seruo nequam/a quo videt vnuerfus de bitum etiam p̄us dimissum exactum esse: tangunt etiam in littera plures auctoritates que faciūt ad p̄positū. Sz contra hoc opponit: nō em̄ videt iustū vt p̄ peccato quo quis semel iudicatus ē/iter iudicet. Et r̄idet q̄ p̄ hoc nō bis sup eodē peccato iudicā: qz non p̄fecte penituit/ cum nō p̄digne p̄soluit z ingratus fuerit. Alioz opinio est: q̄ peccata dimissa ante/nō redeant iterum nisi p̄pter in gratitudinē: p̄pter ingratitudinē em̄ quis reus p̄stiniū sicut ante fuerat/ac si p̄ctā redirent p̄stina. Postea magi ster a determinatione huius q̄stionis cessat z se excusat: relinquēs studiū eius studio lectori: eo q̄ vtraz opi nionū doctores fauētēs habet. ¶ Secūda p̄positio est hec. In sacramento penitētie penitētia exterior est sacra mentū: interior autē res sacramēti. Hanc magister insinu ans q̄rit: cū sacramētū sit sacre rei signū/qd in peniten tia sit sacramētū/z qd res. Postea soluit em̄ opinionē aliquoz dicentū: exteriorē esse sacramētū: interiorē esse rē sacramēti. Cōtra q̄s statim opponit q̄ sacramēta none legis efficiūt q̄s figurat: exterior autē penitētia nō efficit interiorē: ergo nō est sacramētū. Et em̄ opinionē eoz r̄idet dicens: q̄ vix sit de illis sacramētis q̄ in no ua lege instituta sunt: vt baptisimus/ firmatio/z corp⁹ christi: penitentia autē nō est talis: qz in p̄mis parētibus fuit z tempibus eoz instituta/sicut z matrimonium. Vbiq̄ citētiā alio modo: qz sacramētū debet p̄cedere rem: pe nitentia autē exterior nō p̄cedit interiorē vt sepius. Et re spōdet q̄ etiā in alijs sacramētis sepe p̄cedit res sacra mentū/sicut ecōuerfo: vt in adultis contritis gratia an te baptisimū conferit. ¶ Tertia p̄positio est hec. Alij di cunt tam exteriorē penitentiā esse sacramētū q̄ interior rem: tñ nō esse duo sacramēta/sed vnū completū. Hanc em̄ p̄positionē p̄ponens/soluit q̄stionē p̄missam em̄ ali oz opinionem: qui dicūt tam exteriorē q̄ interiorē m vnum esse sacramētum: sicut species panis z vini non sunt duo sacramēta/sed vnum. Exterior autē penitentia est tñ sacramētū: interior autē est res z sacramētū: re missio autē peccatoz ē tñ res: z sic tria sunt in hoc sacro sicut sunt in alijs sacris. Et tñ in speciali.

De sacramento vnctionis extre me. Capitulū I

Heter premis-

sa est etiaz aliud sacramētū. s. vnctio infirmoz que fit in extre mis oleo p̄ ep̄m consecrato. Et sunt tria genera vnctionis. Est em̄ vnctio q̄ fit chrismate: que dicit p̄ncipalis vnctio: qz in ea p̄ncipaliter paraclētus datur. Unde z propter abundantiam gratie duos liquo res mixtos habet: oleum scilicet z balsamū: oleum conscientie/balsamum fame. Chryl ma vero grece/vnctio latine dicitur. Nec tamen omne oleum ad vnctionem sanctifi catum chrisma vocatur: sed illud solum qd misceatur cum balsamo: quo capita regum z pontificum vnguntur: quo etiam baptiza tos sacerdos vngit in vertice/z pontifex p impositionem manus confirmandos vngit in fronte. Est z alia vnctio qua cathecumi ni et neophiti vnguntur in pectore et inter scapulas in perceptiōe baptisimi. Tertia ve ro vnctio est que dicitur oleum infirmoz: de qua nunc agitur.

Di. XXIII. z habet. s. cum corp⁹. De vnctionis extreme sac ramento. De trib⁹ ge neribus vn ctionis

at dimgit z rapit z maib⁹ oleo r̄m̄ap. qd d̄fint⁹ ex balsamo z oleo olivaz. P̄ oleū s̄ m̄ioz r̄m̄inū p̄ balsamū odor bōi famē Et hō vngit⁹ vngit⁹ et p̄ r̄ōfina d̄g i f̄ōn ab ep̄o. z baptizat⁹ b̄m̄ a p̄bro. z o oleū r̄m̄oz. Oleū s̄ p̄vnetatū z ruzatiū. z q̄z h̄q̄ s̄m̄a aīaz ruzat. z ruz p̄mitat et aliq̄uado ruz⁹ ruzat

In quibus institutum sit hoc sacramentum. Capitulum II

Hoc sacramentum vncionis infirmorum ab apostolis institutum legitur. Sic enim Iacobus. Infirmos quis in vobis inducat presbyteros ecclesie: et orent super eum: ungetes eum oleo in nomine domini: et alleviabit eum dominus. Et si in peccatis fuerit: dimittentur ei. In quo ostenditur duplici ex causa sacramentum hoc institutum. scilicet ad peccatorum remissionem: et ad corporalis infirmitatis alleviationem. Unde postea eum qui hanc vncionem fideliter devotus precipit: et in corpore et in anima alleviari: si tamen expedit ut in utroque alleviatur. Quod si forte corporalis validitudo illi habere non expedit: illa que est anime sanitas in hoc sacramento inquiritur. Et sic in alijs sacramentis ita et in isto: aliud est sacramentum: aliud res sacramenti. Sacramentum est ipsa vncio exterior: res sacramenti vncio interior: que peccatorum remissionem et virtutum applicacionem perficit. Et si ex contemptu vel negligentia sacramentum hoc pretermittitur: periculosum est et damnabile.

De iteratione huius sacramenti. Capitulum III

Verunt aliqui si hoc sacramentum iterari possit: cum baptisimo et alia quaedam sacra seculi suscepta non iterentur. Augustinus dicit sacramentum non iterandum: et sacro non faciendam esse iniuriam: sed hoc dicitur ubi agit de sacramento baptismi et confirmationis: et ordinacionis. Unde non videtur illud generaliter accipiendum: sed de sacramento baptismi et confirmationis et ordinacionis que nullatenus sunt repetenda: quod seculum tamen: et non sepius datur baptismus: confirmatio et ordinacio. Sacramentum vero altarum et panis et calicis sepe iterari videtur: quod sepe sacramentum corporis precipitur: frequenter panis agitur: calicis sepe prebitur. Quare ergo vncio sicut non potest iterari? Si morbus non revertitur: medicina non iteretur. Si vero morbus non potest cohiberi: que medicina debet prohiberi. Sicut oratio iterari potest: ita vncio iterari posse videtur: utraque enim illic commemorat Iacobus: et utrumque alteri cooperatur ad preterendam alleviationem corporis et anime. Cur ergo negatur vncionem super infirmum posse iterari ad impetrandam sepius sanitatem mentis et corporis: cum propter infirmitatem eadem sepe iteranda sit oratio.

Dicunt doctores: quod illud sacramentum potest iterari: si sepe quis infirmus. Tamen ut quibusdam placet: pro eodem morbo infra annum non debet dari nisi semel. Quidam autem de omni sacro intelligi volunt quod non sit iterandum. scilicet in totum illud quod pertinet ad sacramentum: dicentes quod sacramenta sepius posse suscipi: quodammodo non: nec tamen que sepius sumuntur: taliter iterantur: ut sacramentum altarum et vncionis: que sunt

sumantur sepius: tamen quod non iterantur benedictionem eadem hostia vel idem oleum: non iterantur sacramenta cum iniuria. Sed dicitur quod. Sic et baptismus non iteratur etiam si aliquis frequenter baptizetur: dum tamen eadem aqua non iterum benedicitur. Sed aliud est inquit illi de benedictione aqua que fit baptismus: aliud de benedictione panis et olei. Potest enim baptismus celebrari in aqua etiam non benedicta: quod illa benedictio per reverentiam tamen fit et decore: non virtute sacramenti. Sed corpus Christi non potest fieri nisi de pane consecrato: nec vncio illa fieri potest nisi de oleo ab episcopo consecrato. Ideoque sanctificatio illa ad virtutem sacramenti pertinere videtur. In piugio quoque semel tamen benedictur quod sepius. Benedicunt enim (ut ait Ambrosius) cum prima et non secunda vncione. Si ergo cum de sacramentum non esse iterandum: nec iniuria ei esse faciendam: rationem dicti referas ad sanctificationem rei que sacramentum explet: de omni sacramento generaliter id verum est. Si vero ad susceptionem sacramenti de quibusdam verum est quod non iterantur crebra susceptione: de alijs vero quibusdam non: quod frequenter sumuntur ut huius vncionis sacramentum quod in omni pene ecclesia sepe repetitur.

Notandum ergo quod quatuor erigunt ad eum huiusmodi sacramentum. Primum est quod sit sacerdos qui inungit. Secundum autem dicit Iacobus. Inducat presbyteros. Dicitur dum quod plures presbyteros tamen est ad decorem. Secundum est oleum ab episcopo consecratum. Tertium est forma verborum: hec. scilicet. Per istam vncionem et tuam sanctam ac piissimam misericordiam indulgeat tibi deus quecumque deliquisti per visum per auditum per odoratum et cetera. Repetendum forma ad singula. Quartum est intentio. Unde versus. Ordo sacerdotis etc. Requiritur supra de substantialibus sacramenti eucharistie.

Ista est distinctio. Primum huiusmodi quartum librum: in qua magister postquam determinavit de baptismate quod est sacramentum intrinsecum: de confirmatione eucharistia et panis que sunt sacra pregentia: hic determinat de extrema vncione que est sacramentum extrinsecum. Et tria circa hoc facit. Primum est quod sit hoc sacramentum manifestat. Secundo ostendit quid efficiat. Tertio suadet ne quis ipsum ex contemptu et negligentia pretermittat. Primum facit a principio distinctionis versus ibi: hoc sacramentum vncionis. Secundum versus ibi: Querunt aliqui si hoc sacramentum. Tertium versus ad finem dist. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus: quarum prima est. Extreme vncionis infirmorum que fit in oleo consecrato per manum episcopi: sunt tria genera iuxta dicta magistrorum. Hanc magister insinuans: dicit primo quod sacramentum extreme vncionis fit oleo per episcopi consecrato. Et tangit triplex genus vncionis. Est enim quedam vncio principalis que fit christmate et oleo. scilicet mixto balsamo: et tali vncione unguunt reges et pontifices in capite: confirmandi autem in fronte: baptizandi autem in vertice. Alia est vncio qua unguunt cathecumini inter scapulas. Tertia est vncio qua unguunt infirmi: et de hac ad presens agit. Et de due sunt simpliciter oleo benedictio. Postea dicit hoc sacramentum institutum fuisse ab apostolis: ut dicit beatus Iacobus in canonica sua causa. i. Secundam propositionem est hec. Hoc sacramentum dupliciter de causa ab apostolis est institutum. scilicet ad peccatorum remissionem: et ad corporalis infirmitatis alleviationem. Hanc magister insinuans dicit: hoc sacramentum institutum fuisse ad duplicem effectum: ad sanitatem anime et corporis. Quia tamen non expedit homini ut semper alleviatur corporaliter: ideo non semper corporis sanitatem acquirit: qui hoc sacramentum devotus et fideliter recipit. Postea vero ponit huius sacramenti conformitatem ad alia. Nam in hoc sacramentum est aliquid quod est sacramentum tamen: ut est exterior

Obiectio.

Responsio.

Ambr. in glo. sup illud. 1. Cor. 7. Habat tamen in domino.

Addi. Henrici de vncione.

Statutum synodale... Episcopi archiepiscopi... Huiusmodi vncio... Quod si quid dicitur... Hanc magister insinuans...

Aug. vi. c.

Duplici causa instituitur hoc sacramentum.

Aug. i. l. 5. Permenianum.

Addi. Henrici de vncione.

Alloz opinio.

Liber III Capitulum I et II

unctio: et aliqd qd res sacramenti vt interior unctio: id e
pctoz remissio et virtutu appositio: et id hoc sacm coter
nere vel negligere periculosu est. **T**ertia ppositio est
hec. Hoc sacramentu ex ptepm et negligetia no ptermit
tat: nec ipm reueret nisi morbus reuerat. **H**ui⁹ pponis
ps patet ex pmissis. Secdo magister inuias querit: vtz
hoc sacramentu possit reuerari: Et ostedit p beatu Au
gust. q no: qz iniuria facti sacrameto q reuerat sacrame
tu. Et sic rñ det q Aug⁹ loquit tm de trib⁹ sacrametis. s.
de baptismo / pfirmatione et ordine: que nullo mo iteran
da sunt. Alia ho septus iterari possunt: vt eucharistia /
penitentia et matrimoniu: quare etiā unctio iteratur: si
em morbus iterat: et unctio que est medicina morbi ite
rat. Et tantum in speciali.

De ordinibus ecclesiasticis. Capitulum I

Dist. XXIII
habet. 10. ca.
cu eorum. s.
De sacramento
ordinis qntu
ad ea que illis
disponit.
Dugo li. 2. p.
te. 3. ca. 4.

Hinc ad consi
derationē sacre ordinatiōis ac
cedam⁹. Septē sunt spūaliū of
ficioz grad⁹ siue ordines: sic ex
scōz patz dictis apte tradit: et capit⁹ nri. s.
iesu chisti exēplo mōstrat: q oim officia in
semetipso exhibuit: et corpi suo qd ē ecclia:
eosdē ordines obseruādos reliqt. Septē au
tē sunt ppter septiformē gratiā sancti spūs:
cui⁹ q no sunt participes: ad grad⁹ ecclesia
sticos idigne accedūt. Illi⁹ do in qru mētib⁹
diffusa ē septiformis grā spūscī: cū ad eccle
siasticos ordies accedūt: i ipsa spūal grad⁹
pmotiōe ampliorē grāz pcipere creduntur.

Quare septes
sunt ordines.

Ad di. Henri.
de vrimaria

Aliozū
est opinio q nobis magis placet: q tot
sūt ordines in ecclesia militate quot tri
umphate siue celesti. s. septē quos mgt enumerat: et pter
hos epatus et archiepatus. Primatus aut et patriar
chatus nō sunt ordines: nec differūt nisi fm maiore et
minore potestate. Decanatus aut et archidiaconat⁹ non
sunt ordines: qz ibi nō est sacriū signaculū quo cōfirma
tur potestas spiritaliter: sed sunt dignitates officioz:
pbaf p hoc quod dicit apls ad heb. Sine vlla dīcti
one quod minns ē a maiore bñdiciōe Ergo archieps ma
ior est epō: qz ipsum consecrat: et epō maior est simplicī
sacerdote: quia ipsum ordinat. Qz autē epō ordinat ar
chiepm vel etiā papā / vt hostien. dicit: non est ex officī
dignitate: sed ex dispētatina necessitate. Itē prima ton
sura nō est ordo: vt dicit Huilhelmus. Dugo dicit q sit
primus ordo: epatus autē sit nonus.

Clemēs papa
di. 23. ca. tales.

Quales assumēdi sūt ad clerū. b
Tales autē ad ministeriū
spūale eligēdi sunt clerici: qui digne possint
dñica sacra tractare. Abeli⁹ est em epō pau
cos habere ministros q pnt digne op⁹ dei ex
ercere: qz multos iutiles q ordiatori graue
on⁹ iducāt. Tales em decet eē mīstros chi
sti / q septiformis grā spūscī sint decori: ex
quoz doctria et puerlatiōis forma eadē gra
tia in alijs trāsfundat: ne celestes margari
tas spūaliū verboz officiozqz diuinoz sor
devite pedib⁹ pculcēt. In sacrameto g septi
formis spūs / septē sunt gradus ecclesiastici. s.
ostiarī / letores / exorciste / acoliti / subdiaco
ni / diaconi / sacerdotes. Des tñ clerici vocā
tur. i. sortiti. Corona em signaculū ē / quo si

Qui sint ordi
nes ecclesiastici

De corona et
tonsura.

gnant in ptē sortis ministerij diuini. **C**oro / Dugo li. 2.
na regale dec⁹ significat: qz fuisse deo regna / pte. 3. ca.
re est. Cū ministri ecclie reges esse debēt / vt
se et alios regāt: qbus peti⁹ ait: Vos estis ge⁹ 1. Pe. 2. b.
nus electū / regale sacerdotiū zc. Sūmitas
capitis desnp nudat: vt eoz mēs ad dñm li
bera mōstret: q reuelata facie gloriā dei cō / 2. Co. 3. d.
templef. Sūmitas em capit⁹ ē eminētia mē
tis: denudatio capitis ē reuelatio mēt. Cle
ricus em secretorū dei nō ignar⁹ esse debet.
Tondētur etiā capilli vsqz ad reuelationē
sensuū / scz oculoz et aurium: vt vitia i cor
de et opere pullulātia / doceant pscidenda:
ne ad audiēdū et intelligēdū verbū dei ppe
diaf mens: p qseruato reddet i excelsis co
rona. Tōsure autē ecclasticę vsus a naqare /
is exoz⁹ videt: q pus crine seruato: deinde **T**onsure ca
ob vite pntētiā caput radebāt: et capillos i
igne sacrificij ponebāt. Hinc vsus inoleuit:
vt q diuinis cultib⁹ mācipant / qsi naqarei. i.
sancti crine posito inueniant. Sicut ad Eze
chiele dicit: Fili hominis / sume gladiū acu
tū: et duc sup caput tuū et barbā. In actib⁹
etiā aplozum pscilla et Aquilā hoc fecisse **T**onsure ca
legim⁹. Paulus qz et aliū qdā discipuli Chri
sti h fecerūt. Recte ergo in qbuslibet gradi
bus pstituti clerici vocant. Quoz nomina
et ratios nominū Isidor⁹ exponēs ait. Cle
ros et clericos hinc appellatos esse credim⁹:
qz Barthias electus est sorte: quē primū p
aplos legimus ordinatū. Cleros em grece /
latine sors vt hereditas dicit. Ideo ergo di
cti sunt clerici: qz de sorte sunt dñi: vel quia
deū partē habēt. Generaliter ho clerici nun
cupati sunt omnes qui in ecclesia dei serui
unt: quoz gradus et nomina sunt hec: ostia
rius / lector zc. vt supra.

Tonsure ca
pitis exoz⁹

Ezech. 5. a

Act. 18. e.
1. Co. 11. a.

Isid. 5. li. 7.
etim. 2. alio
gat. di. 21.
c. clericos.

De Ostiaris. Ca. II c

Ostiarū idē et ianito
res sunt: q i veteri testamēto electi
sunt ad custodiā templi: vt nō igre
deret i illud immundus. Dicit autē ostiarū
eo q psint ostijs templi. Ipsi em tenētes cla
uē / oimīa intus et extra custodiūt: atqz inter
bonos et malos habētes iudiciū: dignos re
cipiunt / indignos respuūt. Unde et eis cum
ordinantur clauē ecclesie danē ab epō. Et
dicit eis. Sic agite / tanqz rationē deo reddi
turi p reb⁹ q clauibus istis recludunt. Hoc
officiū dñs in sua psona suscepit: quādo fla
gello de funiculis facto / vendētes et emen
tes eiecit de tēplo. Ipse em se ostiarū signi
ficans dicit: Ego sum ostiū: p me si quis in
troierit / saluabit: et ingredietur et egredie
tur / et pascua inueniet.

Prim⁹ gra
dus eccle
sticus.
1. Paral.
2. 6. c.

Dist. 23. c.
ostiaros.

Jo. 2. c.

Jo. 10. b.

De Lectoribus. Ca. III d

Ms. 61. 27. c. clerics.

De di. 25. c. perlectis

Dist. 25. c. lector

Hugo li. 2. pte. 3. c. 6.

Luce. 4. c. Ela. 61. a.

Origo huius ordinis Ela. 58. a.

Ms. di. 21. c. clerics. p. pe. sine

Dist. 25. c. perlectis.

Luce. 4. d. Di. 23. c. ex. ordis. qd. mo. faciunt sacerdotes

Ad di. 12. d. de yrima.

Mar. 7. d.

Secundus gradus lectorum. Lectores a legendo sicut psalmiste a psalmis canendis vocati sunt. Illi enim predicant plus quam sequatur: isti cantant ut excitent ad copulationem aios audientium. Licet quidam lectores ita miserabiliter pronuntient ut quosdam ad luctum et lamentationem compellant. Ideo etiam pronuntiatores vocantur quod porro ante nuntiant: quia tamen erit clara eorum vox: ut etiam longe positorum aures adimpleat. Ad lectores autem pertinet lectioes pronuntiare: et ea que prophetarum vaticinauerunt plus predicare: ut tamen ex officio in ecclesia legant prophetias et lectioes. Unde et ei videtur pro tradit ab episcopo codex diuinarum lectioem et dicitur. Accipe et esto verbi dei relator: habiturus si fideliter impleueris officium partem cum his qui bene verbum dei ministraverunt. Qui ad hunc gradum pertinet: sicut scia debet esse instructus ut sensum verborum intelligat: vim accipiendi sciat: distincte legat: ne confusione platiotus intellectum auditoribus auferat. Attendant quod indicatur: quid interrogatur sit legendum: vbi sit in oratione facienda distinctio. Hec enim male seruata intellectum turbant: et alios ad risum prouocant. Auribus et corde profulere debet vox lectoris. Hoc officium impleuit christus cum in medio seniorum librum Esaię apertus distincte ad intelligendum legit. Spiritus domini super me etc. Ex quo lectoribus datur intelligi: quia gratia spirituali clarere debet quod aliis verbum dei annuntiat. Hic ordo forma et initium a prophetis accepisse videtur: quibus dicitur: Clama ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam.

De exorcistis. Ca. III e. Tertius est ordo exorcistarum.

Exorcista. Exorcista autem ex greco in latinum adiuratus vel increpatus vocantur. Inuocant enim super cathecuminos et super eos qui habent spiritum immundum: nomen domini adiurantes per eum ut egrediantur ab eis. Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere: manusque super energuminos et cathecuminos in exorcizando imponere. Debet autem habere spiritum mundum qui spiritibus immundis impar: et malignum expellere de corde suo quem expellit de corpore alieno: ne medicina quam alij facit sibi non proficit: et dicitur ei: Abedice cura te ipsum. Ibi cum ordinantur accipiunt de manu episcopi librum exorcismorum: et dicitur eis: Accipite et habetote potestatem imponendi manus super energuminos vel cathecuminos.

Exorciste. motus non sanant energuminos. Dicitur autem energumini: quia obsessus a demone sensum mentis perdidit. Et dicitur ab eo quod est intus: et ergo quod est labor: et mene quod est defectus: et nos quod est mens: quasi intus laboras ex defectu mentis.

Hoc officium usus est dominus quando salua sua tetigit aures et linguam surdi et muti dicens: Effete

ta: quod est ad apire. Per hoc docet nos spiritualiter debere aperire aures precordiorum hominum ad intelligendum et ora ad prestandum: ut pulso demone spiritus sanctus vas suum recipiat. Hoc etiam officio usus est christus cum demoniacos multos sanauit. Hic ordo a Salomone videtur descendere: qui quemadmodum exorcizandi inuenit quo demones adiurati ex obsessis corporibus pellebant. Huic officio mancipati exorcizati vocati sunt. De quibus christus in euangelio. Si ego in beelzebub eicio demonia: filij vestri. i. exorcizati: in quo eijciunt.

Mat. 8. d. Luce. 8. e.

Origo huius ordinis.

Di. 21. clerics.

Mat. 12. b. Luce. 11. b.

De Acolitis. Ca. V f

Quarto loco succedunt Acoliti. Acoliti vero grece/latine cereferarii dicuntur: a deportandis cereis qui legendum est euangelium vel sacrificium offerendum. Tunc enim accedunt luminaria et deportantur ab eis: non ad effugandas aeris tenebras cum sol eo tempore rutilet: sed ad signum leticie demonstrandum: ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur de qua legitur. Erat lux vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ad acolitum pertinet preparatio luminarium in sacrario. Ipse cereum portat: ipse vireolum cum vino et aqua suggesta per eucharistia subdiaconis preparat. Ibi cum ordinantur: cum edocti fuerint ab episcopo qualiter in officio suo agere debeant: ab archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo et vireolum vacuum. Hoc officium dominus se habere testatur dicens: Ego sum lux mundi: qui sequitur me non ambulat in tenebris. Huius officij formam illi gerant in veteri testamento: qui lucernas candelabri componebant et accedebant igne celesti ad illuminandas tenebras aquilonares.

Di. 21. clerics.

Jo. 1. a. Dist. 25. c. perlectis.

Jo. 8. b.

Ero. 27. d. Leuit. 6. b. et Ero. vlt. d.

De Subdiaconis. Ca. VI g

Quintus est ordo subdiaconorum. Grece hypodiacones vocantur: quos nos subdiacones dicimus. Qui ita sic appellatur: quia subiacet preceptis et officiis leuitarum. Oblationes enim in templo a fidelibus suscipiunt: et leuiti supponendis altaribus deferunt. Ibi apud hebreos nathinnei vocantur. i. humilitate domino seruietes. Ad subdiaconum pertinet calicem et patenam ad altare christi deferre et leuitis tradere: eisque ministrare. Vireolum quoque et aqua manile et manu tergium tenere episcopo: et presbyteris et leuitis per lauantis ante altare manibus aquam prebere. In his lex continentie imponitur: quia altari propinquantes vasa corporis et sanguinis christi portant. Unde illud implere debet. Abundamini qui fertis vasa domini. Ad hos etiam pertinet tantum de oblationibus ponere in altari quantum sufficere possit populo: necnon corporales et palas et substratoria lauare. Ibi cum ordinantur

Di. 21. clerics.

Dist. 25. c. perlectis.

Hugo li. 2. p. 3. ca. 9.

Ela. 52. d.

De di. lxxvij. et di. lxxviii. et de iij. p. totid. q. p. de etate ordinandorum. q. q. ad subdiaconatum non d. h. rat. alijs ordinat. an. xv. annu. ad diaconatum et xxv. et non an. ad presbiteratum et xxx. Ibi est q. p. de n. h. b. d. h. i. s. b. d. i. s. p. d. i. s. s. u. d. i. s. t. i. c. t. i. o. n. e. q. d. o. r. d. i. n. e. q. d. o. r. d. i. n. e. h. z. p. l. e. m. e. n. t. i. s. d. e. e. t. a. t. e. q. d. a. t. e. o. r. d. i. n. a. d. o. r. u. i. m. u. t. a. t. o. n. e. q. d. o. r. d. i. n. a. t. u. q. d. o. r. d. i. n. a. t. u. i. p. r. o. m. a. n. o. e. t. a. t. e. s. u. r. d. i. a. r. o. n. y. i. x. x. s. a. r. d. o. b. d. x. x. v. a. n. n. o. i. t. h. o. a. t. o. v. a. l. a. t. o. r. d. i. n. a. t. u. i. n. o. d. i. s. i. n. f. e. r. a. r. o. p. a. p. e. p. e. r. d. e. s. t. i. n. a. i. l. l. a. o. p. e. s. f. u. a. i. s. i. l. l. e. g. i. t. i. m. a. e. t. a. b. e. x. i. s. t. i. t. a. d. o. o. r. d. i. n. a. t. u. i. n. f. r. a. d. u. n. a. p. o. t. e. s. t. p. m. o. u. e. r. e. d. m. o. d. i. a. v. n. d. q. d. r. a. g. s. i. m. a. v. t. s. q. d. p. r. i. m. a. d. i. n. a. t. u. i. n. i. p. i. a. t. a. b. o. o. e. d. i. s. m. i. n. o. r. i. b. i. n. s. e. q. u. i. t. i. s. a. b. b. a. t. u. s. s. u. b. d. i. a. c. o. n. i. i. n. s. a. b. a. n. n. d. i. n. a. t. u. i. p. a. s. s. i. o. n. e. d. y. a. r. o. n. a. t. u. i. n. s. a. b. a. t. u. s. s. a. r. d. o. h. u. s. d. u. m. o. a. l. i. a. b. s. i. t. y. d. o. n. e. q.

Libert III Capitulum VII et VIII

accipiunt de manu epi patenam et calicem vacuum ab archidiacono vero viceoluz cum aquamanali et manusgiu. Hoc officio vsus est dñs quando lintheo se precinxit: et mitens aquam in peluim/pedes discipuloru lauit/et lintheo terfit.

De diaconis. Ca. VII b

Dugo li. 2. p. 3. ca. 16.

Diaconoru ordo sextu tenet locu ppter senarij pfectio ne. Hic ordo in veteri testamto a tribu Leui nome accepit vel traxit. Dicunt enim et leuite. Precepit quippe dñs moysi: vt post ordinatione Aaron et filioru eius/ p vsus tribus Leui ad diuini cultus ministeria ordinaret et psecraret dño: et seruiret p Isra el cora Aaron et filijs eius in tabernaculo. Ipsiq gestaret arca et tabernaculu/ et oia vasa eius: et in circutu tabernaculi excubaret: et in transportado tabernaculo ipsi deponerent/rursumq componeret. A vigintiquinq annis et supra iussi sunt seruire i tabernaculo. Qua regula in nouo testamto sancti patres constituerunt: qz hec etas ad ferenda onera est robusta. Leuite ergo ex nomine auctoris vocati sunt. De Leui enim leuite exorti sunt: a quibus in templo mystici sacramenti mysteria explebatur. Hi grece diacones/ latine ministri dicunt: qz sicut in sacerdote consecratio/ ita et in diacono ministerij dispensatio habetur. Ad diaconuz ptinet assistere sacerdotibus/ et ministrare in oibus q aguntur i sacramentis christi. s. i. baptismo/ i. chrismate/ i. patena et calice: oblatioes quoq in ferre et disponere in altari. Componere etiam mensam dñi et vestire: crucem ferre: et pdicare euageliu et epistolam ad p̄m. Ita sicut lectorib⁹ veteri testamtu/ ita diaconib⁹ nouu pdicare pceptu est. Ad ipsu etiam ptinet officiu precu et recitatio cathecuminoz noim. Ipe p̄mo/ net aures habere ad dñm: ipse donat pacem/ et ipse annunciat. Qd autē huic ordini a moyse statutū ē: hoc etiam in nouo testamto representat: cū diacono sup leuū humerū stolam ponit: et casula in diebus ieiunij cōplicatur: qz quicqd laboris et sustinētie in hac vita toleratur/ quasi in leua portat: donec in dextera. i. i. eternitate req̄es habeat. Hic ordo ab aplis celebrat⁹ est: qñ (vt legit in actibus aploz) septē viros plenos sp̄sctō ad h officiu elegerūt: et oratione p̄missa man⁹ eis imposuerūt. Un et cōsuetudo inoleuit: vt in omni matrice ecclesia septē diacones circa christi arā/ quasi septē columnę assistāt. Hi sunt septē angeli tuba canētes in Apocalypsi. Qui q̄les esse debeāt apls docet Timotheo scribēs. Hi cū ordinant sol⁹ eps eis manus imponit: qz ad ministeriu applicat. Po

Rume. 3. b. Leuit. 8. b.

Rume. 4. b.

Rume. 18. b.

Iudo. 7. et h. dist. 21. clericos

Di. 25. c. per lectis.

Rume. 4. b.

Act. 6. b.

De conse. dist. 1. c. episcopus

Apocal. 8. a. 1. Timo. 3. a. Dist. 23. c. diaconus.

nit eis orariū. i. stolam sup leuū humerū: vt p hoc intelligat se accepisse iugū dñi suauē/ q ad sinistra pertinētia/ diuino timori subijciant. Accipiunt et textū euangelij: vt intelligat se esse p̄cones euagelij christi. Hi autē ante q ordinentur pbetur/ vt docet apls: et sic ministrēt nullū crimē habētes. Hoc officio vsus ē christus: qñ post cenā sacramētū carnis et sāguis discipul⁹ dispensauit: et qñ aplos dormiētes ad orōne excitauit dicēs: Uigilate et orate vt nō intretis in tentationē.

Mat. 23. b.

1. Tim. 3. a.

Mat. 26. b.

De presbyteris. Ca. VIII i

Septim⁹ ē ordo p̄by

Steroz. Presbyter grece senior interp̄ta latine: nō mō p etate vel decrepitate senectute: sed ppter honore et dignitatez quā acceperunt p̄byteri/ nominant: q mox prudētia et maturitate cōuersationis p̄cellere debēt in populo. Un scriptū ē. Senectus venerabilis est/ nō diuturna: nec annoz numero cōputata. Lani em sunt sensus hois et etas senectutis vita imaculata. Ideo autē etiā p̄byteri sacerdotes vocātur: qz sacramentū apicē nō habēt sicut epi: qz ipsi nec chrisma te fontē signāt: nec paracletū dāt: qd sol de beri epis lectio actiu aploz demōstrat. Un et apud veteres iudē epi: et p̄byteri fuerūt: qz illud est nomē dignitatis/ nō etatis. Sacerdos nomē habet cōpositū ex greco et latino qd ē sacru dās siue sacer dur. Sicut em rex a regēdo/ ita sacerdos a sacrado dicitur: psecrat em et sanctificat. Antistes vō sacerdos dicitur est ab eo q an stat: p̄m em est in ordine ecclesie. Ad presbyterū autē pertinet sacramentū corpis et sanguinis dñi in altari dei p̄ficere: oratioes dicere: et dona dei b̄dicere. Qui cū ordinant/ iungūt eis manus: vt intelligant se accepisse gratiam p̄secrati: et charitatis opera debere extendere ad omnes. Accipiunt et stolam: que vtrūq̄ tenet latus: qz debent esse muniti armis iusticie contra aduersa et p̄spera. Accipiūt etiam calicē cum vino/ et patenam cum hostijs: vt p hoc sciant se accepisse potestate placabiles deo hostias offerendi. Hic ordo a filijs Aaron sumpsit initiu. Sūmos em p̄tiffices et minores sacerdotes instituit deus p̄ Ahoysen: qui ex p̄cepto dei Aaron in sūmu pontificē: filios vō eius i minores vxit sacerdotes. Christus quoq̄ duodecim elegit discipulos p̄: quos et apostolos vocauit: quoz vicē gerunt in ecclesia maiores pontifices: deinde alios septuaginta et duos discipulos designauit: quoz vicē in ecclesia tenēt p̄byteri. Unus autē in ter apostolos p̄nceps extitit Petrus: cui⁹ vicari⁹ et successor

Ili. 7. et h. c. 13.

Di. 21. c. de ros.

Sap. 4. b.

Di. 21. c. de ros.

Act. 8. c. et 19. a.

Ili. vbi. 5.

Di. 25. c. per lectis.

Dist. 21. post p̄m. Exo. 29. a.

Mat. 10. a.

Luce. 10. a.

Mat. 17. b.

Distinctio XXIII La: IX et X Fol. 186

est potifex summus: vñ dicitur aplicus: Qui et papa vocatur. l. patre patrum. Qualis autem eligi debeat presbyter/apostolus scribens Timotheo ostendit: vbi nomine episcopi presbyter significat. hoc autem officio versus est christus/cum seipsum in arca crucis obtulit: id est sacerdos et hostia: et quomodo post cenam panem et vinum in corpore suo et sanguine commutavit. Ecce de septem ecclesie gradibus breuiter elocuti: quid ad quosque pertineat insinuauimus. Licet omnes spirituales sint et sacri excellenter: tamen canones duos tantum sacros ordines appellari censerunt: diaconatum scilicet et presbyteratum: quia hos solos primitiua ecclesia legitur habuisse: et de his solis preceptum apostoli habemus. Apostoli enim in singulis ciuitatibus episcopos et presbyteros ordinauerunt. Leuitas etiam ab apostolis ordinatos legitimus: quorum maximus fuit beatus Stephanus. Subdiaconos vero acolitos precedente tempore ecclesia sibi constituit.

Quid sit quod hic dicitur ordo. Capitulum IX

Sed autem queritur: quid sit quod hic vocatur ordo. Sane dici potest significaculum esse. id est sacrum addam quo spiritualis potestas traditur ordinato et officium. Character ergo spiritualis vbi sit promotio preterit/ordo vel gradus vocatur. Et dicuntur hi ordines sacramenta: quia in perceptione res sacra. id est gratia conferuntur: quam figurat ea que ibi geruntur.

In ordine tria sunt. Vñ quod est sacramentum tantum: scilicet cum forma verborum: et sic determinata sunt in ostentatione tradito clauis materialium cum formam sic de alijs. Secundo est res tantum. id est gratia infusa. Tertium est res et sacramentum.

De nominibus dignitatum vel officij. Capitulum X

Sunt et alia quedam nomina. Dignitatis simul et officij nomen est episcopus. Episcopatus autem vocabulum inde dictum est: quia ille qui episcopus efficitur/superintendat/curam. id est subditorum gerens. Scopum enim grece latine interpretatur. Nam speculator est propositus in ecclesia dicitur: eo quod speculetur atque perspiciat populorum infra se positos mores et vitam. Potifex est princeps sacerdotum/quasi via sequentium. Ipse et summus sacerdos nuncupatur. Ipse enim leuitas et sacerdotes efficit. Ipse omnes ecclesiasticos ordines disponit.

De quadripartito ordine episcoporum.

Ordo autem episcoporum quadripartitus est. id est in patriarchis/archiepiscopis/metropolitans et episcopis. Patriarcha grece summus patrum interpretatur: quia primus. id est apostolicum tenet locum: ut romanus/antiochenus/alexandrinus/constantinopolitanus: et omnium summus est romanus. Archiepiscopus princeps episcoporum. Archos enim grece latine princeps dicitur. Metropolitane autem a mensura ciuitatum dicuntur. Singulis enim prouincijs preeminet: quorum auctoritati et doctrine ceteri sacerdotes subiecti sunt. Sollicitudo enim totius prouincie ipsis episcopis commissa est. Quos autem superiorem designati ordines episcopi nuncupant. Nota quod archiepiscoporum nomine prelati superius significasse videtur: et metropolitanorum quos nunc archiepiscopos dicimus. Horum autem discretio a gentilibus introducta videtur: qui suos flamines/ alios simpliciter flamines/ alios archiflamines: alios protflamines appellabant. Sacerdotes enim gentilibus flamines dicebantur: qui habebant in capite pileum in quo erat breuis virga/ desuper habens aliquid lane: quod cum per festum ferre non possent: filum tantum in capite ligare ceperunt. Audis enim capitibus eis incedere nefas erat. Unde et a filo quo utebantur/ flamines dicti sunt quasi filamines. Sed festis diebus filo deposito: pileum imponebant pro sacerdotum eminentia. Claves a vi mentis appellati sunt: cuius significatio multiplex est. Ad id enim sacerdotem/ modo prophetam: modo poetam significat. Cantor vero vocatur qui vocem modulatur in cantu. Huius sunt duo genera: precator et succesor. Precator qui vocem premit in cantu. Succesor qui subsequenter canendo respondet. Locentor autem dicitur qui resonat. Qui autem non consonat nec concinit/ concentor non erit. Hic breuiter tractatis: admonendi sunt christi ministri/ quatenus sicut excellunt ordinis dignitate: ita precellant vite sanctitate: ut plebs eis commissa eorumque disciplinis edocta gratanter eis obediat: et eorum imitatione de die in diem proficiat: a quibus diuina sacramenta percipiunt/ et missarum solennia audiunt. Ad ipsa autem dicitur: vel quia missa est hostia/ cuius commemoratio fit in illo officio: vnde dicitur: Ite missa est. id est sequimini hostiaz que missa est ad celestia tendentes post eam: vel quia missus celestis venit ad consecrandum dñicum corpus: per quem ad altare celeste defertur hostia. Unde et dicitur: missa est.

tropolitanis et episcopis. Patriarcha grece summus patrum interpretatur: quia primus. id est apostolicum tenet locum: ut romanus/antiochenus/alexandrinus/constantinopolitanus: et omnium summus est romanus. Archiepiscopus princeps episcoporum. Archos enim grece latine princeps dicitur. Metropolitane autem a mensura ciuitatum dicuntur. Singulis enim prouincijs preeminet: quorum auctoritati et doctrine ceteri sacerdotes subiecti sunt. Sollicitudo enim totius prouincie ipsis episcopis commissa est. Quos autem superiorem designati ordines episcopi nuncupant. Nota quod archiepiscoporum nomine prelati superius significasse videtur: et metropolitanorum quos nunc archiepiscopos dicimus. Horum autem discretio a gentilibus introducta videtur: qui suos flamines/ alios simpliciter flamines/ alios archiflamines: alios protflamines appellabant. Sacerdotes enim gentilibus flamines dicebantur: qui habebant in capite pileum in quo erat breuis virga/ desuper habens aliquid lane: quod cum per festum ferre non possent: filum tantum in capite ligare ceperunt. Audis enim capitibus eis incedere nefas erat. Unde et a filo quo utebantur/ flamines dicti sunt quasi filamines. Sed festis diebus filo deposito: pileum imponebant pro sacerdotum eminentia. Claves a vi mentis appellati sunt: cuius significatio multiplex est. Ad id enim sacerdotem/ modo prophetam: modo poetam significat. Cantor vero vocatur qui vocem modulatur in cantu. Huius sunt duo genera: precator et succesor. Precator qui vocem premit in cantu. Succesor qui subsequenter canendo respondet. Locentor autem dicitur qui resonat. Qui autem non consonat nec concinit/ concentor non erit. Hic breuiter tractatis: admonendi sunt christi ministri/ quatenus sicut excellunt ordinis dignitate: ita precellant vite sanctitate: ut plebs eis commissa eorumque disciplinis edocta gratanter eis obediat: et eorum imitatione de die in diem proficiat: a quibus diuina sacramenta percipiunt/ et missarum solennia audiunt. Ad ipsa autem dicitur: vel quia missa est hostia/ cuius commemoratio fit in illo officio: vnde dicitur: Ite missa est. id est sequimini hostiaz que missa est ad celestia tendentes post eam: vel quia missus celestis venit ad consecrandum dñicum corpus: per quem ad altare celeste defertur hostia. Unde et dicitur: missa est.

Ista est distinctio. xliij. huius quarti libri: in qua magister postquam superius determinauit de sacramentis que ordinant ad remedium vniuersi persone: hic determinat de sacris in remedium totius ecclesie. Et diuidit istoduas partes. Primo determinat de sacramento ordinis quod ordinat ad gubernationem ecclesie et spirituale multiplicationem. Secundo de matrimonio quod ordinat ad multiplicationem fidelium naturalium. Secunda pars incipit in. xxvi. di. Prima pars adhuc diuidit in duas partes. In prima determinat de sacramento ordinis. In secunda parte de offerentibus hoc sacramentum/ et de suscipiendis. Secunda pars incipit in. xxv. di. In prima parte tria facit. Primo enim numerum sacramentorum ordinum proponit. Secundo officia et

1. Tim. 3. a. Mat. 26. c. 1. Tim. 3. b. Act. 6. b. Addi. Ben. de vurma. Di. 21. c. ceros. Ezech. 33. a. De potifice. Di. 21. c. ceros. qñ per totu.

Patriarcha. Archieps. Flidoms. Flamines q sint. Gates. Cantor. Dugo. li. 2. p. 3. ca. 13.

Libert III Capitulum IX

dignitates q̄ ordines sequunt̄ subdit. Tertio quandaz salubre admonitione subiūgit. Prima p̄ vsq̄ ibi: Sūt ⁊ alia que. Secūda vsq̄ ibi: His breuiter tractat. Tertia vsq̄ ad finē dist. ¶ In sp̄ali snia magistri stat̄ i tribus p̄ponib⁹: quaz p̄ma est hec. Septē sacros ordines ch̄ristus i semetipso exhibuit: et istos vniuersali ecclesie obseruandos reliq̄t. Hanc magister insinuās p̄ponit: q̄ septem sunt gradus siue ordines ecclesiastici: scz ostiarij/lectores/ exorciste/ acoliti/ subdiaconi/ diaconi ⁊ sacerdotes: quozum omnia officia ch̄ristus in semetipso ostendit: ⁊ corpori suo. s. ecclesie hos ordines seruandos reliquit. Sūt autē septem: p̄pter septiformē scz gratiā sp̄s sancti: cui⁹ gratia qui nō sūt participes: indigni ad gradus ecclesiasticos accedūt: qui nō priusq̄ ad hos ordines accedant hanc gratiā habēt: in ipsa p̄mōtione ampliorē accipiūt. Ex quo patet hui⁹ sacramenti effect⁹. Hi autē ordines propter sui dignitatē dignos requirunt ministros. Ex quo patet suscipientū conditio. Postea dicit: q̄ hos ordines p̄cedit clerical tonsura: que quidē corona regalē dignitatē significat: q̄ nō i summitate capitis nudatio fit: erectionē mentis ad deū p̄ contemplationē designat. Usus autē huius tonsure in iūu habuit a nazareis: quoz ritus paulus et christiani imitati sūt. Q̄s nō in ordinibus constituti clerici vocant: quia i sortem dñi ⁊ hereditatem sūt admissi. Cleros em̄ grece sors v̄ hereditas latine dicit̄. Alq̄ omnes diuino seruitio sūt mancipati. Postea de his ordinib⁹ determinat singillatim: incipiens ab ostiarijs q̄ sūt primū inter ordinū gradus. De q̄bus quattuor determinat. Primo figurat: q̄ figurati sunt in veteri testamēto p̄ ianitores q̄ custodiebant templū ne ingrederet̄ illud immūdus. Secūdo nois rationē siue officii. Dicunt̄ em̄ ostiarij: q̄ presunt ostijs templi: vt dignos recipiāt ⁊ indignos excludant. Tertio ordinandi modū: q̄ in eoz ordinatione dantur eis claues ab ep̄o cū determinata forma verboꝝ q̄ ep̄s dicit. s. Agite tanq̄ deo rōnē reddituri p̄ rebus que clauibus istis reconduntur. Quarto institutionē: quia ch̄ristus hoc officii exercuit quādo vendentes ⁊ emētes de templo eiecit. H̄i et ipse de se dicit: Ego sū ostiū: p̄ quod ostiariū designat. Postea dicit de secūdo ordine. s. lectoꝝ. De quo ser̄ determinat. Primo nois rationē: q̄ dicitur a legendo: q̄ etiā pronūciatores vocant: q̄ procul auditoz aures eozū vox adimplet. Secūdo officii: q̄ ad eos p̄tinet p̄phetias ⁊ psalmos legere/et eadē populis p̄dicare. Tertio ordinandi modū. In ordinationē em̄ libꝝ diuinarū lectionū ab ep̄o accipiunt cū determinata forma verboꝝ scz: Accipe ⁊ esto verbi dei p̄lator: habiturus si fideliter adimpleueris/ partem cum his q̄ bñ verbū dei administrauerunt. Quarto conditionē: q̄ qui ad hunc ordinē assumit: debet scia litterarū esse instructus vt distincte legat: ⁊ sic possit auditozibus p̄desse. Quinto institutionē: q̄ hoc officii ch̄rist⁹ adimpleuit q̄ legit illud Esaiē. Sp̄s dñi sup me: vt habet Luc. vi. Secūdo p̄figurationē: q̄ p̄figurati et nuntiati est hoc officii in p̄phetis: q̄bus dicit̄: Llama/ne cesses: quasi tuba exalta vocē tuā. Postea determinat de tertio ordine. s. exorcistarū: de q̄b⁹ q̄bz determinat. Primo nois rationē: dicunt̄ em̄ exorciste quasi adiurātes. Secūdo officii: q̄ ad eos p̄tinet p̄ exorcismos suos demones ab obsessis fugare. H̄i debent mūdi esse q̄ spiritibus immundis imperāt. Tertio ordinandi modū: q̄ libꝝ exorcismoꝝ in ordinatione recipiūt ab ep̄is cū determinata forma verboꝝ. s. Accipite ⁊ habetote potestātē imponēdi man⁹ sup energuminos ⁊ cathecuminos. Quarto institutionē: q̄ dñs hoc officio vsus ē: q̄ salua oris sui teri git aures ⁊ linguā surdi ⁊ muti: ⁊ demoniacos multos sanauit. Quinto figurā: q̄ a Salomōe videt̄ h̄ ordo p̄mū dēscēdit: q̄ quēdā modū exorcisādi inuenit q̄ demones adiurari ab obsessis pellebant̄ cordib⁹. H̄i et h̄ officio mācipati/ exorciste ap̄d iudeos vocati sūt. Postea determinat de quarto ordine. s. acolitoꝝ: de q̄ quinq̄ determinat. Primo nois rōnē: dicunt̄ em̄ acoliti grece ceteroferarij latine: q̄ cercos portant ad signū leticie demonstrandū/ ⁊ ad figurandū v̄ luxū. s. ch̄ristū. Secūdo officii: q̄ ad eos p̄tinet luminaria portare et p̄parare/ ac subdiaconis ministrare in p̄paratione viceoli vini ⁊ pro

aque eucharistia. Tertio ordinandi modū: q̄ candelabꝝ cū cereo ⁊ viceoli ordinatione accipiūt. Quarto institutionē: q̄ hoc officio ch̄ristus vsus fuit cū dixit: Ego sū lux mūdi. Quinto figurā: q̄ hui⁹ figura p̄cessit in veteri testamēto: in his q̄ lucernas candelabri cōcinebant. Postea determinat de q̄nto ordine. s. subdiaconozū: de quib⁹ quattuor determinat. Primo nois rōnē: dicunt̄ em̄ subdiaconi: q̄ diaconoz p̄ceptis subiacēt. Hi figurati sunt i veteri testamēto p̄ nathinuos: de q̄bus dicit̄ Paral. Eldra: q̄ erāt ministri leuitarū. Unde nathinēi dicunt̄/ quasi i humilitate dñi seruīetes: q̄ subdiaconis conuenit: qui sunt ministri leuitarū. Secūdo officii: q̄ calicē ⁊ patenā portant: p̄pter quod mūdi cū habere debēt/ vt impleāt̄ illud: Mundamini q̄ fertis vasa dñi. Sacerdotibus ⁊ leuitis ministrāt: ⁊ ornamentoꝝ altaria specialē curā habēt. Tertio ordinandi modū: q̄ patenā ⁊ vacuū calicē accipiūt/ ⁊ viceoli cū aqua ⁊ manū tergiū. Quarto institutionē: q̄ ch̄rist⁹ hoc officio vsus est q̄ lintheo sepc̄xit: et mittens aquā in peluim/ pedes discipuloꝝ lauit et lintheo terxit. Postea determinat de sexto ordine. s. diaconoz: q̄ sexto loco ponit ad p̄fectionē que in eis esse debet. De q̄bus q̄bz determinat. Primo nois rationē: q̄ de tribu leui nomen traxerunt: dicunt̄ em̄ leuite. H̄i p̄mo i eis figurati fuerunt: dicit̄ em̄ grece diaconi ⁊ ministri. Secūdo officii: q̄ ipis sacerdotib⁹ i sacramento p̄ dispensatione assistūt ⁊ ministrāt: noui em̄ testamēti p̄dicādi habēt officii. Sūt em̄ leuite q̄ leuo humero stolā portant: q̄ labores hui⁹ vite in leua portant: sicut in veteri testamēto. Hui⁹ ordinē ad Moysē statutuū fuit: q̄ ad tabernaculū p̄tinebat portare. Tertio conditionē institutionis diaconi. Apostoli em̄ elegerunt septē viros plenos sp̄s sancto. H̄i septē solēt esse in p̄ncipalib⁹ ecclesijs: q̄ etiā p̄ septē angelos tuba canētes in Apocalypsi significant. Quales autē esse debent/ ap̄s ad Timotheū docet: q̄ anteq̄ ordinent̄ p̄bari debent: vt. s. ministrent nullū crimen habētes. Quarto ordinandi modū: q̄ in ordinatione ep̄s eis manū imponit. H̄i et ap̄s diaconibus quos elegerunt/ ordne p̄missa man⁹ imposuerūt. Ponit etiā stolā supra leuū humerū. Accipiunt etiā diaconi tertū euangelij i ordinatione. Quinto institutionē: q̄ ch̄ristus hoc officio post cenā vsus ē: q̄ sacramentū sui corporis ⁊ sanguinis discipul⁹ dispensauit: ⁊ q̄ ap̄s vocatiētes ad ordnē incitauit. Nam ad diaconos p̄tinet p̄monere aures ad deū habere. Postea determinat de septimo ordine. s. p̄byteroz. De q̄bus ser̄ determinat. Primo em̄ nois rōnē: dicunt̄ em̄ p̄byteri. s. seniores: p̄pter dignitatē ⁊ honozē quem acceperunt. Et q̄ morū prudentia ⁊ maturitate cōseruationis in populo p̄cellere debēt. Dicunt̄ em̄ sacerdotes: vel q̄ sacra dant: vel in sacris sunt duces/ q̄ sanctificāt. Antistes nō dicunt̄: q̄ aī alios debent stare. Secūdo officii: q̄ ad sacerdotes p̄tinet sacramentū corporis ⁊ sanguinis p̄ficere/ ordines dicere: ⁊ dona dei b̄ndicere. Tertio ordinandi modū: q̄ in ordinationē eis manus inungūt: patenā cū hostijs/ calicē cū vino accipiūt: ⁊ stolam que tenet vtrūq̄ latus: q̄ cōtra aduersa et p̄spera armis iusticie debēt esse induti siue muniti. Quarto figurā: q̄ hic ordo in filijs Aarō fuit figuratus: ⁊ lxxij. discipuli quos ch̄ristus designauit: quoz vices p̄sbi in ecclesia tenēt: tamē inter ap̄s vnus princeps exiit. s. petrus: cuius successor est sumus p̄ntifex: qui etiā dicit̄ papa. i. pater patrū. Quinto conditionē. Unde apostolus ad Timotheū ostēdit/ qualis debeat eligi p̄sbi: vbi p̄sbi nōmīne ep̄i designat. Tertio officii: quia ch̄ristus hoc officio vsus est i ara crucis quādo seipm obtulit: ille fuit sacerdos ⁊ hostia: q̄ post cenā panē ⁊ vinū in corpus ⁊ sanguinē suū mutauit. Postea dicit q̄ solū duo ordines dicunt̄ sacri. s. diaconatus ⁊ p̄byterat⁹: ⁊ hos solos p̄mittit ecclesia habere: alios nō processu tēporis ecclesia si bī cōstituit. Ex quo patet ordinū differētā: q̄ q̄dā sunt sacri/ quidā nō. Et dicit q̄ ordo dicit̄ quod dā sacri per quod specialis potestas tradit ordinato: ⁊ hi ordines dicunt̄ sacramēta: q̄ in eis sacramētū conferē ⁊ significatur. s. gratia. Ex quo patet ordinū quedā cōueniētia: q̄ em̄ in omnibus h̄mōi gradibus tradit aliqua p̄tās spiritalis: ideo nomen ordinis omnibus conuenit: q̄ etiā

In oibus conferri et significat sacrum: ideo oēs dicuntur sa-
cri. Postea dicitur quod quedam sunt nomina: quae non ordinem sed di-
gnitatem vel officium nominant: sicut episcopi/pontifices/patri-
archi et archiepiscopi et metropolitani. Episcopus enim aut pontifex
est: quia habet alios intendere et principari: quia episcopus dicitur
a scopis grece/quod latine intendere dicitur. Unde etiam episcopi gre-
ce/dicuntur latine speculatores. Nam speculator propositus
in ecclesia dicitur: in eo quod speculari debet mores et vitam
populorum infra se positorum. Pontifex est princeps sacerdo-
rum quasi via sequentium: ipse enim summus sacerdos nuncupa-
tur: eo quod sacerdotes et levitas efficit. Deinde dicitur: quod or-
do episcoporum quadripartitus est. scilicet in patriarchis/archiepiscopis/me-
tropolitans et episcopis. Patriarcha grece summus patrum
interpretatur: quia primum. I. aplice tenet locum: ut Romanus/
Antiochenus/Alexandrinus: et sic de alijs. Archiepiscopus
vero summus est episcoporum. Et dicitur ab archos/quod est
princeps. Metropolitanus dicitur a mensura civitatum quod
perius preminet. Ibi nota: quod archiepiscoporum nomine primates su-
perius significasse videtur: et metropolitanorum nomine quos
nunc archiepiscopos dicimus. Secunda propositio est hec
Que sunt istorum ordinum officia/clare patet ex ista predictorum
sententia. Nec patet ex premissis/ut ipsamet exprimit pro-
positio. Tertia propositio est hec. Ministri christi maio-
res que precellunt ordinis dignitate/etiam precellere debent vi-
te sanctitate. Cuius rationem asserit: ut plebs eis commissa
eorum imitatione semper proficiat. Ad id etiam hinc unde dicitur
missa: quia in ea mittitur hostia: cuius commemoratio fit in
sacrificio: quia missus celestis venit ad conferendum. Et
etiam in speciali de summa huius distinctionis.

De ordinatis ab hereticis.
Capitulum I

Solet etiam que-
ri: si heretici ab ecclesia precessi et
dignati possint tradere sacros
ordines: et si ab eis ordinati re-
deunt ad ecclesie unitatem/debeat reordi-
nari. Hanc questionem proplexam ac pene insolubi-
lem faciunt doctores verba: que plurimum dissenti-
re videntur. Vident enim quidam tradere/hereti-
cos sacros ordines dare non posse: nec illos
quod ab eis ordinati videntur/gram recipere. Di-
cit enim Innocentius. arrianorum clericos non videri
suscipiendos cum sacerdotum vel ministrorum ali-
cuius dignitate: quibus solum baptismum ratum
esse permittit: quod in nomine patris et filii et spi-
ritus sancti percipitur. Dicit etiam eos non posse dare
spiritus sanctum quem auferunt: et ordinatos ab
hereticis caput habere vulneratum: et eum quod
honorem amisit/honorem dare non posse: nec il-
lum aliquid accepisse: quoniam in dote nihil
erat quod ille posset accipere. Tradit etiam ve-
nientibus ad hereticos per manus impositionem
laicam tamen tribuendam communionem: nec ex his
aliquem in clericatus honorem vel exiguum sur-
rogare. Gregorius etiam dicit sacrilegam esse arria-
norum consecrationem: cum ex eorum manu commu-
nicatio percipitur. Cyprianus etiam dicit: omnia quecumque fa-
ciunt heretici/carnalia et inania et sacrilega
esse: et eorum altaria falsa et illicita sacerdotia
et sacrificia sacrilega: qui more simiarum que cum
hominibus non sint/formam imitantur humanam: vul-
tibus ecclesie catholice et auctoritate sibi vendi-
cant: cum ipsi in ecclesia non sint: et cum sint sacrile-

gi/sacerdotum administrant et altare ponunt:
cum nec sacrificari oblatio illic possit/vbi spi-
ritus sanctus non sit: nec cuius dominus per eius preces et
orationes prestat/quod dominus ipsum violavit. Hiero-
nimo quod asserit omnia que offeruntur ab hereticis/commu-
nata esse in conspectu domini: quia licet sancta
videantur specie sui: tamen quia contacta sunt ab illo
quod pollutus est/polluuntur omnia. Idem. Dicit de
sacrificiis hereticorum et a se percipit: et quoties
in nomine eius congregati fuerint/detestat
fretore eorum et claudit nares suas. Idem. Illi
offerunt panem sacrilegum etc. Leo etiam testatur
extra ecclesiam nec rata esse sacerdotia/nec ve-
ra esse sacrificia. Idem etiam dicit per crudelissi-
mam vesaniam in alexandrina sede omnium sacra-
mentorum lumen extinctum. Intercepta est sacri-
ficij oblatio: deficit christum sanctificatio:
et paricidalibus manibus impiorum omnia se sub-
trahere mysteria. His alijsque testimonijs as-
strui videntur/sacra ecclesiastica precipue corporis
et sanguinis/ordinationis et confirmationis per
hereticos non posse ministrari.

Auctoritates ponit que videntur
premissis obviare.

Contra autem alij sentire vi-
dentur/que ab hereticis etiam percipiuntur sacri ordines
sicut et baptismus tradi valeant: nec ab he-
reticis redeuntibus/que illic ordinati sunt et ba-
ptizati/iterum ordinandi sunt: sicut nec bapti-
zandi. Cuius Augustinus. De hereticis etiam dignatis
quod quidam dicunt: baptismum quod accepit/non
amittit: que recedit ab ecclesia: ius dandi quod
accepit/amittit: multis modis apparet ina-
niter dici. Primo/ quia nulla ostenditur causa:
cur ille quod illud baptismum amittere non potest/
ius dandi possit amittere. Utrumque enim sacra-
mentum est: et quadam consecratione utrumque homini
datur: illud cum baptizatur: et illud cum ordinatur
Ideo non licet in catholica ecclesia utrumque
iterari. Nam si quis ex ipsa parte veniens etiam per-
positi per bono pacis correcto schismate/erro-
re suscepti sunt: et si visum est oportet esse/ut ea-
dem officia gererent que agebant: non sunt rursus
ordinandi. Sed sicut baptismus in eis/ita in
eis mansit ordinatio integra: quia in percipiendo fu-
erat vitium quod in unitate pacis est correctum
non in sacris: que vbi cumque sunt/ipsa sunt. Et cum
ipsi expedire videntur ecclesie/ut propositi eorum
venientes ad catholicam societatem honores
suos ibi non administrarent: non eis tamen ipsa or-
dinationis sacramenta detrahuntur/sed super
eos manent. Ideoque non eis in populo manus
imponitur: ne non homini/sed ipsi sacramento
fiat iniuria. Sicut autem in baptismo eius quod
per eos dari possit: sic in ordinatione ius dan-
di est: utrumque quidem ad perniciem suam. Sed
aliud est non habere: aliud pernitiose habere.

Hieron. sup. Ag-
geni: et ponit. I.
q. i. c. sic pplis

Idem sup. amos
et h. i. q. i. c.
odit.

Idem sup. de ste
et h. i. q. i. c.
illi offerunt
Leo et h. i. q.
i. c. in ecclesia.
Ibidem. c. mani-
festum.

Aug. in li. 2. 3
epistolam ad pme-
niant. c. 13. b. 7
habet. i. q. i. c.
et quidam

Aug. vbi. 5.
c. 13. c

Dist. XXV
habet. 5. ca.
cu eoz. 5.
De dicitur
nōe sacri or-
dinis.

Innocent. i.
q. i. c. arria-
nos

Grego. li. 4
dialo. et alle-
ga. i. q. i. c.
supueniente
Cyprianus
martyr i epi-
stola 5 heret-
icos. et po-
nit. i. q. i. c.
si quis inquit
arca mediu

Libri III Capitulum II et III

aliud salubritate habere. Idem. De his vero qui ab ecclesie unitate separati sunt: nulla iam questio est: quin et habeant et dare possint: sed punitiose habent/punitioseque tradunt: quia extra vinculum pacis sunt. Et infra. Neutri sacramento facienda est iniuria. Et infra. Sicut non recte habet qui ab unitate recedit: sic etiam non recte datur qui ab unitate recedit: et tamen datur: et ideo qui ab eo accepit veniendi ad unitatem non iteratur. Idem. Aliud est non habere aliquid: aliud est non iure habere vel illicite usurpare. Non ergo ideo non sunt sacramenta christi et ecclesie: quia eis illicite utantur non modo heretici: sed etiam omnes impii: sed illi corrigendi sunt et puniendi: illa autem sunt agnoscenda et veneranda.

Breg. Jo. r. r. uenati ep. di. 68. sicut semel.

Ita Grego. Quod dicitur: ut qui ordinatus est: iterum ordinetur: valde ridiculosum est: ut enim baptizatus semel: iterum baptizari non debet: ita qui consecratus est semel: in eodem ordine non valet iterum consecrari. His alijsque auctoritatibus videtur asseri: in omnibus impijs: etiam in hereticis presbiteris et dānatis: christi sacramenta permanere cum iure dandi. Possunt enim dare: sed punitiose: et quibus dederint: non sunt iterum ordinandi: quia pmissis ex opposito obviare videntur.

Determinatio premissae contradictionis auctoritatum. **Ca. II c**

Prima opinio et falsa.

Dec autem quidam ita determinant. Dicunt enim hereticos accepta sacerdotali vel episcopali vocatione ab ecclesia recedentes: baptismi quidem dandi ius retinere: sed non habere facultatem tribuendi sacros ordines: vel consecrandi dominicum corpus: postquam presbiteri et dānati sunt ab ecclesia. Sicut degradatus episcopus non habet potestatem largiendi sacros ordines: facultatem tamen tribuendi non amittit. Quod vero Augustinus ait: intelligunt dictum de hereticis: quod non sententia ecclesie: sed prauitate sensus sui a fidei veritate ac doctrine unitate diuisi sunt: quod licet tales sint: ius tamen ordinandi et consecrandi habent: et qui ab eis ordinantur ante manifestationem presbiterionem: etiam si cum eis aperte exierint: et sententia ecclesie dānati fuerint: tamen si redierint iterum ordinandi non sunt. Et vbi quique legitur de ordinatis ab hereticis: quod seruatis eis ordinibus ministrare valeant: vel iterum ordinandi non sunt: de huiusmodi accipiendum dicunt. Nam postquam presbiteri fuerint et dānati iudicio ecclesie: ius ordinandi et consecrandi eis detractum asserunt: ut degradatis vel excommunicatis. Alij vero dicunt sacra ab hereticis et presbiteris sine forma ecclesie celebrata: vera esse et rata: quia recedentes ab ecclesia ius dandi et consecrandi non perdidit: et sic ab hereticis ordinantur: cum rede-

Secunda opinio probabilis

unt: iterum ordinandi non sunt. Quae vero ab hereticis aliter quam in ecclesia sunt: falsa sunt et inania: et qui a talibus ordinari videntur: non minus sed vulnus accipiunt. Et hinc hanc differentiam varie de his loquuntur doctores. Qui posse celebrari quae a catholicis: si ab illis forma ecclesie seruetur: et ab eis celebrata vera esse et rata quantum ad se: quantum vero ad effectum: falsa esse et inania: et in his qui male tractant: et in his qui male suscipiunt. Ideo irrita et falsa quae quod permittunt et conferre credunt: non tribuunt. Damna etiam dicunt: quia illicite dantibus vel accipientibus sunt in iudicium. Polluta etiam dicunt: non quantum ad se: sed propter indignam hereticorum tractationem. Ideo Grego. communionem Arrii: vocat execrationem: et Innocentius Bonosii ordinationem: dānationem. Non quod ita in se sint: sed quia male dantes vel accipientes tales faciunt. Sicut etiam Hiero. sacrificia eorum panem luctus vocat: non quantum ad se: sed quantum ad effectum. Nonnulli vero tradunt illos hereticos qui in ecclesia ordinati sunt: ius ordinandi et consecrandi etiam cum separati fuerint habere. Qui vero in schismate vel heresi positi ab eis ordinati et inuncti fuerint: illo iure carent. Ideo quibus cum ordinare volunt: vulnus potius infigunt quam gratiam conferant.

Tertia opinio vera.

Quarta opinio falsa: et videtur esse huiusmodi.

Ad d. h. m. c. i. de v. m. a.

Nota quod de substantia ordinis sunt sex. Primum est serus virilis in ordinando: mulier enim non recipit characterem. Secundum est materia: scilicet quae tangat quae tangenda sunt: ut inunctio: et similia. Tertium est forma: verborum. Quartum est intentio. Quintum est potestas ordinandi: quia oportet quod sit episcopus. Sextum est quod ordinandus sit baptizatus. Baptismus enim tanquam est omnium sacramentorum. Serus materia baptismus velle potestas. Exigit hic ordo: verborum positio forma. Quidam etiam dicunt quod prima tonsura sit de substantia ordinis: et quod sine ipsa non possit aliquid ordo conferri. Sed credimus quod haec opinio falsa sit. Nam posito etiam quod sit ordo: adhuc sine ipsa possit quis ad alios peruenire. Nullus enim ordo materialis est respectu alterius.

De simonia unde dicitur: et quid sit. **Capitulum III**

De simoniacis vero non est ambigendum: quoniam sunt heretici: qui tamen ante sententiam degradationis ordinantur et consecrantur. Et licet simoniaci proprie dicantur qui istarum simonis magi impetrabile gratiam precioso conducere volunt: et qui pro ministerio sacro precium recipiunt in modum Gregorius vocandi sunt: omnes et tamen dantes et accipientes simoniaci dicuntur: et vtriusque eadem sententia percelluntur.

Act. 8. v. 18.

4. Reg. 5. v. 14.

De his qui sciēter a simoniacis ordinantur.

Differt tamen inter eos qui ordinantur a simoniacis sciēter: et eos qui ignoranter. Qui enim sciēter a simoniacis se pmiserint consecrari: imo execrari: eorum consecratio

Urbanus papa. r. g. i. c. si quis a simo.

oīno irrita est. Qui x̄o ordinant a simonia-
cis: quos cū ordinant nesciunt esse simoni-
acos: q̄ tunc p̄ catholicis habent: eoz or-
dinatio misericorditer sustinetur.

De his qui dicūt se emere corpo-
ralia et non spiritalia.

Si vero aliqui obiecerint
se non cōsecrationes emere s̄ res ipsas q̄ ex
cōsecratioe pueniūt: penit̄ decipe p̄ban̄.
Nā q̄sq̄ hoz aliter vendit sine q̄ aliter non
habet: neutri vendere derelinquit.

Distinctio simoniacoꝝ.

Capitulum III

Simoniace autē here-
sis tripartita ē distinctio. Alij enim si-
moniace a simoniaco ordinantur.
Alij simoniace a nō simoniaco. Alij non si-
moniace a simoniaco. Uñ Nicolaus papa.
Statuim̄ decretū de simoniaca tripartita he-
resi. i. de simoniaco simoniace ordinatibus
vel ordinatis: et de simoniaco simoniace a
non simoniaco: et de simoniaco non simo-
niace a simoniaco. Simoniaco simoniace or-
dinati vel ordinatores s̄m canones a pro-
prio gradu decidat. Simoniaco etiā simoni-
ace a non simoniaco ordinati s̄lter ab offi-
cio remoueant. Simoniacos x̄o non simo-
niace a simoniaco ordinatos misericordit̄
p̄ manus impositionē p̄ temporis necessita-
te in officio p̄mittimus p̄manere. Qd̄ intel-
legendū est de his qui ordinant a simonia-
cis: ignorantes eos esse simoniacos: hos fa-
cit simoniacos non reatus criminis sed or-
dinatio simoniaco.

Alexander papa de his qui vio-
lenter a simoniaco v̄l ab hereticis
ordinantur.

Similit̄ cū decreuit Ale-
xander papa simoniacos oīno dānādos ac
deponēdos: subintelligendū est nisi violē-
ter quis attractus fuerit. De his em̄ et a qui
buslibet hereticis violenter ordinatis dicit
Innocē. q̄ possunt habere aliquē colorē ex-
cusationis si statim discedūt ab eis: et pessi-
mo eoz conciliabulo renunciant.

De etate ordinandozū ita decre-
uit Nicolaus papa. Capitulum V

Acriter inquit canones
sanxerūt: vt subdiacon̄ nō ordinet̄
ante q̄ttuordecim ānos: nec diaco-
nus ante. xxv. nec p̄byter ante. xxx. annos.
Deinde si dign̄ fuerit ad episcopatuꝝ eligi
pōt: qd̄ nos etiā pari mō seruare iubemus.
Itē Fabian̄. Si q̄s. xxx. etatis nō implue-

rit annos: nullo mō p̄byter ordinet̄: nisi val-
de sit dignus: qz et ipse domin̄ tricesimo an-
no baptizat̄ est: et sic cepit docere.

Ista est distinctio. rrv. huius q̄rti libri: in q̄ maḡ
postq̄ sup̄ius determinauit de sacra-
mento ordinis: nūc cōsequēter de hoc sacro cōferētib̄ et
susceptib̄ determinat. Et tria facit. Prīmū em̄ inq̄-
rit an heretici sacm̄ ordinis possunt conferre seu dare.
Secūdo ostendit simoniacos fore q̄ dant pecuniā p̄ ordi-
nibus: et etiā qui aliqd̄ p̄ ordinibus p̄sumunt accipere.
Tertio quō ignoranter ordinati a simoniaco debeant
misericorditer tolerare. Prīmū facit vsq̄ ibi. De simo-
niaco x̄o. Secūdū vsq̄ ibi: Differūt tamē inter eos.
Tertū vsq̄ ad finē distin. In speciali sentētia maḡ
stri stat in tribus p̄pōnibus: quaz p̄ma est hec. Aliquī
dicunt q̄ sacramēta ab hereticis s̄m formam ecclēie cele-
brata sint vera et rata. Alij autē q̄ sint falsa et reprobata
Hanc magister insinuat querit: an heretici ab ecclēia p̄-
sciti possunt sacros ordines cōferre. Et vtrum ordinati
ab eis debent reordinari. Et dicit hanc questionem esse
difficilē et p̄plexam: p̄pter diuersitatē doctoz opinantiū
circa eā. Quidā em̄ dicunt hereticos nō posse ordinare
et ordinatos ab eis non esse in suis ordinibus suscipien-
dos sed tñ ad laicam cōmunionē. Grego. dicit Arria-
noz cōsecrationē sacrilegā esse. Eyprian̄ dicit sacramē-
ta hereticoz inania et sacrilega esse. Hiero. dicit: que of-
ferunt ab hereticis cōtaminata esse et deo odibilia. Leo
papa dicit nō esse rata sacrificia extra ecclēsiā nec vera.
Postea ponit cōtrariā opinionē dicentiū ab hereticis
ordines tradi posse: et ordinatos ab eis nō esse itez ordi-
nandos: quia maxime Augustinus dicere videt̄: sicut
ius habet baptizandi ita etiā et ordinandi: sed heretici
tale ius habent ad sui perniciem: catholici x̄o ad salu-
tem. Gregorius dicit ordinati semel nunq̄ debent reor-
dinari. Postea circa hanc dubitationē tangit diuersā
opinionē. Quidam enim dicunt hereticos ab ecclēia p̄-
scitos baptizandi ius habere non autē ordinandi: et au-
ctoꝝitates que in contrariū sunt debent intelligi de he-
reticis qui s̄m sententiā ecclēie sunt ab ecclēia p̄scisi:
tales em̄ ius habēt baptizandi. Alij x̄o dicunt: q̄ sacra-
menta ab hereticis et p̄scisis collata s̄m formā ecclēie conse-
rantur: vera esse et rata. Alij x̄o neq̄q̄. Et s̄m hāc diffe-
rentiā varie de his doctores loquunt̄. Alij autē dicunt
sacramenta ab his collata vera esse in se: s̄i forma ecclē-
sie seruetur: falsa esse et inania quo ad salutis effectum.
Damnanda esse dicunt hereticoz sacramenta: quia p̄-
stantibus et accipientibus sunt in iudiciū: et s̄m hoc pos-
sunt intelligi vt dicunt auctoꝝitates supradicte. Alij ve-
ro dicunt hereticos in ecclēia ordinatos ius ordinandi
habere: eos x̄o qui in heresi nequaq̄. Postea dicit si-
moniacos esse hereticos: et ante degradationē ordines
conferre posse. Secūda p̄pō est hec. Pro collatione sa-
croꝝ ordinū dantes et accipientes pecuniā simoniaco
dicunt: et pro tali delicto ambo eadem pena puniuntur
Hanc magister insinuat dicit q̄ simoniaco proprie di-
cunt emptores a simone mago denotari: videntes gl̄e
sicut dicit a seruo helice. Tñ largo noīe vtriq̄ dicitur
simoniaco. Tertia p̄pō est hec. Qui ignorat̄ a
simoniaco ordinant ipsoz seruitiū misericorditer toleratur
Hāc maḡ ponēs dicit q̄ ordinati a simoniaco sciēt̄
cōsecrationē irritā hāt. Qui x̄o sunt ordinati ignorat̄
p̄nt misericorditer in ordine sustineri. Et qz possit aliq̄s dice-
re q̄ nō emit spiritale vt cōsecrationē sed tpale emit spi-
rituall̄ anēxū: vt res ipsas q̄ ex cōsecratioe pueniūt: et sic
nō est simoniaco. Ideo h̄ remouet h̄ dicēs q̄ qñ aliqua
duo sunt cōiuncta nō vñ sine alio potest emi vel vendi.
Postea ponit triplicē distinctionem simoniace heresis
dicēs: q̄ qdā simoniaco simoniace a simoniaco ordinā-
tur. Quidā autē simoniaco simoniace a nō simoniaco or-
dinant: et vterq̄ isoz sic ordinatoꝝ p̄pū gradū pdit.
Tertij x̄o q̄ nō simoniace a simoniaco ordinant p̄nt et
illi misericorditer tolerari: dū mō ignorēt eos q̄ ordinat simo-
niacos esse. Addit etiā q̄ cū d̄ ordinat̄ ab hereticis v̄l
a simoniaco esse dānādos: ē intelligendū nisi aliq̄s vio-
lenter ab eis ordinaret̄. Ultimo determinat de suscipien-

Luce. 3. d

Pascual. 1
2. 3. c. si q̄s
obiecerit

Nico. papa
1. q. 1. c. sta-
tuim̄ decre-
tum.

Alex. 1. q. 1
c. erga simo-
niacos.

1. q. 1. c. p̄stat

Dist. 77. et
78. q̄l p̄ to-
tum

Fabianus

Terribilis dicitur... Et propter... quod... in... contra...

Ca. III Distin. XXVII Ca. I Fol. 189

Ephe. 5. 5
Scilicet. 2. d.

coniunctionis christi et ecclesie: sicut ait apostolus. Scriptum est inquit: Relinquet homo patrem et matrem et adheret uxori sue: et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnus est: ego autem dico in christo et in ecclesia. Ut enim inter coniuges coniunctio est secundum consensum animorum et secundum permutationem corporum: sic ecclesia christo copulatur voluntate et natura: quod idem vult cum eo: et ipse formam sumpsit de natura hominis. Copulata est ergo sponsa sponso spiritualiter et corporaliter. id est charitate ac conformitate nature. Huius utriusque copule figura est in coniugio. Consensus enim coniugum copulam spiritualement christi et ecclesie quod fit per charitatem significat. Conmixtio vero sexuum ille significat quod fit per naturam conformitatem

Qualiter intelligendum sit illud: mulier illa non pertinet ad matrimonium: cum qua non est commixtio sexuum. Capitulum III

Unde est quod quidam doctorum dixerunt illam mulierem non pertinere ad matrimonium quod non experitur carnalem copulam. Ait enim Augustinus. Non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium cum qua docetur non fuisse commixtio sexuum. Item Leo papa. Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta: ut propter commixtionem sexuum non habeat in se christi et ecclesie sacramentum: non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium: in qua docetur non fuisse nuptiale mysterium. Item Augustinus. Non est perfectum coniugium sine commixtione sexuum. hoc si secundum superficiem verborum quis acceperit: inducitur in errorem tantum: ut dicat sine carnali copula non posse contrahi matrimonium: et inter mariam et ioseph non fuisse coniugium: vel non fuisse perfectum: quod nefas est sentire. Tanto enim sanctius fuerit atque perfectius: quanto a carnali opere immunius. Sed superius posita ea ratione dicta intelligendum est: non quod pertineat mulier illa ad matrimonium cum qua non est permixtio sexuum: sed non pertinet ad matrimonium quod expressam et plenam tenet figuram coniunctionis christi et ecclesie. Figuratur enim illa unionem christi et ecclesie quod est in charitate: sed non illa quod est in nature conformitate. Est ergo et in illo matrimonio typus coniunctionis christi et ecclesie: sed illud tamen quod ecclesia christo charitate unitur: non illius quod per susceptionem carnis capiti membra ununtur. Nec ideo tamen minus sanctum est coniugium: quod ut ait Augustinus. In nuptiis plus valet sanctitas sacramenti quam fecunditas ventris. Est etiam coniugium signum spiritualis coniunctionis et dilectionis animorum qua inter se coniuges uniri debent. Unde

apostolus ait. Viri diligite uxores vestras ut corpora vestra.

Ista est... dist. xxvii. huius quarti libri: in qua magister postquam superius determinavit de sacramento ordinis quod pertinet ad spirituale ecclesie multiplicationem: hic determinat de matrimonio quod pertinet ad eius multiplicationem naturalem. Et dividit hic tractatum in quatuor partes. In prima determinat de matrimonio in se. In secunda de eius causa efficiente. In tertia de eius fine. In quarta de eius bonis. In quinta de eius causis materialibus. scilicet personis contrahentibus. Prima pars durat a principio dist. istius usque ad. xxvii. dist. quod incipit: Post hec aduertendum. Secunda usque ad. xxx. dist. quasi ubi dicit: Expositio quod sit efficiens. Tertia usque ad. xxxi. dist. quod incipit: Post hec de bonis coniugum. Quarta ab inde usque ad. xxxii. dist. que incipit: Nunc superius attendere. Quinta usque ad. xxxiii. dist. quod incipit: Postremo de conditione resurrectionis. In presenti distinctione tria facit. Primo tempus et locum institutionis huius sacramenti demonstrat. Secundo matrimonium condemnantes reprobat. Tertio eius mysticam significationem recitat. Primum usque ibi: Fuerunt nonnulli heretici. Secundum usque ibi: Unde ergo coniugium. Tertium usque ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus: quarum prima est hec. Coniugium sacramentum fuit in paradiso ante peccatum solum ad officium primo institutum: nunc secundario in remedium. Hanc magister insinuat: ponit primo hoc sacramentum ante peccatum institutum fuisse quod ad id dicit: hoc nunc os ex ossibus meis: et nihilominus post peccatum institutum: et sic duplex est eius institutio. Differt autem prima a secunda: quia prima facta est in paradiso: secunda extra paradysum. Item prima facta est ad officium nature multiplicationis: secunda ad remedium concupiscentie. Item prima fuit in precepti necessitate: secunda fuit voluntaria a tempore multiplicationis generis humani. Et est accipienda secundum indulgentiam quam per remissionem: quam per cessionem: quam per permissionem. Hic autem per permissionem accipit. Permittit autem coniugium non quod sit malum: sed quod sit minus bonum. Secunda propositio est hec. Heretici dicitur Tatiani in hoc pernitiose errant: quod nuptias condemnant. Hanc magister ponens condemnat errorem damnantium et detestantium nuptias: ostendens quod bona res sit matrimonium per hoc quod christus interfuit nuptiis: et precepit uxorem a viro non dimitti. Unde apostolus ad Ephe. ait. Viri diligite uxores vestras sicut propria corpora vestra. Tertia propositio est hec. Electorum ecclesia non solum iungitur christo spiritualiter: sed etiam vere et corporaliter. Hanc magister insinuat dicit quod matrimonium est signum coniunctionis christi et ecclesie in conformitate nature: et signum unionis in charitate. Que duo matrimonium carnali copula consummatum perfecte significat. Est tamen perfectum matrimonium in quo est consensus animorum sine carnali copula. Deficit tamen ab hac perfecta significatione: sed quedam auctoritates videantur dicere: tale non fore verum et perfectum matrimonium. Matrimonium enim tale. scilicet ubi est tamen consensus animorum est signum dilectionis: qua coniuges inter se uniri debent. Aug. enim dicit. Plus valet sanctitas sacramenti quam fecunditas ventris. Et tamen in speciali.

Que sunt consideranda in coniugio. Capitulum I

Est hec aduertendum est quid sit coniugium: et quod sit efficiens causa coniugum: et causa propter quam contrahi debet: et quod sint bona coniugum: et quod per ea excusetur coitus carnalis: quod sint legitime persone ad matrimonium. Sunt et alia plura in matrimonio consideranda que sub compendio perstringemus.

Quid sit coniugium. b

Ephe. 5. 6
pssc. dower nos
vel officialis
seu ordinarij loci. qd
si qd fuerit debeat resu-
latuz.

Aug. 27. q. 2. c. non est

Leo pa. lbi dca. cu so- cietas

Alis mini steriu. Augustin' in soliloqo

Aug. in li. de bo. coin. 4. 18. c.

Dist. XXVII
habet. 6. cap.
cum eoz. 5.
De matrimo-
nio fm causas
efficietes: deter-
minas genera-
liter qd consen-
sus sit mrimo-
nij causa.

Liber III Capitulum II III et III

27. q. 2. spn.

Sunt ergo nuptie vel matrimonium viri mulierisque coniunctio maritalis/inter legitimas personas individuam vite consuetudinem retinens. Ad individuam consuetudinem vite pertinet quod absque consensu alteri non inter continentiam profiteri potest/vel orationi vacare: et quod inter eos dum viuunt/vinculum coniugale permanet: ut alij se copulare non liceat: et ut inuicem alter alteri exhibeat quod quisque sibi. Hac autem descriptione legitimum et fidelium tantum matrimonium includitur.

De consensu qui efficit coniugium.
Capitulum II

Efficiens autem causa matrimonij est consensus: non quilibet/ sed per verba expressus: nec de futuro/ sed de presenti. Si enim consentiunt in futurum/dicentes: Accipiam te in virum et ego te in uxorem: non est iste consensus efficax matrimonij. Item si consentiunt in mente et non exprimat verbum vel alijs certis signis: nec talis consensus efficit matrimonium. Si autem verbum explicat/ quod tamen corde non voluit: si non sit coactio ibi vel dolus: obligatio illa verborum quibus consentiunt dicentes: Accipio te in virum/ et ego te in uxorem: matrimonium facit.

Auctoritatibus probatur quod solus consensus facit matrimonium.

Quod autem consensus matrimonium faciat/ subditis probatur testimonijs.
Ait enim Iulianus. Consensus facit matrimonium. Item Nicolaus papa. Sufficiat solus secundum leges eorum consensus/ de quorum coniunctionibus agit: quod solus si forte in nuptijs defuerit/ cetera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur. Item Iohannes Chrysostomus. Adrimonium quod non facit coitus/ sed voluntas: et ideo non soluit illud separatio corporis. Item Ambrosius. Non defloratio virginis facit coniugium/ sed pactio coniugalis. Ex his apparet quod consensus. id est pactio coniugalis matrimonium facit: et extrinsecus coniugium est: etiam si non precessit vel secuta est copula carnalis.

Quando incipiat esse coniugium.
Capitulum III

Quod enim ab ipsa desponsatione in qua pactio coniugalis exprimitur coniuges sint/ sanctorum testimonija probant. Ait enim Ambrosius. Cum incipit coniugium/ coniugium nomen accipit: cum coniugitur viro/ coniugium est: non cum viri admixtione cognoscit. Item Iulianus. Coniuges veri appellantur a prima desponsationis fide: quis adhuc inter eos ignoret coniugale precubitus. Item Augustinus. Coniugium vocatur ex prima desponsationis fide: quam concubitu non cognouerat: nec fuerat agnitus: nec peierat: nec medax manserat

coniugis appellatio: ubi non fuerat/ nec futura erat carnis vlla commixtio. Propter quod fidele coniugium ambo partes christi vocari meruerunt: non solum illa mater/ sed etiam ille pater: sicut coniux matris eius: vtrumque tamen in mente/ non carne. Ex his euidenter insinuat: quod ex tempore quod intercedit consensus voluntarij ac maritalis: quod solus coniugium facit: veri coniuges sunt sponsus et sponsa.

Secundum quosdam non est coniugium ante carnalem copulam: sed sponsi et sponse sunt.

Quidam tamen asserunt verum coniugium non trahi a translatione et carnalem copulam: nec de coniuges esse aliquos antequam intercedat commixtio seruis: sed a primo fide desponsationis vir sponsus et mulier sponsa est/ non coniux. Sponsos autem et sponsas coniuges frequenter appellari dicunt: non quia sint/ sed quia futuri sunt: cuius rei sponsonem inuicem fecerunt: et secundum verba premissarum auctoritatum intelligenda fore tradunt.

Qua ratione nituntur.

Quod vero inter sponsam et coniugem plurimum intersit/ ex eo astruunt: quod licet sponse ante carnalem copulam inconsulto vel nolente sponso monasterium eligere: quod factum/ sponso etiam licet aliam ducere. Coniugatus vero vel coniugata nec continentiam/ nisi ex consensu seruare valet: nec monasterium petere/ nisi vterque continentiam pariter profiteatur. Quod licet sponse monasterium eligere/ auctoritatibus scripturarum probatur. Ait enim Eusebius papa. Desponsata puella non licet parentibus alij viro tradere: tamen licet sibi monasterium eligere. Item Gregorius. Decreta legalia desponsataz si conuerti voluerit/ nullo penitus censuerunt dano mulctari. Refert etiam Hieronymus. quod Abba charius iter christi heremitas precipuus/ celebrato nuptiali conuiuio/ cum vespe thalamum esset ingressurus/ ex urbe egrediens/ trans mariam petijt et heremi solitudinem sibi elegit. Beatus etiam Alexius sibi ex nuptijs diuina gratia vocatus/ sponsam deseruit: et nudus christo famulari cepit. His auctoritatibus et exemplis liquet: licere sponse sine consensu suorum sponsorum/ et econuerso continentiam profiteri.

Coniugatus vel coniugata nequeant continentiam profiteri sine alterius consensu. Capitulum IIII

Hoc autem coniugatis nullatenus licet. Non enim potest vir melioris vite propositum sumere/ sine uxoris consensu/ et econuerso. Unde Gregorius scribens Theotiste patricie. Sunt qui dicunt religionis causa coniugia debere solui.

Ibidem
Abi. s. c.
sufficiat.

Ioh. Chryso.
vbi. s. c. mari
monij.
Ibidem. c. cu
initiatum

Ambro. in li.
de virginibus
27. q. 2. c. 13
initiatum.
Iulian. li. c. 1.
9. c. 8.

Aug. li. 8. bo
no coniu. 17. q.
2. c. coniuges.

De sponsa pōe
monasterij. cū
gere nō ex q̄
to spōsi p̄sentia

Ensebi⁹ papa
27. q. 7. c. 1.
sponsatam
Grego. vbi
s. c. decreta

Exēpla ponit
27. q. 2. c. 13
p̄t. s. c. 13

Grego. 27.
q. 2. c. 13. q.

Unde sciendū est: quia etsi hoc lex huma-
na p̄cessit/ tamē lex diuina prohibuit. Si ve-
ro vtriusq; cōueniat continentē vitam duce-
re: hoc q̄s audeat accusare? Sic em̄ mltos
sanctoꝝ nouimus cū suis coniugibus/ et pri-
us continentē vitam durasse/ et post ad san-
ctę ecclesię regimina migrasse. Si vero con-
tinētiam quam vir appetit/ mulier non seq̄-
tur: aut quam vxor appetit/ vir recusat: con-
iugium diuidi nō potest: quia scriptum est.

1. Cor. 7. a. Mulier potestātē suę carnis non habet/ sed
vir. Sicut et vir potestatem suę carnis non ha-
bet/ sed mulier. Idem Agathosa latrux p̄sen-
tium quęsta est/ virum suum cōtra volunta-
tē suam in monasteriuz esse p̄uersum. Qua-
propter expientię tuę p̄cipimus: vt diligētī
inq̄sitione discutias: ne forte eius volunta-
te conuersus sit: vel ipsa mutare se promise-
rit. Et si hoc reperis: et illū in monasterio p̄-
manere prouideas: et hanc sic promisit/ mu-
tare vitā compellas. Si vero nihil horū est:
nec quondā fornicationis crimē/ p̄pter qd̄
licet vxorem dimittere/ p̄dictam mulierē
cōmississe cognoueris: ne illius p̄uersio vxo-
ris relicte in seculo fieri possit p̄ditōis occa-
sio: volumus vt maritū suū illi etiā si iā tō-
suratus sit/ reddere debeas: omni p̄ius ex-
cusatione cessante: q̄ nisi fornicationis cau-
sa/ virū vxorē dimittere nulla ratio cōcedit.
Postq̄ em̄ copulatione coniugij viri et mulie-
ris vnum corpus efficiū: nō potest ex p̄te cō-
uertī/ et ex parte remanere in seculo. Item ex

27. q. 2. si
quis. octauo synodo. Si q̄s coniugatus cōuertī
ad monasterium velit: nō est recipiendus/ ni-
si p̄us a coniuge castimoniam p̄fitente fue-
rit absolutus. Tales ergo coniuges tūc sine
culpa sequunt̄ christum relicto seculo: si ha-
bēt ex pari voluntate castitatis consensum.
Item. Si vir et vxor diuertere p̄ sola religio-
sa inter se p̄senserint vita: nullatenus sine cō-
sensu episcopi fiat: vt ab eo singularit̄ p̄ui-
so p̄stituant̄ loco. Nam vxore nolēte/ vel al-
tero illoꝝ/ etiam p̄ tali re matrimonium nō
soluit̄. Item Aug. Si abstines sine vxoris
voluntate/ tribuis ei fornicandi licētiam: et
p̄ctm̄ illius tuę imputabit̄ abstinentię. Item
Nicolaus papa. Scripsit nobis Thaberga
regina: regia se velle dignitate/ vel mortali
copula exui: et sola vita p̄uata esse p̄tentam
desiderare. Lui rescripsimus: nō hoc aliter fi-
eri posse/ nisi eandē vitam vir eius Lotha-
rius elegerit. Ex his patet: q̄ coniugati sine
cōmuni p̄sensu monasterium eligere/ p̄tinē-
tiam p̄fiteri/ vel habitum religionis sume-
re nō valēt: et si fecerit/ reuocari debēt. Spō-
si vero possunt sine cōmuni p̄sensu monaste-
rium eligere. Unde videt̄ inter sponsū et
sponsam coniugium nō esse. Ideo q̄s asserūt

a prima fide despōsationis coniuges appel-
lari: nō re p̄sentium/ s̄ spe futuroꝝ: quia ex fi-
de quam ex despōsatione sibijnuicē debent/
postea efficiunt̄ coniuges. P̄missas autē
auctoritates q̄bus asserit̄: q̄ p̄sensus matri-
monium/ facit: ita intelligi volūt: vt consen-
sus vel pactio coniugalis nō ante coitū fa-
ciat matrimonium/ s̄ in coitu. Sic em̄ defloza-
tio/ virginutatis nō facit matrimonium/ nisi p̄-
cedat pactio cōiugalis: ita nec pactio cōiu-
galis anteq̄ assit copula carnalis. Ex pacti-
one ergo cōiugali spōsi et spōse fiūt ante coi-
tum: in coitu vero efficiunt̄ coniuges. Facit
em̄ pactio cōiugalis: vt q̄ p̄ius erat sponsa
in coitu fiat cōiunx.

¶ Respōsio ad p̄dicta cum deter-
minatione superiorum.

His aut̄ ita respōdemus:
Sit aliq̄n dispōsatio vbi ē compromissio vi-
ri et mulieris de p̄hēdo matrimonio: non est
aut̄ ibi p̄sensus de p̄senti. Est et desponsatio
habēs cōsensum de p̄senti: id est pactionem
coniugale/ q̄ sola facit cōiugium. In illa ergo
despōsatiōe vbi ē pollicitatio p̄hēdi matri-
monij: spōsi tm̄ et spōse fiūt/ nō cōiuges. Et
talibus spōsis licet sine cōmuni cōsensu cōti-
nētiam p̄fiteri/ et monasteriū eligere. In ea ve-
ro despōsatiōe vbi ē cōsensus de p̄senti/ con-
iugium p̄hē: et ab illius despōsationis p̄ma
fide veri coniuges appellant̄. Scdm̄ hāc di-
stinctionē despōsationis de spōsis varie lo-
quunt̄ doctores.

¶ Quō accipiatur spōsa in subdit̄
capitulū. ¶ Capitulū V k

Aliq̄n em̄ sponsas vo-
cant/ q̄ talem habuerūt despōsatio-
nem vbi fuit pactio cōiugalis de p̄-
senti: et ille verē cōiuges sunt. Unde Grego.
Si q̄s vxorem desponsauerit v̄l subarraue-
rit: quanq̄ postmodū p̄ueniente die mortis
eius/ nequerit eam ducere in vxorem: tamē
nulli de consanguinitate eius licet accipere
eam in coniugio: et si inuentum fuerit/ factū
sepef omnino. Item Julius papa. Si q̄s de
sponsauerit vxorē vel subarrauerit: et vel p̄-
ueniente die mortis/ vel irruētibus q̄busdā
causis eam nō cognouerit: nec frater ei' nec
vllus de consanguinitate eius eandem sibi
tollat in vxorem v̄llo vnq̄ tempe. Itē Gre-
go. Qui desponsatam p̄ximi sui puellā ce-
pit in coniugium: anathema sit ipse et om-
nes consentientes ei: q̄ fm̄ legem dei mori
decernit̄. Nam diuine legis mos est spōsas
appellare cōiuges: vt in euāgel. Accipe ma-
riam coniugē tuā. Et in Deutero. Si q̄s al-
terius spōsam in agro/ v̄l quolibet loco op-

Greg. 27. q. 2.
c. si q̄s vxorem
de spōsam di-
missam ali' co-
gnatus nō po-
test ducere.

Julii papa vbi
supra. c. si quis
desponsauerit.

Greg. ibidē. c.
qui despōsa.
Deute. 22. d.

Matth. 1. c.
Deute. vt. 5.

Liber III Capitulum VI

presserit: vel adduxerit in domū suā: moria tur: qz vxozē pximi sui violauit: non q̄ iam vxoz erat/ sed q̄ a parentib⁹ vxoz fieri debebat. Ex his colligit⁹ qz sponse q̄dam coniu ges sunt ante cōmixonē sexū. Sed forte illud mouet qd̄ in fine capituli dicit: non q̄ iaz vxoz erat/ sed q̄ vxoz fieri debebat. Qd̄ non ita intelligi debet/ q̄si vxoz vere non fuerit: ex quo pactio coniugalis intercessit: sed qz nondū traducta fuerat: nec res vxozia iter/ cesserat. s. concubitus coniugalis.

Qualit̄ accipitur in his alijs ca/ pitulis sponsa.

Hec etiā sponsa ē que sic

viro desponsata est: vt nō intercesserit p̄sen sus de p̄senti/ s̄ sponsio futuri. Scdm̄ quem modū illud decretū intelligit⁹. Si q̄s spōsaz filij oppresserit: z post filij ei⁹ eā duxerit: pat̄ postea nō habeat vxozē: nec mulier virū: si/ lius q̄ p̄ris facin⁹ ignorauit/ aliā ducat. Si iunx̄ illa fuisset: qd̄ vtiqz foret/ si in sponsa lib⁹ pactio iugalis intercessisset: non p̄mit tereť sponso aliā ducere. Ab̄ his aut̄ pena nō nubēdi ex rigore infligit⁹/ vt alij terreat̄ tur. Idē ex eodē. Quidā desponsauit vxoz/ rē z dotauit: z cū ea coire nō potuit: quam clanculo frater eius corrupit/ z grauidā red didit. Decretū est: vt q̄uis nupta nō potue rit esse legitimo viro: desponsatam tñ fratri frater habere nō possit: sed mech⁹ et mecha fornicationis qd̄ vinctā sustineat: licita x̄o eis iugia nō negent. De illa desponsa/ tione h̄ intelligi debet/ vbi nō fuit cōsensus iugalis de p̄senti: alio qn̄ non liceret eis ta lia sortiri iugia. Scdm̄ hoc etiā illud intel ligi debet. Statutū est a sacro p̄uentu: vt si q̄s sponsam alteri⁹ rapuerit/ publica penitē tia mulctet⁹: z sine spe coinugij maneat: z si ipsa eidē crimini p̄sentis nō fuerit: licentia nubēdi alteri non neget. Apparet hāc fuisse desponsatā sine pactione iugali de p̄senti z ideo non fuisse iugē: cui viuēte spōso al/ teri nubēdi licētia non negat. Sūt em̄ qdā nuptialia pacta de futuro: ex q̄bus sponsi z sponse vocant⁹: nec exinde iuges sunt. Et est pactio qdā iugalis de p̄senti: q̄ spōsum z sponsam etiā iuges facit: z vtraqz pactio desponsatio vel sponsalia interdū dicūtur: qdā solēnia pacta nuptialia.

Quare non statim tradātur spō/ se. **Capitulum VI**

De nuptialib⁹ pactis

vbi est tm̄ sponsio futuri/ ait Aug. Institutū est: vt iā pacte spōse nō statim tradant⁹: ne vilem habeat marit⁹ da tam/ quā suspirauit sponsus dilatam.

Que spōsa sit vidua mortuo spō so: et que non.

Et ē sciendū q̄ illa sponsa

q̄ tm̄ in futuro est pacta/ mortuo spōso non remanet vidua: qz non fuerat vir eius: vn/ de si quis eā duxerit/ ad sacros ordines con scēdere non phibet⁹: qz non duxit viduam. Viduē em̄ marit⁹ eque sicut bigam⁹ sacer/ dos fieri phibet. Ex tali aut̄ copula nullus arceatur a sacris ordinibus.

Qui alterius sponsam eo moz/ tuo ducit: ad sacros ordines acce/ dere potest.

Scdm̄ hoc intelligēdum

est qd̄ ait Pelagi⁹ papa de illo qui mortuo spōso eius sponsam ducit in vxozē. Nihil est inquit/ quantū ad hūc articulū attinet: qd̄ ei obuiet de canonicis institut⁹/ qn̄ ad sa cros ordines pmoueri valeat. Si x̄o talis sponsa fuisset: inter quā z sponsum eius cō/ sensus de p̄senti intercessisset: eo mortuo vi dua remansisset: cui copulat⁹ in iugio vl/ teri⁹ ad sacros ordines non accederet/ cum viduā duxerit. Nō est q̄ ambigēdū/ qn̄ sol⁹ de p̄senti p̄sensus iugiu⁹ efficiat: z exinde veri iuges appellent⁹. Ideo post talē cōsen su⁹ si q̄s alij se copulauerit/ etiā si carnis cō mixtio illic seq̄t⁹/ ad p̄ozē copulā reuocād⁹ ē

Ita est **distin. xvij. huius q̄rti libri: in q̄ ma/ gister post q̄ superius determinauit de sacro matrimonij fm̄ se quantū ad eius institutionem: hic determinat de eo quantū ad ei⁹ causam efficientē. Et tria facit. Primo enī quid sit matrimonij definit. Secū do q̄lis debeat esse cōsensus matrimonij subdit. Ter/ tio q̄ sponsalia cōiugij faciant/ subiungit. Quarto vsqz ibi: Efficiens aut̄ causa matrimonij. Scdm̄ vsqz ibi: De nuptialibus pactis. Tertij vsqz ad finē distinctionis. In speciali sn̄ia magistri stat in tribus p̄ponibus: q̄ rū p̄ma est hec. Quicūqz alicui p̄ matrimonium legitī me copulat⁹/ sine alterius cōsensu ab eo nō separat⁹. Hāc magi ponēs definit matrimonij dices: qz est viri z mu lieris maritalis cōiunctio inter legitimas p̄sonas: in/ diuiduā vite cōsuetudinē retinens. Ad quā indiuiduā cōsuetudinē p̄tinet mutua debiti redditiō: z qz vnus si/ ne altero cōtinentiā vonere nō potest: nec se alteri alte/ ro viuente copulare. Secūda p̄p̄ est hec. Causa effici ens matrimonij/ est mutuus cōsensus p̄ verba de p̄senti realiter exp̄ssus. Hanc magi ponens dicit: qz causa effi/ ciens matrimonij est cōsensus cordiū p̄ verba de p̄senti exp̄ssus: aliter matrimonij fieri nō potest. Et hoc cōfir mat magister p̄ multas auctoritates: q̄ dicit cōiugium esse post talē cōsensum: etiā si carnalis copula nō sequa tur. Postea dicit quosdā dicere ante carnalē copulam sponsalia esse z nō cōiugij: z alias dici sponsas/ et alias cōiuges sponsas z nō cōiuges. Qz sit differētia inē spō sas z cōiuges/ ex hoc p̄bat: qz sponsus inuita spōsa pot monasteriū eligere/ z eccl̄ierlo: cōiugatus vel cōiugata nō potest. Auctoritates tamē aliquando vocant spon/ sos cōiuges: qz futuri sunt cōiuges. Tertia p̄p̄ est hec. Si quis cū sponsa vidua cōtrahit/ p̄ hoc bigamias non incurrit. Hanc magister insinuās distinquit de spō salibus dices: qz sponsalia de futuro cōiugij nō faciūt: sponsalia x̄o de p̄senti cōiugij faciūt: quod p̄bat per multa iura. s. qz qdā sunt spōsalia de futuro: z qdā de p̄ senti. Probat etiam qz ista spōsalia differunt: quia post**

Ex cellio tibu riceñ. z h̄. 27. q. 2. c. Si quis spōsam

Ibidē. c. qdā desponsauit.

Ex dci. toleta no vbi. s. c. sta tutum.

Sponsalia quid sint

Aug. li. 4. cō/ sef. c. institutū.

Aug. in li. cōfessionū

Pelagi⁹ pa pa di. 34. c. vltimo

spōsalia de futuro licet spōs ad sacros ordines ascen- dere/non autem post sponsalia de presenti. Et tantum in speciali.

Si cōsensus de futuro cū iuramē to faciat cōiugii. Ca. I a

Dist. XXVIII et habet. 2. c. cū eoz. 5. Inqrit qñt sit ille pñs/ sus q est ef/ ficiēs matri/ monij causa ostendēs q nō debet eē defectiu? ex aliquo exte/ riori.

Nec queri debz vtz pñsensus de futuro/addito etiā iuramēto cōiugii efficiat: vt si qz pmittat vel etiaz iuret alicui se vsq ad tēpus placitū illā ducturū: z illa pmittat vel iuret se illi nupturā: nun/ quid talis spōsio eos iuges facit. Si muta to pposito alter vel vterqz ad alienā copu/ lam transit: nunqd ob porē sponsio uē iura/ mēto subnixā/secū federatiōis pactū scinde tur? Considera: qz lōge aliud est pmittere: z aliud facere. Qz pmittit nōdū facit. Qui ergo pmittit se in vxorē ducturū aliquā nō/ dū eam duxit vxorem: z qz sponndit se nu/ pturam/nōdum nupsit. Quō ergo iuges appellari pñt/q nōdum pñt: s in futuro se pñcturos iurādo pmittūt. Itē. Si ex vi iura/ menti ad futurū pñctus mor efficiunt iu/ ges: cur iurāt in futuro se facturos qd in p/ senti efficiūt? Itē. Si ex quo iurāt mor effici unt iuges: tūc rem hāc efficiūt quā iurant se facturos. Ideo dico: qz iugii tūc nō fuit s futurū pmittit. Si vero ille post vxorē du/ xit/z illa marito nupsit: iugii vtriqz fuit: z nō pōt dissolui. Pcedēs q mendaciū vel p iuriū pñā est corrigendū: s iugii sequens nō est dissoluendū. Nō autē sic est qñ iuramē tū iugii pñtis pñsensus attestatiōe firmat: qz post talē pñsensus si qz alij se copulauerit etiā si plē pcreauerit: z irritum debet fieri: z ipse ad porē copulam reuocari.

Que videntur obuiare premis/ sis. b

Premisse autē sententie vi deē obuiare illud qd leges tradūt. Si quis tactis diuinis scripturis iurauerit mulieri se eam legitimam vxorē habiturū: vel etiam si in oratorio tale sacramentū dederit: sit il/ li legitima vxor: qzuis nulla dos/nulla alia scriptura interposita sit. S; hic ostendit qd fieri vel esse debeat/non quid tūc fiat. Non em̄ p illud iuramentum tunc fit vxor/s fieri debet: quia iuratum est. Potest z de illo iu/ ramento hoc dictum intelligi/vbi de pñsenti pñsentiūt ac seinuicem suscipiūt. Illi etiam sententie qua dictum est/solum pñsensus fa/ cere iugium: videt obuiare quod Euari/ stus papa ait. Aliter legitimum non fit iu/ gium/nisi ab his q sup feminam dominatio nem habere vident: z a qbus custodit/vx/ or petat: z a parētibus spōsēf z legibus do/

In autē. q/ bus mo. na tu. effi. le. 5. penul. co. v. z allegatur 30. q. 5. c. si quis. Determi/ natio.

30. q. 5. c. aliter.

tes: z a sacerdote vt mos est bñdicat: z a pa ranymphis custodiat: ac solēniter accipiat. Itē. Ita legitima scitote esse pñubia: aliter vero pñsumpta: nō iugia/s adulteria vl for/ nicationes sunt: nisi volūtas ppria suffra/ gata fuerit/z vota succurrerit legitima. Hoc autē nō ita intelligendū est tanqz sine enūera tis nō possit esse legitimū iugii: s qz sine il lis nō habet decorē z honestatē debitaz. In huius em̄ sacramēti celebratiōe sic in alijs/ quedā sunt pñctia ad substantiā sacramē/ ti: vt pñsensus de pñsenti: qui solus sufficit ad pñhendū matrimoniū. Quedā vero pñctia ad decorē z solēnitatē sacramenti: vt parētū traditio/sacerdotū bñdictio z hmōi: sine qbus legitime fit iugii qñtū ad virtu/ tem/nō qñtum ad honestatē sacramēti. Si/ ne his ergo nō quasi legitimi cōiuges/s qñ adulteri vel fornicatores cōueniūt: vt illi q clanculo nubūt: z vtiqz fornicatores essent/ nisi eis suffragaret volūtas verbis expressa de pñsenti: q legitimū inf eos facit matrimo/ nium. Nam z pñsensus occultus de pñsenti p verba expressus/iugii facit: licet nō sit ibi honestus pñctus. S; matrimoniuz nō sanxit pñsensus q in occulto fuit. Si em̄ alter alterz dimiserit: nō cogit iudicio ecclie redire z cō manere qñ cū iuge: qz nō pōt pbari testi/ bus contractus q in occulto ē factus. Qz si ipsi qui in occulto sibi consenserūt: eundem pñsensus voluntarie in manifesto pñteant: tūc vtiqz ppa volūtas suffragat: z legitima vota succurrūt ad sancieudū iugii/quod pñs occulte fuerat pñctū. Volūtas ergo ver/ bis expressa in occulto: ad hoc suffragat/vt fiat iugium: manifeste vero expressa suffra/ gat: vt sanciat z roborat: ac libez sit ecclie de b iudicare si expedierit.

30. q. 5. c. nec illud. 5. s; obij citur.

Que ad neces/ sitatē/q ad de/ corem pñctat sacramenti.

De qua re sit consensus ille: an de carnali copula: an de cohabitati/ one: an de alio. Ca. II c

Nec qñt cū consensus de pñsenti matrimoniū faciat: cuius rei pñsensus sit ille/an carnalis copu/ le/an cohabitationis/an vtriqz. Si coha/ bitationis pñsensus matrimoniū facit: tūc frater cum sorore/pater cum filia pōt pñhere matrimonium. Si carnalis copule: tunc in/ ter Abariam z Joseph nō fuit iugii. Pro/ posuerat em̄ maria in virginitate manere: nisi deus aliter facere iuberet: fm qz videtur angelo dixisse: Quomodo fiet istud: quoni/ am virum nō cognosco: id est me nō cogni/ turam pposui. Neqz em̄: qz virum tunc non cognoscebat/necesse erat inqri: quō posset habere filiū: s qz se nunqz cognituram ppo/ suerat. Dicit em̄ Beda: qz in vrginitate ma/

27. q. 2. c. sus/ ficiat. 5. cū er/ go inter istos.

Luce. 1. b

Beda super Lucam.

Liber III Dist. XXIX Capitulum I

nere disposuerat. Si ergo extra suū ppositū post p̄sensit in carnalē copulaz/videt facta voti rea mente/et si non ope violata. Dica/mus ergo q̄ p̄sensus cohabitatiōis vel carnalis copule nō facit cōiugū: sed cōsensus p̄iugalis societatis verbis fm̄ p̄sens temp̄ expressus: vt cū vir dicit: Ego accipio te in meā: nō dominā/nō ancillā/sed coniugem.

Dicunt magistri: q̄ cōsensus in copulā coniu-galē facit matrimonū: sub quo cōsen-sus quattuor cōtinet. scilicet cōsensus ad cohabitandum: et in copulam carnalem: et in mutū obsequium: et in mu-tuam propriū corporis potestatem.

Quia em̄ nō ancilla vel dñā dat: iō nec de saturno nec de imo a p̄ncipio formata ē: sed de latere viri ob cōiugalē societatem: si de summo fieret/vt d̄ capite: videret ad do-minationē creata. Si d̄ de imo/vt de pedi-bus: videret ad seruitutē subiicienda. Sed qz nec in dominā/nec in ancillā assumit: fa-cta est de medio. i. de latere: qz ad coniuga-lē societate assumit. Cū ergo sic conueniūt vt dicat vir: Accipio te in meā coniugē: et dicat mulier: Accipio te in meū virum: his verbis vel alijs idē significantib⁹ exprimūt p̄sensus: nō copule carnal vel cohabitatio-nis corporalis/sed coniugalis societatis: ex q̄ oportet eos cohabitare: nisi forte causa reli-gionis pari voto corporaliter separent/vt ad tempus/vel vsq; in finem.

Ista est causa efficiens matrimonij: hic ostendit qualis debe-at esse consensus q̄ matrimonū facit. Et tria facit. Pri-mo inquit virū cōsensus de futuro iuramento confir-matus vey faciat matrimonū. Secundo subdit qd̄ pa-rentū traditio et sacerdotū benedictio faciunt ad matri-monij. Tertio subiungit quō verbis q̄bus cōtrahitur matrimonū nō exprimit cōsensus copule carnal. Pri-mū facit a p̄ncipio distin. vsq; ibi: Premisse aut̄ senten-tie. Scdm̄ vsq; ibi: hic querit cū cōsensus. Tertius d̄ vsq; ad finē distin. In speciali sn̄a magistri stat i tri-bus p̄positionib⁹: quaz p̄ma est hec. Non tenet matri-monij qd̄ p̄ cōsensus de futuro cōtrahitur: licet fuerit etiā iuramento stabilitū. Hanc magister insinuat que-rit primo. At rū cōsensus de futuro firmatus iuramento facit vey matrimonū. Et ostendit p̄mo q̄ nō: qz p̄ ta-lia verba p̄mittit futurus cōsensus nō p̄sens exhibet: et iuramentū nihil aliud fit q̄ cōfirmatio p̄missōis sup̄ cōtracto faciendo. Unde si alter vel vterq; sic p̄mit-tentiū ad aliā copulā trāstierit: cōiugū vey sit: et nō p̄t̄ dissolui: nec p̄cedentē sponsonē impedit. Postea ob-ijcit in cōtrariū huius p̄ quandā legē. Et r̄idet: q̄ lex il-la loquit̄ de iuramento adhibito verbis de p̄sentē: vt lex dicit post iuramentū de futuro matrimonū fieri debe-re/nō ante fore. Secda p̄p̄ est hec. Parentū tradi-tio et sacerdotū b̄ndictio ad istius sacramēti p̄tinent so-lennitate: sed cōsensus mutuus ad ipsius p̄tinet realita-tē. Hanc maḡ insinuat dicit: qz qz supradictū est in p̄-cedētī distinctione/q̄ solus cōsensus facit matrimonū: obijcit in cōtrariū/dicendo matrimonū nō esse si nō in-terueniat dos et b̄ndictio et solēnis traditio. Et respon-det magister: qz talia sunt de honestate et solennitate sa-cramēti: occult⁹ em̄ cōsensus p̄ d̄ba de p̄sentē expressus facit m̄rimonij: quib⁹ tñ ecclia talē cōsensus iudicio nō p̄sequat̄. Tercia p̄p̄ est hec. Illis d̄bis q̄b⁹ m̄rimo-nij cōtrahit̄/cōsensus copule carnalis et cōiugalis non exprimit. Hanc maḡ insinuat q̄rit. In qd̄ debeat esse p̄sen-

sus facēs m̄rimonij: an in cohabitationē: si sic/ tūc fra-ter et soror essent cōiuges: si d̄ in carnalē copulā/tūc in-ter brām virginē et ioseph nō fuisset m̄rimonij sen cōi-ugū. Et r̄idet dicit qz cōsensus ille debet esse in cōiuga-lē societate: in cui⁹ societatis signū mulier nō de capite/ nec de pedib⁹: s; d̄ latere viri formata fuit. Et tñ i sp̄all

Coactio excludit consensum con-iugalem. Capitulum I

Oportet autem consensum iugalem libere esse a coactioe. Coact⁹ em̄ cōsensus/ q̄ nec p̄sensus appellari debet: iugū nō facit: sicut testat̄ Urbanus papa scribēs Sancio regi Aragonū in hęc verba De neptis tuę iugio/ quā te cuidaz militi datur necessitatē instāte articulo sub fidei pollicitatione p̄firmasti: h̄ egrate dictante decreuimus: vt si illa virū illū oino vt d̄ re-nuit: et in eadē volūitate p̄stitit/ vt viro illi se-p̄sus denegeret nupturā: nequa q̄ eā inuitaz ac renitentē eiusdē viri cogas iugio copu-lari. Idē. Si vey esse p̄stiterit qd̄ nob̄ lega-ti Jordanis p̄ncipis retulerūt. scilicet ipse co-actus et dolēs filiā suā stentē et p̄ virū reni-tentē Raynaldo desposauerit: qm̄ legum et canonū auctoritas talia sp̄salia non appro-bat: ne ignoratibus leges et canones nimis durz videat̄: ita sn̄iam tēperamus: vt si prin-ceps cū assensu filie id qd̄ ceptū ē p̄ficere vo-luerit/ cōcedam⁹. Sin aut̄ legat⁹ n̄ vtrazq; p̄tes audiat: et si nihil fuerit ex p̄te Raynal-di qd̄ ampli⁹ impediatur: ab ipso iordane sa-cramentū q̄ cōstent hec q̄ dicta sunt/ accipi-at: et nos canonū et legū scripta seqntes: de-inceps nō p̄hibem⁹/ qn̄ alij viro si voluerit p̄dicta ei⁹ filia/ tñ in dño nubat. Ex his ap-paret cōiugū fieri inf̄ sentientes et sp̄otane-os/nō inf̄ renitentes et inuitos. Verū q̄ in-uite et coacte iūcti sunt: si postea aliq̄ t̄pis spacio sine p̄traditione et q̄rimonia cohabi-tauerint/ facultate discedendi vel reclamā-di habita/ p̄sentire vident̄: et p̄sensus ille cō-sequēs supplet/ qd̄ p̄cedēs coactio tulerat.

Quis consentire dicatur.

Consentire aut probat qui euidenter nō cōtradic̄/ fm̄ illud. In sponsa-lib⁹ eoz cōsensus exigēdus est/ quoz in nu-prijs desiderat. Intellegit tñ sp̄ p̄r filia con-sentire/ nisi euidentē dissentiat. Itē. Sp̄salia sicut nuptie/ cōsensu fiūt contrahētū. Et iō sic in nuptijs/ ita et in sponsalib⁹ patrifami-lias filiā consentire oportet: q̄ si patris volū-tati nō repugnat/ consentire intelligitur.

Ista est causa efficiens matrimonij: hic ostendit qualis debe-at esse consensus q̄ matrimonū facit. Et tria facit. Pri-mo inquit virū cōsensus de futuro iuramento confir-matus vey faciat matrimonū. Secundo subdit qd̄ pa-rentū traditio et sacerdotū benedictio faciunt ad matri-monij. Tertio subiungit quō verbis q̄bus cōtrahitur matrimonū nō exprimit cōsensus copule carnal. Pri-mū facit a p̄ncipio distin. vsq; ibi: Premisse aut̄ senten-tie. Scdm̄ vsq; ibi: hic querit cū cōsensus. Tertius d̄ vsq; ad finē distin. In speciali sn̄a magistri stat i tri-bus p̄positionib⁹: quaz p̄ma est hec. Non tenet matri-monij qd̄ p̄ cōsensus de futuro cōtrahitur: licet fuerit etiā iuramento stabilitū. Hanc magister insinuat que-rit primo. At rū cōsensus de futuro firmatus iuramento facit vey matrimonū. Et ostendit p̄mo q̄ nō: qz p̄ ta-lia verba p̄mittit futurus cōsensus nō p̄sens exhibet: et iuramentū nihil aliud fit q̄ cōfirmatio p̄missōis sup̄ cōtracto faciendo. Unde si alter vel vterq; sic p̄mit-tentiū ad aliā copulā trāstierit: cōiugū vey sit: et nō p̄t̄ dissolui: nec p̄cedentē sponsonē impedit. Postea ob-ijcit in cōtrariū huius p̄ quandā legē. Et r̄idet: q̄ lex il-la loquit̄ de iuramento adhibito verbis de p̄sentē: vt lex dicit post iuramentū de futuro matrimonū fieri debe-re/nō ante fore. Secda p̄p̄ est hec. Parentū tradi-tio et sacerdotū b̄ndictio ad istius sacramēti p̄tinent so-lennitate: sed cōsensus mutuus ad ipsius p̄tinet realita-tē. Hanc maḡ insinuat dicit: qz qz supradictū est in p̄-cedētī distinctione/q̄ solus cōsensus facit matrimonū: obijcit in cōtrariū/dicendo matrimonū nō esse si nō in-terueniat dos et b̄ndictio et solēnis traditio. Et respon-det magister: qz talia sunt de honestate et solennitate sa-cramēti: occult⁹ em̄ cōsensus p̄ d̄ba de p̄sentē expressus facit m̄rimonij: quib⁹ tñ ecclia talē cōsensus iudicio nō p̄sequat̄. Tercia p̄p̄ est hec. Illis d̄bis q̄b⁹ m̄rimo-nij cōtrahit̄/cōsensus copule carnalis et cōiugalis non exprimit. Hanc maḡ insinuat q̄rit. In qd̄ debeat esse p̄sen-

Ecce in quā re fuit ille p̄sens⁹

Ad d. ben/rici de vob/maria

Quare de la-tere viri facta sit mulier

Dist. XXIX
b3.1.c. cū. q.
Cōsensus q̄ est efficiens matrimonij
cā/ nō debz eē defecti⁹ ex aliq̄ iteri ou. i. volūta te. Taban⁹ papa. 31. q. 2. c. d̄ neptē.

Ibid. c. 11. vey

In librum pandectar

ne matrimonii possit facere. Secundo ponit secundum impedimentum cuiusmodi est error. In sequenti distinctione. In speciali sententia magistri stat in hac opinione. Coniugalis consensus oportet quod non sit coactus sed voluntarius. Hanc magister insinuat per primum: quod consensus per coactionem extortus non facit matrimonium: quod nec consensus appellari debet: quod auctoritatis affirmat. Postea dicit: quod si post tale coactionem subsequens consensus intulerit: utpote si simul cohabitaret: et matrimonium non reclamaret: videtur sentire: et consensus ille subsequens supplet: quod precedens coactio tulerat. Et patet corollarie: quod in principio vite coniunguntur: si non discedunt oportunitate habita consentire videntur. Et iterum. Quod admodum in nuptiis ita in sponsalibus debet esse consensus voluntarius. Ultimo dicit: quod ille dicitur consentire: qui manifeste et evidenter non dicitur: et talis tacitus consensus non soluit matrimonium: sed etiam sponsalia potest confirmare. Et tamen in speciali huius distinctionis.

De erroribus qui euacuant consensum. Capitulum I

Nec solum coactio impedit vel excludit consensum. Etiam error. Non autem omnis error consensus impedit. Est enim error alius personae alius fortunae alius conditionis alius qualitatis. Error personae: quando hic putatur esse homo ille et est alius. Error fortunae: quando putatur esse dives et est pauper et vel e converso. Error conditionis: quando putatur esse liber et est servus est. Error qualitatis: quando putatur esse bonus et est malus est. Error fortunae et qualitatis coniugii consensum non excludit. Error vero conditionis coniugalis consensum euacuat: de quo conditione postmodum tractabimus. Error quoque personae consensum coniugalem non admittit: ut si quis feminam nobilem in coniugium petat: et per ea alia ignobilis tradatur ei: non est in eis consensus coniugii: quod non pensit vir in ista sed in alia. Et si quis promitteret mihi se vediturum auxilium: et per auro offerret mihi aurichalcum: et ita me deciperet: nunquid diceretur pensisse in aurichalcum. Nunquam volui emere aurichalcum. Nec est in illud pensit: quod consensus non nisi voluntatis est. Sic et error materiae excludit consensum: ita et in coniugio error personae. Sed obicit de Jacob qui per Rachel septem annis servierat: et supposita est ei Lia: Nunquid error personae excludit coniugium: cum non in ea sed in Rachel consenserit? Sed quod ibi factum in mysterio gestum non improbe traditur. Ibi tamen si non praesens secutus est consensus: nec ex illo peccatum qui consensum praesens fornicarii iudicantur: cum ille maritali affectu eam cognoverit: et illa uxorio affectu debitum persolverit: putans lege primogenitarum et paternis imperiis se illi iure copulatas. Excusat etiam: quod dei consilio in mysterio ita actum est. Hodie etiam excusaret ille cui in facio uxoris sororis lectulum eius ingressa se subiiceret: quod cum sine spe coniugii perpetuo manere concesserat: ille tamen qui cognovit eam per ignorantiam excusatur. Sed per se probatur. Si enim diabolus transfugeris se in angelum lucis: creditur bonus: non est

error periculosus. Quia autem vir ille in illa muliere non pensavit: ex se ostendit. Si quis hereticus nomine Augustini vel Ambrosii alicui catholico se offerret: cuius ad suae fidei imitationem vocaret: si ille assentiret in cuius sententia fidei diceretur pensasse: Non in hereticorum secta sed in integritate fidei: quam ille hereticus se metiebatur habere. Error vero fortunae consensum non excludit. Quae enim nubuit pauperi putans illum esse divitem non potest renuciare potest conditio cui quis erraverit. Nec error qualitatis: ut si quis ducat uxorem meretricem vel corruptam quam putat esse castam vel virginem: non potest eam dimittere.

De coniugio Marie et Ioseph. Capitulum II

Remissis aliqd addendum est de modo illius consensus qui in maria et Ioseph intercessit. Sane credi potest: non solum maria sed etiam Ioseph apud se disposuisse virginitatem servare velle: nisi deus aliter iuberet: eosque sic consensisse in coniugalem societatem: ut uterque de altero revelante spiritu sancto intelligeret: quod virginitatem servare vellet: nisi deus aliter inspiraret. Sed illa voluntate verbis non expresserant: postea vero expresserunt: et in virginitate permanserunt. Consensit ergo maria in maritali societate sed non in carnale copulatione: nisi de eadem specialiter depreciperet: cui etiam consilio in maritali consensit copulatione: quod virginitatem servare volebat: et ideo non aliter consensisset in coniugalem societatem nisi familiare dei consilium habuisset. De quo Augustinus sic ait: Beata maria proposuit se servaturam votum virginitatis in corde: sed ipsum votum non expressit in ore. Subiecit se diuine dispositioni: proposuit se perseveranturam virginem: nisi deus aliter ei revelaret. Committens ergo virginem suam diuine dispositioni: consensit in carnale copulatione: non illam appetendo sed diuine inspirationi in utroque obediendo: postea vero simul cum viro labijs expressit: et uterque in virginitate permansit.

De perfectum inter eos fuit coniugium.

Inter quos ut ait Augustinus perfectum fuit coniugium: perfectum quidem non in significatione sed in sanctitate. Sanctiora sunt enim coniugia pari voto continentium. Unde Augustinus. Quod Augustinus ad deo pari voto et consensu voueratis: ambo perseveranter reddere debuistis: a quo proposito si lapsus est ille tu saltem persevera. Non quod pariter temperabatis a coniunctione carnali: ideo maritus esse destiterat: imo vero tanto sanctius coniuges manebatis: quanto sanctiora corcorditer placita servabatis. Perfectum ergo fuit coniugium et Ioseph coniugium in sanctitate. Perfectum

Et si error personae fuerit in dicitur error et per se non euacuat nisi per se ipsum. Et si per se ipsum non euacuat nisi per se ipsum. Et si per se ipsum non euacuat nisi per se ipsum.

Aug. in li. de virginitate et concubina. et habet. 27. q. 2. c. sufficiat. h. c. ergo.

Augustinus ad Ediciam.

Dist. XXX. et habet. 3. c. cum cor. h. Consensus qui est efficiens causa matrimonii non debet esse defectiuus ex parte rationis. 29. q. 1. post principium. ubi totum ponitur quod habet verum ad c. pmissis.

Opposito.

Gen. 29. c.

Solutio

2. Cor. 11. c.

Liber III Capitulum III

Augu. in li. de
bo. coni. et hēc
27. q. 2. c. omne
itaq

etiā fuit fm triplex bonū coniugii: fide. s. p/ le r sacm. Omne em nuptiaz bonū (vt ait Aug.) impletū est in illis parentibus christi fides/ ples/ sacramentū. Prole cognoscim⁹ ipsum dñm. Fide: qz nullū adulterium. Sa/ cramentū: qz nullū diuortū. Solus ibi nu/ ptialis cōcubitus nō fuit: qz in carne pecca/ ti fieri nō poterat sine pudenda p cupiscētia carnis/ q accipit ex pctō: sine q p cipi voluit q sine pctō futurus erat. Et licet nō intercef/ serit iugalis p cibus: pinges tñ vere fue/ runt mēte/ non carne: sicut r parētes: q̄uis Amb. dicat pfectū fieri iugū p carnalē co/ pulā. In omni (inqt) matrimonio iunctio intelligit spūalis: quā pfirmat r pficit con/ iunctoz cōmixtio corporalis. Sed intelligen/ dū est iugū pfectū cōmixtio corporali: non quantū ad veritatē vel sanctitatē cōiu/ giū/ sed qntū ad significatiōez: qz pfecti⁹ vnionē christi r ecclesie tunc figurat.

Ambro. in li.
s patriarchis
et hē. 27. q. 2.
c. cū initiatur

De causa finali iugii Ca. III d

Proposito que fit effici

Ens causa matrimonij/ consequens est ostendere ob quā causam soleat vel debeat cōtrahi matrimonij. Est igitur finalis causa matrimonij contrahendi pnci/ palis/ pcreatio plis. Propter hoc em insti/ tuit deus iugū inter pmos parentes: qd⁹ dixit: Crescite r multiplicamini rē. Secun/ da est post pctm Ade/ vitatio fornicatiōis. Unde ap̄ls. Propter fornicatiōē vnusq/ qz habeat vxorē suā: r vnaqueqz habeat vi/ rū suū. Sunt r alię cause honeste: vt inimi/ coz recōciliatio/ r pacis reintegratio. Sūt etiā r alię cause minus honeste/ propter q̄s aliqui p̄trahit: vt viri mulieriqz pulchritu/ do: q̄ animos amore inflāmatos sepe impel/ lit inire iugū/ vt valeant suū explere desi/ deriū. Quæstus qz r diuitiaz possessio fre/ quēter est iugū causa: et alia multa/ q cui/ qz diligentia adhibēti facile est discernere. Nec est assentiendū illis q dicunt non esse iugū qd ppter has causas min⁹ honestas p̄trahit. Constat em ex pmissis iugū fieri ex cōmuni p̄sensu verbis de p̄senti expresso: q̄uis amor ad hoc attraxerit. Cuius rei do/ cumentū p̄stat Jacob: q Rachel decozā sa/ cie r venusto aspectu amauit: eamqz multū diligens/ ait. Seruā tibi p rachel septē an/ nis. In Deutero. etiā legit. Si videris i me/ dio captiuoz mulierē pulchrā/ r adamaue/ ris eam: volucrisqz vxorem habere/ introdu/ ces eam in domū tuam rē.

Sec. 1. d.

L. Coz. 7. a

Remoto
dubij

Sec. 29. d

Deut. 21. b

Q malus finis non contaminat sacramentum.

Et licet fine nō bono con-

trahat iugū/ q̄ species p̄trahētis mouet animū: coniugū tñ bonū est: qz vita mala vel intentio p̄uersa alicuius sacramentū nō cōtaminat. Habuit aut cōiugū marie r io/ seph alias causas speciales. s. vt virgo sola/ tio viri sustentaret: r vt diabolo par⁹ cela/ retur: vt ioseph esset testis castitatis/ defen/ dens eā ab infamia suspitionis: ne vt adul/ tera damnaretur.

Ista est distin. xxx. hulus quarti libri: in q̄ ma/ gister post q̄ sup⁹ determinauit de im/ pedimento coactionis: hic determinat de impedimēto erroris. Et tria facit. P̄mo em determinat de impedimēto errozis. Secō determinat de matrimonio beate virginis. Tertio/ quō pncipalis eius causa sit pcreatio plis. P̄missi vsqz ibi: P̄missis aliquid. Secōm abiqz de vsqz ibi: Est igit finalis. Tertū vsqz ad finem distin. In speciali sentētia magistri stat in tribus p̄pōib⁹ quaz p̄ma est hec. In matrimonio cōtrahendo q̄mroz errores possunt rtingere: quoz duo dinoscunt ip̄m sol/ uere. Hāc magister ponēs p̄ponit p̄mo: q error potest dissoluere matrimonij: nō qd error q̄litas vel form/ ne/ sed error cōditionis: vt q̄n putat esse liber/ q̄ seruus est. Sicut error p̄sone impedit matrimonij: sicut si pe/ tit hanc mulierē. s. nobilē in matrimonij: r det sibi alia/ ses ignobilis. Sicut etiā si aliqz emat aurū/ r detur sibi auricalchū: nō est venditio/ sed deceptio. Et est error/ sone/ q̄n putat hic hō/ r est alius. Error aut cōditōis est q̄n qui liber credit/ seruus est. Error fortune est: q̄n cre/ dit diues esse/ q̄ paup est. Error q̄litas est: q̄n creditur pulcher/ q̄ turpis est: vel q̄n credit bonus/ q̄ est malus. Postea obijcit in cōtrariū de iacob: q̄ p errozē accessit ad L. yam. Et respondet q̄ hoc mystice gestū fuit: nec fu/ it illud matrimonij p illū errozē/ sed p cōsensum q̄ post ea accessit. Excusat tñ iacob de fornicatiōez: qz ad eam accessit/ vxorē suam credens: r sic maritali affectu eā co/ gnouit: r illa vxoro affectu debitū p̄soluit. Sicut aliqz excusaret accedens ad forozē vxoris/ quā in loco neci/ ens inuenit. Et sicut excusaret aliquis accedēs ange/ lum malū/ credens bonū esse: sicut cōsentis opinioni illius/ quē crederet augustinū vel ambrosiū esse/ nō pec/ caret. Secōda p̄pō est hec. Et si inter mariā r ioseph p/ fecum cōiugū fuerit: tamē maria licite in sua virgini/ tate pmanere p̄posuit. Hanc magister insinuās querit: in quo cōsenserunt maria r ioseph/ q̄n fuit inter eos ma/ trimonij celebratū. Et rñdet fm beatū Aug. q̄ dñs vir/ go p̄posuit seruare virginitatē nisi deus ei aliter reue/ laret: sed ip̄m votū nō expressit ore: cōmittens virginita/ tē suā diuine dispositioni: cōsensit in copulā maritalem sine in societate coniugale ex familiari consilio spūscit. Etiā fm beatū Aug. implicite/ licet nō explicite cōsensit in carnalē copulā: nō illā appetēdo/ sed diuine disposi/ tioni in vtroqz. s. virginitate r cōmixtione obediendo. Postea simul cū viro expressit labijs votū: r vterqz in virginitate pmanit. Postea dicit: q̄ illud cōiugū p̄/ ctum sit sanctitate/ lz nō significatiōez: qz cōiugium qd est sine carnali copula: q̄uis sit p̄fectum quantū ad ve/ ritatē: sanctū quantū ad sanctitatē cōiugū: nō tñ quātū ad significatiōē: qz nō tā p̄fectā significat vnionē chri/ sti r ecclesie/ sicut cōiugū p carnalē copulā consumma/ tū: r q̄ illud coniugū p̄fectū fuit/ ostēdit p tria bona matrimonij que ibi fuerunt. Fides: qz nullū adulterij. Sacm: qz nullū diuortij. Tertia p̄pō ē hec. P̄in/ cipalis causa contrahendi matrimonij est proles pcreatio. Secōda est fornicatiōis vitatio. Sunt etiā quedam alie cause minus honeste: vt pulchritudo viri vel mul/ eris: vel abundantia pecunie r diuitiaz. Sunt etiā que dā alie honeste cause: sicut inimicoz reconciliatio: r pa/ cis reintegratio/ r hmōi. Postea remouet errozē q̄m/ dā dicentū ppter causam minus honestā matrimonij nō cōtrahi/ dicendo: q̄ ppter hmōi causas nō impedit/ quin sit matrimonij: r quin etiā sit bonū matrimonij.

qz malicia vel puerfa intetio alicui no comaculat sacm nec ei bonitate impedit: qd auctoritatib' pfirmat. Ulti mo dicit: qz intetio bte virginis marie r ioseph sunt qda cause speciales. Prima fuit: vt virgo viri solatio r aurilio iustetaret. Secda fuit: vt part' d'ginis diabolo celaretur. Tertia fuit: vt ioseph sit testis castitatis bte d'ginis vt possit defendere ea ab infamia suspitiōis: ne vt adultera lapidaret. Et tm in speciali.

De trib' bonis coiugij. Ca. I a

Dist. XXXI et habet. 7. c. cu eoz. De mrimo/ nio fm caz finalē qtu ad bona coiugij cōiter. Aug' super Gen. ad lit. teram li. 9. c. 7. b.

Dist hec de bonis coiugij q sint: r qliter coitu excusent dicēduz est. Tria sunt pncipalif bona coiugij. Unde Aug'. Nuptiale bonū tripartitū est. f. fides/ ples/ sacm. In fide atēdit/ ne post vinculu' coiugale cū alio vel alia coeat. In ple/ vt amāter suscipiat: religiose educes. In sacro vt coiugiu' nō sepe: r dimissus vl dimissa/ ne causa plis alteri coiugat.

De duplici separatione.

Sepatio autē gemina est corporalis. f. et sacralis. Corporaliter pnt separi causa fornicatiōis: vl ex coi' pnsu causa religionis/ siue ad tēpus/ siue vsqz in finē. Sacramentaliter vero separi nō pnt dū viuūt/ si legitime psonę sint. Adanet em̄ vinculu' coiugale inter eos/ etiā si alijs a se discedētes adheferint. Uti Aug'. Usqz adeo manēt inter viuētes semel inita iura nuptiaz: vt potius sint inf se piuges etiā separi/ qz cuz alijs qb' adheferūt. Itē. Adanet inf viuētes quoddam coiugale vinculum: qd nec separatio/ nec cū altero copulatio possit auferre. Sic apostata aia de coiugio christi recedēs: etiā fide pdita/ sacm fidei nō amittit: qd lauacro regenerationis accepit. Redderet em̄ redeūti/ si amississet abscedēs. Habet aut hoc qz recessit ad cumulū supplicij/ nō ad meritū pemiij. Item. Quibus placuit ex pnsu abusu carnalis pcupiscētie in ppetuū ptinere: ab sit vt vinculu' inf illos coiugale rūpat: imo firmitus heret/ quo magis ea pacta secū gerūt/ qz charius pcorduisqz seruāda sunt: non voluptarijs corporoz nexibus/ s' voluntarijs aioz affectibus. Et attēde qz tertiū bonum coiugij dicit sacramentū: nō qz sit ipsum coiugiu' sed quia eiusdem rei sacre signum est: id est spiritualis r inseparabilis coiunctio/ nis christi r ecclesie.

De hec tria assint omni coiugio. Capitulū II

Test sciendū ab aliquibus qz coiugiu' vbi hec tria bona non comitant. Deest em̄ fides: vbi vir cū alia/ vel mulier cū alio coit. Hoc ergo bonū ita coiugio adheret: vt ex eo si assit/

Dugo. 4. scē. tēuaz. ca. 5

Dugo 8 sa/ cramentis. p. 1c. 11. c. 8.

amplius comendet coiugiu': si nō assit/ nō inde annihilat. Que em̄ adultera est: nō ideo coiugiu' nō est: imo si coiugiu' nō esset/ adultera nō foret. Quod cum sit/ culpa comittit: sacramentum vero non cassatur.

Nota vitio plis habito in pposito qz quis con/ trahit/ impedit matrimonium: sic mulier si

Add. henric de vrimaria.

Bonū qz plis nō oibus adest coiugibus. Quidā em̄ pari voto pntentiā seruāt. Alij p etatis defectu/ vel alterius rei causa generare nō valēt. Nec oēs illi etiā qz plē recipiunt/ bonū plis habēt. Itaz bonū plis dicit nō ipsa ples/ vel plis spes: qz ad religionem non referit/ verū ad hereditariam successio/ nem: vt cum qz heredes terrene possessio/ nis habere desiderat: sed spes ac desideriu' quo plis ad hoc querit/ vt religioni infoz mef. Adulti ergo plem habent/ qz tamē bono plis carent: nec ideo tm coiugiu' esse desiniūt. Sacramentū vero ita inseparabiliter coiugio heret legitimarum psonarum/ vt sine illo coiugiu' non esse videat: quia semp manet inter viuētes vinculum coniugale: vt etiam interueniente diuortio fornicationis causa coniugalis vinculi firmitas non soluat. Ubi vero nō inter legitimas psonas cōtrahitur coiugium/ non adest illud bonum quod dicitur sacramentum: quia potest solui taliuz copula: de quibus post dicetur. Vero coiugium sit inter eos qui coniugali affectu: non tamen gratia plis/ sed exple de libidinis conueniunt: nec fornicarij/ sed piuges appellēt: ostendit Augustinus in/

Bonum plis qd sit.

Aug' in li. de bono coiuga. li. 7 habet. 32. q. 2. c. solet qri

quiens. Solet queri cum masculus r femina/ nec ille maritus/ nec illa vxor alterius: si bimet non filioz procreandoz/ sed p inconcinētia solius concubitus causa copulant: ea fide media/ vt nec illa cum altero/ nec ille cum altera faciat id: vtrum nuptie sint vocande. Et potest fortasse non absurde h' appellari connubium/ si vsqz ad mortem alicuius eoz id inter eos placuerit r plis generationem: qz quis non ea causa coniuncti sunt: non tamen vitauerint/ vt vel noluerint sibi nasci filios: vel etiā ope malo aliquo agant ne nascant. Letex si vel vtrūqz/ vl vnū hoz desit: nō inuenio quō has nuptias appellare possim. Item si aliquā sibi ad tēpus adhibuerit: donec aliquā dignā honozib' aut suis facultatib' inueniat/ quā in coiugio ad ducat: animo ipso adulter ē: nec cū illa quā cupit inuenire/ sed cū ista cū qz sic cubat: vt cū ea nō habeat maritale pfortiū. Ecce piuges dicunt/ qz solius pcurbitus causa conueniūt: si tamē prolis generationē aliquo malo dolo nō vitent.

De his qui procurant venena sterilitatis. Capitulū III

Ik

Libert III Capitulum III et III

Qui vero venena sterilitatis procurant: non coniuges sed fornicarii sunt. **U**n Aug^o. Aliqui eorum peruenit haec libidinosa crudelitas/vel libido crudelis: ut etiam venena sterilitatis curet: et si nihil valuerint/ceptus fetus intra viscera aliquo modo extinguat vel fundat/volendo prolem suam prius interficere quam vivere: aut si in utero vivebat/occidi antequam nasci. Proximi si ambo tales sunt/coniuges non sunt: et si ab initio tales fuerunt: non sibi per nubium sed per stuprum potius conveniunt. Si vero ambo tales non sunt/audeo dicere: aut illa quodammodo est mariti meretrix: aut ille adulter uxoris.

Aug^o de nup.
7. q. 2. habet
52. q. 2. c. ali/
quando.

Quando sint homicidae qui procurant abortum.

Hic quiri solet de his qui abortum procurant/qui iudicentur homicidae/vel non.

Aug^o 32. q. 2. c. q. vero.

Aug^o in lib. q. rionu noui 7 ve. testa. q. 25.

Hiero. ibidem c. sicut semina

Tunc puerperium ad homicidium pertinet/qui fornicarius est et animam habet: ut Aug^o super Exo. asserit. In forme autem puerperium/ubi non est anima viua: lex ad homicidium pertinere noluit. Dicit etiam Aug^o: quod in forme puerperium non habet animam: ideoque mulctatur pecunia: non redditur anima pro anima: sed ita formato corpori anima datur/non in conceptu corporis nascitur cum semine deriuata. Nam si cum semine et anima existit de anima tunc et multae anime quotidie pereunt: cum semine fluxu non perficitur natiuitati. Primum oportet domum copaginari: et sic habitatores induci. Cum ergo lineamenta compacta non fuerint/ubi erit anima? Item Hiero. ad Algasu. Semina paulatim formantur in utero: et tam diu non reputantur homicidae/donec elementa confecta suas imagines membraque suscipiant. His apparet tunc eos homicidas esse/quod abortum procurant: cum formatum est et aiatum puerperium.

De excusatione coitus qui fit per haec bona. **Capitulum III**

Quia ergo haec tria bona in aliquo coniugio simul concurrunt/ad excusationem coitus carnalis valent.

Quia enim seruata fide thori/causa plis coniuges conveniunt: sic excusat coitus ut culpam non habeat. Quia vero deficiente bono plis/fide tamen seruata conveniunt causa incontinentiae: non sic excusat ut non habeat culpam sed venialem. Un Aug^o. Coniugalitatis concubitus generandi gratia non habet culpam. Concupiscentiae vero satiatione/et tamen cum coniuge: propter thori fidem/venialem habet culpam. Item. Hoc quod coniugati victi concupiscentia utuntur inuicem/ultra necessitatem liberos procreandi: ponatur in his per quibus quotidie dicimus: Dimitte nobis debita etc. Ubi autem haec bona defuerint: fides. s. et plis non videtur coitus defendi et a crimine. Un in sententia Sexti pi-

Aug^o in li. de bono coniugali.

Hugo. 4. sententiarum 7. c. 4.

Matth. 6. b

52. q. 4. c. o. i. 50 quidem.

thagorici legunt. Dis ardentior amator proprie uxori adulter est. Item Hiero. Sapiens iudicio amat coniugem/non affectu: non regnat in eo impetus voluptatis: nec princeps fertur ad coitum. Nihil est fedius quam uxorem amare quasi adultera. Qui dicit se causa humani generis uxoribus iungi/imitentur saltim pecudes: et postquam veteris uxoris intumuerit/non perdat filios: nec amatores se uxoribus exhibeat/sed maritos. Idem. In matrimonio opera liberorum concessa sunt: voluptates autem quae de meretricum amplexibus capiuntur in uxore sunt damnatae.

Ibidem.

32. q. 4. c. libero 7.

De indulgentia apostoli quomodo sit accipienda.

Sed si concubitus qui fit

causa plis/culpa caret: quod apostolus secundum indulgentiam permittit? Ita enim ait. Hoc autem dico secundum indulgentiam. Qui enim praestat veniam nisi culpae. Per hoc etiam quidam probare volunt nuptias esse peccatum: sed ut praedictum est/indulgentia alia est concessionis: alia permissionis. Egerat apostolus de nuptiis et de carnali coitu: et ad utrumque revertit illud. Hoc autem dico secundum indulgentiam. Indulgentem enim nuptiae secundum concessionem: et concubitus nuptialis qui fit tamen causa plis. Concubitus vero qui est praeter necessitatem generandi/ob incontinentiam indulget secundum permissionem: quod ibi est aliqua culpa/sed levis. Ideoque non iubet nec recedit/sed permittit: quod non est laudabilis sed venialis. De hoc Aug^o sic ait. Forte aliquis dicit: si veniam concessit apostolus/ergo peccatum sunt nuptiae: cui enim veniam nisi peccato concedit. Plane quod infirmitati permittit secundum veniam: audeo dicere peccatum esse. Veniam namque praecedens apostolus/concubitum attendit conjugatorum/ubi est incontinentiae malum. Incontinentiae malum est/quo vir cognoscit uxorem etiam ultra necessitatem procreandi liberos: sed et ibi est nuptiarum bonum. Non enim quod incontinentiae malum est/ideo coniugium. Ubi est concubitus propter intentionem generationis/non est bonum: non propter illud malum culpabile est hoc bonum sed illud malum sit veniale propter bonum nuptiale: quod non reprehendit apostolus/sed malum incontinentiae. Item. Concubitus qui non fit causa plis/nuptiae non cogitur fieri: sed impediuntur ignoscitur: si tamen ita sit nimius/ut impediat tempora quae orationi debentur: nec imitetur in eius usum qui est contra naturam. Concubitus enim necessarius causa generandi inculpabilis: et solus ipse nuptialis est. Ille vero qui ultra necessitatem progreditur: non rationi sed libidini obsequitur: et hunc non exigeret sed reddere coniugi ne fornicet/ad coniugem pertinet. Si vero ambo tali concupiscentiae subiguntur/rem faciunt quae non est nuptiarum: cuius delicti non sunt nuptiae hortatrices/sed deprecatrices.

1. Cor. 7. b

Aug^o de verbis apostoli.

Incontinentiae malum in coniugio

Aug^o super Eccl.

Aug^o in li. de bono coniugali.

Coniuga
le decus
1. Cor. 7. c.
Aug. 5. Ju
lanum be
reticum.
1. Cor. 7. c.
Aug. 4. sen
tentiay. c. 4.
Gen. 9. a.

Decus qdem coniugale/est castitas pcrea/
di: r reddedi carnalis debiti fides. Hoc est
opus nuptiarum quod ab omni pcto defendit
apls dicēs: Nō peccat virgo si nupserit. Lū
ergo culpabilis nō sit generādi intētionē cō
cubitus/ q pprie nuptiis imputādu est: qd
fm veniā cōcedit apls/ nisi q coniuges de/
bitū carnis exposcūt: nō ppaginis volūta/
te/ s libidinis voluptate: q tñ voluptas nō
ppter nuptias cadit in culpā/ s ppri nupti/
as accipit veniāz. Immoderata q pgressio
fm veniā cōcedit. Quocirca r hunc lauda/
biles sunt nuptie: qz etiā illud qd nō p̄tinet
ad se/ ignosci faciūt pp̄ter se. Nō em̄ iste cō/
cubitus q serui cōcupiscētie agit: vt imple
at fetus quē postulat nuptie. Dīno q in ge/
nere suo nuptie bone sunt: qz fidē thori ser/
uāt: r plis suscipiēde causa vtrūqz serū cō/
miscēt: r impietate sepationis horrēt. San/
ctitati etiā cōiugū/ nec coniūx infidelis ob/
esse pōt: sed potius fidelis pdest infideli: vt
apls docet. Ex his ostendit q cōiuges qui
causa plis tñ cōueniūt: vel q exigētibz de/
bitū reddūt: defendit a pcto sanctitatis piū
gū/ bonūqz nuptiale. Si em̄ absqz pcto non
posset fieri p̄cubitus cōiugalis: nō p̄cepisset
dñs post diluuiū eos copulari dicēs: Cresci
te r multiplicamini: cū iā sine carnali p̄cupi
scētia nō possint cōmisceri.

¶ Nō omnis delectatio carnis
peccatum sit. ¶ Caplm V b

Dug. 4. sen
tentiay. c. 4.
Breg. 33. q.
4. c. vir p/
p̄tia.
Luit. 15. a

Sed forte aliquis dicet
Somnē carnis p̄cupiscētia r delecta
tionē q est in coitu malā esse r pctm̄
qz ex pcto ē r inordinata. Et nos dicimus il
lā p̄cupiscētia semp malā esse: qz feda est r
pena pcti: s nō semp pctm̄ est. Sepe em̄ de/
lectat vir sanctus fm carnē in aliq re: vt re/
quiescēdo post laborē: edēdo post esuriem:
nec tamē talis delectatio ē pctm̄/ nisi sit im
moderata. Sic r delectatio q fit in coitu cō/
iugali: cui assunt illa tria bona/ a pcto defen
dit. Quidē tñ b̄tis Breg. aliter sentire. s. q si
ne pcto nō possit fieri carnalis cōmixtio/ di
cēs: Vir cū ppria piuge dormiēs: nisi lotus
aq/ eccliaz intrare nō debet. Quis diūse ho
minū natiōes d hac re diuersa sentiāt: r alia
custodire videant. Romāoz tñ semp ab an
tiq̄oribus vsus fuit: post admixtionē pprie
piugis r lauacri purificatiōē q̄rere/ r ab in
gressu ecclie paululū tempore. Nec hoc di
cēs culpā deputamus esse piugiū: s qz ip/
sa licita admixtio piugis sine voluptate car
nis fieri nō pōt/ a sacri loci ingressu est absti
nendum: quia voluptas ipsa sine culpa nul
latenus esse potest.

¶ Determinat auctoritatem. i

Hoc aut ne pdictis obui
et: intelligendū est in illis q nō gratia plis
cōueniūt: quoz voluptas non est sine pcto.
Et vir aliq̄ repiri p̄nt adhuc amplexus car/
nales expientes/ q nō interdū cōueniāt p̄ter
intentionē p̄creāde plis. Hoc aut quotiēs
fit/ ab ingressu ecclie abstinentum est. Et q
ita intelligendū sit Brego. p̄sequēter osten
dit. Si qs vero sua cōiuge: nō cupidine vo/
luptatis raptus/ s tñ creādoz liberoz gra
tia vti: iste p̄fecto/ siue de ingressu ecclie/
siue de sumēdo corpis dñici mysterio: suo ē
iudicio relinquēdu: qz p̄hiberi a nobis nō
debet accipe/ q in igne positus nescit arde
re. Lū vero nō amor p̄creāde sobolis/ s vo/
luptas dñāz in ope cōmixtionis: habeāt cō/
iuges etiā de cōmixtiōe sua qd defleāt. Tūc
aut vir q post admixtionē cōiugis lotus aq
fuerit/ etiā sacra cōmunionē valeat accipe
re: cū ei fm p̄finitā sententiā/ eccliam etiāz
licuerit intrare.

¶ Ita est distinctio. xxxj. hui⁹ q̄rti libri: in q ma
gister post q̄ sup̄ determinauit de cau
sa efficiēte r finali matrimonij q ipm̄ constituit: hic deter
minat de bonis matrimonij q sunt cause honestatis ma
trimonij actū. Et tria facit. Primo em̄ bona matrimo
nij enūerat. Secōdo abortum. p̄curantes fore homicidas
determinat. Tertio p̄ bonū matrimonij coitū a pcto ex
cusari declarat. Primum facit vsqz ibi: Qui vero venena
sterilitatis. Secōdo vsqz ibi: Lū ergo hec tria bona. Ter
tium vsqz ad finē distinctiōis. ¶ In speciali sentētia ma
gistri stat in tribus p̄pōnibus: quaz p̄ma ē hec. In ma
trimonio cōmunitr triplex bonū est. s. fides/ p̄les/ r sa
cramētū. Hāc magister insinuās/ inducit tria esse bona
matrimonij. s. fidē/ plē r sacramētū. Ad fidē aut perti
net: vt vir ad aliā mulierē nō accedat: nec mulier alium
virū admittat. Ad plē aut: vt amāter suscipiat r religi
ose educat. Ad sacramētū vero vt piugiū nō separet.
Aliq̄ aut separet corporaliter ex aliq̄ causa/ nō tñ sacramē
taliter p̄torā hāc vitā: qd auctoritatibus p̄firmat. Ad
dit aut q sacramētū qd est tertium matrimonij bonū nō
est ipm̄ piugiū/ s eiusdē rei signū cuius ē piugiū. s. spūa
lis r inseparabilis ch̄risti cōmixtio r ecclie. Postea dicit: q
bonū plus r bonū fidei aliq̄ in matrimonio deficiūt:
nūq̄ tñ deficit bonū qd est sacramētū. Postea dicit:
q illi q cōtrahūt ad inuicē incōtinētie causa/ dūmodo tñ
sit p̄petuus cōtractus/ r nō vitef generatio plis: verum
matrimonij cōtrahūt. Illi vero q venenū sterilitatis p
curāt vel filia mala: veri piuges nō sunt. ¶ Secōda p̄o
sitiō ē hec. Qui venena sterilitatis apponūt: nō piuges/
sed potius fornicarij existūt: r si post infusionem anime
abortuū p̄curent/ se esse homicidas non dubitēt. Hanc
magister insinuās querit: vtrum illi q abortum p̄curēt
sint homicide. Et r̄ndet q sic: si p̄ncipiū est formatum r
animatū: aliter nō. ¶ Tertia p̄positiō est hec. Tria bo
na fedris coniugalis sic ordināt coitū: vt nō sit ibi mor
talis. Hanc magister ponens dicit: q tria p̄dicta bona
matrimonij sic ordinant: imo excusant actum matrimo
nij vt peccatum non sit: vel quando fide thori seruata cō
iuges conueniūt causa prolis: vel vt mortale non sit: vt
quando fide seruata cōueniūt incontinentie causa. Alti
mo obiicit in contrarium tripliciter. Primo p̄ apostolū
qui actum coniugalem fm indulgentiā concedit dicēs:
hoc autem dico fm indulgentiam: sed indulgentia vel
veniā nō est nisi peccati: ergo a culpa non excusat mari
talis concubitus. Per quod etiam quidam pbant ipm̄
esse peccatum. Et respondet magister distinguēdo de in
dulgentia. Est em̄ indulgentia concessiōis: r p̄missiōis.
Concubitus ergo coniugalis qui fit/ causa prolis/ indul
k 2

Liber III Di. XXXII Capitulum I

get fm concessionem sicut minus bonum. Sed concu-
bitus qui fit causa incontinentie/ indulget fm pmissio-
nem sicut minus malum: excusat tamen hmoi actus co-
ingalis p matrimonij bonammodo tamen fit infra li-
mites matrimonij. Sed si excedat limites/ non excusat:
quod multis auctoritatibus declarat. Secundo oppo-
nit p hoc: q ois concupiscetia & delectatio q sunt in coitu/
mala sunt & inordinata: & ita sunt peccata. Et respondet il-
lam concupiscetia semp esse mala & inordinata inordina-
tione penali q est pena peccati: no tñ est semp inordina-
ta inordinatione culpabilit: qz no semp est peccati. Illa
ergo delectatio coitus pugalis p bona matrimonij de-
fendit: nisi sit imoderata & ultra coniugij terminos se ex-
tendens. Tertio obiicit p auctoritate beati Grego. q di-
cit: q post accessum ad vxorem debet hmoi ab ingressu
ecclesie abstinere: qz voluptas ipsa que est in comixtione
carnali sine culpa no est. Et respondet q hoc intelligen-
du est qñ ad vxore accedit in continetie causa: vel qz vir si
ne incontinetia accedit. Et tñ in speciali.

De solutione carnalis debiti. Capitulum I

Dist. XXXII.
et habet. 2. c.
cum eorum. h.
De matrimo-
nio fm causaz
finalē qñ ad
fidem thoz.

Soluedū etiā est:

S qz cū in oibus alijs vir pfit mu-
lieri/ vt caput corpori: em vir ca-
put mulieris: in soluēdo tñ car-
nis debito pares sūt. Ideo apls vtriqz paris
pcepit in hac causa sibijnuicē subijci inqens:
Vir debitū reddat vxori: sicut & vxor viro: qz
mulier nō habet prātē sui corporis/ sicut vir. Sicut
& vir nō habet prātē sui corporis/ sicut mulier: qz
nec mulier ad aliū virū/ nec vir ad aliā mulie-
rē prātē sui corporis habet: nec vir ad ptenen-
dū: nec mulier prātē habet sine mutuo pten-
su: sicut alteri prātē habet corporis: vt poscē-
ti alteri nō liceat alteri negare debitū. In h
em pares sunt: qz nec viro nec mulieri corp-
suū licet aliū tradere: sicut sibijnuices debitores
sunt in hac causa: ne peccādi detur occasio.
Per qd nō dñū tollit viro/ sicut vitū. Debent
em sibi coniugati nō solū ipsi/ sed sui comiscē-
di fidē liberoz pcreādoz causa: q pma ē in
ista mortalitate societas: veruētā infirmita-
tis inuicē excipiēde ad illicitos pcurbit/ deui-
tādos/ mutuā qdāmodo seruitutē: vt & si al-
teri eoz ptenentiā placeat: nisi ex alteri/ con-
sensu nō possit. Ad h em neuter habet prātē
sui corporis. Qd adeo vtz ē: vt etiā q nō filio-
rū pcreādoz/ sicut infirmitatē & incontinētē cau-
sa expetit/ vel ille de matrimonio/ vel illa nō
sibi alterutrū negēt: ne p h incidāt in dāna-
biles corruptelas. Reddere em debitū con-
iugale nullius ē criminis. Exigere autē vltra ge-
nerādi necessitatē culpe est veniale. Fornica-
ri nō vlt mechari/ puniendi est criminis.

Aug^o in li. de
hono coniug. c.
6. b.

Nota q quatuor de causis pōt qd accedere ad vxorē.
Prima ē causa plis. Secūda ē causa red-
dēdi debiti. Tertia ē causa vitāde incontinētē. Quarta
est causa explēde libidinis. Tribus modis nō est peccatū/
nec mortale/ nec veniale: imo meretur si in charitate & ex
charitate fiat. Si vero nō fiat ex charitate: indifferens ē
opus. Ultimū modus semp est peccatū/ vel veniale: vt qñ
fit matrimonialiter. s. qñ vir vult delectari in vxore: & ali-
ter nullo mō faceret/ nisi esset vxor: tñ nō pponitur deo.

Et el mortale: vt qñ non sit matrimonialiter. s. qñ vir ita
appetit delectari/ q etiam faceret si nō esset vxor.

Q neuter continere valeat: nisi ex
comuni consensu.

Qd vero sine consensu vxor-
ris vir ptenere nō valeat/ sicut dicit pbat testio-
nijs. Aut em Aug^o. Si dicat vir ptenere iā vo-
lo/ nolo aut vxor: nō pōt. Qd em tu vis/ illa
nō vult. Nūqd p ptenentiā tuā illa debet fie-
ri fornicaria: Si alij nupsit te viuo: adul-
ultera erit. Nō vult tali lucro de tale dānū
cōpēsari. Redde debitū: & si nō exigit/ redde.
Pro scificatione pfecta de tibi cōputabit: si
nō qd tibi debet/ exigit: sicut reddis qd debes vx-
ori. Idē. Scdm vba aplica: etiā si vir ptere
voluisset/ & tu noluisset/ debitū sibi reddere
cogere/ & illi de iputaret ptenentiā: si nō sug-
sicut tu pcederet infirmitati/ ne in adulteriū ca-
deres. Quisqz q cōpatis infirmitati vxoris
reddidit/ nō exigit debitū: aut si ppter ppta in-
firmitatē ducit vxorē: plangēs potū qz sine
vxore esse nō potuit: qz gaudēs qz duxit: se-
cur^o expectat diē nouissimū. Idē. Una sola
causa esse pōt q te ad id qd vouisti non mō
nō hortaremur/ sicut etiā phiberem/ iplere/ si for-
te tua. pūx h tecū suscipe animi vlt carnis in-
firmitate recusaret. Nā vouēdo talia nō sūt
a coniugatis/ nisi ex ptenentiā & voluntate comu-
ni. Et si ppropere factū fuerit: magis ē corri-
gēda temeritas/ qz p solueda pmissio. Non
em de exigit/ si qd ex alieno aliqd vouerit:
sicut potū vsurpare verat alienū. Idē. Apl^s nec
ad tps vt vacet orōni/ nisi ex ptenentiā/ voluit
coniugē carnali inuicē fraudari debito. Idē.
Manifestū est ita voluisse legē feminā sub
viro esse: vt nulla ei^o vota q abstinētē cau-
sa vouerit/ reddant ab ea/ nisi auctor fuerit
vir pmittēdo. Nā cū ad ptenentiā eiusdē viri p-
tineri voluerit lex: si pūx pmissit: & postea
phibuerit: non tñ dixit vt faciat mulier qd
vouerat: qz pmissa iā pūx a viro fuerat. Vi-
ri dixit esse ptenentiā: qz abnuuit qd prius pcesse-
rat: nō tñ mulieri ex h iussum dedit: vt cum
pūx vir ei pcesse/ postea si phibuerit pte-
nentiā. Ex his apparet q vir vlt mulier ptenentiā
deo offerre non pōt sine comuni ptenentiā: nec
al^s alteri debitū negare debet. Si vero qui-
libet eoz alter a suo iure absoluerit: ad pte-
nentiā seruitutē nunqd reuocare poterit: hoc
em videt Aug^o sup voluisse. Quibusdā vi-
det q mulier discedēs a domo viri: q viro p-
mittētē ptenentiā vouerit vel pmissit: eodē
phibētē soluere nō valeat: & h ppter dignita-
tē viri q est caput mulieris. Sicut melius h in-
telligit in tali casu: vbi vir pcedit mulieri vo-
uere ptenentiā: & ante votū phibet iplere. Si
vero habitū mutauerit/ nō pōt reuocare: fm
illud: Qui vxorē suā velare pmissit: aliā nō

Aug^o super
ps. 46. r. b7
33. q. 5. c. si
dicat.

Aug^o ad
editiam
1. Cor. 7. a

Idē ad Ex
mentariā.

Aug^o li. 7.
de adulter
nis coniug
c. 2. a.
Idē in qñ
onib^o nūc
ro. li. 9. a. 5

Quarta.

Basilio

Et pōt. Be
meli. 33. q. 5
c. q. vxorē

accipiat/sed sibi puertat.

Quibus temporibus cessandū sit a coitu. Capitulū II

Eti licet debitū poscēt si semp sit soluendū: non licet tñ qñ bet die poscere. Cñ Aug. Chistia no cū vxoze sua aliqñ licet conuenire/aliqñ nō. Propf pcessionis em̄ dies z ieiunioꝝ ali qñ nō licet cōuenire: qz etiā a licitis abstine dū est: vt facili ipetrari possit qd postulat. Idē. Quotiēscūqz em̄ vel dies natiuitatis vel reliq festiuitates aduenerint: non solū a p̄cubinaꝝ p̄ortio/ s̄ etiā a p̄p̄iis vxozibus abstinere. Idē Ambro. Si causa p̄creadoꝝ filioꝝ ducit vxoz: nō multū tempus p̄cessuz videt ad ipsum vsuz: qz z dies festi z dies p̄cessionis z ip̄a ratio conceptus z partus uꝛta legem cessare vsu carnus his debere tē poꝛibus demonstrant

Clerus. Festa/sacerqꝝ locus/iciunia/mēstrua/partus. Si petis hic peccas/reddis qñ qz libēter.

Hieronymus videtur dissentire a p̄missis.

Illi aut qd dictū est redde re debitū nō esse pctm̄: videt obuiare qd ait Hiero. Quicūqz vxozū debitū reddit: vacare nō pōt ozōni: nec carnes agni edere. Itēz. Si panes p̄positionis ab his q vxozes suas tetigerāt comedi nō poterāt: q̄to magis panis q de celo descēdit/nō pōt ab his q p̄iugalibus paulo ante hēlere cōpleribꝝ violari atqz p̄tingi: nō q nuptias p̄cēnemus: sed q eo tpe q carnes agni māducaturū sumus/vacare a carnalibꝝ opibꝝ debeamꝝ. Hoc capm̄ maxime ad ministros ecclēie p̄tinere videt: qbus nō licebat sacra officia celebrare/atqz mysteria tpe p̄iugalis amplexus: quo etiam p̄sentia sp̄s sancti nō dat. Cñ idē ait: Cōnubia legitima carēt qdē pctō: nec tñ tēpe illo quo p̄iugales actus gerunt p̄sentia sp̄s sancti dabit/ etiā si p̄p̄ha esse videat/ q officio generationis obsequit.

Quibus temporibus nō sunt celebrande nuptie.

Nec solū in opere carnali obseruāda sunt tpa/ s̄ etiā in celebrādīs nuptiis. fm̄ illud: Non oportet a septuagesima vsqz in octauam pasche z tribus hebdomadibus ante festū sancti Joānis: z ab aduēto dñi vsqz post epiphaniaꝝ celebrare nuptias. Qd si factū fuerit/ sepeñt. Item Nicolaus papa. Nec vxozem ducere: nec cōiugia facere quadragesimali tēpe conuenire posse villo modo arbitroz.

Ita est distinctio. xxxij. huiꝝ q̄ri libri: in qua magister postq sup̄ de cōiugio ait dō

nis matrimonij qd actꝝ matrimonialis excusat: hic determinat de ipso fm̄ q accipit rōnē debiti. Et tria facit. Primo em̄ pponit quō vir z mulier in soluēdo z petendo cōiugij debitu par habeat dominū. Secdo ostendit quō reddere p̄iugale debitū nullꝝ sit criminis. Tertio subiūgit quō nō quolibet die nec vir nec mulier licite pōt petere. Quāru z scdm a p̄ncipio distinctio vsqz ibi: Et licet debitū poscēt. Tertio vero vsqz ad finē distinctiois. In speciali sn̄a magistri stat in tribus p̄p̄tionibus: q̄ r̄ū p̄ma est hec. In soluēdo z reddēdo carnis debitū vir z vxoz habeat par dominū. Hāc magister insinuās p̄ponit p̄mo: qz cū vir in oibus p̄sit mulieri sicut caput corp̄i in redditiōe tñ debiti pares sunt: qz alter habet alterius corp̄is p̄tātē vt alteri poscēt nō licet alteri debiti dēnegare: siue poscat causa p̄lis p̄creā de siue incontinentie causa: qd auctoritatibus p̄firmat: vbi etiā dicit q sic habet alter alterius corp̄is p̄tātē: q sicut nec mulier ad alium virū: nec vir ad aliam mulierē p̄tātē habet accedēdit: ita nec ad cōtinendū sui corp̄is habet p̄tātē/ nisi mutuo p̄sentū. Scdo p̄positio ē hec. Licet nullꝝ criminis sit reddere debitū cōiugale: tñ erigere vltra generādi necessitatē delictū est veniale: fornicari vero aut mechari est mortale. Hāc magister insinuās subdit: q reddere cōiugale debitū nullus ē criminis: erigere vero vltra generādi necessitatē venialis ē culpe: s̄ fornicari aut mechari p̄nitēdi ē criminis. Postea p̄bat pluribꝝ auctoritatibus: q cōiuges ne fraudent ad inuicē carnale debitum sine cōsensu cōmuni tenere nō possunt: qd supra suppoſuerat. Postea q̄rit: si vir vxozū cōsenserat vt cōtinentiā deo offerat/ z a suo iure eā absoluat: virū possit licentiaꝝ datā reuocare. Et r̄idet q in hoc casu si ei cōsenserat vore cōtinentiā: z votū phiberet impiere: hoc bñ pōt: sin aut post/ reuocare nō pōt. Tertia p̄positio ē hec. Nullus in matrimonio licite pōt debitū carnis quolibet die erigere seu poscere. Hāc magister insinuās dicit: q licet debitū poscēt sit soluendū: nō tñ licet quolibet die erigere seu poscere: sicut in diebus festiuis siue p̄cessiōis z ieiunioꝝ: qd auctoritatibus cōfirmat. Postea ostendit q beams Hiero. vult q reddere debitū sit pctm̄: qd est p̄dicta. Dicit em̄ beatus Hiero. q vxozū debitū reddit nō pōt ozōnibus vacare: nec sumere carnes agni. et c. et c. Dicit etiā q nō semp ē reddendū debitū: vt in diebus qbus est ozōnibus vacandū vel eucharistia sumēda. Et r̄idet q dictū Hiero. referendū est ad ecclesie ministros: qbus nō licet sacramēta offerre vel mysteria celebrare tpe cōiugalis amplexus. Ultimo dicit: q sicut in carnali cōmixtione/ sic z in celebrādīs nuptiis sunt tēpora obseruāda: qz nō quibuscūqz t̄pibus sunt nuptie celebrāde. Tempa qbus nō sunt nuptie celebrande sunt a septuagesima vsqz ad octauā pasche: z tribꝝ septimanis ante festum Joānis baptiste: z ab aduēto dñi vsqz post epiphaniaꝝ: quod si factum fuerit sepeñt: vt dicit magister. Et tñ in speciali.

De diuersis coniugij legibus. Capitulū I

Verit hic de antiqꝝ patribus q plures simul legunt habuisse vxozes v̄l concubinas: vtz peccauerint: Ad qd dicimus p̄ varietate tempoz varia inuenit dispensatio conditoris. Ab exordio em̄ temporis inter duos tñ: Adam. f. z Eua inchoatum est coniugium: deo p̄ os Ade dicente: Homo adheret vxozī suę: z erūt duo in carne vna. Et fm̄ inchoationis modum inter duos tñ p̄ omnem successionem tempoz contraheret coniugium/ si p̄mi homies in obedientia p̄stitissent. Post eoz vere copulam filij z filie eoz matrimonio cōiuncti

Dist. XXXIII et habet. 4. c. cum eorum. Qualit fides thoz fuerit in patribus anti quis. 33. q. 4. c. nūc recurrat. s̄ his ita.

Sec. 2. d.

Aug. in li. de q̄stōibꝝ noui z vete. te. q. 127. et habet. 33. q. 4. c. chisti/ ano. Ibidem. c. quotiēscūqz

Amb. 33. q. 4. c. si causa

Hiero. in q̄ dā ser. 33. q. 4. sciatis. 1. Reg. 21. b. 30. 6. d.

Hiero. sup Matt. 32. q. 2.

33. q. 4. c. nō oportet.

Nicolaus papa ad bulgaros. r̄. 33. q. 4. c. nec vxozē

[Handwritten marginal notes in a smaller script, likely a gloss or commentary on the main text.]

sunt: sed vnus vni tñ. Ideo autem fratres
 forozibus tñc sunt copulati: quia non erant
 alie mulieres vel viri/ quibus Ade filij vel fi
 lie iugerent. Primus omnium Lamech du
 as legit simul habuisse vxores: z hoc in eo
 arguit: quia p expletione carnalis volupta
 tis id fecisse phibet. Postea vero cum ia pe
 ne omnes homines falsis dijs seruirent: pau
 cis in cultu dei pmanentibus: psultum est a
 deo plures in matrimonio copulare sibi: ne
 illis paucl deficietibus cultus z noticia dei
 deficeret. Unde Abraam viuente vxore ad
 ancilla inuauit: z ex ea genuit. Jacob etiaz
 liberis z ancillis se copulauit. Et filie Loth
 patre ebrio vse sunt. Lu em ceteris in idola
 tria relictis abraa z filios eius in peculiarez
 plm sibi dñs elegisset: rite multaz scdita
 te muliez ppli dei multiplicatio qrebat: qz
 in successione sanguinis erat successio religi
 onis. Tñ etia in lege maledicta erat sterilis:
 que nō relinquebat semen sup terram. Hinc
 etia sacerdotibus piugia decreta sunt: qz in
 successione familie successio ē officij. Non g
 abraa vel iacob deliquit: qz pter vxorem fili
 os ex ancilla qsiuit: nec illoz exēplo pter cō
 iugale debitum secunditate in aliq licet ali
 cui qre: cum illoz coniugia nostroz equē
 tur virginitati: z immo deratus vsus piugij
 nostri tps turpitudinē fere imitef fornicati
 onis illius tēpis. De hoc Aug^o sic ait: Anti
 quis iustis nō fuit pctm q pluribus feminis
 vtebant: nec contra naturam hoc faciebāt:
 cum nō lasciuiendi causa/ sed gignendi hoc
 facerēt. Nec contra moze: quia eo tempe ea
 fiebant. Nec contra pceptum: qz nulla lege
 erat phibitum. Idē. Obijciunt iacob quat
 tuor vxores: qd qñ mos erat/ crimē nō erat.
 Sic patriarche coniugibus excipietibus se
 men suuz miscebant: non pcupiscētia pficiē
 de voluptatis/ s puidētia ppagāde succes
 sionis: sicut apli auditoribus suis admirati
 bus doctrinam suam pdelectabant: nō au
 ditate psequende laudis/ sed charitate semi
 nande veritatis. Idem alibi. Antiquis tpi
 bus cum adhuc salutis nostre mysterium ve
 laref: iusti officio ppagadi nuptias contra
 hebāt: nō victi libidine/ s ducti pietate: qui
 multo facilius ptenere possent z vellēt. Ute
 bant tñ piugibus: z plures vni viro habere
 licebat: qd castius habebat q nūc vñā quili
 bet istoꝝ in qbus videmus: qd fm veniā cō
 cedit apostolus. Habebāt em eas in ope ge
 nerandi/ non morbo desiderij. Itē Ambro.
 Dixit sara ad abraa: Ecce conclusit me do
 minus vt non pariam. Intra ergo ad ancil
 lam meam vt filium facias ex ea: z ita factū
 est. Considera primum q abraam ante legē
 Moyfi z ante euāgelium fuit. Non ergo in

legem comisit abraam: sed legem puenit.
 Non dum em interdictum videbat. Secū
 do psidera q non ardore aliquo vage succē
 sus libidinis: non petulantis forme captus
 decore ancille p tubernio piugalem post ha
 buit thoꝝ: s studio querēde posteritatē z p
 pagāde sobolis. Adhuc post diluuium rari
 tas humani generis erat etiaz religiois. De
 niq z Loth sancti filie hāc causam querē
 de posteritatis habuerūt/ ne genus defice
 ret humanum: z ideo publici mueris gratia
 priuatam culpam ptegit. Itē Aug^o. Iustus
 quis cupiat, dissolui z esse cum chusto: ra
 men sumit alimētum non cupiditate viuen
 di/ sed officio psulendi: vt maneat qd neces
 sarium est ppter alios. Sic misceri feminis
 iure nuptiaz officiosum fuit sanctis viris/
 non libidinosum. Qd em est cibus ad salu
 tem: hoc ē pcubitus ad salutem humani ge
 neris: z vtrūq non est sine delectatione car
 nali: que tamen modificata z refrenate tem
 perantia in vsu naturalem redacta/ libido
 esse non potest. Quod autem in sustentan
 do vitam illicitus est cibus: hoc est in qren
 da prole fornicarius vel illicitus pcubitus:
 z quod est in cibo licito immo deratior ap
 petitus: hoc est in coniugibus venialis ille
 concubitus.

Nō pferetur virginitas ioānis
 castitati abrae. **C**apitulum II b
Quod vero castitas vir
 ginalis non pferat in merito coniu
 gali castitati abrae Aug^o ostendit
 inquires: Sicut nō est impar meritum patie
 tie in Petro q passus ē: z in Joāne q passus
 nō est: sic non est impar meritum ptenētie in
 Joāne q nullas exptus ē nuptias: z i abraa
 q filios genuit. Nā illi^o celibatus z isti^o con
 nubij p tēpoꝝ distributiōe chusto milita
 uerūt: s ptenētia Joānes in ope: abraaz in
 solo habebat habitu. Abelioꝝ ē aut castitas
 celibū q nuptiaz: quaz vñā abraam habe
 bat in vsu/ ambas in habitu. Castē est z piu
 galiter vixit. Esse aut castus sine piugio po
 tuit: s tūc non oportuit. Item Hiero. Quis
 ignoret sub alta dispensatione dei oēs retro
 sanctos eiusdē fuisse meriti cui^o nūc christia
 ni sunt: Quō abraa ante placuit in piugio:
 sic nūc virgines placēt in castitate. Seruiuit
 ille legi z tēpoꝝ suo: seruiamus z nos legi z
 tēpoꝝ nostro: in qd fines sectoꝝ deuenerūt.
 Ex his apparet q sancti patres ante legē sine
 pctō plures habuerūt vxores vl pcubinas.
 Eas em nūc vxores appellat scriptura/ nūc
 concubinas. Rachel tamen z Iya ambe vxo
 res fuerūt: nō concubine.

Oppositio:

Gen. 4. c

Gen. 16. a.
 Gen. 29. c
 et. 30. a.
 Gen. 19. g

Deute. 7. c.

Aug^o in li. de
 virginibus

Aug^o sup Ge
 nesim. z habet
 32. q. 4. c. obij
 ciunt iacob

Act. 2. a

Idem de bono
 piugali. c. 4.

1. Cor. 7. b
 Amb. 32. q. 4
 c. dixit sara.
 Gen. 16. a

Gen. 19. g.

Aug^o in li. de
 virginibus

Aug^o in li. de
 virginibus

Hieros. 32. q.
 4. c. quis igno
 ret.

1. Cor. 10. e

Gen. 19. a. d

c

Si quis opponat q̄ fidem thori nō seruabāt illi patres. Dicim⁹ in hoc seruasse fidē thori: q̄ nō alijs s̄ pprijs vxori bus vel ancillis miscebātur. Ecce que fue rit consuetudo in hac re aī legē. Legis vō tēpore interdixit Moyses carnalē copulā fieri cū matre/cū nouerca/cū sorore/cum ne pte/cum amita/cum matertera/cum nuru: et alijs quibusdā. Permissit autē diuortii si eri dato libello repudijs: i quo vir scribebat causas pro quibus vxorē repudiabat. Per missit autem aliā ducere dato priorī libello: quod propter duriciam cordis eorū pmis sum Chrustus dicit: Nō vt concederet dis cidii: sed vt tolleretur homicidiū. Permi sit fieri mala ne fierēt peiora: et hoc pmitten do nō dei iusticiā demonstrauit: sed in pec catoze minuit culpam.

Que erat consuetudo legalis. Leui. 18. a. b

Deu. 24. a

Mat. 19. a

Cui licebat plures habere vl' nō: Capitulū III

Ed nūquid sub legeli scibat habere plures vxores? Audi quid scriptū est in Deuteronomio. Nō habebit rex vxores plurimas que allici ant animā eius. Super quē locū ait Aug⁹. Manifestū est Salomonem hoc p̄ceptū trāsisse. Dauid autem plures habuit: nec p̄ ceptū p̄terijt. Permissum est em̄ regi plu res habere: nō plurimas que alliciāt animā multiplicatē. Cū tamē addit: vt non eleuet cor eius: alienigeus phibitū esse videtur. Clericū multiplicatio vxorū generaliter p̄ hibita est. Permissū est autē regi plures ha bere: sed nō multiplicare. Veniēte autē ple nitudinīs tēpore quo chusti gratia vbiq̄ ē dilatata: reducta est lex nuptiarū ad priorē honestiorēq̄ institutionē: vt vnus vni in si gura chusti et ecclesie cōiungat. Nec queri tur electio muneris in successione generi s̄ in p̄fectione vite et sinceritate sciētie: et xgi nitas secunditati p̄ferret: et sacerdotib⁹ cōti nentia indicitur.

Deut. 17. b.

Augustin⁹ 2. Reg. 12. a

De virginitate mētis et carnis: Capitulū III

Elior est autem vir ginitas mētis q̄ carnis. Cū Am bro. Tolerabilius ē mentē virgi nē q̄ carnē habere: vtrūq̄ bonū ē si liceat: si nō liceat: saltē nō casti homini sed deo si mus. Virgo p̄stitui pōt: adulterari nō pōt: nec lupanaria infamant castitatē: sed casti tas etiā loci abolet infamiā. Idem. Nō po test caro aī corrumpi nisi mēs aī fuerit cor rupta. Itē Isidorus. Nō pōt corpus corrū pi: nisi prius animus corrupt⁹ fuerit. Abun

Ambr. 1 li. de xginib⁹ 1. h. 32. q. 5. c. tolera bilius.

32. q. 4. Be uera.

Isid. 1. sino nimis.

data em̄ a p̄tagione anima caro nō peccat. In fine hui⁹ capli aperit quōd vey sit: nisi aīa prius fuerit corrupta: cozp⁹ nō posse corrū pi. s. pctō. Illud etiā Aug⁹. aduertendū est. Sicut inqt sanctius est mori fame q̄ idolo ticis vesci: ita sancti⁹ ē defungi sine liberis/ q̄ ex illicito coitu stirpē querere. Unde cun q̄ vō nascant hoies si parentū vitia nō se ctent: et deum recte colant/honesti et salui erunt. Semē em̄ ex qualicūq̄ hoie dei crea tura est: et eo male vtenti male erit: nō ipsū aliquando malum erit.

Aug⁹ in li. de bono iugali.

Ista est dist. xxiij. hui⁹ quarti libri: i qua ma gister postq̄ super⁹ determinauit 3 bo nis matrimonij: hic determinat quōd hec bona fuerūt in matrimonijs antiquoz patrū. Et tria facit. Primo em̄ antiqs patrib⁹ fore p̄cessū plures h̄re vxores declarat. Secūdo continentia Abrae cōtinētie Joānis cōpat. Tertio tpe euāgelij xginitatē p̄cellere secunditatem insinuat. Primū facit vsq̄ ibi: Nō castitas. Secūdū vsq̄ ibi. Melior est aut virginitas. Tertū vsq̄ ad finē distinc. In speciali sententia magistri stat in tribus p̄positio nibus: quarū prima est hec. Ex diuina p̄missione anti qui patres plures habuerūt vxores: nō expletione car nalis voluptatis: sed q̄ successione sanguinis erat suc cessio religionis et fidelitatis. Hanc magister insinuans querit: vtrū antiqui patres sine peccato plures vxores vel concubinas habuerūt. Et respōdēs p̄mittit: q̄ fin di ueritatē tēporū varia fuit dei dispositio. Nū pctū inter duos tm̄ fuit coniugū inchoatū: fm̄ quē inchoationis modū si p̄mi parētēs in obedientia p̄stitissent: p̄ tēpo ris successione inter duos tm̄ fuisset matrimonialis cō tractus. Post peccatū primis parētib⁹ ad inuicē ueni entibus et prolē p̄creatibus: filij eorū et filie cōiuncti sunt: sed vnus tm̄ vni: et fratres sorozib⁹ copulati sunt. q̄ nō erāt alie mulieres et viri: quibus filij de et filie iunge rent. Lamech autē p̄mus omnū legi duas vxores habuisse: quod in eo p̄phendit ideo: q̄ p̄ expletōe car nalis voluptatis hoc fecerit. Processū vō tps cū iam quasi oēs homines deos coleret: paucis i cultu dei rema nētib⁹: diuina disp̄satione cōsultū est: vt viri possent sibi plures vxores i matrimonij copulare: ne cultus vl' noticia dei deficeret illis paucis deficiētib⁹: sicut patet in Abraā et Jacob. Cū et ex lege maledicta erat sterilitas que nō relinquebat semē sup terrā. Secūda p̄positio ē hec. Continentia quā Joannes habuit actu/ hāc Abra am potuit seruare solo habitu. Hāc magister insinuans dicit in cōmendationē cōiugij antiquoz patrū: q̄ virgi nalis castitas nō p̄feret in merito antiquoz patrū con iugali castitati: quod auctoritate Aug⁹. determinat dic tis. Nō est impar meritū continentie i Joāne qui nullas expertus est nuptias: et in Abraā/ qui filios genuit. Nā illius celibat⁹ et ist⁹ nubij p̄ tps distributiōe chusto militauerūt: sed continentia Joānes i ope/ Abraā solo ha bitu habebat. Postea obiicit: q̄ antiq̄ p̄res habentes plures vxores: nō vident seruasse fidē thori. Et rīdēs dicit/ q̄ fidē thori seruabāt: q̄ pprijs tm̄ vxorib⁹ vel an cill: et nō alijs mulierib⁹ iūgebant: et sic patet q̄ fuerit aī legē matrimonij consuetudo: et q̄ i matrimonio antiq̄ rū patrū fuerunt determinata m̄rimoniā bona. Postea determinat de m̄rimonio tpe legis dicēs: q̄ tpe Moysi fuit matrimonij determinatū: et q̄ ad legitimariū p̄ sonariū determinationē: q̄ nō licebat copulari carnalē patri vel sorori/ vel nouerce vel nepti/ amite et matertera/ et q̄busdā alijs p̄ionis. Et etiā q̄ ad separationē: q̄ p̄missit Moyses dato libello repudiū diuortii fieri et aliā ducere: in q̄ q̄dē libello vir scripsit causas. p̄pter q̄s repu diabat vxorē: q̄ p̄pter duriciā cordis eorū p̄missū est. vt maius malū. s. homicidiū tollerēt. Postea querit qui bus licet sub lege habere plures vxores/ et q̄bus nō. Et rīdet q̄ multiplicatio generalis ē phibita: p̄missū tm̄ est regi plures h̄re vxores/ sed nō multiplicare. i. plurimas

habere: qz tal multiplicatio ppter carnales act? mentē enervat & allicit. Ad dit etiā qz adveniēte tpe plenitudi nis in rta pōre & honestiore institutionē/vn? in vni pū gis i figura christi & eccle. Tertia ppō ē hec. In hoc qdē tpe xginitas fecunditati pferit: & pūctia sacerdoti bus indicat. Hāc mgt insinuas dicit: qz hoc tpe xgini tas fecunditati pferit: & cōtinētia ipis pōris pēpif: cū tū in lege fecunditas virginitan pferret: et sacerdotibus coniugia decernerent. Ultimo dicit: qz virtutis mē? melior est & cōmendabilior qz virtutis carnis: qd au crozitatibus confirmat. Et tantū in speciali.

De psonis legitimis. Ca. I a

Di. XXXIII et habet. 5. ca. cum eozū. De mōnōnio fm cāz mate rialē: q est pso naz legitima rū vel illegiti marum.

Nunc superest attendere q psonē sint legitime ad p̄hendū matrimoniū. Legitime iudicant psonē fm statu/ta patrū: q diuersa sūt. Aliē nāqz fuerūt legitime an legē: aliē sb lege: aliē i tpe grē. Itē i primitiua ecclia quedā erāt legitime q mō nō sunt. Eaz xō q modo legitime sūt vel il legitime: quedā sunt plene legitime: quedā oīno illegitime: qdā medie. Plene legitime sūt: quib? nō obuiat votū pūctie/vel ordo sacer/vel cognatio/vel dispar cult?/vel p̄di tio/vel nature fragilitas: & si quid est aliud. Penit? vero illegitime sūt p votū/p ordinē/ p cognationē/p disparē cultū. Abēdie vero sūt nec plene legitime/nec oīno illegitime p frigiditatē/p p̄ditionē. Si em̄ tales iūgunē ignozāter/cōmanere p̄nt quibusdā acceden tibus causis: & eis dē deficiētibus diuidi.

De frigidis sepandis. Ca. II b

Sn̄a hui? ca. sumatim con/ sines extra de frigi. & male.

De his em̄ qui causa frigiditatē debitū reddere non p̄nt consulit Greg. vt p̄maneat. Sed si mulier causat dicens: volo eē mater/et filios p̄creare: decreuit vt vterqz eoz septima manu p̄pinqoz iuret/q nunqz carnaliter con uenerint: & tūc mulier scdas nuptias contra hat. Vir autē qui frigide nature ē: absqz spe iugij p̄maneat. Aut em̄ sic. Interrogasti de his qui matrimonio iūcti sūt/ & nubere non p̄nt: si ille aliā/vel illa aliū ducere possit: de quibus scriptū est: Vir et mulier si se coniū xerint: et post dixerit mulier de viro/ qz coi re non possit cū ea: si potest p̄bari qd dicit p iustū iudiciū/aliū accipiat: si vero ille ac ceperit aliā/sep̄arent. Itē. De his req̄sisti q ob causam frigide nature dicunt se nō pos se inuicē operā carni dantes cōmisceri. Iste vero si non potest ea vti p vrozē/habeat eā quasi sorozē: q si retinaculū coniugale vo luerit rescindere: maneat vterqz in nupti: nā si huic nō potuit naturaliter p̄cordare quo alteri pueniet. Igit si vir aliā vrozē vult ac cipe: manifesta patet ratio/qz suggerēte di abolo odij fomite exosam eam habuerit: &

Greg. 33. q. 1. c. qz autē inter rogasti.

33. q. 1. c. req̄sisti de his.

ideo eā dimittere mendaciū falsitate molit. Si mulier causat et dicit: volo esse mater et filios p̄creare: vterqz eoz septima manu p̄pinqoz tactis sacrosanctis reliquijs iu reurādo dicat: vt nūqz p commixtionē car nis coniūcti/vna caro effecti fuissent. Tunc videt mulierē secūdas posse contrahere nu ptias: humanū dico ppter infirmitatē car nis eoz. Vir autē qui frigide nature est ma neat sine coniuge. Si et ille aliam coniu gem acceperit: tunc hi qui iurauerāt/periu riy crimine rei teneantur: et penitētia peracta priora cogatur recipere connubia. Hoc ser uandū est: cū vterqz idē fatetur. Sed vir si asserit se debitū reddidisse vrozē: & illa diffi tetur: cui potius fides habēda sit/merito q̄ ritur. De hoc ita statutū est. Si quis ita ac ceperit vrozē: & habuerit eā aliquo tpe: & ip sa femina dicit q nūqz coisset cū ea: & ille vir dicit q sic fecit: & i veritate viri consistat: qz vir ē capit mulieris. Hoc de naturali impos sibilitate statutum est.

De his qui maleficijs impediti coire nō possunt. Capi III c

De maleficijs aut impediti

Dimēto hoc tenēdū decernit: q si p fortiaras & maleficas p̄cubit? nō sequit: hortandi sunt qbus illa eueniūt: vt spū p̄trito & hūiliato deo & sacerdoti de oī bus pctis p̄fessionē faciāt: & lachrymis/orō nibus & ieiunijs dño satisfaciāt: & p exorcis mos ac cetera eccliaſtice discipline munimi na ministri ecclie tales sanare p̄curet. Qd si non potuerint/sep̄ari valebūt. Sed postqz alias nuptias expetierint ill viuetibus qb? post iūctē fuerint: p̄ozib? q̄s reliquerāt: etiā si possibilitas p̄cubendi eis reddita fuerit/ reconciliari neqbūt. Qd i fine hui? capli cō tinetur: ex rigore magis dictū intelligendū est qz ex canonica equitate. Vel intelligen dū est non posse reconciliari p̄ozib?: nisi iudicio ecclie quo diuisio facta fuerat.

Dicit Bull. qz ipotētia coeūdi q est ppter maleficia dirimit m̄moniu nisi talia soluat magnitudine fidei & virtute ordis: seu tollat vbi sūt posita.

De furiosis addit. Ca. III d

Furiosi quoqz duz in

Famētia sunt matrimoniū p̄trahere nō valēt. Vn̄ Fabianus. Neqz furiosus sed si contractū fuerit/nō sep̄arent. Itē Iulius colaus papa. Ibi qz matrimoniū sani p̄traxerūt: & vni ex duob? vel ambob? amentia vel furor vel infirmitas accesserit: ob hāc infir mitatē talū cōiugū solui nō possūt. Simi lit est etiā sciendū qz his qui ab aduersarijs

Bos. 6. c.

Ibid. c. 11 qz accipit.

Ep. 5. c.

Ibid. martini remēs ar. chieps. 33. q. 3. c. si per fortiaras.

Ad. Ven. de vurma.

Fabianus 32. q. 7. c. de furiosis. Ibid. c. 11 qui mari/ monia.

excecantur: vel membris truncantur: vel a barbaris execti fuerint.

De his qui cum duabus sororibus dormiunt. Capi. V

De his etiā qui cū duabus sororibus/vel q̄ cū duob' frīb' dormiūt/vidēdū ē qd cēseāt cano/nes. Qui dormierit cū duabus sororibus: r̄ vna ex ill' aſi fuerit vxor: neutrā ex ipſis habeat: nec ipſi adulteri vnq̄ in p̄iugio copulentur. Itē nec p̄prie vxori licet ſibi reddere debitū quā ſibi reddidit illicitā/sorore eius cognoscēdo. Nec post mortē vxoris licet ei vel adulterē copulari in coniugiu. Itē Zacharias papa. Locubuiſti cū ſorore vxoris tuę: ſi feciſti/neutrā habeas: r̄ vxor tua ſi nō fuerit p̄ſcia ſcleris/et p̄tinere non vult: nubar in dño cui vult. Tu xō et adultera ſine ſpe p̄iugij maneat: r̄ dū viuūt/p̄niaz agite. Et ait: Qui vult nubat: intelligendū ē post mortē viri. Un̄ Grego. Qui vxores ſuas in adulterio deprehēdunt: nec ille nec illa aliā vxorem accipiat/vel aliū virum/q̄ diu ambo viuunt. Si xō adultera mortua fuerit: vir eius ſi vult nubat: adultera vero nūq̄/etſi mortuus fuerit vir eius/ſed omnib' diebus penitētię lamenta p̄ſoluat. Hic de illo adulterio agitur quod cū cognato viri/vel cognata vxoris cōmittitur.

Non est dimittenda vxor pro aliq̄ macula seu deformitate corporis. Illud etiā sciendū est qd aliqua infirmitate vel macula corporali nō licet viro vxorē dimittere/et econuerſo: ſed debet alter alteri ſubſidia p̄uidere. Unde Aug'. Si vxorē quis habeat ſterilē/ſiue deformē corpore/vel debilē membris/vel cecā vel claudam/vel ſurdā/vel ſi quid aliud ſiue morbis vel laboribus doloribusq̄ confeſtā: et quicqd̄ excepta fornicatione excogitari poteſt vehemēter horribile: pro ſocietate fideq̄ ſuſtineat.

Ista est... dist. xxiii. hui' quarti libri: i qua matrimonio q̄tū ad ei' institutionē/ſignificationē/ et q̄tū ad ei' cauſā efficientē r̄ finalē/ r̄ q̄tū ad ei' bona: hic de terminat de eo q̄tū ad cāz materialē r̄ q̄tū ad p̄ſonas ſubētes. Et tria facit. Primo em̄ determinat q̄ p̄ſone ſunt legitime ad p̄trahendū matrimoniu. Secō dñdit qd q̄tū q̄ matrimoniu p̄pter frigiditatē marie ad inſtātā vni' ſit ſoluēdū. Tertio quōd furioſi dñ sunt i amētia actuali ſbere nequeunt. Primū facit vſq̄ ibi: De his em̄ q̄ cā frigiditatis. Secū vſq̄ ibi: Furioſi q̄z. Tertiu xō vſq̄ ad finē diſti. In ſpeciali ſentētia magri ſtat i trib' p̄pñib': quaz p̄ma eſt hec. Quēdā p̄ſone ad p̄trahendū matrimoniu ſunt plene legitime: quēdā oīno illegitime: qdā in medio p̄ſtute. Hāc magri inſinuas p̄ponit p̄mo: qd ad matrimoniu contrahēdū aliq̄ue p̄ſone fuerūt legitime ante legē: aliē ſub lege: aliē tpe grē. Quēdā etiā p̄ſone in p̄mūtina ecclēſia erāt legitime: quēdā nō

nō ſunt. Illarū xō que modo ſunt legitime vel illegitime: quēdā ſunt plene legitime: vt ille quib' aliq̄ impedimentū nō obuiat: quēdā xō ſunt omnino illegitime: vt ille quibus obuiat ordo ſacerdotalis/vel cognatio vel diſparitas cultus: quēdā ſunt medie: que nec plene legitime nec oīno illegitime: vt ille quib' obuiat frigiditas vel cognatio. Tales em̄ ſi ignozāter coniungunt: p̄manere p̄nt: et eiſdē deſictētib' diuidi p̄nt. Secū p̄poſitio eſt hec. P̄pter frigiditatē maximā coniugiu ſepat: et vir alteri nūq̄ coniugat. Hāc magri ponēs diſt: qd illi q̄ cā frigiditatē debitū reddere nō p̄nt: p̄nt ſic p̄manere ſi volūt. Si aut̄ mulier cauſet vel cōquerat dicit: qd vult eſſe mater r̄ filios. p̄creare: decretū ē qd p̄ter q̄z coniugū ſeptima manu p̄p̄inquoz iuret qd nūq̄ carnaliter cōueniūt: hoc ita fieri debet. Primo vir r̄ mulier iurabūt qd nūq̄ carnaliter p̄ueniūt: et tūc ſeptē de p̄p̄nq̄z q̄ melius p̄nt ſcire veritatē p̄ ſigna. p̄abilia: iurent qd credūt eos verū dixiſſe: r̄ tūc mulier ſedās nuptias p̄trahere p̄t: vir aut̄ qui eſt frigide nature abſq̄ ſpe p̄iugij manere debet. Si em̄ ille aliā vxorē duceret: cogēdus eſſet ille redire ad priorē. Qū aut̄ impedimentū ex vtraq̄ p̄te p̄uenit: vterq̄ debet remanere innupt'. Hic t̄git modus ſeruādus eſt: q̄n vterq̄z coniugū idem fateatur. Sed vir ſi aſſerat: mulier autē diſſitet: in hoc xō potius adhibenda eſt fides viro: qz caput mulieris eſt vir: quod magri cōfirmat auctoritate. Poſtea dicit: qd ſi aliq̄ maleficiū cōcubit' nō ſequat' illi q̄b' hoc euenit: hor tādi ſunt vt de oīnib' cōſiteant cōmiſſis: r̄ ſatisfaciāt de eis deo. Minūtri xō ecclēſie p̄ exorciſmos et ecclēſiaſtica ſacramēta tales ſanare p̄curēt: et ſi nō p̄nt ſanari/ſeparari poterūt. Poſtq̄ tñ alias nuptias expetierūt vni' uētib' illis q̄bus iūcte fuerūt: nō poterūt reconciliari priorib' quos reliquerant: etiā ſi poſſibilitas coeūdū eis reſtituta fuerit niſi iudicio ecclēſie/quo diuſio facta fuerat. Tertia p̄poſitio eſt hec. Furioſi r̄ amentes totalitē nō p̄nt ſbere m̄rimoniu legalit'. Hāc magri inſinuas dicit: qd furioſi dñ ſunt in amētia/ p̄trahere nō p̄nt: qd auctoritatib' cōfirmat. Poſtea dicit: qd ille q̄ dormit cū ſorore vxoris ſue neutrā illaz h̄re debet. Et tā ip̄e q̄z adultera nūq̄ debet cōiugio copulari: qd magri mult' auctoritatib' p̄bat. Ultimo dicit: qd nō licet viro vxorē dimittere nec econuerſo: p̄pter aliquā infirmitatē corporalē: ſed debet alē alteri ſubſidia p̄uidere: qd auctoritatib' cōfirmat. Ex quib' patet: qd q̄ legitimu m̄rimoniu diūgūt corporalter: nō p̄nt poſtmōdū ſepari aliquid. Et tantum in ſpeciali.

Eodem iure vtitur vir et mulier. Capitulum I

De etiā notandum est: qd cū dñs p̄cedat vxorē dimitti cauſa fornicationis viro: eadē licētia nō tollit ſeminis. Un̄ Hiero. P̄cepit dñs vxorē nō dimitti excepta cauſa fornicationis: r̄ ſi dimiſſa fuerit manere innuptā. Quicqd̄ viri p̄cipit/hoc p̄ſeq̄nter redūdat ad ſeminas. Nō em̄ adultera vxor dimittēda ē: et vir mech' tenēdus. Itē. Apud nos quod non licet ſeminis/eque nō licet viris: et eadē ſeruit' pari p̄ditione cenſet. Ex his oſtēdit' qd mulier poteſt ſup fornicatione virū p̄uenire vt vir mulierē. Unde Innocē. papa. Chriſtiana religio adulteriū in vtroq̄ ſexu pari rōne condemnat: ſed viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant: viri autē liberius vxores ſuas adulteras apud ſacerdotes deferre conſueuerūt: et ideo mulieribus p̄dito

Vt vir affric' vxore
adulterio debeat p̄
hominid' puniri? R. A.
guſt' & Ambona ſi math.
Et ſi vir affric' vxore for
nicat' extra actū for
nicat'is. ita qd nō videt
urq' de p̄p̄nq̄z cā actuali
ter fornicat' ſit tā legē
huana qd diua puniēd'
et p̄ hominid' nō ē
qz p̄p̄io iudicio qz affric'
ſi debet cā p̄p̄nq̄z iudic' ar
cuſat' r̄ pena a legē
p̄poſita cap' 7. h' nō
luoz' videt' ſi amor
iustit' ſi pena r̄ culpa
hominid' ſub' ſup' velle
Et ſi vir iudic' vxore
actualit' fornicat' ita qd
videt' r̄ app̄hēdit' ip̄z
p̄ ope fornicat'is tūc ſi
eam omid' p̄p̄ magnū
ſtine ardozem qd h̄et
videt' eam ſuam
didi r̄ tūp' tractat' h̄z
huana nō appōt' pena
Et h' legē huana ē h̄z
nō qd p̄p̄iat ſi n̄ p̄hib'
nec pena taxat' cōp̄dēz
do magna vzi iudic' iud'
legē h̄z diua q̄hēnd' it'
vz' vxorē iudicio p̄p̄
pena hominid' v' p̄m'
vnd'

Ex aurella
nenti cōcil.
vbi. s. c. q
dormierit.

Zach. papa
vbi. c. concu
buiſti.

Grego. lbi.
c. hī xō q.

Nota etiā
c. ſi quis vi
duā: et. c. ſi
quis cū no
uerca. c. et
q. vbi. s. c. qz
faciunt ad
p̄poſitū.

Aug' lbi. de
ſermōe dñi
in monte.

Disti. XXXV
habet. 3. ca. cū
eozum. s.
De diuortio
quod fit p̄pter
adulteriū.
Dat. 19. b.
Hiero. de mor
te fabiole r̄ h̄r
32. q. 5. c. p̄p̄
cepit.
Ibidem.

Inno. pa. 32.
q. 5. c. chriſti
ana.

Liber III Capitulum II et III

earz crimine negat cōmunio: viroz asit latē te cōmisso/non facile q̄sqz ex suspitionib⁹ ar ceſ: q̄ tñ submouebit si ei⁹ flagitiū detegat.

Qz fornicariam nequit dimitte re vir/nisi et ipse expers fuerit: et econuerso.

Si vero querit: an adulē

adulterā possit dimittere causa fornicatio/nis. Dicim⁹ qz neqz adultera vxoz dimitti a viro: nisi z ipse expers fornicationis existat z ecōuerso. Unde Aug⁹. Nihil iniquius est q̄ causa fornicationis dimittere vxozē/si et ipse conuincit fornicari. Occurrit em̄ illud. In quo alterum iudicas/teipm cōdemnas. Quapropter quisquis fornicationis causa vult abijcere vxozē: prior debet esse fornicatione purgatus: quod s̄str et de femina dixerim. Idem. Indignatur mariti/si audiāt ad alteros viros pendere similes adulteris feminis penas: cum tanto grauius eos puniri oportuerit/ quanto magis ad eos p̄tinet et virtute vincere/z exēplo regere feminas. Ex his apparet: qz adulter adulterā dimittere non valet/et econuerso.

32. q. 2. f. ecce
Aug. 32. q. 6. c. nihil iniquius.
Ibidem. c. indignatur.

Qz possūt recōciliari qui separātur causa fornicatiōis. **Ca. II c**

Sqs aut fornicatiōis

expers fornicariā dimiserit: alij copulari nō pōt: s̄ p̄tinere optet/ v̄l ad dimissam redire: sic z de femina. Unz apls. Ihs q̄ m̄fimonio iūcti sunt: p̄cipio/nō ego/ s̄ dñs: vxozē a viro nō discedere: qz si disceserit/maneat innupta: aut viro suo recōcilietur. Et de viro addit: Et vir vxozē nō dimittat. Sed Amb. ait. Ideo nō subdit s̄ viro sicut de muliere: qz licet viro aliā ducere. Sed hoc a falsarijs in Ambrosij libro positū credi: sup̄lendū em̄ esse in viro quod de vxoze p̄misit: aperte dicit Aug⁹ sic. Quare nō addit de muliere quod p̄misit de viro nisi qz similit̄ formā vult intelligi: vt si dimiserit/quod causa fornicationis p̄mittit: maneat sine vxoze/ aut reconciliet vxozē. Idē. Si nec nubere illi cōcedit viuo viro a q̄ recessit: nec huic alterā ducē viua vxoze quā dimisit: multo min⁹ fas est illicita cū q̄buslibet supra cōmittere. Idē. Ut non facile dimittat vxozē: dñs solā fornicationis causaz excepit: ceteras v̄niuersas molestias si q̄ extiterint: iubet p̄ fide coniugali/et p̄ castitate fortiter sustineri: z mechū duxit q̄ a viro solutā duxit. Ex his ostendit: qz si causa fornicationis sit separtio: nō pōt vir vel mulier in aliam transire copulā. Possunt autē reconciliari et cohabitare sicut prius/ si dimissū alter reuocare voluerit.

1. Cor. 7. b. Mat. 19. b. Amb. 32. q. 7. c. vxoz. Aug. sup̄ epl. ad Cor. 32. q. 7. c. apo stolus dicit. Ibidem. Aug. de ser. dñi i mōte: z b̄f. 32. q. 7. Ibidē. c. dño ad illud.

Que predicti vidētur obuiare. **D**icit tñ Joānes chrisos. Si crudel et iniqu⁹ ē qui castā dimittur: sic fatuus ē z iniqu⁹ qui retinet meretricē. Patronus em̄ turpitudinis est qui celat crimē vxozis. Itē Hiero. Lū mulier vnā carnē in aliā diuiserit: z se fornicatione a marito separauerit: nō debet teneri: ne viz q̄ sub maledicto faciat: dicēte scriptura. Qui tenet adulterā/stultus est z insipiēs. Itē ad Amādū p̄sbyterz scribēs de quadā q̄ viro suo viuente alij nupserat: sic ait. Itē nouā loqr: imo nō nouā s̄ veterē: q̄ veteris testamēti aucte confirmat. Si reliquerit scdm viz mulier: z reconciliari voluerit priori/nō potest.

Jo. chryf. 32. q. 1. c. crudelis. Hiero. lib. 8. c. dicit dñs. Prouer. 18. v. 24. q. 2. nō sanus.

Determinatio.

Sz hec oia itelligēda sūt

de illa q̄ ab adulterio recedere noluit: nec p̄niam pctm̄ delere. Qd si vir sciēter patitur sentire videt. Si em̄ in adulterio pseuerare eligit: patron⁹ turpitudinis z lenocini reus marit⁹ habebit/ nisi eā adulterij reā face re voluerit. Si aut a pctō recesserit/ z p̄ penitentia illud purgauerit: poterit viro recōciliari. Unz Aug⁹. Quid tibi dux videtur/ vt post adulterū recōciliet p̄iur: si fides assit/ nō erit dux. Cur em̄ adhuc deputam⁹ adulteros/quos credim⁹ p̄nia esse sanatos. Idē. Nō erit turpis nec difficilis etiā post patra ta et purgata adulteria recōciliatio p̄iugij: vbi p̄ clauē regni celoꝝ nō dubitatur fieri remissio peccatoꝝ: nō vt post viri diuortij adultera reuocetur/ sed vt post christi confortij adultera nō reuocetur. Itē Grego. Debet recipere peccatricē q̄ penitentiā egit/ sed nō sepe. Itē Ihermes. Si vir scierit vxozē suam deliquisse: et nō egerit penitentiā mulier: sed p̄manet in fornicatione sua/ z viuūt cū illa: vir reus erit z particeps peccati ei⁹. Si mulier dimissa egerit penitentiā/ z voluerit ad virū reuerti: debet recipere peccatricē q̄ penitentiā egit/ sed non sepe.

32. q. 2. Aug. ad polliciu. 32. q. 1. c. qd autem. In li. de adul. coniu.

De illis qui se ante polluerunt p̄ adulterium. **Capitulum III**

Solet etiā q̄ri an vale

at duci i p̄iugij q̄ prius ē polluta p̄ adulterium. De hoc Leo papa ait. Null⁹ ducat in matrimonij quā pri⁹ polluit adulterio. Itē. Relatū ē aurib⁹ factoz sacerdotū: quēdā alteri vxozē stupro violasse z isup mechē iuramētū dedisse: qz post legitimi mariti mortē si supuueret/ duceret eā i vxozē: qd z factū est. Tale q̄ p̄nubiū phibemus z anathematizamus. Ihs alijsqz auctozitatib⁹ vetant in cōiugij copulari q̄ se prius adulterio maculauerit. Sz ecōtra Aug. ostē

Leo pa. 32. q. 1. c. null⁹. Ex p̄allo t̄ buriē. b. c. relati. Aug. III. 8. nup. 4. pa.

Distinctio XXXVI La. I et II Fol. 198

dit dicens. Deniq; mortuo eo cu q fuit vey coniuui: fieri potest coniuui cu qua pces/ sit adulterium. Idē. posse fieri sane licitas nuptias ex psonis illicite coniunctis hone/ sto placito subsequente manifestum est.

Determinatio.

Ibidem.

Sed hec vltima auctori- tas de concubinis loqtur: phibēs concubi- nas posse trāsire ad honestū placitū nuptia- rum/ si castitate z fidē seruare velint. Prima xō auctoritas Aug. de illis agit q de pctō penituerunt: z nihil in mortē viri machina- te sunt: nec viuēte viro fidē adultere dedit mēchus/ q eā in coniugio duceret si supu- ueret. Qui xō hec faciunt: alijs pmissis au- ctoritatibus phibentur copulari.

Ista est dist. xxxv. huius quarti libri: i qua mgr post qd superi determinauit d ipotētia coēdi/ q actū mrimoniū ipedit: hic determinat de sepa- tione thori ppter fornicationē: q silt mrimoniū tollit vī culo mrimoniū durāte. Et duo facit. Primo em ostēdit quō vterq; cōiugū pōt aliū dimittere ppter fornicationē qū ipse est a fornicatione imunis. Secō subiungit/ quō nullus possit ducere i matrimonio quā polluit in adul- terio. Primū facit vsq; ibi: Solet etiā queri. Scdm vs/ q; ad finē dist. In speciali ista mgrī stat in vnabus ppositionib: quaz pma ē hec. Et si vir vxorē dimiserit eā fornicationis/ alteri nō nubat ea viuēte in statu huius corruptionis. Hāc magister insinuas pponit primo: q; sicut licet viro eā fornicationis vxorē dimittere: ita eadē eā dimittere licet vxori virū: q; auctoritatibus probat. Postea dicit: q; illud q; dicitur est: debet itelligi si ille q; alterū vel alterā dimittit: silt crimine nō subiacet. Adul- tera autē adulterū dimittere nō pōt eā fornicatiōis: quod auctibus pbat. Postea dicit: q; si eā fornicatiōis facta fuerit sepatio: nō pōt vir vel mulier in aliā copulā cōiu- galē trāsire: p̄t autē recōciliari et cohabitare simul/ si prius dimissam alter renouare voluerit: q; auctoritati- bus pbat. Postea inducit plures auctoritates q; dicit: q; si vir sciat vxorē suā deliquisse: z nō egerit mulier peni- tentiā z i fornicatiōe pmaneat: z hoc patiat vir cū ea vi- uēs z cohabitās: videt p̄sentire: z re/ et p̄iceps eē huius pcti: et iō retinere eā nō debet. Si xō mulier dimissa a pctō discesserit: z p̄niaz illud purgauerit: poterit viro recōciliari: z vir talē debet recipere sed nō sepe. Secōda apō ē hec. Vir nō pōt ducere vxorē quā pus p adulteri- um polluit: si ipa i mortē viri machinata fuerit: seu si vir dederit fidē q; eā duceret si vir nō supuierit. Hāc magr ponēs pbat auctoritate Leonis pape. Obijcit tñ cōtra hoc magr p auctoritates sanctorū quas soluit/ dāns earū sanā intelligentiā. Et tantū in speciali.

Si pro extrema conditione va- leat vxor separari a viro / et econ- uerso. Capitulum I

Di. XXXVI habet. 2. ca. cum eo 7. 9. De impedi- mēto cōdi- onis qd re- spicit statū legi hūane In p̄ci. apō Cermeriā: et h̄. 29. q. 2. c. si q; in- genuam.

Hinc de cōdi- tione videam? an valeat cōiu- giū diuidere. Ad qd dicitur: q; nō negat ingenua posse nube- re seruo: s; si nescit esse seruil p̄ditōis: libere pōt dimitti/ cū seruit? ei? fuerit dephēsa: fm illud. Si q; ingenu? hō ancillā alteri? vxorē accepit: z estimat q; ingenua sit: si ipa femi- na fuerit postea i seruitutē delecta: si eā a ser-

uitute redimere pōt/ faciat: si nō pōt: si volu- erit/ aliā accipiat. Si xō ancillā eā scierat et collaudauerat: post eā vt legitimā habeat. Itē ex eodē. Si femina ingenua accepit ser- uū: sciēs q; seru? esset/ habeat eū: q; oēs vnū patrē habem? in celis: vna lex erit viro et fe- mine. Lū dicit: sciēs illū seruū: dat intelligi q; si nescierit illū seruū esse: nō cogit mane- re cū ipso. Si em p̄ditōis dolū patitur: nō cogitur adherere ei cui? fraude decepta est. Si autē scierit vir p̄ditionē mulier/ vlt ecō- uerso: non valeat eā dimittere. Cū zachari- as papa. Si quis liber ancillā in matrimo- nio accepit: nō habet licetiā dimitte dī eā/ si cōsensu amboꝝ cōiuncti sunt nisi ob forni- cationē. De illis agit quibus alterutri? con- ditio nota est quādo coniunguntur.

De copula serui et ancille diuer- forum dominorum.

Querit etiā si seru? vni? an- cillā alterius accepit: an sit inter eos cōiu- giū. De hoc etiā ita statutū est. Dicitū est no- bis: q; quidā legitima seruoꝝ mrimonia po- testatiua quadā p̄sumptiōe dirimāt: nō at- tēdētes illud: Qd de? coniūxit/ hō nō sepa- ret. Cū nobis visū ē vt cōiugia seruoꝝ nō dirimant: etiā si diuersos dños habeāt: sed in vno cōiugio pmanētes dñis seruāt suis. Et hoc in illis obseruandū ē vbi legal cōiu- ctio fuit/ z p volūtate dñioꝝ. Attēde finē hu- ius capituli: vbi videt innui p̄ter volunta- tē dñioꝝ inter seruū z ancillā nō posse cōtra- hi coniugium: vel si contrahit/ nō esse ratū. Quibusdā tñ videt inter eos posse fieri cō- iugium dominis ignorantibus.

De viro qui se facit seruum vt di- uidatur ab vxore.

Ild etiā notādū q; si muli- er vir libez accepit: z ille vt causam p̄ster discidi/ se alicui? seruū fecerit: nec ille vxorē dimittere: nec illa ob vinculū coniugij i ser- uitudē redigi poterit. Cū illud. Perlatū est ad sanctā synodū: q; quidā ingenuus inge- nuā accepit vxorē: et post filioꝝ p̄creatio- nē occasione diuortij cuiusdā seruū se fece- rit: vtz mulierē necessario tenere debeat: z si tenuerit/ an illa etiā seruituti subijci debe- at/ quesitū ē. Iudicatū est vxorē minime de- bere dimitti: nō tñ ob christi legē mulierē in- fuitutē redigi: dū ille nō ex cōsensu iugis se seruū fecerit: quē libez ipsa maritū accepit.

De etate p̄trahētij. La. II d

Hoc etiā sciēdū ē q; pu- eri ante. xiiij. annos/ z puellē an. xij. annos fm leges matrimonij inire

Ibidē. c. si fe- mina ingenua

Zacharias pa- pa ibidē. c. si quis liber.

In p̄ci. cabl/ ionēti. ibidē. c. dicitū est.

Mat. 19. a.

In thiburicē/ si p̄cilio ibidē c. perlatū.

Liber III Dist. XXXVII Ca. I et II

nequeunt. Et si an p̄dicta tēpa copulā inie-
rint/separi p̄nt: quibz volūtate et assensu pa-
rentū iuncti fuerint. Qui x̄o in puericia co-
pulati/post annos pubertatis nolunt se re-
linquere/ sed in cōiunctione p̄manere: iā ex
hoc efficiunt cōiuges: et deinceps nequeūt
separi. Itē. Sp̄salia ante septēniū p̄trahi
nō p̄nt: solo em̄ cōsensu p̄trahunt: qui inter
uenire nō p̄t nisi ab alterutra pte intelliga-
tur quod int̄ eos agit. Duo illa executi su-
mus cum alioz quorundā adiectione/ qui-
bus p̄iugū solui potest: nec tamē solui sem-
per necesse est. Hunc de illis que p̄sonas il-
legitimas penitus faciunt/ addendū est: et
primū de ordine.

90. b. 2. s. sp̄s/
salia.

Ista est distinctio. xxxvj. huius quarti libri: in
qua magister post q̄ superi⁹ determinat
de impedimētis antecedētibus matrimonii cōtra-
hendū/ et de supuenientibus in cōtractu: hic determinat
de incidētibus in ipso cōtractu: sicut est error conditio-
nis. Et duo facit. Primo em̄ determinat de impedimē-
to seruilis cōditionis. Secūdo de impedimēto ex defec-
tu etatis. Primū facit a p̄ncipio distinc. vsqz ibi. Hoc
etiā est sciendū. Secūdū x̄o vsqz ad finē distin. ¶ In
speciali sententia magistri stat in vni⁹ p̄positionibus.
quarū prima est hec. Cū p̄sona dep̄ssa seruitute contra-
bens ignorāter: eā potest dimittere/ et alteri p̄iungi ma-
rimonialiter. Hāc magister insinuās querit p̄mo: virū
seruitus coniugii diuidere possit? Et respōdet: q̄ libera
p̄t accipere seruū/ et ecōuerso liber ancillā: sed si mulier
nesciat viri conditionē/ vel ecōuerso vir mulieris: cū ser-
uitus fuerit dep̄hensa/ potest libere dimittere eā. Si au-
tem scierit mulieris cōditionē/ vel ecōuerso: nō potest
dimittere: q̄ auctoritatibus cōfirmat. Postea querit:
si ambo. s. vir et mulier sint seruilis cōditionis: virū pos-
sit inter eos esse cōiugū. Et respōdet ex auctoritate eius-
dē concilij q̄ sic: dū modo fiat diuinctio ex volūtate do-
minoz: quibz dicunt alij/ q̄ etiā dñs ignorātibz pos-
sit inter eos fieri coniugū. Postea dicit: q̄ si mulier ac-
cepit virū liberū: et ille postea fecerit se seruū occasione
diuortij: nō ille potest vxorē dimittere: nec illa p̄ matri-
monij vinculū p̄t seruitutē redigi: dū ille nō ex assensu
coniugis se seruū fecerit: q̄ auctoritatibz eiusdē concilij
p̄bat. ¶ Secūda p̄positio est hec. Sp̄salia nō con-
trahunt/ nisi ab alterutra pte sciat quid inter eos in ta-
li facto agat. Hāc quidē p̄positionē magister insinuās
dicit: q̄ fm̄ leges pueri an. xiiij. annū/ et puelle ante. xij.
annū nō possunt matrimonii iure: q̄ si fecerint an p̄-
dicta tpa/ separi poterūt. Qui autē in puericia copulan-
tur: et post annos pubertatis nolunt se dimittere/ sed in
cōiunctione p̄manere: ex hoc efficiunt cōiuges: et deinceps
nequeūt separi. Addit etiā/ q̄ sp̄salia an septimū
annū cōtrahi nō possunt. Dicit em̄ q̄ ab vtraqz parte
intelligat quid inter eos agat. Ultimo dicit determi-
nātū esse de duobus impedimētis p̄iugū quibz solui po-
test: nec tamē solui semp̄ est necesse. Et tantū in speciali
de sententia huius distinctionis.

In quo ordine nequeat fieri con-
iugium. Capitulū I

Vnt igit̄ qui
dā ordines in quibz nullaten⁹
potest cōtrahi coniugū: et si in-
tercesserit copula/ sit diuortij:
vt sacerdotij/ diaconat⁹ et subdiaconatus.
In alijs x̄o p̄mittit sortiri p̄iugū/ nisi reli-
gionis habitū sumpserint: vel cōtinētē vo-

Di. XXXVII
et habet. 2. ca.
cū eoz. s.
De impedimētis
q̄ oino faciūt
illegitimū ad-
m̄monij s/
hēdū cū omni
pp̄ ecclesiā/
et institutōne

tum fecerint. Cū Leo papa. Clericos/lecto-
res/ hostiarios/ exorcistas/ acolitos: si extra
votū et habitū inueniunt/ et cōtinentiā p̄si-
teri nolunt: vxorē ducere virginē ecclesia ro-
mana p̄mittit/ nō viduā vel repudiatam: qz
deinceps nec ad subdiaconatū p̄uehi pote-
runt: nec laicus vxorē sortitus nisi virginē/
vel bigamus ad clericatū. Itē ex carthagi-
nēsi p̄cilio. Placuit ep̄os/ p̄sbyteros/ diaco-
nos/ subdiaconos etiā ab vxoribus abstinere:
quod si nō fecerint/ etiā ab ecclīastico re-
moueant officio. Ceteros x̄o clericos ad h̄
nō cogit. Itē Leo papa. Lex p̄tinentiē eadē
est ministris altaris/ q̄ ep̄is et p̄sbyteris: q̄ cū
essent laici vel lectores/ licite vxores ducere
potuerūt: s̄ cū ad p̄dictos p̄ueniūt gra-
dus: cepit eis nō licere qd̄ prius licuit. Itē i
sexta synodo. Si quis eoz qui ad clericatū
accedunt/ voluerit nuptiali lege mulieri co-
pulari: hoc an̄ ordinē subdiaconat⁹ faciat.
Itē Calixtus papa. P̄sbyteris/ diaconibz
subdiaconibz/ monachis p̄cubinas habere
seu matrimonii cōtrahere penitus interdi-
citur: p̄tracta q̄z matrimonia ab h̄mōi p̄so-
nis d̄filiū: et p̄sonas ad penitentiā debere re-
digi/ iuxta sanctorū canonū distinctionē iu-
dicam⁹. Itē Grego. Nullū facere subdiacono
ep̄i p̄sumat/ nisi qui se caste victurū p̄mi-
serit: qz nullus debet ad ministeriū altaris ac-
cedere/ nisi cuius castitas ante susceptū mi-
nisteriū fuerit approbata.

Leo papa
di. 32. c. se-
riam.

Ex cartha-
ginēsi. p̄cil.
ibi. c. pla-
cuit.

Leo papa
di. 31. c. lex
p̄tinentie.

Di. 22. c.
si quis.

Calixtus pa-
pa di. 28. c.
p̄sbyteris.

Grego. d̄f. xxvij. c. nullū. Inno. papa. ij. De
cernim⁹ vt hi q̄ ordinē subdiaconat⁹
acceperint: et insup vxores duxerūt/ vel cōcubinas habu-
erint: officio atqz h̄nficio ecclīastico careāt. Cū em̄ ipsi
templū et vasa dñi sacrariū sp̄s sancti esse debeāt et dicit:
indignū est eos cubilibz et immūdiqz deteruire. Itē
Iud habet. xxvij. d̄f. c. decernimus.

**De interfectoibus suarum cō-
iugum. Capitulū II**
Is adiciendū est de
Nicolao papa scribit Radulpho
bituricensi archiep̄o. Interfectores suarū con-
iugū sine iudicio: cū non ad dis/ adulterariū
vel aliqd̄ h̄mōi: qd̄ aliud habēdi sūt q̄ ho-
micidē: ac p̄ hoc ad penitentiā redigēdi: q̄
bus penit⁹ denegat cōiugū. Hic videt̄ Ni-
cola⁹ p̄mittere maritis p̄ adulterio aut alio
h̄mōi/ vxores suas interficere: sed ecclīastice
ca disciplina sp̄iali gladio/ nō materiali cri-
minosos feriri iubet. Cū idē Nicola⁹. In
hec vestra sc̄ritas addere studuit. Si cuius
vxor adulteriū p̄petrauerit: virū marito ei⁹
fm̄ mundanā legē interficere liceat. Sed s̄
cta dei ecclesia nunq̄ mundanis cōstringit̄
legibus: gladiū nō habet nisi sp̄iale. Item
Di⁹ papa. Quicūqz p̄p̄riā vxorē absqz lege

Nicola⁹ pa-
pa di. 31. q. 2.
c. interfe-
ctores.

Plus papa
di. 33. q. 2. c. q̄
cūqz p̄p̄riā

¶ He d̄ viz dedit cōsensū et p̄silia et m̄stam ut vtrūqz ut vtrūqz p̄silia viz p̄silia
cōtrahat nō talis mulier q̄ aliqua m̄stā h̄at viz p̄silia. 7 p̄m̄silia alā nō p̄sta separā
q̄ p̄ mortē sui vizi velut ip̄i m̄stā nō t̄nt n̄ nō mortis q̄ p̄silia

z sine causa interfecerit / aliam qz duxerit: ar
mis depositis / publicā agat pñiam: z si pu
mar extiterit / anathematizet vsqz qz pñentiat
Ista est distin. xxxvij. hucus quartū libit: in q
magister postqz supius determinauit
de impedimētis q faciunt psonas medias plene legiti
mas z penitus illegitimas: hic determinat de impedimē
tis q faciūt psonas oīno nō illegitimas. Et circa h duo
facit. Primo est ostendit quō p ordinē sacrū matrimo
niū impediat. Secūdo quō p viciū dīū impeditur. Pri
mū facit a principio distī. vsqz ibi: His adiciendum.
Secūm hō abinde vsqz ad finē dist. In speciali snia
magistri stat in duabus ppositionib: quax pma ē hec
Voto cōtinentie cōstricti vel in sacrīs ordinibus / vel in
religione cōstituti: matrimoniu p̄trahere ab ecclīa sunt
p̄hibiti. Hanc magister insinuās dicit: q sunt quidam
ordines in qb nullatenus pōt contrahi cōiugiu: z etiā
si intercesserit copula sit diuortiu: sicut sacerdotiu / dia
conatus / subdiaconatus. In alijs hō ordinibus p̄mit
tit fieri cōiugiu / nisi religionis habituz sumpserint: vel
votū cōtinentie fecerint: qd pluribus auctoritatib con
firmat. Cōtra p̄positio est hec. Ex iure canonico qd
legibus mūdatis nō astrigit: viro ne vxorē interficiat
matrimoniu interdicit. Hanc magister insinuās dicit:
q occisoribus suaz cōiugū penitus cōiugiu denegā
dum est: tales sic criminosos ecclīastica disciplina gla
dio spūali z non materiali corrigere iubet: vñ tales de
bent publicā penitentiā agere: z si cōtumaces fuerint / ex
cōmunicant quosqz cōsentiant. Et tñ in speciali.

De voto. **Capitulū I a**
Nunc de voto
inspicimus. Votū ē testifica
tio qdam pmissionis sponta
neq: q deo et de his q dei sunt
pprie fieri debet. Sunt tamen z vota stul
torum que frangenda sunt.

Aliter Etotum est conceptio melioris boni cuz
deliberatione firmata de his que p̄tinet
ad cultum dei. Vel. Votū ē pmissio deo facta de aliq
qō sit deo ampti. S. hōc. 1. 1.

De votorum differentijs
Sciendū vero q votorum
aliud est cōmune: aliud singulare. Cōmune
vt illud qd in baptismo oēs faciunt: cū spō
dent renunciare diabolo z pompis ei. Sin
gulare: vt cuz aliqz sponte p̄mittit seruire
virginitatē vel cōtinentiā / vel aliqd hmoi.
Itē singulare votū aliud est priuatū / aliud
solēne. Priuatū est in abscondito factū: so
lēne hō in cōspectu ecclīe factū. Itē priua
tū votū si violē / pctm est mortale: solenne
hō violare / pctm z scandalū est. Qui priua
tum faciunt votū cōtinentie / matrimoniu
cōtrahere nō debēt: qz cōtrahendo mortali
ter peccant: si tñ cōtraxerint / non separant:
qz pbari non potest qd occulte factum est.

Donat Duo cōtrahunt / quoz vterqz simplici
ter vduerat cōtinentiā. Constat q pri
ma vice cōueniēdo carnaliter / peccauerūt mortaliter: qz
adhuc tenebant implere votū z poterant. Querit si po
stea quotienscūqz cōueniunt / peccent mortaliter. Solu
tio. Magister Joānes theu. dicit: q vterqz potest pete
re z reddere. Sed ponat q alter faciat votū altero ne
sciente: z cōsumat matrimoniu. Querit si ille qui vovit
potest petere debitū. Solutio: nō debet. Sed si verecun

Nō in q vī p̄t irritatē vota vxozū. Sg. abstinentie. p̄gnatōis. etc. z arresti ad talē lond. z maxie votū
chōsinazū si nō hnt n̄ don. absqz alia supiorū dispensatō. z si fiat talis irritatio est sū rā irritatio
nabile a vizo. Amodo n̄ t̄m̄z. vxoz ip̄lora talia vota. Dubiū ē de voto hūosolimitano. qz
hō t̄ fauorē s̄dm̄ emittit. De irritatōe votozū ip̄ubozū z filioz familias z eligiozōz rōide t̄ sumā
nza. votū y. Si hūos votū r̄stitat t̄ eligiozōe v̄tradi. ut m̄ioz r̄tazat mōz. d̄ z nō pp̄ rōsū
m̄azē id absqz mortali pctū. qz ad hūc p̄t̄. d̄ ip̄lō. z d̄ an r̄sūm̄arōz mat̄mol. p̄ r̄sūm̄arōz
voto z d̄ d̄ t̄m̄z. debetū v̄t̄ d̄ p̄t̄atū p̄cti. S̄z ex̄iḡ d̄ se p̄t̄atū mōz. d̄ r̄sūm̄arōz
sup̄ h̄o d̄ p̄t̄arōz a papa. S̄z p̄t̄ r̄m̄ly. p̄t̄atū v̄t̄ ep̄ d̄ p̄t̄arōz n̄ d̄t̄ t̄at̄ r̄t̄nōs z obp̄nab̄ ip̄z.

da est mulier / potest dicere ei: Esti ego nō peto debitū /
tu potes petere / z ego reddā. Si aut mulier erubescit pe
tere: sed vir credit eā de facili nō posse cōtinere / debz da
re sine petitione illius. Sed ponat q vxoz mortaf / mun
quid tenet iste ad ppetuā cōtinentiā: dicit q sic. Sed si
de facto contrahit cū scda / tenet matrimoniu: sed peccat
mortalr perēdo debitū z in reddendo / sicut dicit Hugo.

**Qui hō solēniter vouēt / nullatenus pu
guū inire queūt: qbus nō solū nubere / sed et
velle dānabile est.** **Uñ Aug.** In iugali vin
culo si pudicitia seruat / damnatio nō time
tur: sed in viduali cōtinentia z virginali ex
cellentia / virtus muneris amplioris expeti
tur: qua expetita z electa z vota oblata: iaz
non solū capeffere nuptias / sed etiam si nō
nubat / nubere velle dānabile est. **Augul.**
**Clouentibus em virginitatē vel viduitatē
non solū nubere / sed etiā velle dānabile est.**
Qd ap̄ls ostendit Timotheo scribēs. Ado
lescentiores viduas deuita: cū em luxuria
te fuerint / in ch̄sto nubere volūt. i. cū post
votū p̄tinentie in delitijs egerint vitā: non
dico nubūt / sed nubere volunt in ch̄sto / q
si tunc nō sit pctm: sed q sit / ostendit subdens
habentes dānationē / z qre subdit: qz p̄maz
fidem irritā fecerūt: z si nō nubendo / tñ vo
lendo: vt voluntatē q a p̄posito cecidit / ap
pareat esse dānatū: siue sequant nuptie / si
ue nō. Dānat em p̄positi fraus / dānan
tur tales: qz p̄tinentie fidē primā irritā fece
runt. i. votū: vñ in voto violato fidē quā in
baptismo p̄fesse sunt. Si autē p voluntate
nubendi dānant: cōstat si eā effectui man
cipauerint reuocandū id esse in irritū: easqz
arcendas redire ad p̄positū. **Unde Grego.**
**Uduas a p̄posito recedentes viduitatē su
per qbus nos p̄suluisti: credo te nosse a san
cto Paulo / nisi p̄uertant olim esse dāna
tas: quas z nos apostolica auctoritate dā
nandas: z a cōmunionē fidelīū / atqz a limi
nibus ecclīe arcendas fore cēsemus / vsqz
quo obediunt ep̄iscopis suis: z ad bonū qd
ceperunt / inuite aut voluntarie reuertātur.**

De virginibus non velatis.
Capitulum II

**De virginibus aut nō
velatis si deuauerint / a p̄deceffore
nfo Innocētio papa tale decretuz
habem.** **De q nec dū sacro velamine / recte
tamē in p̄posito virginali semp se simulaue
rūt p̄manere / lz velate nō fuerint: tñ si nupse
rūt aliq tpe / his agēda p̄nia est: qz spōsio ea
rū a dño tenebat. Si em iter hoies solet bo
nē fidei p̄tract nulla rōne dissolui: qnto ma
gis ista pollicitatio quā cū deo pepigit / sol
ui sine vincta nō poterit. Itē. Si virgines
nōdū velate talit publica p̄nia puniunt: et
a cētū fidelīū vsqz ad satisfactōē excludū**

Aug. ad iulia
num de scā vi
duitate alle
gāt. 27. q. 1. c.
nuptiaz bonū

1. Timo. 5. b.

Marginal notes in right margin, including references to Timotheus and other biblical figures.

Grego. ad Bo
nifaciu: et hēc
27. q. 1. c. vidu
as a p̄posito.

Marginal notes in right margin, including references to Gregorius and other figures.

Inno. 27. q. 1.
c. bec. dō.

Marginal notes in right margin, including references to Innocentius and other figures.

Dist. XXXVIII
habet. 4. c.
cum coz. 9.
De impedimē
tis q oīno
faciūt illegi
timū mari
moniu con
trahendum
cū oi p̄ter
ap̄tia obli
gationem
Add. hēri
d̄ v̄tima.

baptizat
hūos s̄m̄
fidē f̄ ad hā
v̄tatē qd
p̄ copatē
p̄mittit
d̄ p̄t̄atū
h̄i f̄ant d̄
n̄ pctū p̄t̄

Add. hēri
d̄ v̄tima.

Et si non vult scilicet et iuro... ut ieiunare... l'no pectinat rap. l' laudat sabbato. p. 49. mozk
 no e s' phib' 29 e i. apli. **De transg' sion voti** Et no q' a transg' sion votoz pt de iure rōi 7 rōtue
 tudu rōf. s'oz absolue. q' n' d' rōf' 2' p'uat' q' d' d' p'p'arōi 7 rōmutatōi votoz n' p' se i' s'mitt' p' n'
 sp'ali cōmissiōi d' p'ar' sanozū. l' alit' q' possit illā d'ar' Epi d' r' oib' p'nt rōmutatōi l' d'isp'ar' n' i' votis
 rōf'itue l' r'ligionis. 4 p' b' vot' p' r'ginarōis s'g. h' p' sol'mit' rōi. Ad s'm' iacobū. 7 ad l'm'ia ap'oz
 l. roma. In q' b' votis
 p' l' s'm' p' r'azi' sol'
 d'isp'ar' l' rōmutat'

Liber III Capitulū III et III

tur: qnto magis vidue q pfectionis etatis r
 maturioris p'liū existūt: r habitū religiōis
 assumpserūt: r deinde apostatauerūt: atqz
 ad porē vomitū sunt reuerse: a nob r ab oi
 bus fidelib' / a luminib' ecclie / r a cetu fide
 liū vsqz ad satisfactionē sūt eliminādē / r car
 cerib' tradēde. Ex his apparet v'gines v' vi
 duas voto continētie astrictas: siue fuerint
 velate / siue nō: nullaten' p' iugū sortin pos
 se. Qd itidē de oib' intelligēdū est: q' p' t'nē
 tiā vouerūt. Qd em' aī erat licitū / post vo
 tū sit illicitū. Nō est igit' p' t'mittēdū quod
 Innocē. papa de viduis r puellis decreuit /
 q' ch'isto sp'ualr nubūt: si postea publice nu
 pserint / nō eas admittendas esse ad p'niā /
 nisi hi q' b' se iunxerāt / de mūdo recesserint.
 Si em' de oib' hęc rō custodit: vt q' cūqz vi
 uete viro alteri nupserit / adultera habeat:
 nec ei agēde p'niē licētia p'cedit / nisi vn' de
 illis fuerit defunct': qnto magis de illa te
 nēda est: q' ante se imortali spōso iunxerat
 r post h' ad hūanas nuptias trāsmigrauit.
 Attēde q' nō solū iugū talibus negare vi
 det / sed etiā locū p'niē. Sed nō ita intelligē
 dū ē: vt aliq' excludant a p'niā / q' digne p' /
 nitētiā agere volūt: s' ille nō sunt admittē
 de ad p'niā q' ab incest' copula discedere
 noluerint: qz post religionis p'positū nō po
 test deo recōciliari p' p'niā: q' ad habitum
 sue p'fessionis redire neglexerit: tūc ille cui se
 iunxerat / ei defunct' erit: cū ab ei' illicitis
 amplexib' hęc penit' recesserit. Cū q' d' eas
 nō esse admittēdas ad p'niā / nisi hi q' bus
 se iunxerāt / de mūdo recesserint: subaudiēdū
 est eis. Tūc em' eis viri de mūdo recedūt et
 defungunt: cū ab eoz p'cupia isti se alienāt
 quē sensū s'ititudo s'bdita declarat r p'firmat

Innocē. papa
ibidē. c. q' ch'ro

Capitulū III D

Quoniam vir et mulier legi
 time p' iuncti sunt / p' stat alterū altero
 viuete ad aliā nō posse trāsire copu
 lā: alio qn adulteriū cōmittit: de q' Clemēs
 papa ait. Quid in oib' p'ctis adulterio est
 grau'?: Scōm nāqz in penis tenet locū: quē
 p'mū illi habēt q' aberrāt a deo. Graui'ssime
 q' peccāt adulteri: graui' fornicarij: sed cun
 ctis his grau' incestuosj: q's oēs trāscēdūt
 n' naturam delinqntes. Cū Aug. Adulteriū
 malū vincit fornicationē: vincit ab incestu
 peius em' est cū m're q' cū aliena vxore doz
 mire: sed hoz oium pessimū est qd n' naturā
 fit: vt si vir mēbro mulieris nō ad hoc cōces
 so vtaf. Hoc execrabilius fit in meretrice: s'
 execrabilius fit in vxore.

Clemēs papa
32. q. 6. c. quid
in omnibus

Aug. de adul.
iugis: et h'ē
32. q. 6. c. adul
erij malum

De illis qui post lōgā captiuita tē redeunt. Caplū III e.

Nec querit de illis fe
 minis q' putantes viros suos inter
 emptos / v' in captiuitate / v' ab ini
 qua d'natione nunqz liberādos / in alioz cō
 iugia transferūt: si illi q' putabant perisse re
 meauerint: v' tū eis reddi debeat: r an secū
 di fornicati sint r ipsi ree adulterij. De hoc
 Leo papa sic ait. Necesse est vt legitimariū
 federa nuptiaz reintegrāda credam': et re
 motis his q' hostilitas intulit / cuiqz id legi
 time reformet qd intulit: pcurandūqz ē / vt
 recipiat quisqz qd p'p'riū est: nec tñ culpabi
 lis iudicet: r q' si alieni iuris puasoz habeat
 q' p'sonā eius mariti q' iā non esse estimabat
 assumpsit. Sic enim multa q' ad eos q' in ca
 ptiuitatē ducti sunt p'ncipāt / in ius alienū
 transire poterūt: r tñ plene iusticie est / vt eis
 dem reuersis reforment. Ideo qz si viri post
 longā captiuitatē reuersi: ita in dilectiōe su
 arum iugū p'feuerāt: vt eas cupiant in suū
 redire p'sortiu: dimittendū est r inculpabile
 iudicandū qd necessitas intulit: r restituē
 dum qd fides poscit. Sin aut aliq' mulieres
 ita viroz posteroz amore sunt capte / vt ma
 lint his coherere / qz ad legitimū transire cō
 sortiu / merito sunt notandē: ita vt eccl'ia si
 ca cōione p'uenit: q' de re excusabili p'ami
 nationē criminis elegerūt. Redeāt ergo in
 suū statū iugia: qz sicut mulieres q' ad vi
 ros suos reuertit noluerint / impie sunt habē
 de: ita ille q' redeunt / merito sunt laudādē.
 Ex his oīd' illos q' taliter iungunt: vt cre
 dant virū interemptū p' ignorantia: aliqua
 excusationē habere de pctō: r tñ p'mam co
 pulā esse legitimā / nō scōam: veniā tñ habe
 re / si careat opprobrio male volūtatis. Sed
 si q's relicta in patria sua vxore / in lōginquā
 abies regionē aliā ducat vxorē: deinde p'
 nitētia duct' eaz dimittere velit: asserens se
 aliā habuisse q' viuit: nec eccl'ia p'mittat: q'
 qd ille asserit ignozat: q' n' an in hac scōa co
 pula sit coniugium? Sane dici potest nō eē
 coniugium: r mulierem de crimine excusari
 per ignorantia: virū autē adulterium admi
 sisse. Sed ex quo ad primā redire volēs / nec
 valens: cogitur eccl'ie disciplina hāc tene
 re: recipit excusari p' obediētiā r timorē: de h'
 qd poscētū m'lieri debitu reddat: a q' ipse nū
 q' poscere d'z: r sic de alijs hmōi sentiēdū ē.
Ita ē
 sup' d'eterminauit de impedimēto ordis: b
 d'eterminat de impedimēto voti. Et tria facit. P' d'io em' di
 stinctionē voti p'mittit. Scōo q'le votū m'rimoniu impe
 diat subdit. Tertio quō viri lōge a femis p' capacita
 tē seq'strati eas repetere possint subūgit. P' d'um facit a
 p'ncipio d'f. vsqz ibi: Qui em' solēnter. Scōm vsqz ibi:
 hic q'rif de ill' femis. Tertiu vsqz ad finē d'f. In spe
 ciali s'mā m'gri stat in trib' rē. Totū cōe est qd oēs acci
 piunt cū spondent diabolo r eius pompis renunciare.
 Singulare xō ē cū q's spōdet virginitatē seruare. hāc
 mag' insinuās. p'ponit p'mo qd sit votū. Et dicit q' vor

Leo pa. 32.
q. 1. c. cū per
belliam

Hugo. 4.
sen. 4.

Hoc hodie
nō tenet: im
mo nō debet
eccl'ie obed

est testificatio quedam pmissiois spontanea q de his q dei sunt pprie fieri debet. Sunt tñ aliqua stultoꝝ vo/ta q frangeda sunt. Postea distinguit de voto: r ostendit q votu matrimoniu impedit. Et dicit q votoꝝ aliud est votu cõe/ r aliud singulare. Cõe est illud qd i baptisimo faciut oes/cu spondet se renuciare diabolo r pps eius. Singulare est/cu qs sponte p mittit virginitate vel aliud hmoi. Itẽ votoꝝ singulariu/aliud est pna tu: vt illud qd est factu in abscondito. Aliud solene: vt illud qd est factu in facie eccleie. Priuatu aut votu si violat/ptm mortale est. Si aut solene violat/ptm mortale r scandalu est. Scda pp est bec. Omne qd licite p mittimus/debem seruare totu: siue sit puatu siue solene votu. Hac magi insinuas dicit: q p puatu votu cõtinentie faciut/matrimoniu cõtrahere nõ debet: qz cõtrahedo mortaliter peccat. Si aut cõtrahut/nõ separatur: qz pbari nõ pot qd occulte actu est. Qui aut solent ter vouet/nullatenus inire queunt. Cõtinentia igitur vouentes siue sint virgines/siue vidue/siue velate/siue non velate/cõtugiu nullatenus fortiri possunt: qz qd an fuit licitu/post votu fit illicitu: qd auctoritatib confirmat. Postea dicit q isti q cõtinentia solentiter vouerut: si aliq tpe cõtrahut/debet ab ingressu eccleie r a cetu fidelu se parari: donec humiliter satisfaciat: r ad bonu qd ceperant siue inuite siue volutarie redeat: qd auctoritatibus pbat. Obicit tñ in cõtrariu p Innocenti auctoritate: q dicit illos q pmo spualiter nubut/si postea publice nupserint: nõ solu ad coniugiu/ sed nec ad pnam recipiendos esse/nisi qbus se cõiunxerut/de mudo recedant. Et rñdet magi q intelligeda est auctoritas Innocenti de illis q ab incestus copula desistere nolunt: q nõ sunt ad pnam admittedi. Tñ q digne pnam agere volut/a penitentia nõ excludunt: r talib ab illicitis cõplexibus recedentib illi qbus se cõiunxerut defuncti sunt. Post ea dicit: q qñ vir r mulier legitime sunt cõiuncti/nõ potest alter altero viuete ad alia copula trãstare: alioqn ad vteriu cõmittit: qd est grauissimu ptm: licet grauissim/ castus: r adhuc amplu vitiu cõtra naturã: qd auctoritatibus pbat. Ex pdictis infero: q tñ illud votu qd per susceptione facti ordinis r pfectione est solenizatu/diritu matrimoniu cõtractu: r nullu aliud quantu cumqz etiã sit publicatu. Tertia pp est bec. Viri redeutes ex longa captiuitate quos femine putabat fore mortuos/possunt vxores suas repetere ex viri pãte. Hanc magister insinuas qrit de illis feminis: que putates viros suos interfectos in captiuitate/vl nunq liberãdos: ad alioꝝ cõiugia trãstierunt: si illi q putabant perisse remeauerint: vtrũ eis reddi debeat: r an ipse sunt ree adulterij. Et rñdet: q pma copula legitima erat: q tñ sic cõiungunt: ppter ignorantia habet aliquã excusatione de peccato: sed tñ nõ caruerut opprobrio male volutatis: exigit ergo insticia vt viris reuersis vxores reforment/q si hoc voluerint/laudãde sunt. Si aut ad legitimu cõsortiu redire noluerint: sed cu posteriorib viris remanere merito sunt excõicande/ r ecclesiastica cõione pnuãde/ q de re excusabili cõtaminatione elegerunt criminis: et b auctoritate cõfirmat. Ultimo queritur de isto qui vxore sua relicta in patria sua/abijt in longinquã regionem/ r ibi alia ducit: pnia ductus vult eã dimittere: asserens se habuisse alia q viuit: nec ecclesia pmittat: q qd ille asserit ignorat. Querit vtrũ in hac copula sit coniugiu. Et respondet q nõ: tñ mulier ppter ignorantia a crimine excusat: vir aut cõmisit adulteriu: sed ex q vult ad pnuã redire nec pot/cogit iudicio eccleie hac tenere: r tuc p obedientia r timore incipit excusari. Unde reddere debz ei debitũ s3 nõ qd ab ea exigere seu posere. Et tñ i spali

gentili vel iudea inire coniugiu: qz etiaz in veteri testameto pphibituz est fideles viros infideles ducere vxores: dño dicete. Nõ accipias vxore de filiab alienigenaz filijs tuis/ne traducat eos post deos suos. Iuxta b dñi pceptu iudeoz piugia cu alienis inita/ Esdras separauit. Hoc idẽ etiaz in nouo testameto seruat. Un Aug. Ne nubat femina nisi sue religionis viro: vel ne vir talem ducat vxore. Id em vt dicit iuber dñs: docet apls: vtrũqz pcepit testametu. Itẽ Ambro. Laue christiane gentili vel iudeo filia tuam tradere: caue ne gentile vel iudea vel alienigena. i. heretica r oem aliena a fide tua vxore accersias tibi. Itẽ. Si qs iudee/siue christiana iudeo/siue iudea christiano carnali psortio misceat: qcuqz tñ nefas admiserit: a christiano cetu protinus segreget. Ex his alijsq plurib testimonijs apparet nõ posse ptrahi coniugiu ab his qui sunt diuersę religionis r fidei.

De coniugio fidelis et infidelis et duorum infidelium.

Hic autẽ videt obuiare qd apls ait de imparib cõiugijs. Ego dico nõ dñs. Si qs frater habet vxore infidelẽ/ r hec pntit habitare cu illo/ nõ dimittat illa: r si q mulier rã. Sed aliud b esse/ aliud illud/ euideter ostendit Aug. Ibi em agit de illis piugijs fideliu r infideliu q ptrahuntur ab eis in dispari religione r fide manentib. Apl's xõ agit de illis q vnus eiusdẽq infidelitatis fuerunt qñ p iuncti sunt. Sed cum venisset euãgeliu alter sine altera credidit. Intelligis ne qd dicã: Attẽde vt rẽ ipsaz diligetius explanẽ. Ecce piuges duo vni infidelitatis fuerut qñ cõiuncti sunt: nulla de his qstio est q ptimeat ad illud pceptu veteris r noui testameti: q pphibet fidelis cu infideli copulare piugiu. It sunt coniuges et ambo adhuc sunt infideles. Tales sunt adhuc qles cõiuncti sunt. Venitq euãgelij p dicator: credidit eoz vn vel vna: s ita vt infidelis cu infideli habitare pntiat. Nõ iubet dñs vt fidelis infidelẽ dimittat talis cõiunctu. Nec apl's iubet vt non dimittat/ sed p sult: vt si qs aliter agat/ nõ sit trãsgressor: sicut r de virginib p sult. Monet autẽ qd est lucrãdi occasio/ cu possit licite relinquere: sed non expedit. Tuc em non expedit id qd licitu est qñ pmittit qdẽ: sed ipsius vsus alijs affert impedimẽtu salutis: sicut discipulo fidelis ab infideli/ quã non prohibet dominus: quia coram illo non est iniusta: sed apostolus ne fiat cõsilio charitatis/ suadet vt nemo in ea re iussionis necessitate teneatur: sed consilij voluntate libere faciat. Ex

Ero. 34. b Deut. 7. a. 1. Esdre. 10. e Aug. ad Pol letiu. et br. 28 q. 1. c. sic enim. ad finem Ero. 34. b 1. Cor. 7. c Ambro. in li. de patriarchis r ponif. 28. q. 1. c. caue.

1. Cor. 7. b

Aug. ad Pol letiu. et br. 28 q. 1. c. sic enim. ad finem

1. Cor. 7. c. 27. q. 1. c. iam nunc illud. Aug. ad polletium

1. Cor. 7. c.

Di. XXXIX habet. 4. c. cum. eoz. 5. De impedimẽtis q faciunt oino illegitimu ad bẽdũ mri moniu cu qdã r cum qdã non: qd venit ex cultus disparitate

De dispari cultu Caplm I a **D**ist hec de dispari cultu videndũ est: hec est em vna de causis qbus psonę illegitime fiunt ad cõtrahẽdu matrimoniu. Non em licet christiano cum

Libert III Capitulum II et III

his monstraſt inter infideles cōiugiū eſſe: et conſiliū apli non obuiare p̄cepto dñi: q̄ iu- bet fidelē non iungi infideli: z ſi coniuſti fu- erint ſeparari. Legiſt em̄ q̄ eſdras propheta imo dñs p̄ eū iuſſit iſraelitis vxores dimit- tere alienigenas: p̄ quas ibant ad deos alie- nos: nō ille p̄ maritos acquirebant deo. Re- cre hoc p̄cipit: qz moſen iuſſerat dñs ne q̄s vxorē alienigenā duceret. Abherito q̄ q̄s du- xerāt dño phibente/dño iubēte dimiſerūt: qz vt ait Amb. Non eſt putandū matrimo- niū qd̄ extra decretū dei factū eſt: ſed cū co- gnoſcit emēdandū: vt qñ fidelis infideli co- pulat. Sed vt ait Aug. Lū cepiſſet gentib⁹ euāgeliiū p̄dicari: iā cōiunctos gētiles gēti- libus cōperit coniugib⁹: ex q̄bus ſi non am- bo crederēt/ſed vnus vel vna: z infidelis cū fideli p̄ſentiret habitare: nec phiberi a dño debuit fidelis infidelē dimittere/nec iuberi. Ideo nō phiberi: qz iuſticia p̄mittit a forni- cātē diſcedere. Et infidelis hois fornicatio eſt maior in corde: nec vera ei⁹ pudicitia cū cōiuge dici poteſt: qz oē qd̄ non eſt ex fide/ p̄ctū eſt: q̄uis veraz fidelis habeat pudici- riā: etiā cū infideli coniuge q̄ non habet ve- rā. Ideo aut̄ nec iuberi: qz nec p̄tra iuſſionē dñi gentiles fuerūt ambo cōiuncti. Licetuz q̄ erat p̄ iuſticiā fideli infidelē dimittere: ſed licitū non erat faciendū p̄pter liberā beni- uolentiā. Euidēter apparet z inter infideles cōiugiū eſſe: z aplm̄ de illis agere: q̄ in infi- delitate cōiuncti fuerūt: z poſt alter ad fidē cōuerſus eſt: cū q̄ etiā infidelis habitare cō- ſenſit: et hunc non dimittere fideli conſulit apls: qz forte p̄ fidelē ſaluabitur infidelis.

De fornicatiōe ſpūali ob quā po- teſt dimitti cōiunx. Capitulum II c

Doteſt tñ licite dimit- tere: qz in infideli ē fornicatio: ſi nō corporis/tñ mētis. Cauſam em̄ for- nicationis dñs excepit. Fornicationē vero generalē z vniuerſalē intelligere cogimur: non mō ſc̄z corpale/ſ z ſpūale: de q̄ Auguſt. ait. Idolatria z q̄libet noxia ſupſtitio forni- catio eſt. Dñs aut̄ p̄miſit z cauſa fornicatio- nis vxorē dimitti/ſed non iuſſit: et ſic dedit aplo locū monēdi: vt q̄ voluerit non dimit- tat: poteſt tñ licite dimittere. Si em̄ forni- catio carnis deteſtāda eſt i p̄iuge: q̄nto maḡ fornicatio mentis. i. infidelitatis.

Pro quib⁹ vitij⁹ poſſit dimitti.

28. q. 1. Si aut̄ queris an propter aliud vitium niſi propter infidelitatem vel idolatriam poſſit dimitti: Attende qd̄ Au- guſtinus ait. Si infidelitas fornicatio eſt: z

idolatria infidelitas/et auaricia idolatria: non eſt dubitandum z auariciā fornicatio- nem eſſe. Quis ergo quālibet illicitā concu- piſcentiā poteſt a fornicatiōis genere ſepa- rare/ſi auaricia fornicatio eſt? Ex quo intel- ligitur q̄ propter illicitas cōcupiſcētias nō tñ in ſtupis cum alienis viris vel feminis cōmittunt: ſed ob quaſlibet que animam a lege dei aberrare faciunt z pernicioſe corrū- pi: poſſit ſine crimine z vir vxorem ſuam di- mittere/z vxor virum. Item. Rectiſſime di- mittit ſi viro ſuo dicat. Non ero vxor tua/ niſi mihi de latrociniō diuitias congreges: vt niſi ſolita lenocinia exerceas: aut ſi quid aliud facinozoſum vel flagitioſū a viro ſuo expetat. Tunc ille ſi veraciter penitens eſt: habetq̄ fidem per dilectionem operantem/ membrū quod eum ſcādaliſcat amputabit.

Queritur vtrum pro fornicatiōe ſpirituali. i. pro quolibet peccato mortali/ rū- patur matrimoniū quantū ad cohabitationē: ſicut pro fornicatione corporali. Dicendū q̄ non/ cū nō ſit contra matrimoniū. Sed debet eam acriter increpare et etiam verberare: z a lecto ſuo quandoq̄ ſeparare ad tempus z a menſa/ licet non a domo cauſa correctionis: qz pec- catū mulieris impurat viro niſi corripiat eam/ cū ſit ca- put mulieris. Si aut̄ tale eſſet peccatum mulieris/ qz vir vehementer crederet/ qz non poſſet eſſe cum ea quin pec- caret mortaliter: tunc poſſet eam dimittere ad tempus: ita tñ qz ei pro poſſe neceſſaria miuiſtraret.

Ex his apparet q̄ non ſolum infidelitas/ ſed etiam quēlibet concupiſcētia que perni- tioſe turpiterq̄ corrumpit/ fornicatio ſpūa- lis eſt: per quam vir vxorē vel vxor virū di- mittere poteſt. Conſulit tamē apoſtolus ne fidelis dimittat infidelem volentē cohabi- tare: nec a deo reuocare.

Si fideli liceat aliam ducere infi- deli diſcedente vel dimiſſa.

Capitulum III e

Queritur ſi fidelis dimittat infidelem: vel infidelis a fideli diſcedat: an liceat fideli aliaz ducere? Uideſt auctoritas teſtari: q̄ illa v- uente alterā ducere non valeat. Ambro. enī verba apoſtoli exponens ait. Alio qñ ſi diſ- ceditis ab inuicem: z volētes cohabitare di- mittitis: z alijs vos copulat/ adulteri eſtis z filij veſtri qui de hac copula naſcunt/ im- mundi. i. ſpurij ſunt. Item. Si quis habue- rit vxorem virginē ante baptiſmū: viuente illa poſt baptiſmū alteram habere non po- teſt. Crimina enim in baptiſmo ſoluuntur/ non coniugia.

Querit cū cōtumelia creatoris dirimat m̄tmo niū: vtrū B faciat vnica vel plures? Ad B d̄ qz nō eſt artis determinate/ ſed charitatis ex quo- ta cōtumelia p̄ſc̄ rūpaſ m̄tmonij. Sed ſi vxor fidelis videat virū infidelē prinacē z defendentē erro- rē ſuū/ et ipugnātē fidē/ tūc d̄ ipm̄ dimittere: qz ruptū ē m̄tmo niū. z ſi eccleſia cōpellat eā viz recipere/ p̄us d̄ ſe p̄mittere

Amb. 28. q. 1. c. i. iuſſit eſdras

Aug. ad pollē- tū: z h̄. 28. q. 1. c. i. e. ſic em̄ neq̄

Matth. 19. b. Non ē vera pu- dicitia fidelis cū infideli. et h̄. 28. q. 1. in pn. Rom. 14. d.

In glo. 1. Co- rinth. 7. ſi q̄s.

Matth. 5. c. et. 19. b

Aug. in ſermo- ne dñi in mōre z h̄. 28. q. 1. c. idolatria.

28. q. 1.

Idē vbi. 5.

Aug. de fi- de z opib⁹. et. 28. q. 1. c. vxor legitima.

Mat. 18. s.

Addi. henrici de vniuersaria.

1. Coz. 7. c.

28. q. 2. qñ p̄ totum tra- ctat. hec q̄ ſio.

28. q. 5

28. q. 5. c. ſi. q̄s.

Addi. henrici d̄ vniuersaria.

excōmunicare q̄ fornicet / aut se cōmīseat illi. Pōt autē alium ducere.

Que p̄missis ōria videtur. **S**ecōtra Ambrosius testat. Si infidelis dicit ap̄ls discedit discedat. Nō em̄ ē seruitutī subiectus frater et soror in h̄mōi: q̄ nō debet reuerētia p̄iugij ei q̄ horret auctore p̄iugij. Nō est em̄ ratū matrimōniū qd̄ sine deuotiōe dei ē: et ideo nō ē pctm̄ ei q̄ dimittit p̄p̄ deū / si alij se copulauerit. Contumelia em̄ creatoris soluit ius matrimōnij circa eū q̄ relinquit ne accuset alij copulatus. Infidelis autē discedēs / et i deū peccat et in matrimōniū: nec est seruāda ei fides p̄iugij: q̄ ideo recessit ne audiret christū esse deū christianorū coniugioꝝ. Si vero ambo crediderint: p̄ cognitionem dei cōfirmatur coniugium.

Determinatio.

Attēde hec p̄dictis cōtra ria posse videri: ita vt sibi Amb. d̄dicere videat. S̄z distinguēdū ē h̄ aliud esse dimittere volētē cohabitare: aliud dimitti p̄p̄ deū ab illo q̄ horret nomē christi. Ibi lex beniuolētie nō seruaf: h̄ vitas custodit. Et ideo cū liceat dimittere volētē cohabitare: non tñ ea viuēte aliā ducere licet. Discedentē vero seq̄ nō oportet: et ea viuēte aliā ducere licet.

Sz h̄ nō est intelligendū nisi de his q̄ in infidelitate sibi copulati sunt. S̄z si ad fidē vterq̄ cōuersus ē: vel si vterq̄ fidelis matrimōnio cōiunctus ē: et post alter eorū a fide discesserit: et odio fidei p̄iugē reliquit: dimissus discedentē nō comitabit: nec tñ illa viuēte alterā ducere poterit: q̄ inf̄ eas fuerit ratū cōiugij: qd̄ nō pōt dissolui.

Quidā dicūt cōiugij nō esse inf̄ infideles: et q̄re. **L**a. III h̄

Dic passus q̄ de x̄bo ad verbum habet. 28. q. 1. in p̄nci.

Rom. 14. d̄

28. q. 1. 9. bis itaq̄.

Sunt tñ nōnulli q̄ in infideles asserūt nō esse cōiugij: q̄ nec rata / nec legitima ē eorū copula. Rata nō est: q̄ solui pōt: nec legitima: quia ap̄ls ait: Omne qd̄ nō est ex fide pctm̄ ē. Rōrū autē cōiunctio non ē ex fide: et ideo pctm̄ est. Nō est q̄ p̄iugij: q̄ nullū cōiugij pctm̄ est. Aug⁹ etiā dicit: q̄ nō ē vera pudicitia in fidelis cū fideli. S̄z vera negat esse pudicitia: nō q̄ infidelij cōiugij nō sit v̄z: s̄ q̄ nō habet illud triplex bonū qd̄ excusat cōiugij et meref̄ p̄miū. Itē illud ap̄li. Qd̄ nō est ex fide / pctm̄ ē: non ita intelligēdū est: vt qd̄ sit ab infidelibus pctm̄ sit: s̄ oē qd̄ sit infidē. i. consciaz / male sit: et ad gehennā ediscat. Vel in oī eo qd̄ infidelis facit peccat: non q̄ illud facit: s̄ q̄ nō eo mō illud facit q̄ debet / non referēs ad debitū finē.

Q legitimum sit cōiugij infidelij sed nō ratum: et quare.

Copula ergo maritalis q̄ est inter infideles / coniugium est legitimum / sed non ratum. Legitimum: quia est inter legitimas p̄sonas: s̄ non ratum: q̄ sine fide.

Sciendū q̄ gētilis habēs plures vxores legitimas: ad fidē cōuersus tñ p̄mā debet retinere: cum alijs em̄ nō fuit matrimōniū: q̄ finem legem naturalem / vna debet esse vnus.

Cōiugij vero fidelij ē legitimum et ratū si tñ legitime sunt p̄sonē. Q̄ autē legitima sit infidelij cōiunctio: Aug⁹ testat dicens: Uxor legitima societate cōiuncta sine vlla culpa relinquit / si cū viro christiano p̄māere noluerit. Et h̄ etiā p̄bat q̄ infideli ad fidē cōuerso ap̄ls cōsultuit infidelē nō dimittere: qd̄ nō faceret / si nō esset inf̄ eas legitimum cōiugij. Legitimum ē qd̄ legali institutiōe v̄l p̄uincie moribus nō ē iussione dñi h̄bit.

Add. benrici de v̄rimaria.

Aug⁹ in li. de fide et op̄ibus. Et habet. 28. q. 1. c. vxor legitima Hugo. 4. sent. c. 9. l. 2. q. 7. c.

Ista est

magister postq̄ sup̄ius determinauit de impedimētis matrimōnij q̄ faciūt p̄sonā simplr̄ illegitimā: hic determinat de impedimēto qd̄ facit eā illegitimā respectu alterius p̄sonē. Et tria facit. P̄rimo enim ostēdit qd̄ dispar cultus p̄sonas illegitimas facit ad h̄bēdū. Secūdo declarat v̄z duorū infidelij matrimonialit̄ cōiuctioꝝ vnus ad fidē p̄uersus possit relinq̄re nō p̄uersus. Tertio quō duorū infidelij nō possit esse v̄z matrimōniū. P̄rima ps vsq̄ ibi: Huic autē videt obuiare. Secūda vsq̄ ibi: S̄z hoc nō ē intelligendū. Tertia vero vsq̄ ad finē distinctiōis. **I**n speciali sn̄ia maḡi stat in trib⁹ p̄nibus: q̄ p̄ma ē hec. Diuerse religiōis p̄sonē ad h̄bēdū simul matrimonialit̄ sunt illegitime. H̄ac maḡ ponēs p̄ponit p̄mo qd̄ matrimōniū h̄bi nō pōt ab his q̄ sunt diuerse religiōis. Dispar em̄ cultus facit p̄sonas illegitimas ad h̄bēdū: qd̄ plurib⁹ auctoritatib⁹ p̄bat. Postea obiicit in h̄riū p̄ ap̄lm̄ q̄ dicit: qd̄ si q̄s habet vxorē infidelē: et hec p̄sentit habitare cū isto: nō dimittere illā: et s̄r dicit de muliere. Et r̄ndet: qd̄ q̄ illud dicitū est. s̄ q̄ sunt dispare in cultu h̄bere nō pōt / intelligendū ē de illis qui existūt in dispari religiōe cultu seu fide: qui se sic manētēs cōtrahere nō p̄nt. Qd̄ ap̄ls ait / intelligēdū ē de illis q̄ vnus infidelitatis fuerūt q̄i cōiuncti sunt: postmodū vnus sine altero ad fidē cōuersus est: q̄i em̄ sic est: si infidelis cū fideli cohabitare p̄sentit: tñc suadet apostolus fideli vt eā non dimittat: qm̄ forte p̄ fidelem saluāda est. Pōt tñ licite fidelis infidelē dimittere: etiā cohabitare volētē: quia ipsa infidelitas est q̄dam fornicatio sp̄ialis: p̄pter quā pōt vxor dimitti sicut p̄pter fornicationē corporalē: que omnia auctoritatibus p̄bat. **E**x his infert secūda p̄positiōne que est. Fidelis vir pōt licite infidelē vxorē dimittere / et cōuerso. P̄bat ex p̄missis. Postea querit v̄z p̄pter aliud vitium h̄ infidelitatem possit dimitti. Et r̄ndet qd̄ vir sine crimine pōt vxorē dimittere / et cōuerso vxor virū p̄pter quāsdā p̄cupiscētias que aberrare faciūt animā a lege dei: et non solū p̄pter infidelitatem: qd̄ auctoritatibus p̄bat. Postea querit / si infidelis infidelē dimittat / vel infidelis a fideli recedat: v̄z liceat fideli aliā ducere. Et arguit p̄ auctoritates ad v̄trāq̄ partem: et contrarietates dissoluens dicit: qd̄ si fidelis dimittat infidelē volētē secum cohabitare sine contumelia saluatoris: non potest alteram ducere ea viuente. Si vero infidelis discedat et dimittat fidēlem volētē secum habitare: non tenet se qui discedentem: sed licet ei alteram ducere. H̄oc autē intelligendū est de illis qui in infidelitate cōiuncti sunt: sed si vterq̄ ad fidelitatem cōuersus est: vel si vterq̄ fidelis existens matrimōnio cōiunctus: et postea alter

Liber III Dist. XL Capi. I II et III

illoz a fidelitate discesserit / r fidelē derelinquit: non de-
bet dimissus discedentē infidelē seq: tñ illa viuēte nō po-
test aliā ducere: qz inter eos fuit coniugiu ratū / qd dissol-
ui nō potest. ¶ Tertia ppō est hec. Coniugiu infidelium
minime esse ratū / patet ex h: qz oīs eoz actio verissime ē
pctm. hāc magr insinuas dicit / inter infideles nō esse cō-
iugia: qz eoz copula nō est rata cū solui possit: nec eoz
cōiugia esse legitima / cū nō sint ex fide: omne aut qd nō
est ex fide / pctm est: fm aplm. hōc idē etiā ondit p Au-
gu. Magister aut dicit qz inter infideles est legitimum
matrimoniu: qz est inter legitimas psonas: sed non est
ratū: qz nō est cū fide: qd p auctoritates pbat. Coniugiu
aut fidelium est legitimum r ratū / si legitime sint psonae. Et
soluit dicēdo ad auctoritatē bti Aug. Coniugiu infide-
liū vtz est: sed non habet illud triplex bonū qd excusat
cotū / nec meret pmiū. Exponit etiā illud apli. Omne
qd nō ex fide est / pctm est. Et tñ i speciali de snia rē.

Distinct. XL.
habet. 3. capta
cum eoz. 5.
De impedimē-
tis q faciūt oī-
no illegitimuz
ad cōtrahēdū
mrimoniū cū
qdā / r cū qdaz
nō: qd venit ex
ppināte car-
nali / q est san-
guinitas. Hie-
go. ep̄s gallie
55. q. 3. c. pge-
niem suam.

Nicolaus papa
ibidē. c. de con-
sanguinitate

Ex cōf. lugdu-
nē. ibidem. c.
nulli.

Addi. hen-
rici de vizi-
maria

Isido. 35. q.
5. c. series a

De cognatione carnali et spūali et prius de carnali. Caplm I a

Nunc superest
de cognatione aliquid dicere. Est aut cognatio alia carnalis alia spūalis. Primū de carnali

cognatione r affinitate inspiciam. Cognati g vel affines in septimo gradu v̄ infra copulari nō debēt. Cū Grego. Progeniē suā vnūquēqz vsqz ad septimā obseruare decernimus generationē: r qd diu se agnoscut af-
finitate ppinquos ad coniugale copulā acce-
dere denegam: qd si fecerint / separenf. Itē
Nicolaus papa. De sanguinitate sua nul-
lus vxorē ducat / vsqz post generationem se-
ptimā: vel quōqz parētela cognosci pōt. Itē
Nulli ex propinqtate sui sanguinis vsqz ad
septimū gradū vxores ducāt. His auctori-
tatibz alijsqz pluribz cōsanguineoz coniu-
ctiones phibent vsqz ad septimū gradum.

Nota q si aliqz iudeus cōtraxerit cū nepte sua i
scdo gradu fm legē moysi: r postea vterqz
cōuertat / manet matrimoniu illud: nec sūt illegitime p-
sone ad manendū: sed nō ad sic cōtrahendum de nouo.
Qñ enī contraxerunt erant legitime.

**De cōputatione graduū consan-
guinitatis. Capitulū II b**

Quomodo aut gradus
sanguinitatis cōputadi sint / Isi-
dorus ondit sic. Series consangu-
nitate sex gradibz dirimit hoc mō. Filius et
filia qd est frater r soror sit ipse truncus. Il-
lis seorsum seiunctis ex radice illius trunci
egrediunt isti ramūculi: nepos r neptis pri-
mus: pnepos r pnepti scds: abnepos r ab-
neptis tertius: adnepos r adneptis qrtus:
trinepos r trinepotis quintus: trinepotis ne-
pos r trinepotis neptis sextus. Attēde q sex
gradus nō ponit Isidorus: qz truncū inf gra-
dus non cōputat. Alij xō q septē gradus po-
nunt truncū inter gradus cōputant. Clarie
nā qz computant gradus consanguinitatē.
Alij enī patrē in pmo gradu: filios in secun-

do ponunt. Alij pmiū gradum filios appel-
lant: negantes gradū cognationis inter pa-
trē r filiū esse / cū vna caro sint p̄ r fili. Au-
ctoritates g q consanguinitatis cautelā vsqz
in septimū gradum phibēt / patrē ponūt
in pmo gradu. Illi xō q vsqz ad sextū gra-
dum phibēt / pmiū gradum filios appellant:
atqz ita fit vt eadē psonē fm hanc diuersita-
tē inueniant in sexto r septimo gradu. Pa-
trē xō in pmo gradu ponit: q frēs dicit esse
scdm graduz. hoc mō cōputat Zacharias
papa inqens. Parētela gradus taliter cōpu-
tamus. Ego r frat̄ meus vna generatio sumus
pmiūqz gradum efficiunt. Rursus filiū meū
r fratris mei filiū scda generatio sunt / r secū-
dum gradū faciunt: atqz ad hunc modum
ceterę successiones. Inter illos xō q sex cō-
putant gradus / r illos q septē cōputāt gra-
dus / nulla in sensu existit diuersitas: quā i
numero graduuz varietas videat. Ultima
enī generatio si a fratribus sumat initiū nu-
merandi septima inuenit.

**Quare sex gradus computatur
Capitulū III c**

Quare vero sex cōpu-
tet Isidorus / ipse apit dicens. Con-
sanguinitas dū se paulatim ppagi-
nū ordinibz dirimēs vsqz ad vltimū gradū
ptraxerit / r ppinqtas esse desierit: tunc pri-
mū lex in mrimoniū vinculū eā recipiet: r q
dāmodo incipiet reuocare fugientē. Itē au-
tē vsqz ad sextū generis gradū cōsanguini-
tas pstituta est: vt sicut sex etatibz mūdi ge-
neratio r hoīs status finit: ita ppinqtas ge-
neris tot gradibz terminet. In his sex gra-
dibz oīa ppinqtatū noīa p̄tinent: vltra qz
nec affinitas inueniri / nec successio pōt am-
plius progari. Scdm alios septē gradus iso-
cōputant: ita vt post septē gradus sponsus
sponse iungat: sicut post hāc vitā q septem
diebz agit / ecclia chusto iungetur. His aut
occurrit illud qd Gregoriū Augustino An-
gloz ep̄o / a q requisitus fuerat / quōta genera-
tione debeant copulari: rescribit sic. Que-
dā lex romana pmittit: vt siue fratris v̄ so-
roris / seu duoz fratrum germanoz / seu duoz
soroz filius r filia misceant. Sed expimēto
didicimus ex tali coniugio sobolē nō posse
succrescere. Unde necesse est vt quarta vel
quinta generatio fidelium licenter sibi cōiun-
gat. Sed post multū tēporis idē Gregoriū
a felice Abessine Sicilię p̄side requisitus:
vtrū Augustino scripserit: vt angloz quar-
ta generatione contracta matrimonia non
soluerent: inter cetera talē reddidit rōnem.
Qd scripsi Augustino angloz ep̄o: ipi etiā
angloz gēti q nup ad fidē venerat: ne a bo-

Zacharias
alif cōputat
ibidē. c. pa-
rentele.

Isid. 35. q.
4. c. cōsan-
guinitas

Quare septē

De disp̄sa-
tione Grego.
erga anglos
35. q. 3. c. q.
dā lex roma-
na.

Ibidē

no qd cepat metuēdo austeriora recederet/ specialiter z nō generalit me agnoscas scri/ psisse. Nec ideo hec eis scripsi vt postq̄ in fi/ de fuerint solidati: si infra ppriā psanguini/ tatem inuenti fuerint non separent: aut in/ fra affinitatis lineā. i. vsq̄ ad septimā gene/ rationē iungant.

Ista est distinctio. xl. huius quarti libri: in qua magister postq̄ superius determinauit de impedimētis matrimonij disparis cultus: qd reddit psonā illegitimā ad hēndū respectu alicuius psonē ppter distantā ad ipsam: hic determinat de impedimen/ tis matrimonij q̄ faciūt psonā illegitimā ad hēndū re/ spectu alicuius psonē ppter ppinq̄tatē ad ipas. Et tota sentētia magistri versat in hac distinctiōe: circa hoc. s. q̄ cognatio carnalis z spūalis matrimonij impediūt. Sē tentia in hac distinctiōe stat in illa ppositiōe. Cognatio qdā dicit carnalis: qdā vero spūalis: z infra quartū gradū nō p̄t cognati inire matrimonij: vt dicit decre talis. Hāc magister insinuans pponit pmo de cognatio ne z affinitate esse dicendum. De q̄bus duabus subdit: q̄ cognati z affines in septimo gradu z infra copulari nō debēt: qd p auctoritates pbat. Postea dicit q̄ gra/ dus psanguinitatis a diuersis diuersimode computant̄. Quidā em̄ vt Iudaeus computat sex gradus: ipm em̄ psanguinitatis truncū inter gradus nō cōputat: q̄ in patrē z filium negat esse consanguinitatis gradus: cum quasi sint vna caro. Si ergo supposito filio z filia/ fratre z sorore quasi trunco: in pmo nepos z neptis: in secūdo p̄nepos z p̄neptis: in tertio abnepos z abneptis: in q̄r to adnepos z adneptis: in quinto trinepos z trineptis: in sexto trinepotis nepos z trinepotis neptis. Alij vero qui patrē in pmo gradu ponūt: inter patrem quidē z filium ponūt esse cognationis gradum. Et hi septem gra/ dus computāt: z q̄uis varij in numero gradū inueni/ ant: nulla tamen existit diuersitas q̄tum ad terminuz: sed tñ q̄tum ad initium. Postea magister assignat hu/ ius computationis gradū rōnem. Ultimo opponit in contrarium p Grego. qui scribens Aug. angloz epō: a quo requisitus fuerat quota generatione deberent cōnu/ bia fieri. Dicit q̄ possunt licite fieri in q̄rta z in q̄nta ge/ neratione. Sed ad hoc responderet ipsū dictum Grego. qui dicit se hoc nō generaliter dixisse: sed specialiter con/ cessisse genti angloz qui nup ad fidem venerūt: ne a bo/ no quod inceperat metuēdo austeriora recedant: qui/ bus tamen postea in fide solidatis dicit hoc non licere: imo si infra consanguinitatis lineā ppriam aut affini/ tatis lineam ppriam. s. generationem inuenti fuerint co/ pulati separent. His dictis magistri addo ex dictis do/ ctorz alioz: q̄ magistri sententia de gradibus psangui/ nitatis dudum habita/ per summū pontificem est remo/ ta. Et tñ in speciali.

De gradib⁹ affinitatū. Ca. I a

Nunc de affini tate videndū est: de qua Greg. ait. Porro de affinitate quā di/ citis parentelā esse que ad virz ex pte vxoris/ seu q̄ ex parte viri ad vxorem p̄tinet: manifesta ratio est: qz si fm diuinam sententiam ego z vxor mea sumus vna ca/ ro: pfecto mihi z illi mea suaqz parentela p pinquitas vna efficit. Quocirca ego z soroz vxoris meę in vno z primo gradu erimus: si lius xō eius secūdo gradu erit a me: neptis xō in tertio. Idqz vtriqz in ceteris agenduz est successiōib⁹. Vxorē xō ppinqui cuius/ cūqz gradus sit/ ita me oportet attēdere que

admodū ipsius quoqz gradus aliqua femi/ na pprie ppinq̄tatis sit. Qd nimiz vro/ ri meę de ppinq̄tate viri sui in cūctis cogna/ tionis gradibus cōuenit obseruare. Qui ve/ ro alioz sum sentiūt/ antichristi sunt. Itē Ju/ lius papa. Equaliter vir cōiugat cōsangui/ neis pprijs z psanguineis vxoris. Item Iu/ dozus. Sane psanguinitas q̄ in pprio viro pseruanda est/ etiā in vxoris parentela de le/ genuptiaz custodienda est: qz stat eos du/ os fuisse in carne vna. Ideoqz cōmunis est illis vtraz parentela. Item Iulius papa. Nullū in vtroqz sexu pmittimus ex ppinq̄/ tate sui sanguinis vel vxoris vsqz in septi/ mū generationis gradū vxorem ducere: vel incesti macula copulari: qz sicut nō licet cui/ q̄ de sua consanguinitate christiano/ sic nec de cōsanguinitate vxoris coniugem ducere ppter carnis vnitatem. Item Grego. De affinitate psanguinitatis p gradus cogna/ tionis placuit vsqz ad septimam generatio/ nem obseruare. Nam z hereditas rerū p le/ gales instrumētōz diffinitiōes sancita/ vsqz ad septimū gradū heredū p̄dicit successio/ nē. Nō em̄ eis succederent/ nisi de ppagine cognatiōis deberēt. His auctoritatib⁹ insi/ nuat: z q̄ sit affinitas: z vsqz ad quē gradū sit obseruāda. s. vsqz ad septimū.

Varię traditiōes de affinitate. b

Sz alij vident cōcedere in quinta generatione inter affines contrahi coniugiū: z in q̄rta etiam si contractum fue rit non separari. Ait em̄ Fabianus papa. De ppinq̄s q̄ ad affinitatem per virū z vxorem veniūt: defuncta vxore vel viro in q̄nta ge/ neratione iūgant. In q̄rta si inuenti fuerint non separent. In tertia vero ppinq̄tate nō licet vxorem alterius accipere post obitum eius. Equiter vir iūgat in matrimonio eis q̄ sibi psanguinei sunt z vxoris sue consangui/ neis post mortē vxoris. Ecce hic pcedit in q̄nta vel q̄rta ppinq̄tate affiniū fieri coniu/ giū. Iulius etiam papa ait. Statutū est vt relictam patris vxoris sue/ relictam fratris vxoris sue/ relictam filij vxoris sue/ nemo si/ bi in matrimonij sumat: relictam vxorē cō/ sanguineoz vxoris sue vsqz in tertiam pge/ niem nemo in vxorem sumat. In q̄rta vero z q̄nta si inuenti fuerint non separent. Ecce q̄ varie de affinitatē obseruatiōe loquunt̄ au/ ctōres. Alij em̄ vsqz ad septimū gradū eā ob/ seruari sanciūt. Alij xō in q̄nto vel q̄rto ma/ trimonia p̄cta nō diuidūt. Sz illi veritatē ri/ gorē: isti misericordię dispensatiōē vident̄ pponere. Potest em̄ ecclia dispensare in co/ pula affinium vsqz ad tertium gradum: si/ cut Gregorius dispensauit in quarto gradu

Iulius papa. 35. q. 3. c. equa liter. Iud. ibidē. c. sane cōsangui/ nitas.

Ibidem. c. nul lum.

Greg. in scilicet meldeñ. ibidē c. de affinitate.

Fabianus pa pa ibidē. c. de ppinquis.

Iulius papa ibidē. c. z hic quoqz.

Greg. 25. q. 10 c. fratnitatis.

Di. XLI. et habet. 3. c. cum co. 7. 5. De impedi/ mēto matri/ monij qd ve/ nit ex ppin/ q̄tate carna/ li que est af/ finitas Greg. 35. q. 3. c. porro d̄ affinitate.

Liber III Capitulum II et III

cōsanguinitatis. Illud aut nō est p̄tereūdū qđ Gregorius Cenerio ep̄o scripsit. Sedez aplicam p̄sulere decreuisti: si mulier copula nuptiali extraneo viro cōiuncta cognatiōni eius p̄tineat/si eo defūcto cognatio maneat: v̄l sub alio viro cognationis vocabula dissoluant: v̄l si susceptę soboles possint legitime ad p̄oris viri cognatiōis trāsire copulā. Si vna caro sunt/quō aliq̄s eorū pōt p̄p̄nquius vni p̄tinere/nisi p̄tineat alteri? hoc minime posse fieri credēdū est. Porro vno defuncto in sup̄stite affinitas nō delet: nec alia copula cōiugal̄is affinitatē copule p̄ioris soluere valet: sed nec alterius p̄iunctiōnis soboles placet ad affinitatē p̄ioris viri p̄fortiū trāsire. Si q̄s ergo sacrilego et temerario ausu in defuncto q̄rit p̄p̄nquātē extringere: vel sub altero affinitatis vocabula dissipare: vel si susceptas soboles alterius copule p̄p̄nquitati p̄oris credit legitime sociari: hic negat dei verbū validuz esse qđ dixit: Erunt duo in carne vna. Ecce hic p̄hibet si mortuo p̄mo viro vxor eius alteri nupserit/filios de secūdo viro genitos ducere vxores de cognatione p̄oris viri: q̄z filij mediante matre ad cognationē p̄oris viri p̄tinent: cū quo mater eorū vna caro extiterat. hoc idē etiā Innocētius papa ait. Si qua mulier ad scōdas nuptias transferit: et ex eis sobolē genuerit/nullaten⁹ potest ad cōfortiū cognationis p̄oris viri p̄tingere. hoc aut obseruandū est vsq̄ ad septimū generū gradum: sed maxime vsq̄ ad tertium et quartum: sicut supra positum est.

Sen. 2. d. Dat. 19. a

Innocē. papa 35. q. 10. c. si q̄ mulier. 1. et. 2.

Si coniugium sit inter eos qui nota p̄sanguinitate diuidunt. Ca. II. c

Est sciendū q̄ ecclesia infra p̄dictos gradus cōsanguinitatis cōiunctos separat. Si autēz ignorāter p̄iuncti fuerint in p̄spectu ecclesie/ et postmodū pbata cōsanguinitate eiusdez iudicio separati: q̄rit vtrū copula illa cōiugium fuerit. Quibusdā videt nō fuisse coniugium: q̄z nō erāt legitime p̄sonę: sed tñ de crimine excusant p̄ ignorantia: et q̄si coniugium reputat: q̄z bona fide et p̄ manū ecclesie cōueniunt. Unde et filij eorū legitimi habentur. Alij vō dicūt fuisse p̄iugium/licet nō essent legitime p̄sonę: q̄z taliū p̄iunctiōes vocāt canones p̄iugia: vbi de p̄sonis agit/quarū testimonio p̄sanguineorū sit dirimēda coniunctio. Unde Urbanus papa. Si duo viri v̄l tres p̄sanguinitatē iureiurādo firmauerint vel ipsi forte p̄fessi fuerint: cōiugia dissoluantur. Si vō neutri p̄tigerit: ep̄i eos p̄ fidem christi obtestent/ quatenus palā fateatur/ si se cognoscūt p̄sanguineos. Si se iudicio ep̄o

Quibus p̄sonis testificatiōnis sint diuidēda cōiugia.

Urban⁹ papa 35. q. 6. ca. Si duo viri.

rū segregauerint/ alia matrimonia nō p̄bibeant cōtrahere. Idē. Notificamus tibi/ v̄l cū tres vel duo ex p̄p̄nquorib⁹ eius q̄ accusat hanc p̄p̄nquātē iuramēto firmauerint: vel si duo vel tres ex antiquioribus ianuenibus/ q̄bus hęc p̄p̄nquitas est nota: q̄ bone fame et veracis testimonij sint remoto amore/ timore/ precio/ et omni malo studio p̄dicta firmauerint: sine mora cōiugia dissoluantur. Cōsanguineos vō extraneorū nullus accuset/ vel p̄sanguinitatē in synodo computet: sed p̄p̄nqui ad quorū noticiā p̄tinet. Si autē p̄genies tota defecerit: ab antiquiorib⁹ et veracioribus/ q̄bus p̄p̄nquitas tota nota sit ep̄s canonice p̄quirat: et si inuenta fuerit separent. Ecce q̄bus accusantib⁹ vel testificantib⁹ dirimēda sit cōsanguineorū cōiunctio/ q̄ coniugium vocatur.

Idē. Notificamus tibi. vbi. s. c. no. tificamus

Fabian⁹ papa ibidē. c. p̄sanguinitatis

Distinctio vtilis quid sit fornicatio. Caplm III

De dicendum ē q̄ aliud est fornicatio: aliud stuprū: aliud adulteriū: aliud incestus: aliud raptus. Fornicatio licet sit genus oīs illiciti coitus q̄ sit extra vxorē: tñ specialiter intelligit in vsu viduarū vel meretricū vel cōcubinaz. Stuprū p̄p̄rie est virginū illicita defloratio. Adulteriū est alieni thori violatio. Unde adulteriū dicit q̄si alterius thori accessio. Incestus est p̄sanguinearū v̄l affiniū abusus. Unde incestuosi dicunt/ qui p̄sanguineis vel affinibus suis abutunt. Rapt⁹ admittit cū puella violenter a domo patris educit/ v̄l corrupta in vxorē habeatur: siue puelle/ siue parentib⁹ vis illata cōstitit: h̄ morte mulctat: sed si ad ecclesiam cum raptapugerit: p̄uilegio ecclesie mortis impunitatē meret. Addendū est etiā illud Alexandri/ qui ait. Si frater sororve vxoris tue cognati dicunt/ equiuocationis iure sit: et necessitate vulgaris appellationis poti⁹ q̄z v̄l la cognationis causa. Vxor em̄ fratris fratrisa potius q̄ cognata vocat. Abariti frater/ leuir dicit. Duorū fratrum vxores ianitricēs vocant/ quasi eandē ianuā intrātes. Viri soror/ glos appellat. Sororis aut vir non habet speciale nomen: nec vxoris frater.

Hoc totū v̄l q̄ ad. s. antē dēdū. b. 36. q. r. c. lex p̄ritoz. s. sed nō oīs. Quid sit fornicatio/ stuprū/ adulteriū/ incest⁹/ raptus.

Alex. papa 33. q. 5. c. q̄ aut frater.

Ista est distinctio. xlj. huius quarti libri: in q̄ magister postq̄ sup̄ determinauit de impedimētis affinitatis. Et tria facit. Primo em̄ ostēdit q̄ affinitas matrimonij impedit cōtrahendū/ et cōtractū dissoluit. Secūdo quedā vitia distinguit. Tertio nota affinitatū adiungit. Primum facit vsq̄ ibi: Sic dicendum est. Scdm vsq̄ ibi: Attēdendū est etiā illud alexandri. Tertium vō vsq̄ ad finē distinc. In speciali sn̄a magistrī stat in tribus p̄p̄nquibus: quarū prima est hec. Qui infra affinitatis gradū p̄hibitū cōiungunt/ habita noticia ab iniūcē separent: et eorū filij legitimi habeant. Hanc maḡ insinuas p̄ponit p̄mo qđ sit affinitas dicēs: q̄ est

parentela q̄ ad virū ex pte vxoris: et ad vxorē ex pte viri p̄tinet. Quia em̄ vir et vxor vna sunt caro/rōnabilē p̄ pinq̄tas et parentela vnius efficit alterius: vt i vna virt usq̄. Unde vir et soror vxoris sunt in p̄mo gradu: filij ve ro sororis sunt in secōdo gradu a viro: neptis x̄o i tertio gradu: et sic deinceps. Dicit enim q̄ affinitas vsq̄ ad se primū gradū generatiōis matrimonij impedit: sicut et cōsanguinitas: q̄d auctoritatib⁹ p̄bat. Postea obiicit i cōtrariū p̄ auctoritates q̄ dicunt: q̄ inter affines pōt cō iugij cōtrahi in quarta et in quinta generatione. Et re spondet q̄ auctoritates sunt intelligende fm̄ misericor die dispensationē: pōt tñ etiā dispensari in copula affini um vsq̄ ad tertij gradū: sicut etiā Brego. disp̄savit in quarto gradu cōsanguinitatis. Postea querit: vtrū af finitas maneat: / Quis transeat matrimonij: vt si muli er alicui viro copulata ad cognationē el⁹ p̄tineat: vtrū eo defuncto matrimonij maneat vel dissoluatur. Et de terminat p̄ plures auctoritates: q̄ maneat affinitas ma trimonio trāseunte: q̄ affinitas impedit matrimonium ad p̄determinatos gradus: ac si matrimonium p̄manet. Postea dicit q̄ cōiunctos infra p̄dictos grad⁹ con sanguinitatis ecclesia separat. Querit etiā si ignorāter in cōspectu ecclesie cōiungunt⁹ et postmodū cōsanguini tate p̄bata eiusdē iudicio ecclesie separant⁹: vtrum illa co pula fuit coniugij? Et r̄ndet q̄ quidā dicunt: q̄ nō erāt p̄sone legitime: ideo nō fuit cōiugij. Excusat tñ p̄ igno rantiā a crimine: q̄ bona fide et p̄ manū ecclesie conue niūt. Unde et filij eorū legitimi habent. Alij x̄o dicūt fu isse cōiugij: / Quis nō fuerit p̄sone legitime: quia cano nes tales cōiunctiones legitimas vocant. Addit etiam quoz testimonio hec cōiunctio sit diuidēda: et dicit q̄ p tres vel duos ex p̄pinq̄iorib⁹ q̄ iuramēto cōfirmāt h vey esse q̄d dicūt: v̄l si p̄genies tota deficeret: p̄ antiq̄o res q̄bus tota p̄pinq̄itas nota sit: assertum fuerit q̄ affines sint: sine mora separandi sunt: q̄d auctoritatib⁹ p̄bat. ¶ Secunda p̄pō est hec. Que sit differētia inter stuprū/adulteriū/incestū et fornicationē: hec lra dat suf ficientē explanatiōē. Hanc insinuans distinguit diuer sa peccata. s. fornicationē/stuprū/adulteriū/incestū et ra ptum dicēs: q̄ quis fornicatio sit genus ois illiciti coi tus qui sit extra vxorē: tamē specialiter intelligenda est abusus viduaz/vel meretricū/vel cōcubinaz. Stuprū vero est virginū illicita defloratio. Adulteriū est alieni thori violatio. Incestus x̄o est cōsanguineaz vel affini um abusus. Raptus x̄o est: cū puella violēter de domo patris educit⁹/ vt corrupta in vxorē habeat. ¶ Tertia p̄pō est hec. Et caurius sunt cōiugia/ ponit magister q̄ dā affinitatū nomina: q̄ insinuās dicit q̄ frater vxoris et soror eius dicunt cognati viri p̄pter nomini carētiā: vxor x̄o fratris dicit potius fratris q̄ cognata. Fra ter vero mariti dicitur vxores x̄o duozū fratū iantri ces vocant⁹: quasi candē ianuā intrātes. Soror vero vi ri vocat glos: vir aut sororis non habet speciale nomē/ nec vxoris frater. Et dicit notanter quedā affinitatum nomina: q̄m nomia singularū affinitatū nō sunt impo sita p̄pter occultas rerū p̄prietates nō latentes/ sed cir cūloquunt alijs noib⁹: ideo necesse est vñ nomē plu ra significare: vt inq̄t p̄bs. Et tñ in speciali de sentētia huius distinctionis.

mediante genere sunt sociati: verbi gratia. Uxor filij fratris mei que non est de genere meo/per ipsum qui est de genere meo mihi affinis facta est/ et ego illi. Spiritualis pro ximitas est inter compatrē et cōmatrē: et in ter eos quozū vnus alter de sacro fonte le uauit: vel in cathedicatione aut cōfirmatio ne tenuit. Est etiam inter filios eiusdem ho minis carnales et spirituales.

Hugo sent. 4. c. 13.

Nota q̄ pater potest contrahere cum filiola filij sed non filius cum filiola patris: q̄ ascendit a radice ad ramos: non e conuerso.

Ad d. hen rici de vñ maria

Qui sunt filij spirituales b Spirituales filij sūt quos

de sacro fonte leuamus/ vel in cathedicatione seu cōfirmatione tenemus. Filij etiā et filij spūales eorū sunt: qui trine mersionis vo cabulo eos sacro baptismate tingunt. Dicitur etiā spūalis filia sacerdotis q̄ ei peccata sua confitetur. Unde Simachus papa. Dēs quos in penitentia suscipimus/ ita nfi spiri tuales sunt filij: vt et ipsi quos vel nobis suscipientibus/ vel sub trine mersionis vocabu lo mergētib⁹ vnda baptismi regenerauit. Siluester etiā admonet vt ad suam filiā pe nitentiā nullus sacerdos accedat: q̄ scri ptum est. Omnes quos in penitētia accipi mus/ ita nostri filij sunt vt i baptismo susce pti: quoz omniū flagitiosa ē cōmixtio. Qu autē compater et cōmater sibi iungi neque ant: nec pater spiritualis/ nec mater filie vel filio spiritualiter ex concilio Adaguntinēsi docetur. De eo quod interrogasti si aliquis filiolā suam duxerit vxorē: et de eo qui con cubuit cum matre spirituali: et de eo q̄ filius suū baptizauit: et vxor eius eum de fonte suscepit: hac causa vt discidiū fieret coniugij si post in tali copula possunt p̄manere: sic re spondendū est. Si filiolā aut cōmatrē suaz aliquis in coniugij duxerit: separandos eē iudicamus: et graui penitentia plectendos. Si x̄o coniuges legitimi/ vel vnus vel am bo ex industria hoc fecerint: vt filium suuz de fonte susceperint: si innupti manere vo luerint/ bonum est. Sin autē/ grauis penitē tia insidiatori iniungat⁹/ et simul maneat: et si p̄uaricator coniugij superuixerit: acerrī ma penitentia mulctetur/ et sine spe cōiugij maneat. Ex his apparet q̄ aliquis filiolam suam vel cōmatrē non potest sibi copulare nuptialiter: et si p̄sumptū fuerit/ separandi sunt. Qui autem legitime cōiuncti sunt nō inde separandi sunt: quia alter eorum in si diose filium de fonte leuauit. Quod etiam

30. q. 1.

30. q. 1. oēs q̄s

In cōcilio ma guntinēsi. 30. q. 1. c. de eo.

Dist. XLII. habet. 5. ca. De impedimentis m̄t mōi/ q̄d ve nit ex p̄prietate spūali

De spūali cognatiōe. Ca. I a

De parentalibus

gradū famosa q̄stione aliqd licet minus sufficiēter dixim⁹. Jam de spūali cognatiōe ad damus q̄ etiā p̄sonas impedit: vt nō sint le gitime ad inendas nuptias. Tria q̄dē sūt Cōsanguinitas/affinitas/et spūalis germa nitas. Cōsanguinitas est inter eos qui iun guntur fm̄ lineā generis. Affinitas iter eos qui genere quidem non sunt coniuncti/ sed

mediante genere sunt sociati: verbi gratia. Uxor filij fratris mei que non est de genere meo/per ipsum qui est de genere meo mihi affinis facta est/ et ego illi. Spiritualis pro ximitas est inter compatrē et cōmatrē: et in ter eos quozū vnus alter de sacro fonte le uauit: vel in cathedicatione aut cōfirmatio ne tenuit. Est etiam inter filios eiusdem ho minis carnales et spirituales. Nota q̄ pater potest contrahere cum filiola filij sed non filius cum filiola patris: q̄ ascendit a radice ad ramos: non e conuerso. Qui sunt filij spirituales b Spirituales filij sūt quos de sacro fonte leuamus/ vel in cathedicatione seu cōfirmatione tenemus. Filij etiā et filij spūales eorū sunt: qui trine mersionis vo cabulo eos sacro baptismate tingunt. Dicitur etiā spūalis filia sacerdotis q̄ ei peccata sua confitetur. Unde Simachus papa. Dēs quos in penitentia suscipimus/ ita nfi spiri tuales sunt filij: vt et ipsi quos vel nobis suscipientibus/ vel sub trine mersionis vocabu lo mergētib⁹ vnda baptismi regenerauit. Siluester etiā admonet vt ad suam filiā pe nitentiā nullus sacerdos accedat: q̄ scri ptum est. Omnes quos in penitētia accipi mus/ ita nostri filij sunt vt i baptismo susce pti: quoz omniū flagitiosa ē cōmixtio. Qu autē compater et cōmater sibi iungi neque ant: nec pater spiritualis/ nec mater filie vel filio spiritualiter ex concilio Adaguntinēsi docetur. De eo quod interrogasti si aliquis filiolā suam duxerit vxorē: et de eo qui con cubuit cum matre spirituali: et de eo q̄ filius suū baptizauit: et vxor eius eum de fonte suscepit: hac causa vt discidiū fieret coniugij si post in tali copula possunt p̄manere: sic re spondendū est. Si filiolā aut cōmatrē suaz aliquis in coniugij duxerit: separandos eē iudicamus: et graui penitentia plectendos. Si x̄o coniuges legitimi/ vel vnus vel am bo ex industria hoc fecerint: vt filium suuz de fonte susceperint: si innupti manere vo luerint/ bonum est. Sin autē/ grauis penitē tia insidiatori iniungat⁹/ et simul maneat: et si p̄uaricator coniugij superuixerit: acerrī ma penitentia mulctetur/ et sine spe cōiugij maneat. Ex his apparet q̄ aliquis filiolam suam vel cōmatrē non potest sibi copulare nuptialiter: et si p̄sumptū fuerit/ separandi sunt. Qui autem legitime cōiuncti sunt nō inde separandi sunt: quia alter eorum in si diose filium de fonte leuauit. Quod etiam Nicolaus confirmat dicens. Nolle deside ras vtrum mulier que viri filium ex alia fe muna genitū/ de sacro fonte leuauerit: post modum possit cum eodem viro copulari: ad

Nicolaus papa ibidē. c. nosse.

Quos ideo coniungi posse decernimus: qz fm canones sacros nisi amboꝝ cōsensu nullius religionis obtentu debet cōiunꝝ dimittere coniugē: cū apostolus ꝑcipiat: Nolite fraudare inuicē/nisi forte ex consensu ad tēpus ꝛc. Ideo dicitur est nobis quāsdā feminas desidiōse/quāsdā xō fraudulēter: vt a viris suis separent ꝑprios filios corāz ep̄is ad confirmādū tenuisse. Unde nos dignū duximus: vt si qua mulier filiū suū desidiā/aut aliqua fraude corā ep̄o tenuerit ad confirmandū: ꝑpter fallaciā vel fraudeꝝ q̄diu uiuat/penitentiā agat: tamē a viro suo non separet. Item Joānes papa. Ad limina sancti Petri homo nomine stephanus veniēs/nostro ꝑsulatu inotuit: q̄ filiū suū in extremo vitę positū/necdū baptisimū vnda lotū/absentia sacerdotū cogente baptisauit: eū/ꝝ ꝑprijis manibus suscepit: atq; ꝑ huiusmodi negotio reuerētia tua ꝑfatū hominēz a sua cōiuge iudicauit esse separandū. Qd fieri nullatenus debet: dicēte scriptura. Qd deus coniunxit/homo nō separet. Et dominus non dimittere vxorē/nisi causa fornicationis iubet. Et nos tanta auctoritate freti dicimus/nō dimittendū esse: ꝛ inculpabile iudicandū qd necessitas intulit. Nā baptisandi opus laicis fidelibꝝ (si tamen necesse fuerit) libere cōcedit. Unde si supradictus homo filiū mouentē aspiciens/ne animā ꝑpetuo perire dimitteret. Unda baptisimū lauit/vt eū de potestate mortis eriperet/benefecisse laudat. Ideo qz suę vxori sibi iā olim legitime sociatę impune dū vixerit iudicamus manere coniunctū: nec ob hoc separari debere. His alijsq; pluribꝝ auctoritatibus edocet coniuges non esse separādos/si post legitimā copulam alter alterius filiū de fonte leuauerit: vel in confirmatione tenuerit.

1. Cor. 7. a
Ex scilicet cabi lionēsi. ibidez c. dictum est.

Joā. pa. ibidē c. ad limina

Mat. 5. c. et 19. b

Quid premissis obuiat. Capitulum II c

Deus dedit papa ibidē. c. per uenit.

Nis aut obuiare videtur qd Deus dedit papa ait. Peruenit ad nos diaconꝝ sanctitatis vestre epistolā deferēs: q̄ qdam viri et mulieres ꝑterito sabbato paschali ꝑ magno populi incurſu nescientes filios suos suscepissent de lauacro. Lupis ergo scire an ꝑpter hoc debeāt viri ac mulieres ad ꝑprijū vsuz redire/vel non? Nos xō hac re mēsti/ꝑprijū inq̄ſtuimꝝ dicta: ꝛ inuenimꝝ in archiuis/id est in armarijs apostolice sedis iā talia contigisse in pluribus ecclesijs: quāz episcopis ab hac apostolica sede volentibꝝ scire/vtrū viri ac mulieres redirent ad ꝑprijū thozꝝ: beate memorie sancti patres Julius papa/Innocētiꝝ ꝛ Celestinus cū episcopozꝝ plu

rimozꝝ consensu in apostolorꝝ ꝑncipis ecclesia ꝑsidentes/talia rescripserunt ꝛ confirmauerunt: vt nullo modo se in coniugio recipere viri ac mulieres/quicūq; hac ratione suscepunt natos: sed separent se: ne suade te diabolo tale vitium inualeſcat. Itē. Si q̄s filiastrū vel filiastram suam ante episcopozꝝ tenuerit ad confirmationē/ separet ab vxore sua: ꝛ aliam nunq; accipiat. Hec aut vel ad terrorem dicta sunt: nō q̄ ita esset faciendum: sed ne illud fieret sūm opere cauendū. Vel de illis est intelligendū qui ꝑrius filios suos vicissim de fonte suscepunt/ q̄ fierēt coniuges. ꝑremissis autē auctoritatibꝝ oīnō consentiendū est: vt siue ꝑprijū/ siue tñ viri filium mulier de fonte suscepit/nō ideo a viro separetur: quod ꝛ de viro similiter oportet intelligi.

Ibidē. c. si q̄s filiastrū

De copula spiritualium vel adoptiuorum et naturalium filiorum.

Qd autē spūales vel adoptiuū filij naturalibus copulari nequeant/ Nicolaus papa testat/ ita inueniens. Ita diligere debet homo eum qui se suscepit de sacro fonte sicut patrem. Inter fratres et filios spirituales gratuita ꝛ sancta cōmunio ē que dicenda non est cōsanguinitas/ sed habenda spiritualis proximitas. Unde inter eos arbitror non posse fieri legale coniugium quia nec inter eos qui natura/ ꝛ eos qui adoptione filij sunt/ venerāde leges matrimonia contrahi permittunt. Item. Si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio iungit: quanto potius a carnali oportet inter se contubernio cessare/ quos per celeste sacramentum regeneratio sancti spiritus vincit.

Nico. papa ad consulta bulgarozū. 35. q. 3. c. ita diligere

Si filij qui ante cōpaternitatem vel post nati valēt coniungi.

Hoc aut quidā volunt intelligere d illis tñ filijs quibus compater facti sunt: de alijs vero qui ante compaternitatem vel post geniti sunt/ concedunt q̄ legitime ꝛ licite iungi possunt. Quibus videtur consentire Urbanus secundus/ dicens. Super quibus consulit nos tua dilectio: hoc videtur respōdēdum: vt ꝛ baptisimus sit/ si instante necessitate femina puerum in nomine trinitatis baptisauerit: ꝛ q̄ spiritualium parentum filij vel filie ante vel post compaternitatem genite possunt legitime coniungi: ꝑter illam personam qua compater effecti sunt.

De copula filioꝝ q̄ aut cōpaternitatem vel post nati sunt.

Urba. papa vbi. s. c. suꝝ per q̄bus.

Daschalis papa.

Ibidem. c. post susceptum

Paschalis vero secundus post copaternitatē genitos copulari prohibet/ scribēs Regino epō. Post susceptum filium de sōte/ vel filiā spirituale q̄ ex compatre vel ex cōmatre fuerint nati/ matrimonio iungi non possunt. Illud etiā notandū est/ qđ in Tiburiensi cōcilio legit. Si q̄s sup̄ spiritualis cōmatris filiā foruitu/ r ita contingente rex casu in coniugium duxerit/ maturo seruato consilio habeat/ atq̄ legitimo cōnubio honeste operam dei.

Ex tribus. cōcilio. ibidem. illud etiā

Si quis ducere possit duas cōmatres: vnā post alterā. **La. III G**

Nico. papa. p̄stā. epō. 30. q. 4. ca. suscitatur.

Solet etiā queri: si cōmatrē vxoris post eius obitū q̄s ducere valeat? De hoc Nicolaus papa sic scribit. Sciscitat a nobis sanctitas v̄sa: si quis duas cōmatres habere valeat: vnā post alterā. In q̄ meminisse debes scriptum esse: Erunt duo in carne vna. Lū ergo constat q̄ vir r mulier vna caro efficiunt: restat virū cōpatrē p̄stitui mulieri: cui? assumpta vxor cōmater erat: r ideo virū illi semie nō posse coniungi/ q̄ cōmater eius erat: cū quā idē fuerat vna caro effect. Huic autē illi cōtrariū videt. Qui spūalem habet cōpatrem cuius filiū de lauacro suscepit: et vxor ei? cōmater non est: licet ei defuncto compatre suo eius viduā ducere in vxorē: quos nulla generatio spūalis secernit.

Sec. 2. d.

Ex tribu. con. c. ibidem. c. q̄ spūalem.

Istud tenet mō. An nota versus. Qui mihi vel cuius mea fonte natiū leuauit. Nec mea cōmater: fieri mea non valet vxor. Si qua mee natiū nō ex me/ fonte leuauit. Hāc post fata mee nō ideo verbor habere. Sciendū etiā q̄ fornicator cū fornicaria nō cōmunicat actiones. Unde non quicumq̄ efficitur compater vnus efficitur compater alterius.

Adi. hēri. d. v̄tima.

Ibidem. c. post vxorē

Ite ex epla Paschalis pape. Post vxoris obitū cū cōmatre vxoris coniugio copulari/ nulla ratio vel auctoritas videt phibere. Non em̄ p̄ carnis vnionē/ ad vnionē spiritus trāsit. Sed sciendū est/ q̄ auctoritas nicolai de illo ait q̄ vxori sup̄ debitum reddit postq̄ cōmater illius extitit. Alię v̄o auctoritates de illo agunt/ cuius vxor postq̄ a viro suo derelinquit/ illius cōmater efficitur: nec post cōpaternitatē a viro suo cognoscitur: vel de viro potius agunt: cui? vxor ante defungit q̄ ab eo cognoscatur.

Determinatio. Ibidem

Si vir et vxor possunt siml' tene repuerum. **Capitulum III b**

Arba. papa. ibidem. c. q̄ vxor.

Solet etiā q̄ri: si vxor cum viro simul debeat in baptismo suscipere puer? De hoc Urban? ait q̄ vxor cum marito in baptismo simul nō debeat suscipere puerum: nulla auctoritate videtur vel reperitur prohibitu: sed vt ipsa

puritas spiritualis paternitatis ab omni la be r infamia cōseruet imunis: decreuimus vt vterq̄ simul ad hoc aspirare non presu mant: qz v̄o piaculare flagitiū cōmisit/ q̄ duabus cōmatribus vel sororibus nupsit: magna penitentia debet ei iniungi.

De secundis et tertijs nuptijs: et deinceps. Capitulum V i

Sciendum est etiam q̄ non solum prime vel secunde nuptie sunt licite: sed etiam tertie r quartę non sunt damnade. Unde Aug?. Secundas nuptias omnino licitas Ap̄ls concedit. De tertijs autē r quartis/ r de vltra plurib? nuptijs solent homines moueri q̄stionē. Sed quis audeat diffinire qđ nec apostolum v̄deo diffinisse: ait em̄. Si dormierit vir eius cui vult nubat. Non dicit primus vel secundus v̄l tertius vel quatuorlibet: nec a nobis diffiniendū est quod non diffinit apostol?. Unde vt breuiter respondeā: nec illas nuptias debeo damnare: nec eis verecundiaz inumerositas auferre: nec contra humane verecundie sensum audeo dicere/ vt q̄tiens voluerint nubant: nec ex meo corde p̄ter scripturę auctoritatē q̄ta libet nuptias dānare. Item testat Hieros̄. Ego nunc libera voce exclamo: nec damnari in ecclesia bigamā/ imo nec trigamā: r ita licere quinto r sexto: quęadmoduz secundo marito nubere. Apostolus tamē bigamos a sacerdotali honore excludit. Sed hoc non facit pro vitio bigamie/ imo pro sacramenti virtute: vt sit vna vnus/ sicut vnica vnici. Illud tamē cęsarieñ. conciliū videtur innuere bigamiā esse peccatū. Presbyterū inquit in nuptijs bigami prandere non conuenit: quia cum penitentia bigamus indigeat: quis erit presbyter qui talibus nuptijs possit p̄bere cōsentium? Sed hoc intelligi potest qui p̄me vxori insidiatus putatur desiderio secunde: v̄l pro signaculo sacramenti illud dicit quod in bigamo non seruatur. Ambrosius etiam dicit/ q̄ prime nuptie tm̄ a domino sunt institute: secunde v̄o sunt permisse: r p̄me nuptie sub benedictione dei celebrantur sublimiter: secunde vero etiam in presenti carēt gloria.

Aug. 31. q. 1. c. de masculis. r. c. 16.

1. Cor. 7. 6

Hiero. ibidem. c. apiant q̄so. ad finē

1. Tim. 3. 9

Ibidem. c. de his qui.

Ambro. super eplaz ad Cor.

Ista est distinctio. r̄ h. huius quarti libri: in q̄ magister postq̄ superius egit de impedimento propinquitatis carnalis: hic agit de impedimēto propinquitatis spūalis. Et quattuor: circa hoc facit. Primo em̄ ostendit quomodo cōsanguinitas r affinitas etiam cognatio spūalis impediunt matrimonium. Secundo quomō ex baptismo r confirmatione cognatio quedam contrahitur/ propter quod matrimoniu iuste dissoluitur. Tertio quomodo vir r vxor licite de baptismo puerum simul leuare non possunt. Quarto quō tertie vel quartę nuptie/ nec prohibite nec damnabiles

Libert III Capitulum I et II

Existunt. Primum facit a principio distinet. vsq; ibi: Spūales filij sunt. Secundū abinde vsq; ibi: Solet etiā queri. Tertiu vsq; ibi: Sciendū etiā. Quartū vsq; ad finem distinetiōis. ¶ In speciali snia magistri stat in q̄ttuor p̄pōnibus: quaz p̄ma est hec. Matrimoniu impediunt cōsanguinitas et affinitas / et etiā spūalis germanitas. Hanc magister insinuās p̄ponit p̄mo post p̄dicta dicit dū esse de cognatione spūali: q̄ etiā red dit p̄onas illegitimas ad cōtrahendū. Distinet aut tria q̄ p̄p̄nquitatē dicunt: et matrimoniu impediūt. s. cōsanguinitatem et affinitatē et spūalem p̄p̄nquitatē. Et dicit. Cōsanguinitas est inter eos q̄ iungunt p̄m lineaz generis. Affines aut sunt q̄ nō generatione sunt iuncti: sed mediāte cōiunctione carnali sunt sociati. Sed spūalis p̄p̄nquitas dicit illa q̄ est inter cōpatrē pueri carnalē et cōmatrē spūritualē: et inter illos quoz vnus alter de sacro fonte leuauit: aut in cathedra cōfirmatione vel in cōfirmatione tenuit: et inter filios eiusdē hominis carnales et spūales. ¶ Secūda p̄pō est hec. Dicitur ex duobus sacramētis. s. baptisimo et cōfirmatione spūalis cognatio orit: ex q̄ matrimonij cōtractus dissoluit. Hanc magister insinuās dicit: q̄ spūales filij sunt quos de sacro fonte leuam: vel quos in cōfirmatiōe tenemus. Dicit filij vel filia spūalis ip̄ius sacerdotis / qui vel que ei sua pctā cōstituit: vel quā baptizat: q̄ auctoritatibus p̄bat. Postea dicit q̄ cōmater et pater sibi in matrimonio coniungunt non p̄ter vt pater spūalis filie spūali: nec mater spūalis filio spūrituali: si factū fuerit / debet separari. Si aut post legitimum matrimonij cōtractū alter cōiuguz infidiosus / s. vt ab alio separet / filij de sacro fonte leuauerit / aut in cōfirmatiōe tenuerit: nō p̄pter hoc sunt separandi: q̄ autē hoc fecerit / penitētia castigandus est. Obicit tñ contra hoc magister p̄ quasdā auctoritates / que expresse dicit eos q̄ de lauacro natos susceperūt separādos esse. Magister aut soluit illa dicta esse ad terrore: vt sine ope teancant: non aut q̄ ita sit faciendū: vel ille auctoritates loquunt de illis q̄ priusq̄ coniuges flerent filios suos vt vel viroz de fonte sacro susceperūt. Postea dicit q̄ filij spūales vel adoptiui alicuius naturalibus filijs nō pot sunt iungi in m̄rimonio: q̄ auctoritatibus p̄bat. Qui dā tñ volunt tñ intelligere de illis filijs quibus cōpatres facti sunt. De illis x̄o qui ante cōpaternitatē vel post geniti sunt / concedunt q̄ licite et legitime coniungi possunt: et pro his facit auctoritas Urbani pape. Quēdam tamē auctoritas dicit etiā post cōpaternitatē genitos copulari non posse. Postea querit / vtrum q̄s cōmatrē vroz sue post eius obitū in vrozē ducere possit? Et respondet q̄ non: q̄ auctoritatibus confirmat. Obicit tamē contra hoc per quasdā auctoritates / quarum dat intelligentiaz. ¶ Tertia p̄pō est hec. Vir et mulier vroz eius non possit licite puerū de baptisimo suscipere. Hanc insinuās querit. Si vroz simul cum viro debeat in baptisimo puerū suscipere. Et respondet p̄ auctoritatē Urbani pape q̄ non. ¶ Quarta p̄pō est hec. Tertie / quarte et quinte nuptie non sunt damnande: tamen prime sunt solēniter venerande. Hanc em̄ p̄positionem magister insinuās dicit: q̄ non solū prime nuptie sunt licite / sed etiā secunde nuptie et tertie: quarte et quinte damnande nō sunt. Quod etiā auctoritatibus p̄bat. Quā aut Apostolus bigamos a sacerdotali honore excludit: hoc non facit pro tanto vitio bigamie / sed pro sacramenti signaculo: q̄ ibi non seruatur. Unde etiā p̄me nuptie sub benedictione celebrant. Et tñ in speciali.

Distin. XLIII
habet. 6. cap.
De resurrectio
ne fm id qd ē.

Aug. in encl.

De resurrectionis et iudicij conditione. Capitulum I

Distremo d cōditioe resurrectionis et modo resurgentiu: necnō et de iudicij et misericordie qualitate breuif differendū est. Omnibus questiōibus q̄ de hac re moueri solent satisfacere nō yaleo: re

surrecturā tamē carnē omnīū quicunq; nati sunt / atq; nascent: et mortui sunt et moriētur: nullatenus ambigere debet christianus. Ait em̄ Esa. Resurgent mortui: et resurgēt qui erant in sepulchris. Et Apostolus. Mo / lumus aut vos ignorare fratres de dormiētibz / vt nō tristemini sicut et ceteri q̄ spes non habēt. Si em̄ credimus q̄ iesus mortuus est et resurrexit: ita et deus eos q̄ dormierunt p̄ iesum adducet cum eo. Hoc vob dicimus in verbo dñi: quia nos qui viuimus: q̄ residui sumus in aduentu dñi nō p̄uenimus eos qui dormierūt. Quoniam ip̄e dñs in iussu et in voce archangeli et i tuba dei descendet de celo: et mortui qui in christo sūt resurgēt primi. Deinde nos q̄ viuimus qui relinquimur: simul rapiemur cū illis in nubibus obuiā christo in aera: et sic semp cum dño erimus. His verbis et veritas resurrectionis et causa atq; ordo resurgentiu p̄clarissimē insinuatur.

De voce tube. Capitulum II

Causa em̄ resurrectionis mortuoz erit vox tube q̄ in aduentu iudicis ab hominibz audiet: et cuius virtute excitabunt mortui / et de numeris resurgent. Unde propheta. Dabit voci sue vocē virtutis. i. effectū resuscitandi mortuos. Et Joā. euāgelista ait. Venit hora in qua oēs q̄ in monumentis sunt audient vocē filij dei: et p̄cedent qui bona fecerunt in resurrectionem vite: qui x̄o mala egerūt / in resurrectionē iudicij.

Duplex est mors. s. culpe et peneita et duplex resurrectio. s. gratie et glorie. Et sic p̄ma mors est causa secunde: ita prima resurrectio est causa secunde. Itē sicut prima mors est anime: sc̄da corporis ita prima resurrectio est anime: secunda corporis.

Si x̄o querit cui vel qualis erit vox illa. Apostolus dicit q̄ erit archangeli. i. ip̄i christi q̄ est p̄nceps archangeloz. Vel mox erit alicuius vel pluriū angeloz. Eadēq; dicitur tuba: quia erit manifesta et nouissima: quia post eam non erit alia.

Verū est post istā nō erit alia ad hoc officij. s. ad resuscitandū: licet alia sequat ad disceptandū. Illa em̄ tuba erit citatio pemptoria / postq̄ non est alia. Prima nāq; fuit p̄ p̄phetas. Sc̄da per apostolos: ista est tertia. Vel prima p̄ internā inspirationē: sc̄da p̄ predicationē: tertia est hec.

Hec tuba (vt ait Aug) est clamor: de q̄ dicit in euāgelio. Ab edia nocte clamor factus est: Ecce sponsus / venite / erite obuiāz ei. Tuba noie aliqd euidēs et p̄clarū signū intelligit. Qd vox archangeli et tuba dei ab ap̄lo dicit in euāge. vox filij dei clamor appellat: qd signū mortui audient et resurgent.

Causa resurrectionis efficiēs ip̄e deus: materia lis / pulueres: formalis / cōiunctio corporis et anime: finalis / vt recipiat vnusquisq; rē. Excitās vox tube: quā oēs audient: et ideo certissime scient.

Esa. 26. 6

1. Thes. 4. 16

Ps. 67. 3

Joā. 5. 28

Add. h̄rt
ci 3 vurma.

1. Thes. 4. 16

Ibidem

Add. h̄rt
ci 3 vurma.

Aug. 8 gra
noni et vete.
Danb. 2. 5. 8

Joā. 5. 28

Add. h̄rt
ci 3 vurma.

De media nocte. Caplm III c

Media aut nocte dicitur venturus: vt ait Aug. no p hora tps sed qz tuc veniet cum non sperat. Media g nocte. f. cu valde obscuru erit. i. occultu veniet. Dies em dni sicut fur in nocte ita veniet. Pot tñ no incogruetel ligi medie noctis tpe ventur: qz vt ait Casiodorus. Hoc tpe pmogenita egypti pculsa sunt: qñ etiã sponfus venturus est. Pluri bus etiã locis ptestant auctores/ q aduentus chusti dies dr dni: no pro qlitate tēporis/ sed rez: qz tunc cogitatioes z cōsilia singuloy patebūt. Uñ in Daniele. Cletustus dierum sedit: z libri apti sunt corā eo. Libri sunt pscientie singuloy: q tunc apient alijs z tuc implebit. Nihil occultu qd no reuelatur. Adueniēte aut sūmo iudice/ no solū aeris tenebre illuminabunt: sed abscondita cordium manifestabunt. Virtute g diuina fiet vt cuiqz opa sua bona vl mala cūcta in memoria reuocent: z mētis intuitu mira celeritate cernant: vt accuset vel excuset hominē pscientia: eaqz teste damnet vel saluetur.

De memoria electorū si tunc pcedētia mala teneat. Ca. III D

Querit: vtrum electis tunc assit memoria pcedētium maloy sicut bonoy. Quēdā auctoritates vidēt bonos tradere no habituros tunc memoriã pcedētium maloy. i. pctorū vl tormentoy. Ait em̄ Esa. Ego creo celos no uos z terrā nouā: z no erūt in memoria priora: z no ascendēt sup cor: sed gaudebitis in eternū. Item. Obluioni traditē sunt angustie pores z absconditē ab oculis nr̄is. Quē de futuro exponēs hiero. ait. Obluioi tradent priora mala: qz forsitan in futuro p̄stine puerfationis memoria oīno delebit succedentib⁹ bonis eternis: ne sit ps maloy p̄oris angustie memorari. Sz hec et his filia possunt accipi sic vt no excludāt memoriã pcedētium maloy/ sed ex ea molestiã z lesionē amoueat. Nō em̄ eoy memoria sc̄tōs cōtristabit: vel eoy b̄tudinē obfuscabit: sed gratiores deo reddet. Uñ super ps. lxxxvij. ait Grego. Quō in eternū miscōias dn̄i canit/ q miserie nō meminit. Quō autē plena b̄tudo/ si memoria reat⁹ mentē tāgit? Sz sepe leti tristū meminim⁹: z sani dolore meminimus sine dolore z inde amplius leti et grati sumus. Ex his apparet q si prior maloy memoriã sancti habebūt in futuro: non eis tamē erit ad penam vel glorie derogatiōē: sed ad gratiarū actionem.

Nota qz quantū attinet ad scientiã rōnabilē me/ moria erit p̄teritoy maloy: qñ aut ad sensus expientis penā nullo mō erit propter euasione.

Si x̄o querit vtrū pctā q fecerunt electi pdeant tuc in noticiã oim/ sicut mala dam nandoy oibus erunt nota: nō legi h̄ exp̄ssū in scriptura. Unde non irrōnabiliter putari potest pctā h̄ per p̄niam tecta z deleta/ illic etiã regi alijs: alia x̄o cunctis propalari.

De his qui viui reperientur. Capirulum V e

Veri solet vtrum illi quos viuos inueniet christ⁹ si nū/ qz oīno morituri sint: an ipso tēpis puncto q rapienē obuiā christo/ ad imortali tate mira celeritate sint trāsituri. Non em̄ dicendū ē fieri nō posse/ vt p aera i sublimē portenē in illo spacio: z moriantur z renui scant. Ad hūc aut sensum q estimem⁹ illos in paruo spacio z passuros mortē z acceptu ros imortalitate: Ap̄s nos v̄gere videtur/ vbi dicit: Dēs in christo viuificabimur. Et alibi. Dēs seminas nō viuificat/ nisi pus mo riat. Cur aut nobis incredibile videat illaz multitudinē corpoz in aere qdāmō semina ri: atqz ibi p̄tinus imortaliter z incorrupti biliter renuiscere: cū credam⁹ in ictu oculi futurā resurrectionē/ z in mēbra sine fine vi ctura/ tanta velocitate redituz antiq̄ssimoy rū cadauey puluerē. Sed vellē de his poti⁹ audire doctiores. Si g sanctos q reperienē christo veniēte viuētes/ ei q obuiā rapienē crediderimus in eodē raptu de mortalibus corpb⁹ exituros: z ad eadē mox imortalia redituros: nullas in x̄bis apli patiemur an gustias: generat⁹ accipiētes illd qd dictum est. Dēs qdē resurgem⁹. f. tā boni qz mali: f non oēs smutabimur. f. in solēnitatē resurre ctionis. De hoc etiã Amb. ait. In ip̄o raptu eoy qui viui repiēt/ mors erit z resurrectio: vbi ania qñ p soporē egressa de corpe eidez in momēto reddat. Contra x̄o scribēs ad Abarcellā hiero. testari vidēt dicēs: quos dā in fine seculi adueniēte christo non esse mortuos/ sed viuos reptos in imortalita tē repente mutandos. Hoz aut quid veri⁹ sit/ non est humani iudicij diffinire.

Potest tñ hiero. concordari cū Ambrosio: vt dicamus hieronymū hoc dixisse: non qñ oēs moriant: sed qz tā cito resurgent ad vitā: vt nō de morte/ sed de somno videant resurgere: z quia mors absqz molestia erit i purgatis. Quidā tñ nō plene pur gati in ip̄o raptu moriētes/ purgabūt mort⁹ acerbitate.

Quō intelligitur christ⁹ iudex vi uorū et m ortuorū. Caplm VI f

Is aut adiciendum est dupliciter intelligi: qz dicit chri stus iudicaturus viuos z mortuos

Matt. 25. a vbi. s. d. gra noui testa. 1. Thef. 5. a 1. Cor. 4. b Aug. de ci. del. li. 20. c. 15. ad. hē. 5. vtri.

Esa. 65. c Ibidem Hieron. in glo. sup illū locū Esaic. Greg. sup ps

Addi. hen/ rici de vtri/ maria Aug. de ci. del li. 20. c. 20. 1. Cor. 15. c Ibidem 1. Cor. 15. f Ibidem Ambro. super illud. 1. Tessa. 4. Qñ ip̄e do minus Hiero. epistol. 6. 4. Addi. henrici de vtrimaria Aug. in ench. 6. 4.

Aut enim viui accipiunt q in aduentu ei vi ui reperient licet in raptu moriantur: et mortui qui ante decesserant: vel viui et mortui q qui accipiunt iusti et iniusti.

Quomodo omnes incorrupti. Quomodo ex premissis sane credi valeat omnes resurrecturos: credendum est etiam q omnes resurgent incorrupti: non uti q impassibiles: q reprobis mortem patientur eternam sed sine diminutione membrorum oia humani corporis habituri membra: nec tamen gloria ac spe impassibilitatis induentur.

Add. henric de vrimaria

Queritur vtrum mali debeant sustinere tunc febres et apostemata et huiusmodi infirmitates: Dicendum q non: quia corpora damnatorum erunt indissolubilia: ex hoc q contraria in ipsis ad equalitatem et dissolubilitatem rediguntur: et hanc reductionem facit iusticia dei: vt corpus eorum possit esse perpetuum subiectum pene.

Ista est distinctio. huius quarti libri: in qua magister postquam supra egit de sacramentis: hic agit de resurrectione et gloria resurgentium: ad quam sacramenta producantur: et etiam per oppositum de reproborum pena. Et circa hoc tria facit. Primo enim ostendit resurrectionis veritatem et eius tempus. Secundo subdit sanctos habere memoriam eorum: que scilicet hic sustinerunt Tertio annectit electorum peccata non publicari: que hic confessi fuerunt. Primum facit a principio distinctionis vsqz ibi: Hic queritur vtrum electis. Secundum vsqz ibi: Si vero querit. Tertium vsqz ad finem distinctionis. In speciali sententia magistri stat in tribus propositionibus quarum prima est hec. Iuxta fidem orthodoxam et puram debemus credere omnem carnem resurrecturam esse. Hanc magister insinuans proponit primo resurrectionem futuram esse: et fideles qui in christo dormierunt: resurgent: qd auctoritate apostoli probat. Postea dicit q causa resurrectionis est vox tubae: cuius virtute excitabuntur mortui: que quidem vox dicitur tuba: quia est omnibus manifesta. Dicitur autem nouissima: quia post eam non est alia: que quidem vox alibi clamor: et alibi vox filii dei appellatur. Vox autem illa erit christi vel vnus vel plurimorum angelorum. Postea ostendit resurrectionis tempus occultum esse et ignotum: propter quod medie nocti comparatur: cum dicitur sponsus media nocte venturus.

Secunda propositio est hec. Et si sancti primo malorum memoriam habeant: hoc tamen non erit eis ad glorie derogationem: sed magis ad gaudium et gratiarum actionem. Hanc magister insinuans querit: vtrum electi habeant memoriam precedentium malorum: Et respondet q habeant malorum preteritorum memoriam: ex quo tamen in nullo contristabuntur: nec eis erit ad penam vel glorie minoracionem vel derogationem: sed gratiarum actionem.

Tertia propositio est hec. Electorum peccata per penitentiam hic deleta: ibi non erunt alijs manifesta. Hanc magister insinuans subdit: q etiam illo modo peccata teguntur que hic per penitentiam sunt deleta: ita q nullis manifestabuntur. Alia vero cunctis propalabuntur. Postea dicit sibi incertum esse: vtrum aliqui sine morte ad iudicium peruenient: sicut videtur dicere Hieronymus de illis qui in aduentu viui rapiuntur christo obuiam: vel vtrum illi qui viui reperientur: subito moriantur: et sic ad resurrectionem transeant: quod magis videtur velle apostolus. Altimus dicit: licet omnes resurgant incorrupti: id est cum membrorum integritate: non tamen omnes resurgent impassibiles in gloria. Et tunc in speciali.

Dist. XLIII habet. 4. cap. cum eo. 9. De resurrectione qtu ad modum: siue qtu ad qlitatem et ad dicitur resurgentium

De etate et statura resurgentium. Caplm I a
Solent autem non nulli percontari et querere: an in

eadem etate et statura corporis omnes resurrecturi sint: Quidam putauerunt oes resurrecturos fin mensuram etatis et stature christi.

Vnusquisque resurget in illa statura quam habiturus esset in tricesimo secundo vel tricesimotercio anno si natura non errasset. Unde gnanitas: sed non ex vitio nature bene potest ibi esse: sed hoc non erit indecens.

Add. henric de vrimaria.

Ideo qz apostolus ait. Donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram etatis plenitudinis christi. Sed his verbis non eadem resurgentibus assignat statura et etas. Omnes enim in eadem etate resurgent: in qua christus mortuus est et resurrexit: cuiuscumque etatis mortui fuerint. Virum autem posuit non vt distingueret sexum: sed vt significaret perfectionem virum quam tunc habebunt: sed non oes eandem staturam corporis obtinebunt. Et Augustinus Augustinus. Non ait in mensuram corporis vel stature: sed etatis: qz vnusquisque suam recipiet mensuram corporis quam vel habuit in iuuetute: etiam si senex obijt: vel fuerat habitus: si ante e de functus. Etas vero illa ad quam puenit christus scilicet iuuenilis: vt circa triginta annos. Triginta enim duum annorum et trium mensium erat etas christi in qua mortuus est et resurrexit. Non est autem fas dicere: q in resurrectione accedat corpori magnitudo quam nec habuit: nec erat habiturus diu viuendo: nec maiora corpora redigenda sunt ad modum officii corporis. Periret enim multum de illis corporibus: cum nec periturus sit capillus: vt ait dominus. Capillus de capite vestro non peribit. Salua instans et pferior in

Eph. 4. e

Maymo in glo. sup illud ad Eph. 4. Donec oes occur.

Aug. in li. de ci. dei. li. 22. c. 14. vnde dicitur ad angli 197. ad h. q. 22. Truncus est opibus car. m. 6. q. 17. y. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

resurget quicquid fuit de substantia et natura corporis et in eadem parte corporis. Non enim perit deo terrena materies de qua mortaliu creatur caro: sed in quemlibet puluerem cineremue soluat: in quoslibet altius aurasque diffugiat: et in quacunqz aliorum corporum substantiam: vel in ipsa elementa vertatur: in quorumcumque etiam animaliu vel hominu cibum carnisque mutetur: illi anime in puncto temporis redit: que illam carnes primit vt homo fieret: cresceret: viueret: animauit. Ipsa ergo terrena materies que discedente anima fit cadauer: non ita resurrectione reparabitur vt ea que dilabuntur: et in alias atqz alias rerum species vertuntur: quis ad corpus redeant vnde dilapsa sunt: ad eandem quoque corporis partes vbi fuerunt redire necesse sit. Alioquin si capillus redit quem raris crebra tonsura detrahit: si vnguibus quos totiens depressit: exectio immoderata et indecens cogitantibus resurrectionem carnis: et ideo non credentibus occurrit infirmitas.

Luce. 21. 3

Mat. 10. 9

Aug. i encb. 6. 7. in pnc.

als infor mltas.

Nota vñquodq; eoz que resurgent in eo resurget in quo habuit optimum suum esse. An de costa ade resurget in eua. Item manus comesta ab alio homine resurget in primo. Aliter est de carne bouina & similibus: hec em̄ comesta ab homine mutat in carne humanā: & ibi habet optimū esse: vbi in ipso resurget.

Sz quēadmodū si statua cuiuslibet solubilis metalli igne liq̄sceret/vel contereret in puluerē/vel pfunderet in massam: & eā vellet artifex rursus ex illius materia & q̄stita/te reparare: nihil interesset ad eius integritatē que particula materie cui mēbro statue redederet: dū tamē totū ex quo constituta fuerat restituta resumeret. Ita deus mirabiliter atq; ineffabiliter artifex de toto q̄ caro nostra extiterat: eam mirabili celeritate restituet: nec aliquid attinebit ad eius reintegratiōnem: vtrū capilli ad capillos redeāt/ & vngues ad vngues: an q̄cqd eoz perierat mutet in carnē: & i partes alias corpis reuocet curate artificis puidētia ne q̄d indecens fiat. Indecorū quippe aliqd ibi non erit: sed quicqd futurū est hoc decebit: quia nec futurū est si nō decebit.

Dicimus breuiter q̄ resurgent corpora gloriosa perfecta q̄tum ad rem bonam ad esse: & in ea perfectione & decentia/quam haberi essent si non peccassent homines. Ad euidētiam omnium horū nota q̄ q̄tum ad corpus dicit aliquid esse de veritate humane nature quattuor modis. Primo q̄tum ad esse: sicut caput & cor: & cetera mēbra sine quibus non pōt esse homo. Secundo q̄tum ad integrum esse: sicut visus/auditus/pedes & manus. Tertio modo q̄tum ad perfectionem: vt nutrimentum. Quarto modo q̄tum ad decentiam: vt sunt vngues & capilli. Resurget autem quicquid est de veritate nature p̄mo & secundo & quarto modo/ sed nō tertio modo. Immo sicut dicit Aug^o. De trahent vitia & remanebit natura. Supererescētia autē capilloz & vnguiū est de supfluitate & vitio nature. Si em̄ non peccasset hō crescerent vngues & capilli eius vsq; ad determinatā q̄titatē/ sicut in leonib⁹ & auibus.

Capitulum II De sancti sine omni deformitate resurgent.

Noc autē in corpibus sanctoz intelligēdū est: de q̄bus cōsequēter adiūgit. Resurget q̄sctoz corpora sine vllō vitio/ sine vlla deformitate: sicut sine vlla corruptiōe/ onere/ difficultate: in q̄bus tāta facilitas q̄ta felicitas erit: propter qd̄ & spūalia dicta sunt: cū pculdubio corpora sint futura nō spūs. Ex his apparet q̄ vna erit etas omnium resurgentium. s. iuuenilis: statura vero diuersa. s. quam quisq; habuerat in iuuenili etate: vel erat habiturus si ante est defunctus. Nec de substantia de q̄ hoīs caro creat aliqd peribit: s. omnium particularū ante dispersay collectione reintegrabit naturalis substantia corpis. Sanctoz quoq; corpora sine omni vitio fulgida sic sol resurget: p̄cis cūctis deformitatibus quas hic habuerūt.

Capitulum III De reprobis autem queri solet/ an cū deformitatibus hic habitis resurgāt: hoc autē Aug^o nō asserit: s. dubiū relīq̄t ita inq̄ens. Quicūq; ab illa p̄ditionis massa q̄ p adam facta est nō liberant p̄ christū: resurget q̄dē etiam ipsi vnusq; cū sua carne: s. vt cū diabolo eiusq; angelis puniant. Vtrū vero ipsi cū vitijs & deformitatibus suoz corporoz resurgāt q̄cūq; in eis gestarūt/ inq̄rendo laborare qd̄ opus est. Nō em̄ fatigare nos debet incerta eoz habitudo/ vel pulchritudo: quoz erit certa & sempiterna damnatio. Ecce nō diffinit an tūc habeant deformitates quas hic habuerūt reprobuz corpora.

Sciendū q̄ resurrectio eois in natura duo corrigit. s. errorem & defectum. Errorē in monstruositate membrorū. Defectum in natura diminuta membrorū. Et ideo dānati resurgent in plenitudine mēbroz & stature quam habebāt vel habituri erāt circa triginta annos nō peccāte natura. Dānati ergo nō erūt gibbosi/ leprosi & h̄mōi.

Capitulum III De reprobis autem queri solet/ an cū deformitatibus hic habitis resurgāt: hoc autē Aug^o nō asserit: s. dubiū relīq̄t ita inq̄ens. Quicūq; ab illa p̄ditionis massa q̄ p adam facta est nō liberant p̄ christū: resurget q̄dē etiam ipsi vnusq; cū sua carne: s. vt cū diabolo eiusq; angelis puniant. Vtrū vero ipsi cū vitijs & deformitatibus suoz corporoz resurgāt q̄cūq; in eis gestarūt/ inq̄rendo laborare qd̄ opus est. Nō em̄ fatigare nos debet incerta eoz habitudo/ vel pulchritudo: quoz erit certa & sempiterna damnatio. Ecce nō diffinit an tūc habeant deformitates quas hic habuerūt reprobuz corpora.

Sciendū q̄ resurrectio eois in natura duo corrigit. s. errorem & defectum. Errorē in monstruositate membrorū. Defectum in natura diminuta membrorū. Et ideo dānati resurgent in plenitudine mēbroz & stature quam habebāt vel habituri erāt circa triginta annos nō peccāte natura. Dānati ergo nō erūt gibbosi/ leprosi & h̄mōi.

Capitulum III De reprobis autem queri solet/ an cū deformitatibus hic habitis resurgāt: hoc autē Aug^o nō asserit: s. dubiū relīq̄t ita inq̄ens. Quicūq; ab illa p̄ditionis massa q̄ p adam facta est nō liberant p̄ christū: resurget q̄dē etiam ipsi vnusq; cū sua carne: s. vt cū diabolo eiusq; angelis puniant. Vtrū vero ipsi cū vitijs & deformitatibus suoz corporoz resurgāt q̄cūq; in eis gestarūt/ inq̄rendo laborare qd̄ opus est. Nō em̄ fatigare nos debet incerta eoz habitudo/ vel pulchritudo: quoz erit certa & sempiterna damnatio. Ecce nō diffinit an tūc habeant deformitates quas hic habuerūt reprobuz corpora.

Sciendū q̄ resurrectio eois in natura duo corrigit. s. errorem & defectum. Errorē in monstruositate membrorū. Defectum in natura diminuta membrorū. Et ideo dānati resurgent in plenitudine mēbroz & stature quam habebāt vel habituri erāt circa triginta annos nō peccāte natura. Dānati ergo nō erūt gibbosi/ leprosi & h̄mōi.

Capitulum III De reprobis autem queri solet/ an cū deformitatibus hic habitis resurgāt: hoc autē Aug^o nō asserit: s. dubiū relīq̄t ita inq̄ens. Quicūq; ab illa p̄ditionis massa q̄ p adam facta est nō liberant p̄ christū: resurget q̄dē etiam ipsi vnusq; cū sua carne: s. vt cū diabolo eiusq; angelis puniant. Vtrū vero ipsi cū vitijs & deformitatibus suoz corporoz resurgāt q̄cūq; in eis gestarūt/ inq̄rendo laborare qd̄ opus est. Nō em̄ fatigare nos debet incerta eoz habitudo/ vel pulchritudo: quoz erit certa & sempiterna damnatio. Ecce nō diffinit an tūc habeant deformitates quas hic habuerūt reprobuz corpora.

Sciendū q̄ resurrectio eois in natura duo corrigit. s. errorem & defectum. Errorē in monstruositate membrorū. Defectum in natura diminuta membrorū. Et ideo dānati resurgent in plenitudine mēbroz & stature quam habebāt vel habituri erāt circa triginta annos nō peccāte natura. Dānati ergo nō erūt gibbosi/ leprosi & h̄mōi.

buerunt deformitates.

De reprobis autem queri solet/ an cū deformitatibus hic habitis resurgāt: hoc autē Aug^o nō asserit: s. dubiū relīq̄t ita inq̄ens. Quicūq; ab illa p̄ditionis massa q̄ p adam facta est nō liberant p̄ christū: resurget q̄dē etiam ipsi vnusq; cū sua carne: s. vt cū diabolo eiusq; angelis puniant. Vtrū vero ipsi cū vitijs & deformitatibus suoz corporoz resurgāt q̄cūq; in eis gestarūt/ inq̄rendo laborare qd̄ opus est. Nō em̄ fatigare nos debet incerta eoz habitudo/ vel pulchritudo: quoz erit certa & sempiterna damnatio. Ecce nō diffinit an tūc habeant deformitates quas hic habuerūt reprobuz corpora.

Sciendū q̄ resurrectio eois in natura duo corrigit. s. errorem & defectum. Errorē in monstruositate membrorū. Defectum in natura diminuta membrorū. Et ideo dānati resurgent in plenitudine mēbroz & stature quam habebāt vel habituri erāt circa triginta annos nō peccāte natura. Dānati ergo nō erūt gibbosi/ leprosi & h̄mōi.

Capitulum III De reprobis autem queri solet/ an cū deformitatibus hic habitis resurgāt: hoc autē Aug^o nō asserit: s. dubiū relīq̄t ita inq̄ens. Quicūq; ab illa p̄ditionis massa q̄ p adam facta est nō liberant p̄ christū: resurget q̄dē etiam ipsi vnusq; cū sua carne: s. vt cū diabolo eiusq; angelis puniant. Vtrū vero ipsi cū vitijs & deformitatibus suoz corporoz resurgāt q̄cūq; in eis gestarūt/ inq̄rendo laborare qd̄ opus est. Nō em̄ fatigare nos debet incerta eoz habitudo/ vel pulchritudo: quoz erit certa & sempiterna damnatio. Ecce nō diffinit an tūc habeant deformitates quas hic habuerūt reprobuz corpora.

Svero querit de corporib⁹ maloz quō in igne ardeant & nō p̄sumant Aug^o varijs exemplis astruit: & sempiternis ignib⁹ ea ardere & nō cōsumi illa combustione: sic animus cuius p̄sentia corpus viuit & dolorē pati pōt/ mori autē nō potest. hoc em̄ erit tūc in corporibus damnandoz qd̄ nūc esse scimus in animalium.

Si demones corporali igne cremantur:

Solet etiam queri an demones corporali igne ardeāt. Ad qd̄ Aug^o respondēs ait: Cur nō dicamus quīs mirabilis tñ modis etiā spūs incorporeos posse perna corporalis ignis affligi: si spūs hominū etiam ipsi incorporei & nūc potuerunt includi corporalibus mēbris: & tūc poterūt corporoz suoz vinculis insolubiliter alligari. Behenna illa q̄ stagnū ignis & sulphuris dicta est/ corporeus ignis erit & cruciabit damnandoz corpora hominū vel demonū/ sed solida hominū: aerea demonuz. Vnus em̄ vtriusq; ignis erit: vt veritas ait. De quo igne si q̄rit qualis v̄l vbi sit: Aug^o sic rīdet. Ignis eternus cuiusmodi sit: & in q̄ mūdi vel reyz pte futurus sit: hoīem scire arbitror neminē/ nisi forte cui spūs diuinus ostēdit.

Si anime sine corpibus sentiūt ignem corporalem.

Lum autē constet animas

d

Aug^o in ench.

Matth. 25. d.

Aug^o in ench. de vultu marie.

Aug^o d. ci. del. li. 21. c. 1. et. 2.

als. i hominū.

Aug^o sup. celi. et de ci. del. li. 21. c. 6. vel. 10.

Apoc. 19. d.

Matth. 25. d. Aug^o d. ci. del. li. 20. c. 16. Qualis v̄l vbi sit ille ignis

Libert III Capitulum III III et V

Solet moueri questio

de duobus: vno diuite/altero pau-
pere pariter: sed mediocriter bonis:
q̄ pdictis suffragiis indiget: et meruerit pa-
riter post mortē iuuari: p̄ altero x̄o/id est p̄
diuite speciales et cōmunes sunt orationes
multeq̄ elemosynaz largitiones: p̄ paupe
x̄o non sunt nisi cōmunes largitiōes et ora-
tiones. Querit̄ ergo an tantū iuuet pauper
paucioribus subsidijis quantū diues ampli-
oribus. Si non pariter iuuat/non ei reddif
fm̄ merita. Adhuc est pariter iuuari: quia
pariter boni extiterunt. Si x̄o tantū suffra-
gij consequit̄ paup̄ quantū diues: quid cō-
tulerunt diuiti illa specialiter pro eo facta?

Risio Sane dici potest/nō ei magis valuisse gene-
ralia et specialia q̄ paupi sola generalia suf-
fragia: et tñ pfuerunt diuiti specialia: nō q̄
dē ad aliud vel maius aliquid/sed ad idem
ad q̄d generalia vt ex plurib⁹ et diuersis cau-
sis vnū perciperet emolumentū. Potest tñ
dici aliter: illa plura subsidia cōtulisse diui-
ti celeriorē absolutionē/non pleniorē.

Secda opi-
nio melior

Adi. henrici
de iurimaria.

Alij dicunt q̄ plus iuuat diues: nō tñ ppter adiu-
torij q̄ sibi fit: sed ppter affectuz: qz placet ei
vt alijs p̄sit. Querit̄ q̄ vtrū suffragia ecclie cū sūt
specialiter p̄ aliquo/eqliter p̄sunt oibus q̄ sunt in pur-
gatorio: an magis ei p̄ quo sunt specialiter? Dicim⁹ q̄
magis ei p̄ quo sunt specialiter p̄sunt: h̄ dico inquan-
tū specialiter sunt p̄ ipso. Sed inquantū sūt generali-
ter/equaliter p̄sunt alijs vel forte plus: vt dicebat p̄po-
situs. Et ponebat exemplū in cereo: q̄ specialit̄ incen-
dit p̄ aliq̄ magno viro: eqliter tñ p̄dest illis q̄ sunt i ea
dē domo/vel forte magis: qz clarius vident. Itē si fiat
oratio p̄ plurib⁹/tantū valet cullibet eoz quantū si pro
vno illoz tñ fieret: alijs dico parib⁹. Querit̄ vtrū
suffragia facta p̄ illos q̄ sunt extra charitatē/ p̄sunt illis
qui sunt in purgatorio? Solutio. An ille q̄ facit suffra-
gia est publica p̄sona vel p̄uata. Si publica: sicut sacer-
dos/tñc valent auctoritate ecclie: siue ille sacerdos sit
in charitate siue nō: qz q̄d facit in celebrādo missam/nō
est opus suū/sed dei. Si x̄o sit p̄sona p̄uata/distingue
dū est: qz aut p̄ quo p̄cepit vel rogauit fieri: vt aliquis
amicus eius q̄ est in charitate: tunc idē de hoc et de eo q̄
dat elemosynā p̄ seruū qui est in mortali. De quo dixit
p̄positus: q̄ licet actio serui sit mala et demeritoria:
sua tñ meritoria est dñi: p̄cedit enī illa actio de radice
charitatis: qz ab impio q̄d fuit ex charitate. Si x̄o neu-
tro modo fit: sed ductu rōnis vel naturalis pietatis fa-
cit iste q̄ est in mortali p̄tō suffragia pro patre suo: pos-
set dici q̄ nō p̄sunt p̄ri q̄ est i purgatorio. Et nullū incō-
ueniēs sequitur. Sed tamē p̄sunt ei ppter tres ratiōes
simul sumptas. Prima est: qz vice patris q̄ est in chari-
tate facit illa. Secda: qz facit fm̄ doctrinā ecclie. Tertia
quia ille qui facit est de vnitāte ecclie. Hec fuit opinio q̄
runda. Sed credimus q̄ falsa sit: qz pluralitas suffragi-
orum ad maiorē allenationē et celeriorē valet liberatio-
nem: sicut dicit secda opinio quā ponit magister.

**Quibus suffragijs iuuabuntur
mediocriter boni: qui in fine inue-
nientur.** Caplm III e

Sed iterū queritur de
aliquo mediocriter bono/q̄ talibus
indigens suffragijs in ipso consum-
mationis articulo cū reliqs migrabit: si sal-

uus fuerit/p̄ eo non offeret vltērius sacrifi-
ciū vel oratio vel elemosyna: nec habebat
tātē p̄fectionis merita/q̄ his suffragijs non
egeret. Nunq̄d ergo saluabit̄. Estimo eum
q̄si p̄ ignē transeuntē saluari meritis et inter-
cessionibus celestis ecclie: q̄ pro fidelibus
semper intercedit voto et merito/donec im-
pleatur christus.

**Quomodo sancti glorificati au-
diunt preces supplicatium: et quo-
modo intercedunt pro nobis ad do-
minum.** Caplm V f

Sed forte queris: nun-
quid p̄ces supplicantiū sc̄ti audiunt
et vota postulantiū in eoz noticiāz
pueniunt. Non est incredibile aias sc̄toz q̄
in abscondito faciei dei veri luminis illustra-
tione letant̄: in ipsius p̄tēplatione ea que
foris agunt̄ intelligere/ quantū vel illis ad
gaudium vel nobis ad auxilium p̄tinet. Si-
cut enī angelis/ita et sanctis q̄ deo assistunt
petitiones nostrē innotescunt in verbo dei
quod contemplantur.

Hugo de sa-
cra. li. 2. pte
16. c. vlti.

Sancti dupliciter adiuuāt nos. s. orōnibus p̄-
sentibus/et meritis p̄teritis. Dum enī
viueret meruerit/ vt ipetraret nobis grām/ si post mor-
tem oraret p̄ nobis. Sciendū autē q̄ multi sc̄ti nesciunt
petitiones nostras: verū tamē dñs reuelat eis p̄tē vti-
le est sue reipublice. Expedi enim vt vnus alium iuuet/
vt seinuicē magis diligant. Querit̄ quare pot̄ di-
cat: sancte petre ora p̄ nobis/ q̄ ania sancti petri: cum
aia sancti petri cū aia eius orat̄. Solutio: qz sancti ope-
ribus meritorijs q̄ gesserunt in corpore dum viuerent
nos iuuant. Dicitur enim illud synecdochice: Sācte pe-
tre ora pro nobis.

Adi. henri-
ci de iurimaria.

**Unde et dicunt angeli et orōnes et vota
nostra offerre deo: nō qz eū doceāt/ s̄ qz ei⁹
voluntatē sup eis cōsulūt. Un̄ Aug. Ange-
lis q̄ sunt apud deū innotescunt petitiones
nostrē: vt quodāmodo offerāt deo et de his
cōsulant: et q̄d deo iubēte implendū esse co-
gnouerint/ h̄ nobis euidentē vel latenter re-
portēt. Un̄ et angelus hoib⁹ ait. Lū oraret/
orōnem vestrā obtuli deo. Ad oia q̄dē faci-
enda sufficit deo sua p̄fectio: h̄z tñ nuncios
.i. angelos nō q̄ ei⁹ nescit annūciēt (nō enī
sunt vlla q̄ nesciat) sed bonū eoz est de ope-
rib⁹ suis eius p̄sulere v̄tātē: et hoc est q̄ di-
cunt nōnulla nūciare: non vt ipse ab eis di-
scat/ sed vt ab eo ipsi p̄ verbū ei⁹ sine corpo-
rali sono nūciant: etiā quod voluerit ab eo
missi ad quos voluerit: totū ab illo p̄ illud
verbum eius audientes. i. in ei⁹ veritate in-
ueniētes: quid sibi faciendū/ quibus/ et q̄n-
do nūciandum sit. Nam et nos orantes eū/
nō eum docemus: quia nouit (vt ait verbū
eius) pater vester quid vobis necessariū sit
p̄uulgat̄ petat̄ ab eo. Nec ista ex p̄te cogno-
uit: sed futura omnia temporalia/ atq̄ i eis**

Tobie. 12. c

Aug⁹. in li.
de orādo ad
deum

Tobie. 12. c
Aug⁹. in li.
15. d. tri. c. 15

Mat. 6. b
Aug⁹. in li.
de gra noui
et veter. test.

q̄d mlti differunt vtrū q̄d
suffragia p̄uocet et bōz
et p̄ malos. 4. h̄z.

**Nec habebat tātē p̄fectionis et quida cū h̄nt charitatē p̄frāz et absolutionē ab oī r̄pā et p̄i. et talib sibi
suffragiis. s̄ q̄ pot̄ h̄nt et m̄ q̄ h̄nt. talib cū cōsilio et m̄ h̄nt. quida h̄nt p̄frāz amoz. h̄nt p̄ mala opa
p̄uocata s̄ obligati ad penam. et talib indiget suffragijs nō ad saluz obtinēdū s̄ am̄ h̄nt. Q̄da h̄nt chari-
tātē et p̄frāz ita q̄ p̄ni s̄nt ad r̄pā et obligati s̄nt mltip̄ r̄catib⁹ p̄oz. et talib viuunt p̄ h̄o s̄lo. h̄nt nō oīno
s̄ r̄formēt s̄lo. et indiget suffragijs ut i charitatē p̄uocāt. et ut exētib⁹ de p̄a tormētā n̄ eoz detimēt
h̄. bōnū.**

Aug^o in li.
de gra no.
sta. et sup
illis p^obil.
gaudete.

etiā qd z qñ ab illo petitori fueramus: z qñ
z de qb^o reb^o vel exauditurus vel nō exaudi
turus esset sine initio ante psciuit. Nō g^o di
ciē angelus orōnes n^ost^o offerre deo: qñ de^o
tūc nouerit qd velim^o z q indigeam^o: q oīa
anteq^o fiat sic z postq^o facta sunt nouit: qz
necesse habet rōnalis creatura tēpales cau
sas ad e^onā veritatē referre/ siue petēdo qd
erga se fiat/ siue p^ofulēdo qd faciat.

Quod dictū est de angelis attri
buit sanctis animabus.

Si autē angeli a deo p ver
bū eius discūt petitiōes n^ost^o z qd de his im
plendū sit/ z qd nō: cur nō credamus z aīas
sanctoꝝ dei faciē p^otemplantiū/ in eius veri
tate intelligere p^oces hominū/ z q implende
sint vel nō? Inde ē q deus dicit exaudire p
ces q^ondā: nō solū qñ effectui mācipat/ sed
etiā qñ innotescit curiē angeloꝝ z sc^otaꝝ ani
maz qd inde futuz sit vel non: z qd cogno
scūt in dei volūtate esse/ volunt z ipsi. Adeo
em sup^o volūtati addicti sunt: vt nihil p
ter eius volūtate queāt velle. Intercedūt g^o
ad deū p nobis sancti: z merito/ dum illoꝝ
merita suffragant nobis: z affectu/ dū vota
nostra cupiūt impleri: qd tñ nō faciūt nisi in
volūtate dei implēda didicerint. Oramus
ergo vt intercedāt p nobis. i. vt merita eoz
nobis suffragent: z vt ipsi velint bonū n^om:
qz eis volētibus de^o vult z ita fiet. Ex p^omis
sis p^ostat q cū qbusdā misericordi^o agit de^o
q eoz p^octā meruerint. s. cū mediocri^o malis:
q suffragiū ecclie iuuant.

Ista est distinctio. xlv. huius quarti libri: in q
magister postq^o ostensum est de his q
ad resurrectionē p^otinēt: hic determinat de his q p^otinēt
ad resurrectionē remunerationē z p^onitōnē. Et circa hoc
tria facit. Primo em ostendit quō anime q^o cito a corpi
bus sepan^o habitaculis iuxta sua merita vel demerita
reddant. Secūdo quō defunctis exequie viuoz p eis fa
cte suffragant. Tertio in qrit vtrū beati in patria p no
bis deprecēnt. Quarto facit vsq^o ibi: De suffragiis defun
ctoꝝ. Scdm vsq^o ibi: Sed forte qrit. Tertiu vsq^o ad fi
nem distinctiōis. ¶ In speciali sentētis magistri stat in
tribus p^ombus: quaz p^oma ē hec. Q^o cito aīe in more
suis a corpi^o bus sepan^o: mox p mō suoꝝ meritoꝝ diuer
sis habitaculis reddent. Hāc magister ponens dicit: q
aīe defūctoꝝ p^om sua merita diueris habitaculis reddē
tur vsq^o ad diem iudicij. Post iudicium vero eaz pena
vel gloria augebit: quod auctoritate beati Aug^o. pbat.
Unde infero q sicut facta resurrectione pena maiorū
auge^o: ita gloria seu beatorū gaudium plus p^oficietur.

Secunda p^opositio est hec. Illi de orationibus z ele
mosynis ecclie illic hunc p^ofectum recipiūt: qui hic ta
lia vt eis p^oficent meruerūt. Hanc magister insinuans
dicit mortuos viuozū suffragiū iuuari: si tamen hoc me
ruerūt dum viuerent. Postea subdit q ista que hic pro
defunctis frequentat ecclia: mediocriter malis suffra
gant ad pene mitigationem: z mediocriter bonis ad pe
ne solutionem. Et facta p valde bonis qui suffragiū nō
indigent sunt gratiarū actiones: z facta p summe malis
qui iuuari nō possunt: qñ nō sunt eius adiuuata: sūt
tū ad viuentiū solationē: qd auctoritate beati Aug^o. cō
firmat. Postea dicit: q p^opē q sūt in obsequiis sunt ad

viuozū solatiū/ nō ad mortuozū suffragiū: laudabile tñ
est circa mortuozū sepulturam curā impendere. Postea
mouet questionē de diuite z paupe: quozū vterq^o cū sit
mediocri^o bonus suffragiū indiget: z ambo parit post
mortē meruerūt iuuari: z p diuite sūt multa suffragia
generalia z specialia: p paupe vero tñ generalia: viruz
iunet paup paucoꝝibus suffragiū qñ diues amplioꝝ
bus. Et videt q sic: qz vterq^o meruit iuuari z eq^oliter bo
ni fuerūt. Contrariū autē videt: qz als nihil p^oferret spe
cialia suffragia diuiti pro eo facta. Et rñdet magister q
tñ valēt pauperi sola generalia suffragia qñ diuiti
generalia z specialia suffragia: z tñ p^oferūt specialia suf
fragia diuiti nō ad aliud vel maius aliqd: sed ad idē ad
qd generalia: vt ex pluribus causis vnum p^ocipet emoli
mentū. Vel pōt dici illa plura suffragia diuiti contulisse
celerioꝝ absoluteōnē z nō plenioꝝ. Postea qrit de illo
qui suffragiū indiget z mortē in ipsa p^osummatiōe secu
li: qñ vterius suffragia impēdi nō potcrūt: vtz talis sal
uabit. Et rñdet q talis p ignē tūc futurū z p orōnes ce
lestis ecclie saluabit. ¶ Tertia p^opositio est hec. Ange
li orōnes nostras deo offerūt: z ea q hic apud nos agun
tur recognoscūt. Hāc magister insinuās querit: vtrū san
cti p^oces nostras z vota sibi p^orecta audiāt z sciant. Et
rñdet q angeli z sancti diuinā faciē videntes: ea q apud
nos gerunt cognoscūt qñ ad eozū gau dium p^otinēt z
nostrum auxiliū: vnde angeli dicunt orōnes nostras
semp offerre deo: non tanq^o deum instruentes: sed quid
circa nos agendū sit ad eius veritatem ducentes: vnde
p^oces nostras dicunt exaudire qñ celesti curiē earū exau
ditio innotescit: seu earū euētus futurus manifestatur.
Et tñ in speciali.

Si valde malis detur mitigatio
penę. ¶ Caplin I a

Sed querit hic

de valde malis: vtrum z ipsi in
aliqua penarū mitigatiōe dei
misericordiam sentiant/ vt mi
nus q meruerint puniantur. Quidam au
tument eos nullam releuationem penę ha
bituros: quod confirmant Jacobi auctori
tate dicentis: Iudicium sine misericordia
fiet illi qui non fecit misericordiam. Augu
stinus etiam ait: Misericordia hic/ iudici
um in futuro. Idem distinguens quomodo
omnes vię domini sint misericordia et veri
tas ait: Erga sanctos omnes vię dei miseri
cordia: erga iniquos omnes veritas: quia z
in iudicando subuenit: z ita nō deest miseri
cordia: z in miserando id exhibet quod pro
misit ne desit veritas. Erga omnes autem
quos liberat z condemnat omnes vię sunt
misericordię z veritas: quia vbi non misere
tur/ vindictę veritas datur. Dicens: vbi nō
miseretur dat intelligi aliquid a deo fieri
vbi ipse non miseretur.

Dixerūt antiq^ous qdā q suffragia ecclie p
sunt oib^o tā viuīs q mortuis: s; alit
z alit: qz faciētib^o p^osunt p modū meriti/ saluatis p mo
dū p^onitōis: qz p suffragia multi saluant: de qz salute
z cōsortio gaudēt sancti. Dānatis p^osunt p modū diuifi
onis: qz multi saluant p suffragia q dānarent: z ita cre
sceret dolor z tristitia dānatoꝝ: qz qñto plures erāt dam
nati: tāto maior erit eoz pena. An ibi fallit illa regula.
Solatiū est miseris socios habere penaz. Item illis qui
sunt in purgatorio p^osunt p modū purgatiōis. ¶ Que
ritur autem vtrum suffragia p^osint damnatis qñ ad

Distin. XLVI
et habet. 3. ca.
cum eozum. 9.
De statu z cō
ditōe maloꝝ
post mortem.

Jaco. 2. c.

Aug^o sup octo
narium. 19.

Add. henrici
de vrimaria.

Libert III Capitulum II

pene presentis mitigatione. Quidam dicit q sic ante iudiciu sed no post. Prepostinus aut dicebat q profunt et ante et post. Profunt aut fm istos quantu ad pene mitigatione no quantu ad liberatione. Alioz est opinio quibus magister Bull. consentit: q no profunt: quod magis consonat diuinis eloquijs.

Lassiodo? Itē Lassiodo. sup ps. 100. Aug. in ench. d illos q asse. rūt maloz cruciat? terminados.

Sed his occurrit qd ait Lassio. sup ps. l. loquēs de misericōdia et pietate dei. He due iquit res iudicio dei semp adiuncte sunt: ergo et in punitione maloz nō est iusticia sine misericōdia. Idem d iudicio et misericōdia ait. Hec duo mutua societate sibi iungunt. His bre uiter omnia opera dei includit. Aug? quoqz rīdens illis q reprobaz supplicia sine habitura pcedunt/ita illoz repellit opinionē: asserens reprobos ppetuo puniēdos: vt eozū supplicia mitigari aliqatenus nō neget. Frustra inqt nōnulli eternā dānandoz penā et cruciatu sine intermissiōe ppetuos humano miserantē affectu: atqz ita futur esse non credūt: nō qdem scripturis aduersando diuinis/ sed p suo motu dura qz molliēdo et in leniores flectendo sniam: q putant in eis terribilius esse dicta qz verius. Nō em̄ (inquit) obliuiscet misereri deus: aut cōtinebit in ira sua misericōdias suas. Hoc qdem in psalmo legit: sed de his intelligit qui sunt vasa misericōdie: qz et ipsi nō p meritis suis/ sed deo miserate de miseria liberant. Aut si hoc ad oēs estimant pertinere: nō ideo necesse est vt damnationē opinent finiri posse eoz: de qbus dictū est: Ibut hi in suppliciu eternum. Ne hoc mō putet habitura sine felicitas eoz: de qb? econtrario dictū est: Iusti aut in vitā eternam. Sed penas damnatoz certis tēporib? estimet (si hoc his placet) aliquatenus mitigari. Et sic quippe intelligi pōt manere ira dei in illis. i. ipsa dānatio. Hec enim vocat ira dei/ nō diuini animi p̄turbatio vt in ira sua/ id est manēte ira sua non p̄tineat miserationes suas: nō eterno supplicio sine dādo/ sed leuamē adhibendo: vel interponendo cruciatibus: qz nec psalmus ait ad finicndā irā suam/ vel post iram suam/ sed in ira sua. Que si sola eet/ alienari a regno dei et carere magna multitudie dulcedinis dei: tam grādis tamē est pena/ vt ei possint nulla tormenta q nouimus cōparari/ si illa sit eterna: ista autē sit quālibet multis seculis longa. Manebit ergo sine fine mors perpetua damnatoz: et ipsa omnib? erit cōmunis sicut manebit cōmuniter oīum vita eterna sanctor. Ecce ita asserit hic penas reproborū nō esse finiendas: qz nō improbat si dicatur eoz supplicio aliqd leuamen adhiberi. Unde nō incōgrue dici potest deū rī iuste id possit/ non oīno tm̄ punire malos in futuro quantū meruerūt: sed eis aliquid quantūcūqz mali sint de pena relaxare.

Determinat premissas auctoritates.

Quod ergo dictum est: iudiciu sine misericordia fieri illi q nō fecit misericordia: ita intelligi pōt: q iudiciu damnationis fiet illi q nō fecit misericōdiam/ pro eo q fuit sine misericōdia. Vel fiet iudiciu ei sine misericordia liberate et saluate: q tm̄ in aliq pene alleuiatiōe misericōdiam dei sentiet. Ita cuz dicit: Misericōdia hic/ iudiciu in futuro: nō negatur qn̄ in futuro sit misericōdie effectus: et in electis q p misericōdiam ab oī miseria liberabunt et in reprobis q minus qz meruerint cruciabunt. Sed hic nō sine causa dicit fieri dei misericordia/ et iudiciu in futuro: qz et hic multis modis misere deus qbus nō miserebit tūc. Vocat em̄ deus nūc peccatores et iustificat qd tūc nō faciet: et tūc reddens singulis fm̄ merita sua: manifeste iudicabit q nūc occulte iudicat. Cuius occultū iudiciu (vt ait Aug?) intelligit pena qua qsqz vel exercet ad purgationē/ vel mouet ad p̄uersionem: vel si cōtemnit/ excecet ad damnationem. Occultū ergo iudiciu dei pena dicit: qua iudicat purgādo/ p̄uertēdo vel excecādo. Iudicia quoqz dei interdū appellant dispensationes ei? de oib? reb?. Cū. Incomphensibilia sunt iudicia ei?: et iudicia ei? abyssus multa. Iudiciu autē q in futuro iudicabit/ intelligit sniam iudicis qua ventilabat area/ id est diuidens localiter boni a malis ministerio angeloz: et isti in vitaz ducent: illi in suppliciu mittent q nūc simul mixti sunt.

De iusticia et misericordia dei. Capitulum II

Sed quō iusticiam dei et pietatē. i. misericōdiam sup Lassiodo/ rus duas esse res dixit: q semp adiuncte sunt iudicio dei. Iusticia em̄ dei et misericordia nō due res sunt/ s vna res. i. vna diuina essentia ē/ sicut sup plurib? auctoritatibus oīsum ē. Quia nō ē deo aliud esse misericordē qz misericōdia: nec iustū qz iusticia/ sed idē p̄sus. Nec aliud ē ei esse misericordē qz iustū: vel misericōdia qz iusticia/ s oīno idē: qz nō denotatiue/ s essentialr hec de deo dicitur. Cur q dicit scriptura de opib? dei qdā esse misericōdie: qdā iusticie. Si em̄ iusticia dei misericordia ē: qdāqz sūt opa misericōdie/ eē vidēt iusticie/ et ecōuerso. His rīderi pōt sic: ill loquutiōib? qb? hmoi opoz sūt distinctiōes: vt alia misericōdie/ alia iusticie/ alia bonitati attribuat: nō diuersitas sbiacētis. i. rei his vocabul significatē exprimit/ s varietas sensus et effectuu in creaturis mostrat. Cū em̄ dicit de iust? vel iusticia/ essentia diuina p̄dicat: et etiā

Handwritten marginal note in red and black ink, discussing the relationship between iusticia and misericordia, and the nature of divine judgment.

Luce. 5. f De occulto iudicio dei Aug. sup psal. 8.

Rom. 11. d. ps. 35. b De snia iudicis

Matt. 25. d

De opibus iusticie et misericordie et bonitate dei

Bilio

q ipse sit distributor z iudex meritoꝝ intelli
gi dat. Ita z cū dicif misericors/essentia di
uina pdicaf: z insup q ipse sit miseroꝝ libe
rator intelligi dat. Similiter cū dicif bon
essentia diuina pdicaf. Et cū dicif deus: z
insup auctor omniū bonoꝝ ostendit. Ita z
cū dicif deus/essentia diuina pdicaf: z ipse
timēdus ostēdit. Inde ergo qdā opa miseri
cordie: qdā iusticie dicunt: nō qn diuina es
sentia hec z illa opef: z qn hec z illa sint opa
diuine essentie q dicif misericordia z iusti
cia: s qz qdā sunt qbus ostēdit iudex z equ
distributor: qdā qb^o ostēdit miserator. Misere
ricors em dicif in natura: miserator in exhi
bitioe: z in qbusdā opibus dicif effectus es
se misericordie: in qbusdā effectus iusticie:
nō q aliud efficiat iusticia: aliud miseroꝝ
dia dei si ad essentia referas: s qz ex qbusdā
effectib^o intelligif iudex: ex qbusdā misera
tor: vel vt qbusdā placet iust^o z misericors.
S; fm h^o occurrit qstio: quō ex alijs ostēdat
iustus z ex alijs misericors: cuz sit idē ei esse
iustū z esse misericordē. Si em fm eandē rō
nē dicif iustus z misericors: ex eo ope q in
telligif iustus/intelligif misericors: z ecouer
so. S; dixi sup: qz cū dicif de^o iustus z mise
ricors: ita eadē diuina essentia significaf: z
fm eā idē pdicaf: vt etiā qdā diuersa intelli
gant. Intelligim^o em p h^o em esse miseratorē z
iustū iudicē. Qd euidenter Origenes ostēdit
dicēs: Dia q dei sunt/christus est: ipe sapia
eius/ipe fortitudo/iusticia sanctitas: ipe pru
dētia/ipse veritas. S; cū vnū sit in subiacēti
pvarietate sensuū diuis nūcupaf vocabu
lis. Aliud em significat sapia: aliud iusticia.
Qn em sapia dicif: disciplinis te diuinarū
humanarūqz rez instruere intelligif. Qn iu
sticia/distributor: vel iudex meritoꝝ insinu
af. Ita z prudētia cū dicif/doctor z demon
strator bonaz vel malarum rerum: vel neu
traz intelligif.

Auctoritatibus probat quedam
iusticie: alia misericordie: alia boni
tati attribui.

Qd aut qdā opa miscdie:
qdā iusticie: qdā bonitati attribuant in scri
pturis facile ē repire. Et de misericordia q
dē z iusticia manifestū ē: de bonitate vero z
misericordia aplius latet. S; Aug^o docet il
la opa pprie ad misericordia ptinere qbus
aliq a miseria liberant: ad bonitatē vero nō
solū illa/ s facturā z gubernationē naturalū
ita dicēs: Ad misericordia ptinet q a pctis
mūdat z de miseria liberet. Ad bonitatē ve
ro q celū z terrā z oia valde bona creauit vt
essent. Idē. Celi nō indigēt misericordia vbi
nulla ē miseria: i terra hois abūdat miseria:

z supabūdat dei misericordia. Miseria ergo
hois z miscdia dei plena est terra/nō celi: qz
nō indigēt miscdia/indigēt tñ regente dño.
Dia em indigēt dño z miseria z felicia: qz si
ne illo miser nō subleuat/felix nō regit. Itēz
alibi. Misericordia ē ergo miseros: bonitas
erga quo libet. Interdū tñ miscdia large ac
cipit vt bonitas.

Idē sup illud:
Scdm miseri
cordia tuā me
mento mei tu.

Quomodo vniuerse vie domini
dicantur misericordia et veritas.

Capitulum III e

Post hec considerari

oportet ex q sensu vniūse vie dñi di
cant miscdia z veritas. Hoc multi
plicē recipit expositionē. Vniūse em vie dñi
miscdia z veritas qbus ad nos venit: vt ait
Aug^o sup ps. intelligunt duo aduēt^o. Pr
mus in q manifestā z multiplicem miscdiaz
nob exhibuit: z secūdus in q reqrēda meri
ta iusticia exhibebit. Vniūse etiā vie dñi. i. q
bus ad dñm ascēdim^o/sunt iusticia q a ma
lo declinam^o: z miscdia q bonū facim^o. In
his em duob^o omne bonū meritū includit.
S; cū sup^o Cassiodorus dixerit in his duo
bus oia opa dei includi: merito qri pōr: an
in omi ope dñi hec duo mutuo sibi iūgant?
Quibusdā placuit nō in oi ope dñi hec duo
pcurrere: fm effectū dico: nā fm essentia nō
diuidit miscdia a iusticia/ s vnū ē. Uex fm
effectū nō in oi ope dñi dicūt esse miscdiaz z
iusticia/ s in qbusdā fatent tñ miscdiam/in
alijs iusticia: atqz in alijs miscdiaz z iusticia.
Fatent tñ dñm oia q fecit misericordif agere
z iuste: referētes rōnē dicti ad dei volūtātē
q iusticia ē z miscdia: nō ad effect^o miscdie z
iusticie q sunt in reb^o. Alijs aut videt: q sic
dicif de^o oia opa sua iuste facere z miseroꝝ
diter: ita pcedendū sit in oi ope dei iusticia
esse z misericordia. i. clemētia fm effectū vt
signū: qz nullū opus dei est in q nō sit effect^o
vel signū eqtatis z clemētie/ siue occulte/ si
ue aperte. Aliqñ em manifesta est clemētia
siue benignitas z occulta equitas: aliquan
do ecouerfo.

Ps. 24. b

Ista est distinctio. xlvj. huius quarti libri: in q
magister postq supius determinauit d
remuneratiōe z punitiōe animaz ante iudicium z resur
rectionē: hic determinat de diuina iusticia z misericordia
quibus pdicta dispensant. Et sentētia huius distin
ctionis in speciali stat in ista ppōne. In pmiatiōe dāna
toꝝ hominū z angeloz iusticia z misericordia seruat cre
ator eoz. Hāc magister insinuās querit: vtrū circa dam
natos sit aliqua dei misericordia. Et arguit fm quosdaz
q nō p plures auctoritates. Postea obijcit p quasdam
auctoritates: z pbat penas damnatoꝝ nunqz esse finiē
das. Postea soluit dicēs q circa damnatos est aliqua
dei misericordia in pene impositiōe z mitigatiōe: non tñ
penitus in absolutiōe vel occulta peccatoꝝ reuocatione
sicut cōtingit in pñti. Et ex hoc pñt solui auctoritates an
cōtrariū adducte: q nō omnino misericordia dei da
natis excludūt. Ad dit etiā qd p occultum dei iudicium

Orige. sup
Hieremias
c. 10. sup il
lad: q fecit
terrā in for.

Aug^o super
ps. 135.

Idem super
ps. 32.

Libert III Di. XLVII La. I et II

intelligat: quibus intelligit pena quae aliquis excitat ad purgationem vel mouet ad uersionem: vel si contemnit excecatur ad damnationem: quibus intelligit dei dispositio de omnibus rebus: quibus uero finalis sententia quae in futuro malos a bonis sepabit. Postea queritur: cum dei misericordia et iusticia idem sint: qualiter quaedam opera attribuuntur misericordiae et alia iusticiae. Et respondet quod hoc est propter diuersitatem operationum vel diuersitatem deo conceptionum: propter quam etiam diuersitate aliquid diuine bonitati attribuuntur: aliquid misericordiae: bonitas enim respicit gratiam dei donationem: misericordia uero a malo liberationem. Postea queritur quod intelligendum sit quod uniuersae uiae dei sunt misericordia et ueritas. Et respondet quod hoc ideo dicitur quod cum sit duplex aduentus dei: unus misericordiae: alius iusticiae respicit. Vel hoc potest dici: quod ad deum imus mala declinando per iusticiae: bona opera faciendo per misericordiae: et sic uniuersae uiae dei misericordia et ueritas quibus ad deum imus. Ultimo queritur uerum in omni opere dei misericordia et ueritas includantur. Et respondet quod non sunt effectus: sed quod in quibusdam sit tantum misericordia: et in quibusdam tantum iusticia: in quibusdam misericordia et iusticia simul. Dicunt tamen in omni opere dei contineri ambo in essentia: quod una et eadem uoluntas dei est iusticia et misericordia. Alii uero dicunt quod etiam sunt effectus uel signa in omni opere dei concurrunt simul misericordia et iusticia: ita quod nullum opus dei sit in quo non sit effectus uel signum equitatis et misericordiae siue occulte siue aperte. Et tamen in speciali.

De sententia iudicij. La. I a

Solet etiam queri quomodo dabitur iudicij sententia. Sed non est perspicuum id explicari. Non enim scriptura aperte diffinit an

Disti. XLVII et habet. 4. c. cum eorum. De iudicio extremo. Item ad modum finem dabitur. Matth. 25. c.

uocem illam proferant. Venite benedicti et ite maledicti: an uirtute iudicis ita fiet conscientiam singulorum attestantibus ut modo dicitur futurum ut iudicis potest effectus ipsius dictione significet. Illa etiam: Esurium et non dedistis mihi manducare: et homini magis conscientiam exprimentur da plurimi putant quod uerbis: quod apostolus in momento et in ictu oculi mysterium consumandum tradit. Sed illud ad resurrectionis statum tantum referunt non ad iudicium: quod alij iudicij sententiam et malorum increpationes et bonorum premia uerbis exprimentur da asserunt.

Ibidem. l. Cor. 15. g

Quid iudicabunt sancti et quomodo

Non autem solus christus iudicabit: sed et sancti cum eo iudicabunt nationes. Ipse enim apostolus ait: Sedebit et uos super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus israel. Nec est putandum quod duodecim apostolis tantum hoc promiserit christus. Ubi enim sedebit Paulus qui plus omnibus laborauit si non ibi sedebunt nisi duodecim. Per duodecim ergo sedes perfectio tribunalis: id est uniuersitas iudicantium intelligitur. scilicet omnes perfecti: qui relictis omnibus secuti sunt christum. Per duodecim tribus uniuersitas iudicandorum. Iudicabunt uero eos sancti non modo compatione: sed etiam auctoritate et potestate. Unde: Gladij accipite in manibus eorum: id est sententia de bonis et malis in potestate eorum. Si uero queritur

Sap. 5. b. Matth. 19. d. De duodecim sedibus.

Matth. 19. d. Mar. 10. d.

Ps. 149. b

que erit eorum potestas uel auctoritas in iudicando. Puto non ante sciri quam uideatur nisi diuina reuelatione quod didicerit.

De ordinibus eorum qui iudicandi erunt. Capitulum II

Quatuor autem sunt ordines in iudicio. Duo quippe sunt pres

electorum. scilicet et reproborum: ut Gregorius in moralibus ait. Sed bini ordines eisdem singulis partibus continentur. Alii enim iudicant et pereunt: alij non iudicant et pereunt. Alii iudicantur et regnant: alij non iudicantur et regnant. Iudicant et pereunt quibus diuina inclamatione dicitur: Esurium et non dedistis mihi manducare. Non iudicant et pereunt quibus dominus ait: Qui non credit iam iudicatus est. Eorum enim damnatio tota ecclesie nota est et certa: et ideo dicitur tunc non iudicari: quod ad prospectum districti iudicis cum apta damnatione sue infidelitatis accedent. Qui uero professionem fidei sine opere habent iudicabuntur et peribunt: id est redarguentur ut pereant. Qui uero nec fidei sacramenta tenuerunt: increpationem iudicis in se fieri non audient: quod infidelitatis sue tenebris iudicati: eius quem desperauerunt inuentione redargui non merentur. Illi autem saltem uerba iudicis audient quod eius fidem saltem uerbo tenuerunt. Illi autem in damnatione sua etiam iudicis nec uerba percipient: quod eius reuerentiam nec uerbotenus seruare uoluerunt: et ideo illi iudicandi non sunt: isti non iudicandi dicuntur. Ex electorum uero parte alij iudicantur et regnant. scilicet qui uide maculas lachrymis terunt: et elemosynarum supinductione operantur: quibus iudex uenies in dextera consistetibus dicit: Esurium et dedistis mihi manducare. Alii autem non iudicantur et regnant: quod etiam precepta legis perfectionis uirtute transcendunt: quia non hoc solum quod lex precipit implere contenti sunt: sed et quod ad perfectionem consiliis implere student. De quibus propheta ait: Dominus ad iudicium ueniet cum senatoribus populi sui. Et Salomon de ecclesie sponso loquens ait: Mobilis in portu uir eius quando sederit cum senatoribus terrene. Et Job ait: Non saluat impios: et pauperibus iudicium tribuit. Hi ergo recte sub generali iudicio non tenentur: sed iudices ueniunt: quod et precepta generalia uiuendo uicerunt: et omnibus relictis christum secuti sunt. Recte pauperibus iudicium tribuit: quod quanto huic modo maiori culmine potestatis excreuerunt. De tali bus dicitur: Qui uicerit dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut et ego uici et sedi cum patre meo in throno eius. Vincens dominus cum patre in throno sedet: quod post passionis certamen et resurrectionis palmam quod patri esset equalis omnibus clari

Grego. sup Job li. 26.

Mat. 25. d. Jo. 3. c

Jaco. 2. d.

Mat. 25. c.

Esa. 5. c.

P. 20. vl. c.

Job. 36. a

Apoca. 3. b

Gregorius

ruit. Nobis vero in throno filij sedere: est ex eiusdem filij potestate iudicare. Quia enim iudicandi principatus eius ex virtute percipimus: quasi in throno eius residemus. Ex his apparet quod etiam perfectiores sancti cum christo iudicabunt potestate: et quare quidam dicunt iudicandi alij non iudicandi.

De ordine iudicij et ministerio angelorum. Caplm III

Omne autem in euangelio

legatur: quod dominus mittet angelos suos qui colligent de regno eius omnia scandala: et mittent iniquos in caminum ignis. Et item. Exhibent angeli et separabunt malos de medio iustorum et mittent eos in caminum ignis. Et item. Mittet angelos suos cum tuba et congregabunt electos a quattuor ventis. Et propheta dicit. Congregate illi sanctos eius: ministerio angelorum illa impleri dubitandum non est. Dominus enim veniens ad iudicium precedet ante eorum ignis: quo comburent facies mundi huius: et peribit celum et terra: non secundum substantiam: sed secundum speciem quam immutabit: celum quidem aereum non ethereum. Tantum enim ascendet ignis in iudicio: quantum ascenderunt aqua in diluuium. Ille autem ignis malis qui reperi fuerint viui: erit consumptio: bonis vero non: ut ait Augustinus. Hoc erit incendium mundi sanctis: quod fuit caminus tribus pueris. In quibus si aliquid purgandum fuerit: per illum ignem purgabit. Aliis vero nullam ingeret molestiam. Purgato vero per ignem mundo et ad iudicium veniente domino: emittet vox illa magna qua resurgent omnes mortui: et tunc ministerio angelorum ventilabit area: quia boni congregabuntur ibi de quattuor partibus mundi angelico ministerio: quo et rapient obuiam christo in aera: reprobis in terra quam dilexerunt remanentibus. Et tunc percontia illa bonorum: Esurium et dedisti mihi manducare: et increpationes ille malorum. Esurium et non dedisti mihi manducare etc. proferentur vel sono vocali: vel alio modo. Denique proferet sententia super eos: Venite benedicti: et Ite maledicti etc. Et ministerio angelorum virtute dei cooperante mittentur mali in caminum ignis: hoc est in infernum.

Post iudicium demones preerunt hominibus ad puniendum. Ca. III e

Solet queri: utrum in inferno malis ad puniendum preerunt demones post iudicium: quos carniciferos tortoresque animarum scriptura appellat. Apostolus dicit quod christus tunc euacua-bit omnem principatum et potestatem et virtutes. Dum enim durat mundus: angeli angelis: demones demonibus: homines hominibus

sunt. Sed omnibus collectis: iam omnis placatio cessabit. Hinc quidam putant post iudicium demones non habere potestatem cruciandi homines sicut modo: sed ut demones virtute dei cruciari sine creature ministerio asserunt: sic reprobos homines ibi non per operationem demonum: sed virtute diuina tamen eternis subijci cruciatibus. Premissa tamen auctoritas non id cogit sentire: quam et si asserat: tunc nec demones demonibus nec homines hominibus preesse. Non diffinit tamen an demones preerint hominibus ad torquendum. Unde quibusdam videtur eos sic constare hominibus tortores in pena sicut extiterunt incitatores in culpa.

Ista est distinctio. xvij. huius quarti libri: in qua magister postquam ostensum est de remuneratione et punitione precedente iudicium generale: hic determinat de ipso iudicio et principibus ad ipsum. Et tria facit. Primum enim agit de modo iudicij et assessoribus. Secundo de angelis iudicandos ad iudicium congregantibus. Tertio de demonibus damnatos punientibus. Primum versus ibi: Non autem solus christus. Secundum versus ibi: Et solet queri. Tertium vero versus ad finem distinctio nis. In speciali sententia magistri stat in tribus positionibus: quarum prima est hec. In extremo iudicio vniuersitas perfectorum iudicabit collegium reproborum. Hanc magister insinuans proponit primo: quod quidam ponunt iudicium non voce vel scriptura: proferendum: quia apostolus dicit illud fieri in actu oculi: sed diuina virtute attestantibus scientijs singulorum: qua pena vel quo premio digni sunt. Alii vero contrarium ponunt: et verba promissa apostoli de resurrectionis statu et non de iudicio intelligunt. Postea dicit quod non solum christus iudicabit: sed vniuersitas perfectorum cum eo: quod per duodecim sedes intelligunt: ut per duodecim tribus israel vniuersitas iudicandorum designet. Iudicabunt autem sancti non solum cooperantes sed etiam auctoritate et potestate: quam tamen sic illa eorum potestas in iudicando antequam videatur sciri non potest: nisi quis hoc diuina reuelatione didicerit. Postea dicit quod quattuor erunt ordines in iudicio. Alii enim iudicant et preerunt: alij non iudicant et preerunt: alij iudicant et saluant: alij non iudicant et saluant: sicut per exempla declarat. Secunda propositio est hec. Ministerio angelorum congregabuntur ad iudicium exercitus iudicandorum. Hanc magister ponens ostendit quid angeli faciant: et dicit quod eorum ministerio congregabuntur omnes ad iudicium: quorum ministerio ignis proflagratio nis precedet quo comburent facies vniuersi. s. huius mundi: et tantum ascendet quantum ascenderunt aqua in diluuium: purgato autem per ignem mundo diuina virtute et angelorum ministerio resurgent boni: et angelorum ministerio rapient obuiam christo in aera. Reprobis vero in terra quam dilexerunt remanebunt. Postea sequitur iudicium districtum et vltimum et vltima sententia iudicis: proferet: qua plura iusti ibunt ad vitam eternam. Mali vero angelorum ministerio virtute dei cooperante mittentur in infernum. Tertia propositio est hec. Reprobis damnati per extremum iudicium punientur in inferno ministerio demonum. Hanc magister ponens querit: utrum homines post iudicium puniantur in inferno virtute demonum. Et respondet secundum Iudaeorum quod non: quod post iudicium cessabit omnis placatio. Alii vero dicunt quod qui fuerint incitatores in culpa: erunt tortores in pena. Et tamen in speciali

lyo nulli potest... statum ante... iudicium... p... iudicij... tota ab... sorphi a p... na

Mat. 13. f

Mat. 24. c

Ps. 49. a

Aug. de ci. de li. 20. c. 18.

Luce. 3. d. Mar. 3. c. 1. Zeb. 4. d

Mat. 25. c

De forma iudicis. Ca. I a Di. XLVIII

Solet etiam queri: in qua forma christus iudicabit. In forma vtiq; serui iudicabit: que omnibus in iudicio apparebit ut videant mali in quem pu-

Ca. I a Di. XLVIII et habet. 3. c. cu eorum. 5. De forma et potestate iudicis.

Esai. 26. fm. 70. pugerūt. Diuinitatē vero eius mali non vi- debūt. Vñ Esaias. Tollat ipius ne videat gloriā dei. Hūanitatē videbūt vt timeāt: di uinitatē vero nō/ne gaudeāt. Diuinitas em̄ sine gaudio videri nō pōt.

Quare apparet tūc in forma serui. b Sed cū in forma humana

constat eum appariturū: querit an in forma illa gloriosa appareat sicut vere est: an in for ma qualis in passione extitit. Quidam pu- tant a malis talem videri qualem crucifixe- runt: id est infirmaz: quia dicit scriptura: vt

Zach. 12. c. Aug^o sup Jo. et de tri. li. 1. c. 26. c. 17. sentē- tialiter

videant in quem pupugerunt. Sed aperte Augustinus dicit formā serui glorificataz a bonis z a malis tunc videri sic. Lum in for- ma serui glorificata iudicātem viderint bo- ni z mali: tollet impius vt non videat clari- tatem dei q̄ deus est: quam soli mundo cor-

Quare christ^{us} dicitur iudica- turus.

de videbunt: qd̄ erit eis vita eterna. Forma ergo humana in christo glorificata videbit a cūctis: vnde z christus dicit iudicaturus: quia filius hominis est. Ita em̄ legit in euā-

Jo. 5. c

gelio Joānis. Et potestatem dedit ei iudi- cium facere: quia filius hominis est. Non q̄ ipse ex virtute hominis sit iudicaturus: vel q̄ ipse solus sine patre z spūsancto iudiciuz sit facturus: sed quia ipse solus in forma ser- ui iudicans bonis z malis videbit. Lum er- go pater non iudicat quemq̄: sed omnē po-

Jo. 5. d

testatem dedit filio: nō ita est intelligendū/ quasi filius solus iudicat z non pater: sed qz forma filij humana cunctis in iudicio appa- rebit: non in forma infima/ sed gloriosa. Iu- dicabit autem ex virtute diuinitatis non si- ne patre z spūsancto: z apparebit terribilis impijs/ z mitis iustis. Erit em̄ terror malis z lumen iustis.

Quare secundū formā serui dicitur christ^{us} suscitaturus corpa.

Et sicut dicit christ^{us} scdm

formā serui iudicaturus pp̄ causam p̄mis- saz: ita etiā dicit suscitaturus corpa mortu- oz fm̄ hūanitatez: cū tñ virtute diuinitatis sit suscitaturus/ nō hūanitatis. Sz hac rōne illud dicit: qz in humanitate suscepit qd̄ est causa nostre resurrectionis. i. passionē z resur- rectionē. Ideo ei ascribit fm̄ hominē susci- tatio mortuozū. Vñ Aug^o. Per verbū filiū

Aug^o sup Jo.

dei sit animaz resurrectio. Per verbū factū in carne filiū hoīs sit corpoz resurrectio. Itē Judicat z suscitatur corpa: nō pat̄/ s̄ filius fm̄ disp̄sationē hūanitatis in q̄ minor patre ē christus: in eo q̄ ē filius dei/ est vita q̄ viuifi- cat aīas: in eo q̄ ē fili^{us} hoīs/ iudex. Ecce fm̄ formā hūanitatis dicit suscitaturus corpa z iudicaturus. Judicaturus autē: qz illa forma

elictis in iudicio apparebit: z suscitaturus: qz in eadē forma meritū z causaz resurrecti- onis nostre suscepit. Et qz fm̄ eandē formā vocē dabit q̄ mortui de monumentis resur- gēt z pcedēt. Scdm̄ q̄ deus ē viuificat aīas nō pater tm̄: qz nō tm̄ pater vita ē: s̄ z filius cū eo z spūsancto eadē vita ē q̄ ptinet ad ani- mā/ nō ad corpus. Corpus em̄ nō sentit vitā sapiē: s̄ aīa q̄ illuminat a lumine eterno. Li- cet ḡ christus potentia diuinitatis viuificet aīas z suscitetur corpa et iudicetur: nō ociose tm̄ z p̄ter rōnē ei fm̄ formā dei tribuit viuifica- tio animaz: z fm̄ formam serui iudiciū z re- suscitatio corpoz.

De loco iudicij. Ca. II

Dicit qd̄ dñm descē

sux in vallē iosaphat in iudicio: eo q̄ ipse p̄ Jobelē p̄phetā sic loquit:

Jobel. 5. a

Cōgregabo oēs gētes: z deducā eas in val- lē iosaphat: z disceptabo ibi cū eis. In cui^{us} capli expositiōe ita reperi. Hoc qd̄ puerilis itelligūt: q̄ in valle q̄ est in latere mōtis oli- ueti/ descēsurus sit dñs ad iudiciū: qd̄ friuo- lū est: qz nō in terra/ s̄ in spacio hui^{us} aeris se- debit z locū mōtis oliueti ex q̄ ascendit. Et sic Joānes Chryst. dicit. Angeli deferēt an- te eū signū cruci. Vñ in euāgelio veritas di- cit. Et tūc apparebit signū filij hoīs zc. Jo.

Jo. chryst.

saphat autē interpretat iudiciū dñi. In vallem ergo iosaphat: id est iudicij dñi cōgregabū- tur oēs impij. Iusti vero nō descēdēt in val- lem iudicij: id est dānationez: s̄ in nubibus eleuabunt obuiā christo.

Mat. 24. e

1. Thel. 3. d

De qlitate luminariū et tempis post iudiciū. Caplm III

Veniente autē ad iudi-

cium dño in fortitudine z p̄tate ma- gna/ sol z lūa dicunt obscurari: nō sui luminis puatiōe/ s̄ supueniente maioris lumis claritate. Virtutes q̄ celoz. i. angeli dicunt moueri: nō metu dānationis vel aliq̄ pturbatiōe pauoris: s̄ qd̄ admiratiōe eoz q̄ viderint. Vñ Job. Colūne celi pauēt ad uentū eius. Ante diē vero iudicij sol z luna edypsim patient/ sic Jobel testat dicit: Sol cōuertet in tenebras z luna in sanguinē an- teq̄ veniat dies dñi magn^{us} z horribil^{is}. Ad- gnus vero dicit p̄pter magna q̄ ibi fiet. Lū autē factū fuerit celū nouū z terra noua: tūc erit lux lune sic lux solis: testante Esaiā: Et lux solis septēpliciter. i. sic lux septē diez: quia q̄tū luxit sol in p̄ma p̄ditiōe septē diez an- te p̄ctm̄ p̄mi hoīs: tantū lucebit post iudi- cium. Adinorata em̄ fuit lux solis z lune alio- ruz q̄ s̄idex p̄ peccatū p̄mi hoīs: s̄ tūc recipi- et sol mercedē sui laboris: qz septēmpliciter

Luce. 21. e.

Mat. 24. e.

Luce. 21. e.

Job. 26. c.

Jobel. 2. g.

et. 3. c

Esai. 65. a

Esai. 30. a

Nō i tra s̄ i spacio h̄t acȳ sedebit zc. Vñ rōnē q̄ de iudiciū. qz tō p̄ca p̄missiōis nō possit rōnē oēs hoīs q̄ iudicādi sit. Si dicit q̄ est i arx. Cōt̄. Cōpa dāpnatoz est p̄ditiō. q̄ nō est i arx. Sz q̄ rōnē q̄ i iudicio dñi dicitur q̄ dñi lom vñ ascribit. Sic colligit q̄ h̄t i arx. Et rōnē q̄ i iudicio em̄ iudicādi futuru ut oēs potuerit videri. Sz dāpnati est i p̄ca. qz i quo spacio p̄ca im̄mābilis multa hoīs vñ potuit. qm̄ rōnē q̄ dicitur. Et si nō fuit nō oēs illa vallimū rōludēt. Sz est ibi i lort rōnē q̄ dicitur. Sz est i arx p̄ rōnē agitāt. h̄t bōnē. Sol z lū. dicitur obscurari zc. qz q̄ aliq̄ obscuratio i st̄ll accidit i q̄ p̄ p̄ inuānt. Sz p̄ p̄na corpez et alioz rōnē est obscuratio solū in apparitiōe. Et vñ q̄ p̄ nō vñ p̄ dñi p̄ca i arx

Matt. 20. 9. diuersitas mansionum vocat. Domus ergo ē vna: id est denarius est vnus: sed diuersitas est ibi mansionū: id est differētia claritatis: qz vnū ē z summū bonū beatitudo z vita omnium: id est deus ipse. Hoc bono omnes electi pfruent: sed alij alijs plenius. Pfruent aut vidēdo p speciem/nō p speculū in enigmate. Habere ergo vitam/est videre vitam: id est cognoscere deū in specie. Unde veritas ait in euangelio. Hęc est vita eterna vt cognoscāt te verū deum/z quē misisti iesuz christū esse vnū z solū verū deū: h̄ est habere vitā: id est cognoscere te nō est ipa cognitio q̄ tu es: s̄ p cognitionē habere bonum qd̄ tu es: id est vita.

1. Cor. 13. b

Jo. 17. a

¶ Si omnes homines volunt esse beati. ¶ Caplm II b

Solet etiam queri de beatitudine: vtrū eā oēs velint z sciant q̄ sit vera beatitudo? De h̄ Augustinus in. xiiij. li. de tri. ita differit. Adirum est cum capessēde retinēdeqz beatitudinis voluntas vna sit omnium: vnde tāta existat de ipsa beatitudine rursus diuersitas voluntatum: nō q̄ eam aliq̄s nolit/ s̄ q̄ nō omnes eam nozint. Si em̄ eam oēs noscerēt: nō ab alijs putarēt esse in virtute animi: ab alijs in voluptate corporis: ab alijs atqz alijs alibi atqz alibi. Quō ergo oēs amant/ qd̄ nō oēs sciūt? Quis pōt amare qd̄ nescit: sicut supra disputauit? Cur ḡ beatitudo amat ab oibus nec tñ scīf ab oibus. An forte sciūt oēs q̄ ipsa sit/ s̄ nō oēs sciūt vbi sit: z inde p̄tētio est. An forte falsum est qd̄ p vero posuimus beate viuere oēs hoies velle. Si em̄ beate viuere est (verbi gr̄a) fm̄ animi virtutē viuere: quō beate viuere vult q̄ hoc nō vult. Nōne verius diximus: homo ille nō vult beate viuere: qz nō vult fm̄ virtutē viuere/ qd̄ solū ē beate viuere. Nō ḡ oēs beate viuere volūt: imo pauci h̄ volūt: si nō ē beate viuere/ nisi fm̄ virtutē animi viuere: qd̄ mlti nolūt. Itane falsuz erit/ vñ nec ipse Cicero dubitauit. Ait em̄: Beati certe oēs esse volumus. Absit vt h̄ falsum esse dicamus. Quid ḡ. An dicendū est etiā si nihil aliud sit beate viuere/ q̄ fm̄ virtutē animi viuere: tñ z q̄ h̄ nō vult/ beate viuere vult. Nōne qdem h̄ videt̄ absurdū. Tale em̄ est/ ac si dicamus: q̄ nō vult btē viuere btē vult viuere. Istā repugnātiā quis audeat: quis ferat: z tñ ad hāc p̄trudit necessitas: si z oēs btē viuere velle verū est: z nō oēs volūt sic viuere/ quō solū viuūt beate. An illud ab his agustijs poterit nos erueri: si dicamus nihil esse beate viuere/ nisi viuere fm̄ delectationē suā: z ideo falsum nō esse/ qz oēs beate viuere velint: qz oēs ita vo-

Aug. in li. 15. de trinitate.

Aug. 15. de trini. c. vlti.

Idem Cicero.

Aug. li. 15. c. 5 de trinitate

lūt/ vt quēqz delectat. Sz id quidē falsum ē. Velle em̄ qd̄ nō deceat/ est esse miserimuz. Nec tam miserū est nō adipisci qd̄ velis/ qz adipisci velle qd̄ nō oporteat. Quis ita cecus sit vt dicat aliquem ideo beatū/ quia viuit vt vult: cum pfecto z si miser esset/ min⁹ tamē esset si nihil eoz que perperam voluisset/ habere potuisset. Abala em̄ voluntate vlt sola miser quisqz effici: sed inferior cū desiderium male voluntatis implet. Quapropter quoniam verū est/ qz omnes homines esse beati velint: idqz ardētissimo amore appetant: z ppter hoc cetera quecūqz appetāt: nec quisqz potest amare qd̄ omnino quid vlt quale sit/ nescit: nec pōt nescire quid sit/ qd̄ se velle scit: sequit vt omnes beatam vitam sciāt. Omnes em̄ beati habēt qd̄ volūt: qz vult nō omnes q̄ habent qd̄ volūt continuo sint beati. Continuo aut̄ miseri sunt qui vel nō habent qd̄ volūt: vel id habent qd̄ nō recte volūt. Beatus ergo nō est nisi q̄ z habet omnia que vult: z nihil vult male. Ille quippe beate viuuit/ qui viuuit vt vult: nec male aliquid vult. Cum ergo ex his duobus constet beata vita: licet in malis sit aliquis bonus: nō tamē nisi finitis oibus malis est beatus. Cū ergo ex hac vita/ q̄ in his miseris fidelis z bonus ē/ venerit ad beatā vitam: tūc erit vere qd̄ nūc nullo mō esse pōt/ vt sic homo viuat quō vult. Non em̄ ibi volet male viuere: aut volet aliqd̄ qd̄ deerit: aut deerit aliqd̄ qd̄ voluerit: quicquid amabit/ aderit: nec desiderabit qd̄ non aderit. Et omne qd̄ ibi erit/ bonū erit: z summus deus summuz bonū erit: z qd̄ est oīno beatissimū/ ita semp fore certū erit. Beatos aut̄ esse se velle omnium hominum est: beatos se esse velle omnes in corde suo videt: nec tñ omnū ē fides qua ad beatitudinē puenit.

Quis sit beatus.

¶ Si quid de deo cognoscit aliquis quod ibi non intelligant omnes.

¶ Capitulū III c

Solet etiam queri: vtz aliqd̄ de deo cognoscat aliquis magis meritis vt petrus: qd̄ nō cognoscat aliq̄s minus meritis/ vt Linus: pluribus videt̄ q̄ oia de deo ad beatitudinē spectantia omnes cōmuniter electi cognoscāt/ sed differēter. Nihil em̄ in deo noscibile maius digniusqz videt̄/ qz eum intelligere trinum z vnum. Hoc autem omnes tūc p speciem cognoscent. Unde sequit vt nō sit aliquid beatitudini ptinens incognitum aliqui beatorū. Omnes ergo cuncta illa vidēt/ quoz cognitio seruit beatitudini: sz in modo vidēdi differēt. Alius em̄ alio magis/ alius alio minus fulgebit.

1. Cor. 15. 6.

De paritate gaudij. Ca. III d

Solet etiā q̄ri: an i gau
dio dispares sint: sic i claritate cog
nitionis differūt. De hoc Aug^o ait.
Abulte mansiones i vna domo erūt. s. varie
premioꝝ dignitates: s. vbi deus erit omnia
in omnibus: erit etiā i dispari claritate par
gaudij: vt quod habebūt singuli cōmune
sit omnibus: qz etiā gloria capitis oīm erit p
vinculū charitatis. Ex his datur intelligi:
q par gaudium omnes habebūt: z si dispa
rem cognitionis claritatē: qz per charitatē
que in singulis erit perfecta: tantū q̄sqz gau
debit de bono alterius quantum gauderet
si in seipso haberet. Sed si par erit cuncto
rum gaudium: videtur q par sit omnīū bea
tudo: quod constat omnino non esse. Ad
quod dici potest: q beatitudo par eēt/ si ita
esset par gaudium vt etiā par esset cogni
tio: sed quia hoc nō erit: non faciet paritas
gaudij paritatem beatitudinis. Potest etiā
sic accipi par gaudij: vt nō referat paritas
ad intēsiōnē affectiōis gaudētiū/ s. ad vni
uersitatē rerū de quib⁹ gaudebit: qz de omī
re vñ gaudebit vnus/ gaudebunt oēs.

Si maior sit beatitudo sanctorū
post iudicium.

Post hoc q̄ri solet: si b̄titu
do sc̄toꝝ maior sit futura post iudiciū q̄ in
terim. Sine oī scrupulo credēdū ē eos habi
tuos maiorē gloriā post iudiciū q̄ an: qz z
maius erit gaudij eoz (vt supra testatus ē
Aug^o) z amplior erit eoz cognitio. Cū hic
ro. Peracto iudicio ampliorē gloriā suę cla
ritatē de^o demōstrabit electi. Si quē mouet
qd op^o sit spiritib⁹ defunctorū corpa sua i re
surrectione recipē/ si eis pōt sine corpib⁹ sū
ma b̄titudo p̄beri: difficilis questio est: nec
pōt a nobis p̄fecte diffiniri. Sed tñ dubium
nō est z raptā a carnis sensibus hoīs mentē
z post mortē ipsa carne deposita nō sic vide
re posse incōmutabilē substātiā. i. deū: sicut
sancti angeli vidēt: siue alia latētiōri causa
siue ideo qz inest ei naturalis quidā appeti
tus corp^o administrādi: quo retardat qdā
modo/ ne tota intētiōne pergāt i illud sum
mū celū: donec ille appetitus p̄q̄scat. Por
ro si tale sit corpus cuius sit difficilis et gra
uis administratio/ sicut hec caro que corū
pitur: multo magis auertit mens ab illavi
sione summi celi. Proinde cū hoc corpus iā
nō animale sed spirituale receperit equata
angelis: habebit perfectū naturę suę modū
obediēs z imperās viuificata: et viuificans
tā ineffabili facilitate: vt sit ei glorię quod
fuit sarcinę.

Ista est dist. xlii. hui⁹ quarti libri: i qua magi
ster postq̄ ostensū est de pertinētibus
ad iudiciū generale: hic p̄sequēter agit de finali remun
ratioe bonoz. Et circa hoc tria facit. Primo em̄ distin
guit remunerandoz. s. bonozū z malozū meritū. Se
cundo quidē subdit quō omnibus inest beatitudinis de
sideriū. Tertio etiā p̄sequēter annectit nō oēs eq̄lit ha
bere beatitudinis premiū. Primū vsqz ibi: Solet etiā
queri. Secundū vsqz ibi: Sed si par erit cūctoꝝ. Tertiu
vsqz ad finē dist. ¶ In speciali sentētia magistri stat in
tribus. p̄positiōib⁹: quarū p̄mā est hec. Et ciuitas bo
noz post iudiciū cōsumāda est in gloria/ ita malozū i mi
seria. Hęc magister insinuās: dicit post iudiciū ciuitatē
bonoz cōsumandā esse in gratia: ciuitatē malozū in pe
na. Que tamen pena z glia diuersimō de a diuersis par
ticipant. ¶ Secūda p̄positio est hec. Constat omnē ho
minē naturaliter appetere beatitudinē. Hanc magister
ponēs querit: quomō sit intelligendū q omnes appetūt
beatitudinē: cū nō omnes cognoscūt beatitudinē: mirū
est quomodo eam appetunt. Et videt respondere magi
ster: q omnes sciunt que sit beatitudinis ratio: nesciūt ta
mē vbi talis ratio inueniat. Subdit q nō sit vera beati
tudinis ratio habere qd delectat: sed hęc qd hō vult/ z
nihil mali velle: qd auctoritatib⁹ p̄bat. Querit postea:
vtrū inter bonos vn⁹ alio in deo plura recognoscat? Et
respōdet q nō/ saltē de p̄tinētib⁹ ad beatitudinē: s. i mō
cognoscēdi ē differētia. ¶ Tertia p̄positio ē hec. In re
gno celoꝝ nō est omīno equal beatitudo electoz. Hanc
mag^o ponēs querit: vtrū differēter deū videntū equale
sit gaudij? Et rōdet fm̄ quosdā q sic: non tñ erit b̄titu
do equal: q nō solū in gaudij/ sed etiā i cognitione cōfi
sit: fm̄ alios vō equalē ē gaudij q ad oīa de q̄bus gau
dendū ē: nō tñ q ad modū gaudēdi: nec q ad intētiōnē
affectiōnū gaudētiū. Postea dicit: q sine dubio b̄titu
do sc̄toꝝ post iudiciū maior erit q̄ ante: quia maius est
gaudij: et p̄fectior erit cognitio. Et tantū in speciali de
sentētia huius distinctiōis.

Si mali in inferno peccabunt.
Capitulum I a

Incipitur que
stio ex premissis ducēs origi
nem. Supra em̄ Aug^o loquens
de malis in inferno damnat:
et de bonis in celo glorificatis/ dixit: q nec
bonis voluntas/ nec malis facultas esse pec
candi poterit. Et de bonis quidē p̄stat: sed
de malis a quibus voluntatē malā nō remo
uet/ querit: quomodo sit verū eos nō posse
peccare: immo quō verū sit eos nō peccare/
cū malā habeāt voluntatē. Quidam autē
mant illā voluntatē nō esse pctm̄/ sed suppli
ciū tñ. Alij vō pctm̄ esse fatent: sed p̄ illud
eos nō mereri aliquā penā: quia nō est ibi lo
cus merēdi. Illud q pctm̄ dicunt nō esse me
ritū supplicij/ sed supplicij mali meriti qd in
hac vita p̄cessit. De hoc autē Aug^o ita dicit.
Tempus acquirēdi vitā eternā in hac tñ
vita deus hominibus dedit: vbi voluit etiā
penitētiā esse fructuosā: ideo hic penitētiā
fructuosa est: qz potest hic hō deposita neq̄
tia b̄n viuere: z mutata voluntate merita si
mul opa qz mutare: z ea gerere q deo place
ant. Qd q i hac vita nō fecerit: habebit qdē
pniam i futuro seculo de malis suis: s. idul
gētiā in conspectu dñi nō inueniet: quia et si

Dist. L. habet
4. c. cū eoꝝ. s.
De statu z cō
ditiōe damna
toꝝ et malozū
post iudicium
q̄tū ad rōnē
z voluntatē.

Solut fm̄
diuersos.

Aug^o in li. de
fide ad petrū.

Aug^o in li.
de ciuit. dei.

Hiero. sup
Osee. 6. vñ
s. sup illud:
Eunificabit
nos p^o tres
dies.

Aug^o sup
Sch. 12.

1. Cor. 15. f.

Liber III Capitulum II

erit stimulus penitendinis: tñ nulla erit ibi correctio voluntatis. A talibus em̄ ita culpabit iniquitas sua: vt nullaten⁹ ab eis possit vel diligi vel desiderari iusticia. Voluntas em̄ eoz tal erit: vt habeat semp i se malignitatis sue suppliciu: nunq̄ tamē recipere possit bonitatis affectū. Quia sicut illi q̄ cū christo regnabūt: nullas i se male voluntatis reliq̄as habebūt: ita illi q̄ erūt i supplicio eterni ignis cū diabolo ⁊ angel⁹ deputati: sic nullā habebūt vltteri⁹ requiē: sic bonā nullaten⁹ poterūt h̄re volūtate. Et sicut

Mat. 25. c

coheredib⁹ christi dabit⁹ pfectio gr̄e ad eternā gloriā: ita cōsortibus diaboli cumulabit ip̄a malignitas penā: qñ exteriorib⁹ deputati tenebr̄ nullo illustrabunt̄ iteriori lumie veritatē. Ex his apparet reprobos i inferno pñiam sic gesturos: vt p̄ eā prauā volūtate nō deserāt: ⁊ illa maligna voluntas erit eis ad cumulū penę: p̄ quā tñ nō merebunt̄: qz nullus meretur nisi in hac vita.

Quare dicuntur tenebrę exteriores.

Hic q̄ri pōt: q̄re ille tenebrę quib⁹ inuoluent̄ mali i gehēna/ dicuntur tenebrę exteriores. Quia tūc mali penitus extra lucem corporalē et spūalem scz deum erunt. Nunc em̄ et si patiātur tenebras i cecitate mentis: nō tamē penitus extra lucem dei sunt: nec corporali luce priuātur. De hoc Aug⁹ sic ait. Ira dei in iudicio erit: et hic ē in cecitate mētis/ cū dant̄ mali in reprobuz sensum. Ibi exteriores tenebrę erunt: qz tūc peccatores penitus erunt extra deū. Quid est em̄ penitus esse extra deum nisi esse i summa cecitate. Siquidē habitat deus lucē inaccessibile. Hę autē tenebrę hic iam incipiunt in peccante: cū ab interiori dei luce secludit̄: sed nō penitus dum in hac vita est. Ecce quare ibi pctōr dicit̄ pati exteriores tenebras/ ⁊ non hic: qz ibi secludet̄ penit⁹ a luce dei/ qd̄ nō hic. Sed quō intelligēda est illa seclusio. An qz nō videbunt deū p̄ speciē. Sed nec aliq̄s videt hic deū p̄ speciē: an p̄ dissimilitudinē quā facit pctm̄ inter deū ⁊ hominē. Sed ⁊ hic multi p̄ graua peccata elōgātur a deo. An qz deū odiunt: ita vt velint eum nō esse. Sed ⁊ hic multi deū oderūt: de quibus sc̄ptū est. Supbia eoz qui te oderūt ascendit semp. Que est ergo illa elongatio. Sane exteriores tenebrę intelligi pñt que dam malignitas odij et voluntatis: q̄ tunc excrescet in mentibus reprobuz: ⁊ quedam obliuio dei: qz tormentoz interioroz et exterioroz doloribus adeo afficiētur et turbabunt̄: vt ab illis ad cogitandum aliquid de deo vix vel raro vel nunq̄ mentē reuocent.

Aug⁹ sup ps. 6. sup illa x̄ba: turbar⁹ e a fur. ocul⁹ meus

1. Tim. 6. c

Ps. 73. d.

Ut qui nimio premūtur pondere/ adeo stupescunt ⁊ turbātur: vt interim i aliam cogitationem nō se extēdant: sed illuc tēdit impetus cogitationis vbi sentit̄ vis doloris. Sed in hac vita nullus adeo malus est/ vt penitus secludat̄ a cogitatioe dei: qz nec p̄dit appetitū beatitudinis et quedam boni amorē/ quē naturaliter habet rational creatura. Illas autē exteriores ⁊ profundissimas tenebras reprobos p̄pessuros post iudiciū dicit Aug⁹: opponēs de illo diuite qui i inferno positus eleuās oculos: vidit Abraā/ et i sinu eius Lazarū: cuius compatatione coactus est confiteri mala sua vsq̄ adeo: vt et fratres roget ab his p̄moneri: quod an iudiciū factū legi: sed post iudiciū i pfundioribus tenebris erunt impij: vbi nullā dei lucem videbunt cui confiteant̄.

Ille est in tenebris exterioribus. pprie: qui nec appetit bona lucis: nec habet in se nec in spe.

Add. Hēric de virmaria

De animabus damnatorum/ si quam habent noticiam eorum que hic fiunt. Capitulum II

Reterea queri solet: Si reprobuz anime que nūc in inferno cruciātur: noticiā habeant eoz que circa suos in hac vita geruntur: ⁊ si aliquo modo doleant super infortunijs suoz charozū. Hanc questionē Aug⁹ cōmemorat ex parte eam explicās: ex parte x̄o insolūtā relinquens. Ait em̄. Queret aliq̄s: an vllus dolor tāgat mortuos: de his que i suis post mortem contingunt: vel quomodo ea que Lūi respōdeo magnā esse questionē/ nec in p̄senti differēdam. Verūtāmē breuiter dici potest: qz est cura mortuis de suis charis: vt de diuite legi: qui dū tormenta apud inferos pateret: leuauit oculos ad Abraā: ⁊ inter alia dixit. Habeo em̄ qnq̄ fratres: mitte aliquē ex mortuis vt testet̄ illis/ ne ⁊ ipsi veniāt i hunc locū tormētoz. Habet em̄ mortui curā de viuis quos sciūt viuere: qz nec i locis penaz vidēt eos vbi diues sine fratribus erat: nec i requie beatoz vbi Lazar⁹ et Abraā quis longe agnoscebat. Nō tñ ideo p̄sequēs est eos scire que circa charos suos agunt̄ hic/ vel leta vel tristia.

Quō accipiēda sunt que de Lazaro et diuite leguntur.

Si quis autē querat: quo modo intelligat̄ quod de Lazaro et diuite legitur. Audiat Aug⁹. respōsum dicētis. Si quis putat animas corpe exutas locis eoz poralibus cōtineri/ cū sint sine corpe: nō derūt qui faueāt: et diuite sitientē i loco eoz

Aug⁹ sup ps. 108.

Lu. 16. f.

Aug⁹ super Ben. 6. d.

Distinctio L Capitulum III et IIII Fol. 213

porali fuisse contendat: ipsaq; animā cor/ porēā preparasse linguam: et stillā de Laqari digito cupisse. Sed melius est dubitare de occultis/ q̄ litigare de incertis. Diuitem in supplicio/ pauperem in refrigerio esse nō dubito. Sed quomō intelligat diuitis lingua/ digitus Laqari/ flamma inferni/ sinus Abrae et hmoi: vir a mansuetis/ et contētio/ sis nunq; inuenitur.

Si se vident boni et mali: Capitulum III

Solet etiā queri: vtrū vicissim se videāt illi q̄ sunt in inferno/ et illi qui sunt in gloria? Sicut sc̄ti tradunt: et boni malos/ et mali bonos vident vsq; ad iudiciū. Post iudiciū vō boni videbūt malos/ et nō mali bonos. Clā Grego. Infideles i imo positi/ ante diē iudiciū si deles sup se in requie attendunt: quoz; gaudia post contemplari nō possunt.

De chaos inf bonos et malos. f

Sed cū sc̄ti malos in tormentis videāt: nōne aliqua cōpassione erga eos mouentur: nōne eos de tormentis liberari cupiūt? Recole illud euangelicū quod Abraā diuiti respōdit: Inter nos et vos chaos magnū firmatū est: vt hi qui volūt hinc transire ad vos/ non possunt: neq; inde hinc transire. Quid est illud chaos inter bonos et malos/ nisi hinc iusticia/ inde iniquitas: que nullatenus sociari valēt. Adeo em̄ sancti dei iusticie addicti sunt: vt nulla cōpassione ad reprobos transire valeāt: nulla pro eis inter sc̄tos fiat intercessio. Quo modo ergo inde volunt aliqui trāsire ad illos/ sed nō possunt? Quia si dei iusticia admitteret/ nō fieret eis molesta liberatio eorum. Vel ita dicunt velle et nō posse: non qz velint et nō possunt: sed quia etsi vellēt: non possent eos iuuare. De hoc ita Grego. ait. Sicut reprobī a penis ad gloriā sanctorum trāsire volūt et nō possunt: et ita iusti p misericordiā mēte ire volunt ad positos i tormentis vt eos liberēt/ sed nō possunt: qz iustoz; aīe etsi in nature sue bonitate misericordiam habent: tūc auctoris sui iusticie coniuncte tanta rectitudine cōstringunt: vt nulla ad reprobos cōpassione moueantur.

Quia visa impiorum pena non minuit beatorū gloriā. La. IIII g

Ultimo querit: an pena reproborū visa decolorat gloriā beatorum: an eoz; beatitudi ni proficiat. De hoc ita Grego. ait. Apud animā iustoz; nō obfuscat b̄titudinē aspe-

cta pena reproborum: quia vbi iā compassio miserie nō erit: minuere beatorū leticiā non valebit. Et licet iustis sua gaudia sufficiant: ad maiore tamē gloriā vidēt penas maloz; quas p gratiā euaserūt: qz q̄ dei claritatē vident: nil in creatura agit qd̄ videre nō possunt. Nō est autē mirandū si sancti iam immortales reprobos videāt mētis intelligētia: cū pphete mortales adhuc videre hec om̄ia meruerunt. Egredient ergo electi non loco/ sed intelligentia vel visioe manifesta/ ad videndum impioz; cruciatus: quos videntes nō dolore afficientur/ sed leticia satiabūtur/ agētes gratias de sua liberatione/ visa impioz; ineffabili calamitate. Unde Esaias impioz; tormenta describēs: et ex eoz; visione leticiam bonoz; exprimens ait. Egredient electi sc̄z: et videbunt cadauera viroz; qui p̄uaricati sunt i me. Tormētis eoz; nō mouetur: et ignis nō extinguet: et erunt vsq; ad satietatē visionis om̄i carni. i. electis. Letabitur enim iustus cum viderit vindictam.

Epitome finē operi imponens.

Ecce de pedibus sedē trahit super solum excelsum: quos seraphin duabus alis velabant: scriptozi/ etsi non auditori cōmemorasse sufficiat: q̄ a facie exorsus sedentis: per media ad pedes vsq; via duce peruenit.

Ista est... dist. l. et vltima huius quarti libri: i qua maḡ postq̄ determinauit de glia beatoroz; hic osequēter declarat de pena maloz;. Et circa hoc in hac vltima dist. tria facit. Primo em̄ inq̄rit an dāna ti habeāt facultatē peccādi. Secūdo/ an sciant ea q̄ agunt in hoc mūdo. Tertio/ an sancti in celo videant damna toz; pena i inferno. Primo facit a principio dist. vsq; ibi: Preterea querit solet. Sed ab inde vsq; ibi: Postremo querit. Tertio vsq; ad finem dist. Et tantū in generali. In speciali sententia magistr̄ istat in tribus propositionibus: quarū prima est hec. Mala voluntas damna toz; prout existit extra merendi statū: est pena et nō culpa/ nec peccatū. Hāc magister insinuās querit pmo: vtrū verū sit quod dicit Aug: qz in malis et damnatis non est facultas peccādi: cū tamē cōtinue habeant malā voluntatē? Et respōdet fm̄ quosdā: qz illa mala voluntas non est peccatū sed pena: fm̄ alios vō est culpa: sed p eā nihil demeretur: qz nō sunt i statu demerēdi. Magister autē primā opinionē approbat. q̄ talis voluntas sit pena: qz sicut cedit bonis ad gloriā qz nō possunt h̄re malā voluntatē: ita malis in penā qz non p̄t habere bonā voluntatē. Postea querit: cur mali dicunt esse i tenebris exteriorib;? Et respōdet qz hoc ideo dicit: qz penit' erūt a visione exclusi: tū ppter maliciā voluntatis: tum ppter obliuionē quam in eis causabit grauitas tormentoz;. Ad iudiciū tū nō tā pfundas penas patient sicut post iudiciū. Secūda propositio est hec. Damna q̄ in inferno tormentā patiunt: nō recognoscūt ea que i mūdo agūtur. Hāc magister ponēs querit: vtrū dānati cognoscāt ea que in mūdo agūtur? Et respōdet qz nō: habēt tū curam aliquā de suis notis/ q̄ nō vidēt eos secum in tormentis/ nec in gloria cū beatis. Vbi etiā subdit/ qz a se a corpibus sepatē i locis corpib; p̄t detineri ad penā: et ponit exemplum de diuite damnato. Qualiter autē sine intelligētia vō diuite et Laqaro: dicit esse dubiū et incertū

Hieros. super Esa. i sine sup illud: Egredietur enī celo etc.

Esa. vlt. g.

Ps. 57. b.

Dist. l. et vltima huius quarti libri: i qua maḡ postq̄ determinauit de glia beatoroz; hic osequēter declarat de pena maloz;. Et circa hoc in hac vltima dist. tria facit. Primo em̄ inq̄rit an dāna ti habeāt facultatē peccādi. Secūdo/ an sciant ea q̄ agunt in hoc mūdo. Tertio/ an sancti in celo videant damna toz; pena i inferno. Primo facit a principio dist. vsq; ibi: Preterea querit solet. Sed ab inde vsq; ibi: Postremo querit. Tertio vsq; ad finem dist. Et tantū in generali. In speciali sententia magistr̄ istat in tribus propositionibus: quarū prima est hec. Mala voluntas damna toz; prout existit extra merendi statū: est pena et nō culpa/ nec peccatū. Hāc magister insinuās querit pmo: vtrū verū sit quod dicit Aug: qz in malis et damnatis non est facultas peccādi: cū tamē cōtinue habeant malā voluntatē? Et respōdet fm̄ quosdā: qz illa mala voluntas non est peccatū sed pena: fm̄ alios vō est culpa: sed p eā nihil demeretur: qz nō sunt i statu demerēdi. Magister autē primā opinionē approbat. q̄ talis voluntas sit pena: qz sicut cedit bonis ad gloriā qz nō possunt h̄re malā voluntatē: ita malis in penā qz non p̄t habere bonā voluntatē. Postea querit: cur mali dicunt esse i tenebris exteriorib;? Et respōdet qz hoc ideo dicit: qz penit' erūt a visione exclusi: tū ppter maliciā voluntatis: tum ppter obliuionē quam in eis causabit grauitas tormentoz;. Ad iudiciū tū nō tā pfundas penas patient sicut post iudiciū. Secūda propositio est hec. Damna q̄ in inferno tormentā patiunt: nō recognoscūt ea que i mūdo agūtur. Hāc magister ponēs querit: vtrū dānati cognoscāt ea que in mūdo agūtur? Et respōdet qz nō: habēt tū curam aliquā de suis notis/ q̄ nō vidēt eos secum in tormentis/ nec in gloria cū beatis. Vbi etiā subdit/ qz a se a corpibus sepatē i locis corpib; p̄t detineri ad penā: et ponit exemplum de diuite damnato. Qualiter autē sine intelligētia vō diuite et Laqaro: dicit esse dubiū et incertū

Grego. sup Luc. 16. in glo. sup illud: Factū est autē: hō mel. 40.

Zu. 16. g.

Grego. sup Lucā.

Grego. sup Zu. 16. si recordare bomel. 40

tu. Tertia propositio est hec. Ante extremū iudiciū beati in celo absq̄ cōpassione vidēt damnatos et eorū tormenta in inferno. Hāc magister insinuās querit: an illi qui sunt in inferno et qui sunt in gloria: se vicissim et mutuo videāt. Et respondet q̄ ante iudiciū boni malos et mali bonos vidēt: post iudiciū vō tñi boni malos videbunt et nō econuerso. Postea querit: quōd possunt videre damnatos absq̄ cōpassione. Et respōdet q̄ hoc ideo est: q̄ voluntas eorum perfecta est et conformis diuine voluntati et iusticie. Postea querit: vtrū ex hoc q̄ sancti vident penas damnatorū: eorum gloria minuat v̄l gaudium augeat. Et respondet q̄ ex hoc eorū gloria et gaudium augebit: quod pluribus auctoritatibus probat. Ultimo magister epilogat finē operi imponēs. Et tangit Esaie visionē. vj. ca. qui dicit. Vidi dñm sedentē super solium excelsum et eleuatum: et plena erat omnis terra. i. domus a maiestate eius: et ea que sub ipso erant replebant templū. Seraphin stabant super illud: sex ale vni et sex ale alteri: duabus velabant faciē eius et duabus velabant pedes eius: et duabus volabāt: et clamabant alter ad alterū et dicebant: Sanctus sanctus sanctus dñs deus exercitū: plena est oīs terra gloria ei. Que quidē visio a Dionysio sic exponit. Per sedentē in solio dicit designari ipsum deū. Per solium excelsum ipsam eminētā diuine nature. Per domū superiorē significat excelsores nature deo magis p̄pinq̄: q̄ eius maiestatem plentius representant. Per inferiorē res creature. s. corpales: que inferiori mō diuinā participant bonitatē. Huius autē sedentis super thronū faciēs: ipsam diuinā essentā significat: et ea que in ei⁹ eternitate fuerunt ante constitutionē mūdi. Per pedes vō

significant ea que post finē mundi erunt in gloria beatorū et in penis damnatorū: p̄ media vō ea que cursu medij tēporis agunt. Seraphin autē faciē sedentis supra thronū et pedes eius velare dicunt: q̄ mysteriū eterne diuinitatis et future beatitudinis et miserie ad plenum nō reuelant sed duabus alis velabunt quia de his que medio tempore aguntur: nos quantum opus est ministerio angelorum instrui mur: inter quos seraphin primum tenet. Eorumq̄ volatus p̄ processum reuelationis eorū in nos demonstrant. Sic igitur magister breuiter et subtiliter epilogat specialiter quantum ad vltimā partem huius quarti libri: dicens sibi sufficere cōmemorasse predicta de pedibus sedentis: id est manētis in maiestate trini: super solium excelsum: id est de his que fiūt in tēpore iudicij: quos pedes seraphin duabus alis velabant: et eorū ministerio non sunt ad plenum reuelata. Secundo epilogat generaliter quantum ad totius libri processum dicens: quia ipse exorsus est incipiens a facie sedentis super solium excelsum: id est ab ipsa deitate trinitatis: de qua in p̄mo libro egit: p̄cessit p̄ media que de duratione mūdi agunt: que sunt creature et peccata: de quibus egit i secūdo. Reparatio et virtutes: de quibus egit in tertio libro. Et ecclesiastica sacramēta: de quibus egit in prima parte hui⁹ quarti libri: duce christo: q̄ est v̄ta peruēdi vsq̄ ad pedes: id est vsq̄ ad ea que in fine mundi et etiā que post mundū agunt: sicut resurrectio corporū: punitio damnatorū et gloria bonorū: que i delectatione et cognitione dei cōsistit: vt sic a deo incipiens eius doctrina terminet in deo: q̄ est causa a qua omnia: et finis ad que omnia ordinant. Cui honor et gloria deus et imperiū in secula seculorum.

CATHALOGVS theologicarū veritatum, olim per magistrū Petrū Lombardū sentētialiter cōtextus, foelici explicit omine, Quē noua quādā series absq̄ hallucinatione circūcirca ambiūt, theorematū doctorū, sacre scripturæ concordatiarū, capitulorūq̄ discreta redimuit annotatio. Deniq̄ p̄positiones Hērici gorachē plurimū digestæ, atq̄ Egidij de Roma æremitani difficultū sentētiarū enodatio, Accurrētibus fratris ipsius Hērici deuiri maria elucubrātis. Opus verūtamē tā præclarū p̄uidus vir Lodouicus hornken nup̄ Basileæ anno dñi, 1513. mēsis 7o Iulias die. 28. are & impensis pprijs p̄ calceographiæ gnarū Adā Petri de langedorff, eius dē ciuitatis ciuē iprimi fecit, ad cōem studentū vtilitatē, laudem v̄o dei, qui est benedictus in secula.

Colligere has chartas si fors tibi lector amice
Complaceat, primas respice litterulas.

A Libris senten-
subdit: Quos
adeo plene. **U**n
inualida: in tam

B Mens itaq;
Redit ad
tem habuisse
pmo li. contra

C secundū dicit
tus est z semper
tas ipsa sit
filio. **Q**uicūq;

Quō possunt
a patre intellige/
ipse spūs in su
natus ē: z cogno

Hic querit: vtrū
tenemus: sed id
his autē videns
dinem tenent rei

Accidētibus eam
Ita et cū dicunt
ca ait. Tres sunt
aut nihil quidem

Ingenitus/iste ge-
pater ad filium.
pignus/z hmōi.
Quō fm hanc

Scōa questio
intelligentie
igif chustus est
facit a principio

Quomō deus
Notādū q sicut
dei. s. p noticia
tur deus posse

Kectibus subijci
Addūt quoq; illi
tentiā quā mō nō
Aliqñdo xō fm

Ista ē disti. elvj.
Annotatio ti.
Utrum homo an
Incipit liber

M bonā fecit. Et qz
Dicit nāq; pfectū
Preterea sciri
Quō vtriq; libe

Vnō ē ordo aploz
mediū imis: atq;
tum ad numerū
nature pertingit.

Requieuisse
Ista ē disti. xvj.
ipsum collocavit
Qui finxit sigil.

Inde mulier dixit
terius suggestioe
Quō ignorātia
Quō Aug' super

Triū. A quo enim
mediante gratia:
rit. Nō autem
psequit vt virtus

Utrū ante pctm
Un Aug' Julia/
non est in re
ginali pctō. Itē.

Maliū qz homo ē
bonū: qz nō esset
ses. Nōdū sunt
solum essentiavel

T non bñ fieri. **Q**uō
Alioz snia
mitti. s. cupidita/
precādi hūilitatē

Si xō querit vtz
Tertio/q aiām z
tricem. **L**etera
Sed queri potest

Tur: non a sua na/
tā: z neq; patri
falsa z erronea.
Illud tamen non

Nō oia posse que
culpam sentiret
ferat in humidis/
sed quod tu vis.

Mundū sibi recō/
act' z vna res siue
Recedente vero
Nec in sepulchro

Quicqd credebat
num: et alia atq;
ctione discreta:
diligēdus: et ois

Inde etiā
Beda de timore
te decretere dixit
id est diuina con/

Sa descriptione
ras sit. **Q**uō
quis iurat quod
non sufficit

Peccatum ante
non ideo minus
stat g baptizādos
tas excludit.

Porro cuncti ad
chrismate vngit i
extinguit/ita
discipuli q retro/

Ciditur. Sed tm
illud conficere.
dolor i penitētia
iudicat deus: et

Pro grauiori/
pdunt: aut nesci/
se lachrymas
bito pēne: et tunc

Licet
Solet etiā queri:
igne eterno q;
A qb' istitutū

In omibus cōferf
oīno irrita est.
cōiūctiois chusti
Unde sciēdū est:

Quis malicia vel
Dec' qdē puiga/
accipiat/sz similiē
Si quis opponat

Z sine causa inter
tū est testificatio
excōmunicare q;
Parēta que ad

Paschalis vero.
De media no/
Nota vnūq; q;
Ipsē sit distribu

Ruit. **N**obis vero
lucebit: z tunc nō
De paritate

Table of Contents

1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
6	6	6
7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11
12	12	12
13	13	13
14	14	14
15	15	15
16	16	16
17	17	17
18	18	18
19	19	19
20	20	20
21	21	21
22	22	22
23	23	23
24	24	24
25	25	25
26	26	26
27	27	27
28	28	28
29	29	29
30	30	30
31	31	31
32	32	32
33	33	33
34	34	34
35	35	35
36	36	36
37	37	37
38	38	38
39	39	39
40	40	40
41	41	41
42	42	42
43	43	43
44	44	44
45	45	45
46	46	46
47	47	47
48	48	48
49	49	49
50	50	50
51	51	51
52	52	52
53	53	53
54	54	54
55	55	55
56	56	56
57	57	57
58	58	58
59	59	59
60	60	60
61	61	61
62	62	62
63	63	63
64	64	64
65	65	65
66	66	66
67	67	67
68	68	68
69	69	69
70	70	70
71	71	71
72	72	72
73	73	73
74	74	74
75	75	75
76	76	76
77	77	77
78	78	78
79	79	79
80	80	80
81	81	81
82	82	82
83	83	83
84	84	84
85	85	85
86	86	86
87	87	87
88	88	88
89	89	89
90	90	90
91	91	91
92	92	92
93	93	93
94	94	94
95	95	95
96	96	96
97	97	97
98	98	98
99	99	99
100	100	100